

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**AÇIK HAVA MÜZELERİNİN
EĞİTİM VE KÜLTÜR DEĞERİNİN İNCELENMESİ
İSTANBUL MİNİATÜRK ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuğce TÜRK

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Şehir Planlama Programı

HAZİRAN 2019

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**AÇIK HAVA MÜZELERİNİN
EĞİTİM VE KÜLTÜR DEĞERİNİN İNCELENMESİ
İSTANBUL MİNİATÜRK ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Tuğce TÜRK
(502161824)**

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Şehir Planlama Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nuran Zeren GÜLERSOY

HAZİRAN 2019

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 502161824 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi Tuğçe TÜRK, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı "AÇIK HAVA MÜZELERİNİN EğİTİM VE KÜLTÜR DEğERİNİN İNCELENMESİ, İSTANBUL MİNİATÜRK RNEğİ" başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Prof. Dr. Nuran Zeren GÜLERSOY**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri yeleri : **Prof. Dr. Handan TüRKOğLU**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Elif KISAR KORAMAZ
Ticaret Üniversitesi

Teslim Tarihi : 03 Mayıs 2019
Savunma Tarihi : 11 Haziran 2019

Eşime ve oğluma,

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim ve tez çalışmam boyunca desteğini ve yönlendirmelerini bir an olsun eksik etmeyen değerli tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Nuran Zeren Gülersoy'a teşekkürlerimi sunarım.

Beni bugünlere getiren, ben olmamı sağlayan, maddi ve manevi tüm yardımları için değerli aileme ve arkadaşlarıma,

Başarımda büyük emeği bulunan her koşulda yanımda olup bana güç veren sevgili dostum, eşim Mehmet Türk'e,

Son olarak tez çalışmamın son günlerinde hayata geleceği haberiyle bizleri heyecanlandıran sevgili oğlum Kaya Türk'e teşekkürlerimi sunarım.

Mayıs 2019

Tuğçe TÜRK
(Şehir ve Bölge Plancısı)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xi
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xv
ÖZET.....	xxi
SUMMARY	xxv
1. GİRİŞ	1
1.1 Tezin Amacı	1
1.2 Kapsam.....	5
1.3 Yöntem	7
2. MÜZELER VE AÇIK HAVA MÜZELERİ	9
2.1 Müze Kavramı.....	9
2.1.1 Müzelerin işlevleri.....	17
2.1.1.1 Müzelerin kültür ve eğitim işlevi	17
2.1.1.2 Müzelerin araştırma işlevi.....	28
2.1.1.3 Müzelerin koruma işlevi.....	31
2.1.1.4 Müzelerin iletişim işlevleri.....	32
2.1.1.5 Müzelerin turizm işlevi	34
2.1.2 Müzelerin çeşitliliği.....	35
2.2 Açık Hava Müzesi Kavramı	40
2.2.1 Açık hava müzelerinin mekansal kullanımları.....	40
2.2.2 Açık hava müzelerinin sergileri	42
2.2.3 Korumanın, müzelerin ve açık hava müzelerinin tarihsel gelişimi.....	44
2.2.3.1 XVII. yy- XVIII. yy sonları, elitist ve romantizm temalı dönem.....	46
2.2.3.2 XVIII. yy sonları- XX. yy ortası, ulusçu ve folk temalı dönem.....	49
2.2.3.3 XX. yy ortası- XXI. yy başı, toplum, eğitim ve bilimsel araştırma temalı dönem	57
2.2.3.4 XXI. yy talep odaklı, turizm ve tanıtma temalı dönem	61
2.3 Açık Hava Müzeleri Sınıflandırılması	63
2.3.1 Yapım tekniklerine göre sınıflandırma.....	64
2.3.1.1 Yerinde sergileme tekniğiyle kurulan açık hava müzeleri	65
2.3.1.2 Özgün örneğin taşınması tekniğiyle kurulan açık hava müzeleri	67
2.3.1.3 Özgün örneğin modellenmesi tekniğiyle kurulan açık hava müzeleri	68
2.3.2 Temalarına göre sınıflandırma	72
2.3.2.1 Turizm ve rekreasyonel temalı açık hava müzeleri	73
2.3.2.2 Yorumlama ve yaşayan tarih temalı açık hava müzeleri.....	75
2.3.2.3 Deneyisel arkeoloji ve eğitim temalı açık hava müzeleri.....	78
2.4 Açık Hava Müzelerinin Yurt Dışı Örnekleri.....	83
2.4.1 İlk kurucu örnek: İsveç, Skansen Açık Hava Müzesi örneği	86

2.4.1.1 Skansen Açık Hava Müzesi'nin kuruluşu ve gelişimi.....	86
2.4.1.2 Skansen Açık Hava Müzesi'ne yönelik eleştiriler.....	90
2.4.1.3 Skansen Açık Hava Müzesi'nin mevcut faaliyetleri	91
2.4.2 Danimarka Lejre Deneysel Arkeoloji Merkezi örneği	92
2.4.2.1 Diğer İskandinav ülkelerinde ve doğu Avrupa'daki ilk açık hava müzeleri	92
2.4.2.2 Lejre Deneysel Arkeoloji Merkezi'nin kuruluşu ve gelişimi	96
2.4.2.3 Lejre Deneysel Arkeoloji Merkezi'nin mevcut faaliyetleri.....	98
2.4.3 İngiltere, Hampshire, Butser Tarihi Çiftliği örneği	99
2.4.3.1 İngiltere'deki açık hava müzelerinin gelişimi	99
2.4.3.2 Butser Tarihi Çiftliği'nin kuruluşu ve gelişimi	102
2.4.3.3 Butser Tarihi Çiftliği'nin mevcut faaliyetleri.....	104
2.4.4 ABD Old World Wisconsin açık hava müzesi örneği.....	107
2.4.4.1 ABD'de açık hava müzelerinin gelişimi	107
2.4.4.2 Old World Wisconsin Açık Hava Müzesi'nin kuruluşu ve gelişimi.	108
2.4.4.3 Old World Wisconsin Açık Hava Müzesi'nin mevcut faaliyetleri ...	111
2.4.5 Japonya, Osaka Naniwa Sarayı arkeolojik parkı örneği.....	112
2.4.5.1 Japonya'daki gelişim	112
2.4.5.2 Japonya, Osaka Naniwa Sarayı arkeolojik parkının kuruluşu ve gelişim hikayesi	113
2.4.5.3 Japonya, Osaka Naniwa Sarayı arkeolojik parkının mevcut faaliyetleri.....	114
2.5 Türkiye'deki Açık Hava Müzeleri Örnekleri	115
2.5.1 Yerinde sergilenen açık hava müzeleri.....	118
2.5.2 Özgün örneğin taşınmasıyla kurulan açık hava müzeleri.....	121
2.5.3 Özgün örneğin modellenmesiyle kurulan açık hava müzeleri	124
2.6 Bölüm Sonucu	126
3. İSTANBUL MİNİATÜRK AÇIK HAVA MÜZESİ'NİN EĞİTİM VE KÜLTÜR DEĞERİ.....	131
3.1 Miniaturk Açık Hava Müzesi'nin Kültür İşlevi	132
3.2 Miniaturk Açık Hava Müzesi'nin Eğitim İşlevi.....	140
3.3 Miniaturk'ün Eğitim ve Kültür Değerine Yönelik Alan Araştırması.....	147
3.3.1 Ziyaretçi anketi çalışması	148
3.3.1.1 Ziyaretçi profili.....	149
3.3.1.2 Miniaturk'ün tercih edilme nedenleri	158
3.3.1.3 Miniaturk'ün etki alanı	160
3.3.1.4 Miniaturk'ün eğitim ve kültür değeri	162
3.3.1.5 Miniaturk'ün gelişimine ilişkin kullanıcı görüşleri.....	165
3.3.2 Miniaturk yönetici görüşmesi.....	168
3.4 Bölüm Sonucu	170
4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	177
4.1 Araştırma Sorularının Yanıtları	174
4.2 Dünya Örnekleri İncelemelerinden Politika Önerileri	181
KAYNAKLAR.....	189
EKLER.....	203
ÖZGEÇMİŞ.....	207

KISALTMALAR

AAM	: American Alliance of Museums
AMAGA	: Australian Museums and Galleries Association
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AEOM	: Association of European Openair Museums
A.Ş.	: Anonim Şirketi
E.U.	: European Union
ICOM	: International Council of Museums
MA	: Museums Association
M.Ö.	: Milattan Önce
UNESCO	: The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNWTO	: The United Nations World Tourism Organization
TDK	: Türk Dil Kurumu
yy.	: Yüzyıl

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2.1 : ICOM'un müze tanımının tarihsel gelişimi.....	13
Çizelge 2.2 : Müzelerin tarihsel dönem özeti	45
Çizelge 2.3 : Dünya'daki minyatür açık hava müzeleri.....	71
Çizelge 3.1 : Miniaturk'te sunulan olanakların genel puanlaması.....	166
Çizelge 3.2 : Miniaturk ziyaret deneyiminin genel değerlendirmesi	167
Çizelge 3.3 : Miniaturk'ün daha fazla ziyaret edilebilmesi için yapılabilecekler....	167
Çizelge 3.4 : Miniaturk'ün daha fazla ziyaret edilmemesinin sebepleri.....	168

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1 : Tezin akış şeması.	6
Şekil 2.1 : Capitoline Müzeleri, Roma.	11
Şekil 2.2 : Ashmolean Müzesi, Oxford.	11
Şekil 2.3 : Londra, Victoria ve Albert Müzesi, Silver Galerisi.	20
Şekil 2.4 : Londra, Victoria ve Albert Müzesi, Alexander Mcqueen.	20
Şekil 2.5 : Paris, Dekoratif Sanatlar Müzesi-1.	20
Şekil 2.6 : Paris, Dekoratif Sanatlar Müzesi-2.	20
Şekil 2.7 : Berlin, Ulaşım Müzesi, iç mekan.	21
Şekil 2.8 : Berlin, Ulaşım Müzesi, dış mekan.	21
Şekil 2.9 : Barselona, Modern Sanat Müzesi.	21
Şekil 2.10 : Anne Frank Müzesi, Amsterdam.	21
Şekil 2.11 : Helsinki, Şehir Müzesi Çocuk Kenti-1.	23
Şekil 2.12 : Helsinki, Şehir Müzesi Çocuk Kenti-2.	23
Şekil 2.13 : Rotterdam, Denizcilik Müzesi.	24
Şekil 2.14 : Dublin, Modern Sanatlar Müzesi	24
Şekil 2.15 : Tahran, Malek Müzesi eğitim programları.	25
Şekil 2.16 : Müzede öğrenmenin etkili unsurları.	26
Şekil 2.17 : New York, Amerikan Tabiat Tarihi Müzesi	27
Şekil 2.18 : Stonehenge, Salisbury	27
Şekil 2.19 : Sheffield, Weston Park Meteoroloji İstasyonu-1	27
Şekil 2.20 : Sheffield, Weston Park Meteoroloji İstasyonu-2	27
Şekil 2.21 : Londra, Victoria ve Albert Müzesi, eğitim uygulamaları-1	28
Şekil 2.22 : Londra, Victoria ve Albert Müzesi, eğitim uygulamaları-2	28
Şekil 2.23 : Ankara, Etnografya Müzesi, dış mekan	29
Şekil 2.24 : Ankara, Etnografya Müzesi, iç mekan	29
Şekil 2.25 : Berlin, Pergamon Müzesi, İhtar Kapısı.	30
Şekil 2.26 : Berlin, Pergamon Müzesi, Zeus Sunağı.	30
Şekil 2.27 : Londra, British Müzesi, Rosetta Taşı-1.	31
Şekil 2.28 : Londra, British Müzesi, Rosetta Taşı-2.	31
Şekil 2.29 : Kongevejen, Danimarka Ulusal Açık Hava Müzesi- 1.	32
Şekil 2.30 : Kongevejen, Danimarka Ulusal Açık Hava Müzesi- 2	32
Şekil 2.31 : Florida, Kennedy Uzay Merkezi Ziyaretçi Merkezi, iç mekan.	33
Şekil 2.32 : Florida, Kennedy Uzay Merkezi Ziyaretçi Merkezi, dış mekan.	33
Şekil 2.33 : İstanbul, Masumiyet Müzesi.	38
Şekil 2.34 : Paris, Parfüm Müzesi esans sergisi	38
Şekil 2.35 : Edinburgh, Viski deneyimi müzesi, tur.	38
Şekil 2.36 : Edinburgh, Viski deneyimi müzesi, sergiler.	38
Şekil 2.37 : Londra, Bilim Müzesi, Modern Dünyayı Kurma Galerisi.	39
Şekil 2.38 : Londra, Doğa Tarihi Müzesi, Mavi Bölge Galerisi.	39
Şekil 2.39 : Londra, Ulusal Galeri iç mekan.	39
Şekil 2.40 : Londra, Ulusal Galeri dış mekan.	39

Şekil 2.41 : Beamish, Beamish Açık Hava Müzesi-1.....	41
Şekil 2.42 : Beamish, Beamish Açık Hava Müzesi-2.....	41
Şekil 2.43 : Stockholm, Skansen Açık Hava Müzesi- 1.	41
Şekil 2.44 : Stockholm, Skansen Açık Hava Müzesi- 2.	41
Şekil 2.45 : Kopenhag, Danimarka Açık Hava Müzesi-1.....	41
Şekil 2.46 : Kopenhag, Danimarka Açık Hava Müzesi-2.....	41
Şekil 2.47 : Stockholm, Skansen Açık Hava Müzesi, iç mekan -1.....	43
Şekil 2.48 : Stockholm, Skansen Açık Hava Müzesi, iç mekan -2.....	43
Şekil 2.49 : Birmingham, Ironbridge Gorge Müzesi- 1.....	43
Şekil 2.50 : Birmingham, Ironbridge Gorge Müzesi- 2.....	43
Şekil 2.51 : Kopenhag, Jægerspris peyzaj parkından görünüm- 1.....	48
Şekil 2.52 : Kopenhag, Jægerspris peyzaj parkından görünüm- 2.....	48
Şekil 2.53 : Guimarães, Citânia de Briteiros arkeoparkı-1.	48
Şekil 2.54 : Guimarães, Citânia de Briteiros arkeoparkı-2.	48
Şekil 2.55 : Paris, Louvre Müzesi ve piramidi-1.	49
Şekil 2.56 : Paris, Louvre Müzesi ve piramidi- 2.	49
Şekil 2.57 : İstanbul, Arkeoloji Müzesi, dış mekan.....	52
Şekil 2.58 : İstanbul, Arkeoloji Müzesi, iç mekan.....	52
Şekil 2.59 : 1873 1. Dünya Fuarı illüstrasyonu, Viyana.....	54
Şekil 2.60 : Stockholm, Skansen Açık Hava Müzesinin girişi- 1.....	55
Şekil 2.61 : Stockholm, Skansen Açık Hava Müzesinin girişi- 2.....	55
Şekil 2.62 : Unteruhldingen, Pfahlbaumuseum, nazi dönemi.....	56
Şekil 2.63 : Unteruhldingen, Pfahlbaumuseum, mevcut durum.	56
Şekil 2.64 : Bağdat, Babil antik kenti, “Saddam döneminde restore edilmiştir” damgalı tuğla.	56
Şekil 2.65 : Bağdat, Babil antik kenti	56
Şekil 2.66 : Dorsey, Antik Teknoloji Merkezi.....	59
Şekil 2.67 : York, Arkeolojik Kaynak Merkezi	59
Şekil 2.68 : Ankara, Beypazarı Yaşayan Köy.	63
Şekil 2.69 : Lahey, Madurodam Minyatür Parkı	63
Şekil 2.70 : Açık hava müzelerinin sınıflandırılması.	64
Şekil 2.71 : New Orleans, Fransız Mahallesi	65
Şekil 2.72 : Nógrád, Hollókő Açık Hava Müzesi- 1.....	66
Şekil 2.73 : Nógrád, Hollókő Açık Hava Müzesi- 2.....	66
Şekil 2.74 : Enna, Villa Romana del Casale, iç mekan.	66
Şekil 2.75 : Enna, Villa Romana del Casale, dış mekan.....	66
Şekil 2.76 : Cooperstown, Greenfield Köyü.....	67
Şekil 2.77 : New England, Eski Sturbridge Köyü.	67
Şekil 2.78 : Batman, Zeynel Bey Türbesi taşınması.....	68
Şekil 2.79 : Batman, Zeynel Bey Türbesi.	68
Şekil 2.80 : Illinois, Lincoln’un Yeni Salem Müzesi	69
Şekil 2.81 : Londra, Shakespeare’in Küre Tiyatrosu.....	69
Şekil 2.82 : Barselona, Poble Espanyol-1.....	70
Şekil 2.83 : Barselona, Poble Espanyol -2.....	70
Şekil 2.84 : Beaconsfield, Bekonscont Model Köyü- 1.....	70
Şekil 2.85 : Beaconsfield, Bekonscont Model Köyü- 2.....	70
Şekil 2.86 : Londra, Shakespeare’in Küre Tiyatrosu, dış mekan.	75
Şekil 2.87 : Londra, Shakespeare’in Küre Tiyatrosu, yukarıdan bakış.	75
Şekil 2.88 : Michigan, Greenfield Köyü- 1	75
Şekil 2.89 : Michigan, Greenfield Köyü- 2	75

Şekil 2.90 : Albersdorf, Albersdorf Müzesi deneysel arkeoloji uygulamaları- 1.....	78
Şekil 2.91 : Albersdorf, Albersdorf Müzesi deneysel arkeoloji uygulamaları- 2.....	78
Şekil 2.92 : Fontenu, Chalain Gölü	79
Şekil 2.93 : Hjemsted, Eğitim Merkezi, deneysel arkeoloji uygulamaları- 1.....	80
Şekil 2.94 : Hjemsted Eğitim Merkezi, deneysel arkeoloji uygulamaları-2.....	80
Şekil 2.95 : Biskupin, Biskupin Açık Hava Müzesi.	81
Şekil 2.96 : Stockholm, Skansen’de İsveç Ulusal Günü Kutlamaları- 1.....	87
Şekil 2.97 : Stockholm, Skansen’de İsveç Ulusal Günü Kutlamaları- 2.....	87
Şekil 2.98 : Stockholm, Skansen’de günlük yaşam görüntüleri	88
Şekil 2.99 : Stockholm, Skansen açık hava müzesi yerleşkesi.....	92
Şekil 2.100 : Lejre, Lejre Açık Hava Müzesi Haritası	96
Şekil 2.101 : Lejre, Lejre’deki bir etkinlikten görünüm.	97
Şekil 2.102 : Lejre, Lejre’de çocuk aktiviteleri- 1.....	97
Şekil 2.103 : Lejre, Lejre’de çocuk aktiviteleri- 2.....	97
Şekil 2.104 : Lejre, Lejre’deki etkinlik alanlarından görünüm- 1.	98
Şekil 2.105 : Lejre, Lejre’deki etkinlik alanlarından görünüm- 2.....	98
Şekil 2.106 : Denizcilik Araştırma Merkezi, Viking gemisi.	98
Şekil 2.107 : Singleton, Weald & Downland Açık Hava Müzesi	100
Şekil 2.108 : Shropshire, Blists Hill Ironbridge Viktoryan Kasabası Açık Hava Müzesi.	101
Şekil 2.109 : Shropshire, Blist Hill Ironbridge Demir Fabrikası	102
Şekil 2.110 : Shropshire, Blist Hill Ironbridge anıtsal yapı.....	102
Şekil 2.111 : Chalton, Butser’da çit yapmayı öğrenen okul çocukları-1.....	103
Şekil 2.112 : Chalton, Butser’da çit yapmayı öğrenen okul çocukları-2.....	103
Şekil 2.113 : Chalton, Butser Tarihi Çiftliği’nin plan şeması.	104
Şekil 2.114 : Chalton, Butser’da okul gezisinden görünüm-1.....	105
Şekil 2.115 : Chalton, Butser’da okul gezisinden görünüm-2.....	105
Şekil 2.116 : Chalton, Butser’daki okul aktiviteleri-1	106
Şekil 2.117 : Chalton, Butser’daki okul aktiviteleri-2	106
Şekil 2.118 : Williamsburg, Koloni Williamsburg müzesi.....	108
Şekil 2.119 : Winston, Eski Salem Müzesi	108
Şekil 2.120 : Eagle, Old World Wisconsin açık hava müzesi şeması.	109
Şekil 2.121 : Eagle, Old World Wisconsin Açık Hava Müzesinden görünüm-1. ...	109
Şekil 2.122 : Eagle, Old World Wisconsin Açık Hava Müzesinden görünüm-2	110
Şekil 2.123 : Eagle, Old World Wisconsin Açık Hava Müzesinden görünüm-3	110
Şekil 2.124 : Eagle, Old World Wisconsin Açık Hava Müzesinden görünüm-4. ...	111
Şekil 2.125 : Eagle, Old World Wisconsin Açık Hava Müzesinden görünüm- 5. ..	111
Şekil 2.126 : Ise, Ise Jingu Tapınağı- 1	112
Şekil 2.127 : Ise, Ise Jingu Tapınağı- 2	112
Şekil 2.128 : Osaka, Naniwa Sarayı- 1	113
Şekil 2.129 : Osaka, Naniwa Sarayı- 2	113
Şekil 2.130 : Osaka, Naniwa Sarayı- 3.	114
Şekil 2.131 : Osaka, Naniwa Sarayı Parkı Bilgilendirme Tabelası.	115
Şekil 2.132 : Şanlıurfa, Göbeklitepe Ören yeri	119
Şekil 2.133 : Şanlıurfa, Göbeklitepe Ören yeri, tepeden bakış.....	119
Şekil 2.134 : Nevşehir, Göreme açık hava müzesi-1.....	120
Şekil 2.135 : Nevşehir, Göreme açık hava müzesi- 2.....	120
Şekil 2.136 : Nevşehir, Göreme tempera duvar boyama teknikleri.....	120
Şekil 2.137 : Nevşehir, Göreme fresco duvar boyama teknikleri.....	120
Şekil 2.138 : Samsun, Ladik Ambarköy Açık Hava Müzesi, ambarlar.....	121

Şekil 2.139 : Samsun, Ladik Ambarköy Açık Hava Müzesi, cami.	121
Şekil 2.140 : Samsun, Ladik Ambarköy Açık Hava Müzesi peyzajı-1	122
Şekil 2.141 : Samsun, Ladik Ambarköy Açık Hava Müzesi peyzajı-2.	122
Şekil 2.142 : Ankara, Altıncöy Açık Hava Müzesi- 1.....	123
Şekil 2.143 : Ankara, Altıncöy Açık Hava Müzesi- 2.....	123
Şekil 2.144 : Ankara Altıncöy Ziyaretçi Etkinlikleri-1	123
Şekil 2.145 : Ankara Altıncöy Ziyaretçi Etkinlikleri-2	123
Şekil 2.146 : Ankara Yaşayan Köy Anadolu Açık Hava Müzesi-1	124
Şekil 2.147: Ankara Yaşayan Köy Anadolu Açık Hava Müzesi-2.....	124
Şekil 2.148 : Ankara Yaşayan Köy'den görünüm.	125
Şekil 2.149 : Ankara, Yaşayan Köy'de aktiviteler -1	125
Şekil 2.150 : Ankara, Yaşayan Köy'de aktiviteler -2.....	125
Şekil 3.1 : Haliç kıyı bandındaki kültürel kurumlar	134
Şekil 3.2 : Miniaturk Açık Hava Müzesi Yerleşim Planı.	135
Şekil 3.3 : Artemis Tapınağı maketi.	136
Şekil 3.4 : Halikarnas Mozolesi maketi.	136
Şekil 3.5 : Miniaturk'teki modellerin ayrıntılarının tamamlanması- 1.....	137
Şekil 3.6 : Miniaturk'teki modellerin ayrıntılarının tamamlanması- 2	137
Şekil 3.7 : Miniaturk'ten görünüm.	138
Şekil 3.8 : Panorama Zafer Müzesi.....	140
Şekil 3.9 : Kristal İstanbul Müzeleri.	140
Şekil 3.10 : Masal Ağacı, Miniaturk.	141
Şekil 3.11 : Miniaturk'te çocuklar.	141
Şekil 3.12 : Gezi Güzergahı Yönlendirme Tabelası.	141
Şekil 3.13 : Genel Alan Kullanımları Yönlendirme Tabelası.....	141
Şekil 3.14 : Miniaturk broşürleri.....	142
Şekil 3.15 : Miniaturk broşüründen görünüm.....	142
Şekil 3.16 : Miniaturk broşüründe yer alan Miniaturk haritası.....	143
Şekil 3.17 : Maket bilgi tabelaları.....	144
Şekil 3.18 : Maket bilgi tabelalarının konumlandırılması.	144
Şekil 3.19 : Miniaturk bilgi panosu.	145
Şekil 3.20 : Miniaturk uygulaması.....	145
Şekil 3.21 : Miniaturk Anadolu eserleri yürüyüş rotası.	146
Şekil 3.22 : Miniaturk İstanbul eserleri yürüyüş rotası.....	146
Şekil 3.23 : Miniaturk yurtdışı eserler yürüyüş rotası.	146
Şekil 3.24 : Miniaturk tüm sergi yürüyüş rotası.	146
Şekil 3.25 : Miniaturk uygulamasında yapının fotoğrafları.....	147
Şekil 3.26 : Miniaturk uygulamasında 360 derece görünüm.	147
Şekil 3.27 : Miniaturk uygulamasında yapının konumu.....	147
Şekil 3.28 : Miniaturk uygulamasında modelin müzedeki yeri.	147
Şekil 3.29 : Cinsiyet dağılımı.	149
Şekil 3.30 : Yaş dağılımı.....	150
Şekil 3.31 : Eğitim durumu.....	151
Şekil 3.32 : Meslek dağılımı.....	151
Şekil 3.33 : Medeni durumu.	152
Şekil 3.34 : Konut sahipliği.	153
Şekil 3.35 : Boş zamanlarını değerlendirme yolu dağılımı.	153
Şekil 3.36 : Son 12 ayda müze ziyareti yapıp yapılmadığı.	154
Şekil 3.37 : Ziyaretçilerin müze tercihleri.	154
Şekil 3.38 : Müzeler ve Miniaturk ziyaret sıklığı.	155

Şekil 3.39 : Müzelerde ve Miniaturk'te geçirilen vakit karşılaştırması.....	156
Şekil 3.40 : Müzelerin ve Miniaturk'ün kiminle ziyaret edildiği.	157
Şekil 3.41 : Ziyaret esnasında rehberlik hizmetinden yararlanma.	157
Şekil 3.42 : Müzeleri ve Miniaturk'ü ziyaret etme sebepleri.	158
Şekil 3.43 : Çocuklu ailelerin Miniaturk'ü ziyaret etme sebepleri.	159
Şekil 3.44 : Miniaturk ziyaret sebepleri.....	159
Şekil 3.45 : Ziyaretçilerin Miniaturk'ü nasıl duydukları.	160
Şekil 3.46 : Miniaturk'e ne kadar süren yolculukla ulaşıldığı.	161
Şekil 3.47 : Miniaturk'e ulaşım şekli.	161
Şekil 3.48 : Ziyaretçilerin Miniaturk'e ne kadar mesafeden geldikleri.	162
Şekil 3.49 : Açık hava müzesinin kimler için uygun olduğu.	163
Şekil 3.50 : Lisansüstü ve üniversite mezunu grup için miniaturk'ün en çok kimler için uygun olduğu.	164
Şekil 3.51 : Miniaturk ziyaretinin katkısı.	164
Şekil 3.52 : Miniaturk'den görünüm.	165
Şekil 3.53 : Miniaturk yıllık ziyaretçi sayıları.	169
Şekil 3.54 : Miniaturk yıllık ziyaretçi sayılarının dağılımı.....	170

AÇIK HAVA MÜZELERİNİN EĞİTİM VE KÜLTÜR DEĞERİNİN İNCELENMESİ, İSTANBUL MİNİATÜRK ÖRNEĞİ

ÖZET

Kültürel mirasın korunmasına yönelik farklı seviyede fiziki müdahale tekniklerinin uygulanmasının yanı sıra, ekonomik ve sosyal açıdan sürdürülebilir bir koruma anlayışı geliştirebilmek adına uluslararası iş birlikleri yapılmakta, stratejik planlar hazırlanmakta ve akademik çalışmalar yürütülmektedir.

Birçok fiziki müdahaleden daha sürdürülebilir ve ekonomik bir koruma yöntemi olarak, toplumlarda ve genç nesillerde kültürel mirasın koruma bilincinin eğitim ve kültürel farkındalık kazandırılarak oluşturulması gösterilir. Koruma bilincinin oluşturulmasının en etkili koruma yöntemi olduğu akademik açıdan kabul gören bir husus olmakla birlikte, nasıl oluşturulacağına ilişkin çeşitli stratejiler ve politika önerilerinin geliştirilmesi devam etmektedir.

Toplumlara sunduğu eğitim hizmeti ve kültürel farkındalık kazandırma işlevleriyle, doğası gereği kültür varlıklarını koruyan en köklü kültürel kurumlarından biri de müzelerdir. Yüzyıllardır var olan müzelerin çok çeşitli örnekleri olmakla birlikte, alan kullanımları ve farklı koruma teknikleriyle oluşturulan sergileriyle, açık hava müzeleri diğer müze türlerinden öne çıkarak dikkat çeken uygulamalardır.

Mutlak kapalı alan algısının değişmesini sağlayan açık hava müzeleri, ilk olarak İskandinav ülkelerinde 19. yüzyıl sonlarında, halk kültürü çalışmalarının artışıyla ortaya çıkmıştır. Kapalı mekânların zengin kültürel kompozisyonları sergilemek için yetersiz kaldığını yansıtan bu yeni anlayış, sadece kraliyet tarihinin değil, sıradan bireylerin geçmiş dönem yaşantılarının da sergilenmeye değer görüldüğünü ifade etmesiyle önemlidir.

Avrupa'daki sayısı yaklaşık 300'e varan açık hava müzeleri bir coğrafyanın sivil mimarlık örneklerini, günlük halk yaşantısını, rol canlandırılma etkinlikleri, festivaller ve özel interaktif oyunlar düzenleyerek ziyaretçilerine sunar. Açık hava müzesi ziyaretçilerinin, gezilerindeki deneyimleri ve tarafsız bir bilgi birikimi edinmeleri sayesinde kültürel mirasın korunmasına daha duyarlı olabileceği düşünülmektedir. Bu yönüyle açık hava müzelerinin koruma için en önemli araçlar olan, sahiplenme olgusu ile bellek ve kimlik duygularını beslediği fikri tartışılabilir.

Kapalı müze mekânlarına göre daha geniş arazi kullanımıyla hem kentsel hem de kırsal alanlarda kendi etki alanlarını yaratan, farklı kuruluş amaçları ve tasarım uygulamalarının görüldüğü açık hava müzelerinin, farkındalık kazandırma işlevi ve kültürel mirasa yönelik eğitim politikaları içinde değerlendirilmesi, koruma planlaması pratiği açısından tartışılması gereken bir konudur.

Bu tez çalışmasında amaç, mekânsal kullanımları ve sergileri bakımından açık hava müzelerinin eğitim ve kültür değerlerini irdelemek ve müze ziyareti sonrasında

ziyaretçilerin koruma bilinci ve bilgi birikimi edinip edinmediğini sorgulamaktadır. Bu kapsamda, tez dört bölümden oluşmaktadır.

Tezin giriş kısmı olan ilk bölümünde, tezin amacı, kapsamı ve yöntemi sunulmuştur. Tezin temel araştırma sorusu “açık hava müzelerinin eğitim ve kültür değeri nedir, ziyaretçilerinin koruma bilinci kazanmasına ne ölçüde hizmet ediyor” şeklinde olup, alt araştırma soruları belirlenerek tezin 2. bölümünde bu sorulara yanıtlar aranmıştır. Bu amaçla, tezin ilk adımı olarak, müzeler ve açık hava müzeleriyle ilgili kavramsal, işlevsel ve tarihsel açılardan literatür araştırması yapılmış, yapılan çalışmalar sonucunda “açık hava müzelerinin eğitim ve kültür değeri taşıyarak, kültürel mirasın korunmasına yönelik bilincin gelişmesine katkı sağlamaktadır” hipotezi kurulmuştur.

Hipoteze yönelik yapılan alan araştırmasında, İstanbul Miniatürk açık hava müzesi ziyaretçilerine yüzyüze anket yapılmıştır. Anket soruları beş ana bölümde değerlendirilmek üzere hazırlanmıştır. Anketin ilk kısmında, açık hava müzesinin ziyaretçi profili, ikinci kısmında geliş nedeni, üçüncü kısmında müzenin etki alanı, dördüncü kısmında ziyaret sonrası edinilen bilgi ve kültür birikimi, son kısmında da müzeye yönelik kullanıcı görüşleri sorgulanmıştır. Yapılan anket aracılığıyla açık hava müzesi ziyaretçilerinin gezileri sonrası bilgi ve deneyimleri ölçülerek, sonucunda nasıl bir farkındalık kazandıklarını ortaya koymak hedeflenmiştir.

Tezin ikinci bölümünde “müzelerin toplumun gelişime ne tür işlevlerle katkı sağlamaktadır”, “açık hava müzelerinin mekânsal kullanımlarının ve sergilerinin kültürel değeri var mıdır”, “açık hava müzelerinin tarihsel gelişimi ve türlerinin oluşumu koruma pratiklerinin gelişimiyle uyumlu mudur”, “açık hava müzelerinin ne tür eğitim fonksiyonları vardır” olarak belirlenen alt araştırma sorularına yanıt aranmıştır. Bu kapsamda, öncelikle müzelere ilişkin kavramsal tartışmalarla giriş yapılmış, müzelerin ne tür işlevlerle topluma hizmet sunduğu ve nasıl çeşitliliği ele alınmıştır. Müzelerin kültür ve eğitim, araştırma, koruma, iletişim ve turizm işlevlerinin incelemesi yapılarak, müzelerin çeşitliliği konusundan özel bir müze örneği olan açık hava müzesi kavramına geçiş yapılmıştır.

Kavramsal irdelemenin ardından açık hava müzelerinin, müzelerin ve korumanın tarihsel gelişim süreçlerinden nasıl etkilendiği, hangi küresel akımlarla şekillendiği ortaya konulmuştur. İkinci bölümün devamında açık hava müzelerinin yerinde sergileme, taşıma ve modelleme teknikleri olmak üzere yapım yönünden; turizm ve rekreasyonel, yorumlama ve yaşayan tarih, deneysel arkeoloji ve eğitim temaları olarak kuruluş amaçları yönünden sınıflandırma yapılarak, eğitim işlevleri açıklanmıştır. Bölümde son olarak İsveç, Danimarka, İngiltere, ABD ve Japonya’dan seçilen açık hava müzeleri ile yerinde sergilenen, taşıma yoluyla kurulan ve modellenerek oluşturulan Türkiye örneklerinin incelemelerine yer verilmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde, ören yerleri dışında Türkiye’de ilk kez açık hava müzesi adıyla, İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin bir şirketi olan Kültür A.Ş. tarafından 2003 yılında kurulan Miniatürk Açık Hava Müzesi ele alınmıştır. Çalışma alanı olarak seçilen Miniatürk Açık Hava Müzesi’nin eğitim ve kültür değeri ile koruma bilincine olan katkılarına ilişkin çözümlemeler yapılmıştır. Bu çözümlemelerde araştırmalar, ziyaretçilere yapılan anketten ve Miniatürk personeliyle görüşmelerden elde edilen veriler ile gözlemlerden çıkarılan saptamalar kullanılmıştır. Tüm bu çalışmalardan elde edilen analiz bulgularıyla Miniatürk Açık Hava Müzesi’nin kullanıcı profili ortaya konulmuş, müzenin neden tercih edildiği saptanmış, etki alanı irdelenmiş, kullanıcıların ziyaret sonrası edindiği bilgi ve kültür sorgulanmış, müzenin daha etkin kullanımı için görüşler alınmıştır.

Anket sonuçlarından elde edilen bulgulara göre orta yaşlı, orta- yüksek eğitimli, evli, çocuklu, beyaz yakalı çalışanlar tarafından, çocukları ve aileleriyle müze ziyaretine gelen, boş zamanlarını ev dışı kültürel aktivitelerle değerlendiren, yılda en az bir kez müze ziyareti yapan, arkeolojik içerikli müzelere, öğrenyerlerine ve anıtsal yapılara ilgi duyan, Miniaturk'e ilk kez gelen, gelişte özel araçlarını kullanan ve İstanbul'da ikamet eden bir ziyaretçi profili ortaya çıkmıştır.

Miniaturk'e gelen ziyaretçilerin diğer müze ziyaretlerine göre daha uzun süre kaldıkları, aynı gün başka kültürel aktivite planlamadıkları, müzedeki eserlerle ilgili bilgileri incelerken çocuklarıyla ve yakınlarıyla sesli olarak konuyla ilgili sistsiare ettikleri, müzeye geliş sebepleri diğer müzelere kıyasla sorulduğundan öğrenmek ve öğretmek ile iyi kaliteli vakit geçirmek olarak tanımladıklarını, müzeye geliş sebepleri diğer müzelere kıyaslanmadan sorulduğunda ise İstanbul'a duyulan ilgi ve eğitim ile kültür değeri olması olarak cevaplandığı görülmüştür.

Ziyaretçilerin Miniaturk'e gelmeden önce yapılar hakkında bilgileri olduğu ifade etmekle beraber, ziyaretlerinde özellikle Mimar Sinan eserlerine ilişkin somut bilgiler edindikleri ve diğer anıtları da yerinde görmek istedikleri sonuçları elde edilmiştir. Ziyaretçiler müzenin öğrenciler ve çocuklu aileler için uygun olduğu fikrini belirtmiştir. Ankette son olarak Miniaturk'ün etkin kullanımı için eğlenceli ve eğitici üç boyutlu uygulamaların müzeyi daha çekici hale getireceği, toplu taşıma imkânlarının yetersiz kaldığı ifade edilmiştir.

Tezin alan araştırmasının sonucunda, Miniaturk açık hava müzesinin eğitim ve kültür değeri taşıdığı ve kültürel mirasın korunmasına yönelik bilincin gelişmesine katkı verdiği ortaya konarak, müzenin daha etkin kullanımı için alan araştırmasında edinilen görüşlere yer verilmiştir.

Tezin sonuç ve değerlendirmelerinin sunulduğu dördüncü bölümünde, araştırma sorularının yanıtları özetlenerek alan araştırmasının bulguları ve dünya örnekleri incelemeleriyle, Türkiye'deki uygulamalar için öneriler geliştirilmiştir.

STUDY OF THE EDUCATIONAL AND CULTURAL VALUES OF THE OPEN AIR MUSEUMS, THE CASE OF MINIATURK ISTANBUL

SUMMARY

In a broader sense, conservation can be defined as an aim to protect monuments, building groups, urban landscapes and their surroundings with historical and cultural identities for future generations by determining their current problems and improving their current situations.

Along with the institutional developments for the conservation of cultural heritage, there are many different levels of physical intervention methods and techniques such as in-situ protection, transportation protection, restoration and reconstruction for the protection of civil and monumental architectural examples. While these intervention methods are being applied in developed societies, it is widely accepted that the most powerful and sustainable heritage conservation tool is to ensure the social awareness by educating the society and young generations.

Museums, the most powerful and established non-profit organizations for protecting cultural heritage, have had various types since 19th century with the effect of industrial revolutions. Open air museum is one of the museum types that is formed by these influences, has result a revolution in museology about the perception of absolute indoor space.

In the late 19th century, open-air museums such as public parks namely Skansen in Stockholm and Norsk Folkmuseum in Oslo were established, reflecting pastoral life style of their ancestors. This new understanding in Scandinavian countries not only reflected that indoor spaces were insufficient to exhibit rich cultural compositions, but also that the past lives' stories of ordinary people were as worthy as royal history.

Establishment date ranging from the 1890s to the 2000s, the number of open-air museums has reached nearly 300 in Europe. While offering day trips as well as accommodation services, these museums present the examples of civil architecture of any geography; organize festivals, special interactive games with role-playing activities showing daily folk life.

Since the first open air museum Skansen was established in 1891, open air museums have been a space for cultural tourism, recreation activities alongside with education and scientific research. Compared to traditional museums, creating their own hinterlands in both urban and rural areas with large land using, open air museums are important urban spaces having various objectives and design practices. Moreover, carrying out awareness-raising function and educational heritage for cultural heritage, open air museums can be considered as an important subject to discuss in terms of conservation planning practice. In addition, evaluation study of open-air museums would be a contribution of academic studies in Turkey as the history of open-air museums doesn't go back too far; as well as open air museums and their projects are at different stages.

The aim of this thesis is to examine the educational and cultural values of open-air museums in terms of spatial uses and exhibitions while questioning whether the visitors have acquired awareness of conservation or any knowledge about heritage sites after visiting the museum. The hypothesis of the thesis study is that open air museums contribute to the development of consciousness towards cultural heritage by carrying educational and cultural values. In this context, the main research question of the study is “What is the educational and cultural value of open-air museums?”.

With this aim, sub-research questions are formed as “Which functions of the museums contribute to the development of society?”, “Do the spatial uses and exhibitions of open-air museums have cultural value? “Did open-air museums developed parallel to development of conservation practices and museums?”, “What are the educational functions of open-air museums” that constitute part 2 of the thesis. Within the scope of the thesis study, answers were sought and put forward for these questions.

Miniaturk, which is a part of cultural corridor Project of Halic (Golden Horn) region constitutes important cultural heritage element of İstanbul, has been chosen as the study area. Field research has been conducted in Miniaturk about the education and cultural value of open-air museums. With the findings of the field research, the hypothesis that the open-air museums contribute to the development of consciousness towards the preservation of cultural heritage by carrying educational and cultural value has been determined.

In the first chapter of the study, the aim, scope and method of the thesis are presented. The main research question of the thesis is “What is the educational and cultural value of the open air museums, how do open air museums serve the visitors to gain awareness of conservation”. The sub-research questions are determined the answers to these questions are sought, that constitute the second part of the thesis. For this purpose, as a first step of the thesis, conceptual, functional and historical literature studies about museums and open air museums have been conducted. As a result of the studies carried out, “open-air museums have educational and cultural value by contributing raising awareness on the preservation of cultural heritage in societies” the hypothesis was proposed.

In the field research conducted for hypothesis, the visitors of Istanbul Miniaturk open-air museum were surveyed face to face. The survey questions are prepared in five main sections. In the first part of the survey the open air museum’s visitor profile and in the second part the reason for their arrival were questioned. In the third part the area of influence of the museum was evaluated as well as the information and culture acquired after the visit was reviewed in the fourth part of the survey. Finally the user opinions for the museum in the last part of survey were gathered. The aim of the survey was to measure if they gained any knowledge and experiences of the visitors of the open-air museum after their trips and to show how they gained awareness.

In the second chapter of the study, the conceptual debates on museums were introduced and what kind of functions the museums provide to the society and variety of museums are discussed. As a special example of museum, the concept of an open-air museum is explained. After the conceptual analysis, the historical development processes of open-air museums, museums and conservation philosophy were affected by global trends are revealed. Afterwards, the examination of samples

of domestic and Turkey is given followed by classification of open-air museum in accordance with the construction technique and main theme.

First step of second chapter, a literature study was made on conceptual, functional and historical aspects of museums and open-air museums. Within the scope of this literature study, the contribution of museums to their societies with culture, education, research, conservation and communication functions were examined. It's understood that museums and open-air museums and concept of conservation had been affected by main global trends simultaneously.

After examination of different themes and examples of open-air museums, It was understood that open-air museums were established with 3 main basic techniques; on-site display, moving and modelling as well as formed in 3 main themes; "tourism and recreation", "interpretation and living history", "experimental archeology and education".

In the third chapter Miniaturk Open Air Museum, first of its example with "open- air museum" name except archeological sites in Turkey, established by Istanbul Metropolitan Municipality Culture Inc. has been discussed as a case study. In this chapter, analysis of the educational and cultural value of the Miniaturk Open Air Museum and its contributions to conservation awareness were made. In these analyses, the data obtained from the literature research, the visitors surveys, the interviews of the Miniaturk staff and the observations were used.

During the field research at Miniaturk open air museum, it is aimed to determine if the visitors gained any the awareness by measuring their knowledge and experiences after the trips. In this context, a questionnaire was prepared in five main headings in order to apply to face to face to the visitors of Miniaturk Open Air Museums on the weekends between January 19 and February 3, 2019. The visitor profile, the reason of choosing Miniaturk, hinterland, educational and cultural value of the museum and finally the user's opinions for the effective use of the museums are main headings that were questioned.

At the first step of field research to get a visitor profile, personal data such as age, gender, marital status, number of children, education status, occupation, residence address, time of day museum visit, leisure activities and preferred museums in general were asked. In order to compare the traditional museum habits and the Miniaturk experience, the frequency of visits, the time spent, with who they visited and the usage of audio guide services were asked.

At the second step of field research, to find out the reason of visit, two-way questions were asked to be chosen and compared by the answers given to the general museum habits. Afterwards, questions were phrased whether they visited before and asked to explain what was most interested in the museum.

In the third phase of the questionnaire, which was prepared to measure the impact area of Miniaturk, information sources, transportation times, methods and distances of Miniaturk were collected by the visitors.

In the fourth stage of the questionnaire, it was asked to express the information in mind after the visit with the open-ended question, to get the user opinions about the educational and cultural value of Miniaturk. Followingly, the visitors were asked to answer whether they decided to visit a place after they saw its model in Miniaturk and whether they wanted to visit Miniaturk in 12 month again or not.

In the final stage of the survey, to get the views on the effective use of the Miniaturk open air museum, visitors were asked to give score the facilities, and in order to improve the overall experience and to find out what the visitors were missing most in the museum.

According to the findings of the survey, Miniaturk open-air museum's visitors are middle-aged, middle-high educated, married with children, white-collar employee. They come to museum with children and their families, making use their leisure time out of home cultural activities, visit museums at least once a year, prefer archaeological sites and monumental buildings, arrive at Miniaturk by their own car and live in Istanbul.

The visitors of Miniaturk preferred staying longer than their other museum visits and did not plan any other cultural activities on the same day; they enjoyed talking with their children and family while examining the models in park. When they evaluated the reason of visit according to general museum visits, they chose mostly learning and teaching and having good time among the choices in the questionnaire. Whereas they evaluated the reason of visit notwithstanding the general museum habits, they chose mostly "interest to Istanbul" and "museum has education and cultural value".

Although the visitors had information about the monuments before coming to Miniaturk, they obtained concrete information especially about the works of Architect Sinan and they wanted to see other monuments on the spot. Visitors stated that the museum was mostly suitable for "students" and "families with children". In the survey, it was stated that three-dimensional applications for the fun and educational uses of Miniaturk would make the museum more attractive and the public transport facilities were inadequate.

As a result of the research of the thesis, it is revealed that Miniaturk open-air museum carries educational and cultural value and contributes to the development of awareness about the preservation of cultural heritage. The hypothesis was proven as Miniaturk open-air museum carries educational and cultural value and contributes to the development of awareness of the protection of cultural heritage. Suggestions have been made with the views gained for the more effective use of such museums.

Finally, in the fourth chapter of the study, evaluation of field research and examination of abroad samples, proposals have been developed for open air museums in Turkey.

1. GİRİŞ

Koruma en genel tanımıyla, kültürel miras niteliğinde olan anıtların, yapı gruplarının, kentsel peyzaj alanlarının ve sokak dokularının, tarihi ve kültürel kimlikleriyle beraber ele alınarak güncel sorunlarının tespit edilmesi, mevcut durumlarının iyileştirilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılmasının hedeflenmesidir.

Kültürel mirasın korunmasına yönelik kurumsal gelişmelerle beraber, sivil ve anıtsal mimarlık örneklerinin korunması için basit bakım- onarım, yerinde (in-situ) koruma, taşınarak koruma, restorasyon ve rekonstrüksiyon gibi pek çok farklı seviyede fiziki müdahale yöntemleri ve teknikleri bulunmaktadır.

Bu müdahale yöntemleri gelişmiş toplumlarda uygulanmakla birlikte, kültürel mirası koruma bilincinin gelişmesi için, toplumsal farkındalığın sağlanmasının ve toplumun bu yönde eğitiminin sürekli hale getirilmesinin en güçlü ve sürdürülebilir çözüm olacağı akademik çevrelerde kabul gören bir husustur.

Kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılmasında en köklü ve güçlü aktörlerden biri olan müzeler; kâr amacı gütmeyen, halka açık, maddi ve manevi değerleriyle insanlığın mirasını korumak, araştırmak, iletişim kurmak ve toplumun gelişimine hizmet etmek amacıyla oluşturulmuş, eğitim ve eğlence fonksiyonlarını da içeren kurumlar olarak tanımlanır (ICOM, 2009). Tanımında yer alan kavramlardan da anlaşılacağı üzere, kültürel mirası eğitim ve dinlence fonksiyonlarıyla kitlelere sunan müzeler, halk ile miras kavramını yakınlaştıran aracı kurumlardır.

Çoğunlukla bir veya birden fazla coğrafyanın taşınır mirasını ve tarihsel kayıtlarını içermekle birlikte, geleneksel sivil veya anıtsal mimarlık tiplerinin ve yapım teknolojilerinin belgelenmesi, saklanması, sergilenmesi işlerini yürüterek, koruma pratiklerinin gelişimine katkı verir (Oliver, 2001). Kültürel mirasa ilişkin kayıtların sergilendiği müzelerin, sadece bilimsel araştırmacılara değil, toplumun her seviyedeki bireylerine hitap edişi, bu kurumları özel bir konuma taşımaktadır.

Müzelerin fiziksel olarak kültür objelerini sergileme ve erişime açma fonksiyonlarının yanı sıra, miras kaynaklarının değerleri konusunda özellikle

gençlere eğitim olanakları sağlayan rekreasyon alanları olmaları yönüyle de önemli sosyal sorumlulukları vardır (Mirghard ve diğerleri, 2018). Müzelerin özel koleksiyonların sergilendiği alanlardan, kamusal kurumlara dönüşümünde dünya tarihindeki gelişmelerin ve sosyolojik akımların etkisi büyüktür.

Bilinen ilk örneği M.S. 4. yüzyıla kadar uzanan müze kültürünün, dünyanın neredeyse her yerine yayılması, kavramın küresel bir olgu haline geldiğini göstermektedir. Hedef kitlesi genel halk olmayan, sadece eğitilmiş ve gelir seviyesi yüksek sınıfın ziyaret edebildiği ilk müze pratikleri, dar odaklı ve kabul görmeyen bir yaklaşımdır (Arinze, 1999).

Halka açık olmayan belirli zümrelerin girebildiği özel etkinliklerin yapıldığı ilk kurumsal müzelerde, toplumun günlük yaşantısına özgü kültürel parçalara yer verilmemektedir. Ancak aristokrasinin güç kaybetmesiyle burjuvazi müzecilik de dönüşüm geçirerek demokratik toplumun bir parçası haline gelmiştir.

Sosyolojik gelişmeler sonucu etnografik çalışmaların önem kazanmasıyla müzeler, kamu ya da özel sektör aracılığıyla kurulmuş, kâr amacı gütmeyen toplumsal hizmet sunan küresel endüstrilere evrilmiştir (Ahmad ve diğerleri, 2014). Kültürel objelerin halkın erişimine açıldığı bir binaya dönüşen müzelerin, 19. yüzyılda gerçekleşen sanayi devriminin etkileriyle yeni türleri oluşmuştur. Açık hava müzeleri de, bu etkilerle oluşan bir müze türü olup, müzecilikte mutlak kapalı alan algısının değişmesini sağlamıştır.

İskandinav ülkelerinde 19. yüzyıl sonlarında halk kültürü çalışmalarının artışıyla, Stockholm'de Skansen ve Oslo'da Norsk Folkmuseum gibi halk parkları olarak da adlandırılan açık hava müzeleri kurulmuştur. Bu yeni anlayış, kapalı mekânların zengin kültürel kompozisyonları sergilemek için yetersiz kaldığını yansıtmakla beraber, sadece kraliyet tarihinin değil sıradan insanın geçmiş dönem yaşantılarının da değer gördüğünü ifade eder. Açık hava müzeleri, İskandinav ülkelerindeki milliyetçilik hareketlerinin ve Avrupa geneline yayılan halk canlanması “folk-revival” projesinin somutlaşmış hali olduğu belirtilir (Paardekooper, 2012).

Kuruluş tarihleri 1890lı yıllardan 2000li yıllara kadar çeşitlilik gösteren açık hava müzelerinin, Avrupa'daki sayısı yaklaşık 300'e varmaktadır. Bu müzeler gününbirlik ziyaret için olduğu gibi aynı zamanda konaklama hizmetleri sunan örnekleri de mevcuttur. Bir coğrafyanın sivil mimarlık örneklerini, günlük halk yaşantısını

gösteren rol canlandırılma etkinlikleriyle, festivaller ve özel interaktif oyunlar düzenleyerek ziyaretçilerine sunar. Açık hava müzeleri, ayrıca içerdikleri kültürel miras öğeleri ve eğitim amaçlı kullanılan tesisleriyle toplumların gelişiminde önemli bir role sahiptir (Paardekooper, 2012).

Gezilerindeki deneyimleriyle edindikleri birikim ve geçmişi tarafsızca yorumlama fırsatı edinen açık hava müzesi ziyaretçilerinin, kültürel mirasın korunmasına daha duyarlı olabileceği düşünülmektedir. Bu yönüyle açık hava müzelerinin koruma için en önemli araç olan sahiplenme olgusu ile bellek ve kimlik duygularını beslediği fikri tartışılabilir.

Kapalı müze mekânlarına göre daha geniş arazi kullanımıyla hem kentsel hem de kırsal alanlarda kendi hinterlandlarını yaratan, farklı kuruluş amaçları ve tasarım uygulamalarının görüldüğü açık hava müzelerinin, farkındalık kazandırma işlevi ve kültürel mirasa yönelik eğitim politikaları içinde değerlendirilmesi koruma planlaması pratiği açısından tartışılması gereken bir konudur.

İlk olarak 1891'de İsveç'te Stockholm kentinde açılan (Skansen) açık hava müzesi, kültürel mirasın önemli bir parçası olan tarihi kent dokuların, anıtsal yapıların, dönemin özgün yaşam biçiminin, toplumsal ilişkilerinin ve tasarım özelliklerinin sergilendiği, eğitim ve eğlence mekânı olarak kullanılan kültürel alanlar olmaları bakımından dikkat çekici bir uygulamadır.

Avrupa kıtasında yüzyıla aşkın süredir kültür turizmi ve rekreasyon faaliyetleriyle birlikte eğitim ve bilimsel araştırmalara mekân sağlayan kurumlar olan açık hava müzelerinin incelenmesi, Türkiye'de yapılan ve proje aşamasında olan uygulamalara fayda sağlayacaktır.

Türkiye'de gerek kamu gerek özel sektör girişimiyle sivil mimarlık örneklerinin taşınarak sergilendiği, replikalarının sunulduğu veya anıtsal yapıların ölçeklendirilerek maketlerinin yapıldığı örnekler bulunmaktadır. Açık hava müzelerinin kültürel eğitim fonksiyonlarının irdelenmesinin, koruma bilincini geliştirmek üzere yapılacak politika çalışmalarına önemli bir girdi olacağı düşünülmektedir.

İstanbul Haliç'te İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. tarafından 2003 yılında kurulan Miniatürk'ün, arkeolojik ören yerleri dışında ziyarete açılan ilk açık hava müzesi örneği olduğu bilinmektedir.

Bu tez çalışmasında uluslararası platformlarda eğitim, eğlence ve bilimsel araştırma olanaklarıyla öne çıkan açık hava müzelerinin; eğitim değeri ve dolaylı olarak koruma bilincine katkıları Miniaturk alan incelemesi ile değerlendirmesi yapılacaktır.

1.1 Tezin Amacı

Açık hava müzeleri 19. yüzyılın sonundan beri, farklı amaç ve motivasyonlarla kurulmakta olan, yapım teknikleri, temaları ve uygulamalarıyla geleneksel müzelerden ayrılan özel örneklerdir. Bu örneklerin başarıları, kentsel mekân kullanımları, içerikleri ve miras bilincine katkı sağlamaları hususları dikkate alındığında, açık hava müzelerinin değerleri bilimsel olarak incelenmesi gerekmektedir.

Bu tez çalışmasında amaç, mekânsal kullanımları ve sergileri bakımından açık hava müzelerinin eğitim ve kültür değerlerini irdelemek ve müze ziyareti sonrasında ziyaretçilerin koruma bilinci ve bilgi birikimi edinip edinmediğini sorgulamaktadır.

Tez çalışmasının hipotezi açık hava müzeleri eğitim ve kültür değeri taşıyarak kültürel mirasın korunmasına yönelik bilincin gelişimine katkı sağladığıdır. Bu kapsamda çalışmanın temel araştırma sorusu “Açık hava müzelerinin eğitim ve kültür değeri nedir, ziyaretçilerinin koruma bilinci kazanmasına ne ölçüde hizmet ediyor?” şeklindedir.

- Müzelerin toplumun gelişimine ne tür işlevlerle katkı sağladığı,
- Açık hava müzelerinin mekânsal kullanımlarının ve sergilerinin kültürel değeri olup olmadığı,
- Açık hava müzelerinin tarihsel gelişimi ve türlerinin oluşumunun koruma pratiklerinin gelişimine uyumlu gerçekleşip gerçekleşmediği,
- Açık hava müzelerinin eğitim fonksiyonlarının ne olduğu hususları tezin 2. bölümünü oluşturan alt araştırma sorularıdır.

Tez çalışması kapsamında bu sorular için yanıtlar aranmış ve belirlenen yöntemler ile soruların yanıtları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1.2 Kapsam

Açık hava müzelerinin eğitim ve kültür değerleri ile potansiyellerinin tespit edilmesi ve değerlendirmeler sonucunda Türkiye’deki uygulamalar için öneriler sunulmasını amaçlayan bu çalışma, dört bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın giriş kısmı olan ilk bölümünde, tezin amacı, kapsamı ve yöntemi sunulmuştur.

Çalışmanın “Müzeler ve Açık Hava Müzeleri” başlıklı ikinci bölümünde, müzelere ilişkin kavramsal tartışmalarla giriş yapılmış, müzelerin ne tür işlevlerle topluma hizmet sunduğu ve nasıl çeşitliliği ele alınmıştır. Müzelerin çeşitliliği konusundan özel bir müze örneği olan açık hava müzesi kavramına geçiş yapılmıştır.

Kavramsal irdelemenin ardından açık hava müzelerinin, müzelerin ve korumanın tarihsel gelişim süreçlerinden nasıl etkilendiği, hangi küresel akımlardan etkilendiği ortaya konulmuştur. Bölümün devamında açık hava müzelerinin yapım tekniği ve tematik sınıflandırması yapılarak, yurtdışı ve Türkiye örneklerinin incelemelerine yer verilmiştir.

Çalışmanın “İstanbul Miniaturk Açık Hava Müzesi İncelemesi” başlıklı üçüncü bölümünde, ören yerleri dışında Türkiye’de ilk kez açık hava müzesi adıyla, İstanbul Büyükşehir Belediyesinin bir şirketi olan Kültür A.Ş. tarafından 2003 yılında kurulan Miniaturk Açık Hava Müzesi ele alınmıştır.

Çalışma alanı olarak seçilen Miniaturk Açık Hava Müzesinin eğitim ve kültür değeri ile koruma bilincine olan katkılarına ilişkin çözümlemeler yapılmıştır. Bu çözümlemelerde, araştırmalardan, ziyaretçilere yapılan anketlerden, Miniaturk personeli görüşmelerden ve gözlemler sonucu elde edilen veriler kullanılmıştır.

Çalışmanın son bölümünde, alan araştırmasının değerlendirmeleri ve dünya örnekleri incelemeleriyle, Türkiye’deki uygulamalar için öneriler geliştirilmiştir. Şekil 1.1’de tezin bölüm içerikleriyle, hangi araştırma sorularının yanıtlandığı tabloda özetlenmiştir.

1. BÖLÜM

Şekil 1.1 : Tezin akış şeması.

1.3 Yöntem

Çalışmanın ilk adımı olarak müzeler ve açık hava müzeleriyle ilgili kavramsal, işlevsel ve tarihsel açılardan literatür çalışması yapılmıştır. Bu literatür çalışması kapsamında, müzelerin kültür ve eğitim, araştırma, koruma ve iletişim işlevleriyle toplumların gelişimine sağladığı katkılar, müzelerin ve açık hava müzelerinin tarihsel gelişimiyle koruma kavramının gelişiminin uyumu, açık hava müzelerinin kuruluş yöntemleri ve farklı temalar ile örneklerinin nasıl çeşitlendiği araştırılmıştır.

Yapılan literatür araştırması ışığında kurulan, “açık hava müzeleri eğitim ve kültür değeri taşıyarak, kültürel mirasın korunmasına yönelik bilincin gelişmesine katkı sağlamaktadır” hipotezine yönelik alan araştırması yapılmıştır. Alan araştırması için seçilen İstanbul Miniaturk Açık Hava Müzesi örneğinde, ziyaretçilerin gezileri sonrası bilgi ve deneyimleri ölçülerek, sonucunda nasıl bir farkındalık kazanıldığının ortaya konulması hedeflenmiştir. Bu kapsamda 19 Ocak- 3 Şubat 2019 tarihleri arası hafta sonlarında, Miniaturk Açık Hava Müzesi ziyaretçilerine yüz yüze uygulamak üzere, beş ana başlıkta anket soruları hazırlanmıştır. Miniaturk açık hava müzesinin toplumun hangi kesimine hitap ettiği, neden tercih edildiği, nasıl bir etki alanına hizmet ettiği, eğitim ve kültür değeri taşıyıp taşımadığı ve etkin kullanımı için kullanıcı görüşlerinin ne olduğu hususları sorgulanan ana başlıklardır.

İlk olarak Miniaturk’ün toplumun hangi kesimine hitap ettiğini araştırmak amacıyla; yaş, cinsiyet, medeni durum, çocuk sayısı, öğrenim durumu, meslek gibi kişisel veriler edinilmiş, ikamet adresleri, müzeyi günün hangi zamanında kullandıkları, boş zaman aktiviteleri ve genellikle hangi tür müzeleri tercih ettikleri sorulmuştur. Ziyaretçilerin geleneksel müze alışkanlıkları ve Miniaturk deneyimini kıyaslayabilmek için, iki yönlü sorularla ziyaret sıklığı, geçirilen süre, kiminle ziyaret ettiği, rehberlik hizmetlerinden yararlanma hususları irdelenmiştir.

Anketin ikinci aşamasında, ziyaretçilerin Miniaturk açık hava müzesine geliş nedenini ortaya koyabilmek için, iki yönlü sorularla müzelere geliş sebepleri verilen şıklardan seçilmesi istenmiş, daha önce ziyaret edip etmedikleri ve müzede en çok neyin ilgilerini çektiğinin açıklanması istenerek sorulmuştur.

Miniaturk’ün etki alanını ölçmek için hazırlanan anketin üçüncü aşamasında ziyaretçilerin Miniaturk’ü hangi kaynaklar aracılığıyla duydukları, ulaşım süreleri, yöntemleri ve mesafelerine ilişkin bilgiler toplanmıştır.

Miniatürk'ün eğitim ve kültür değeriyle ilgili kullanıcı görüşlerini almak amacıyla oluşturulan anketin dördüncü aşamasında, açık uçlu soruyla ziyaret sonrası akılda kalan bilgilerin ifade edilmesi istenmiştir. Bu soruyu takiben müzenin kim için uygun olduğu, ziyaretin ne kattığı, müzede maketini görüp ziyaret etmek istedikleri bir yer olup olmadığı hususları ve 12 ay içerisinde Miniatürk'ü tekrar ziyaret etmek isteyip istememeleri nedeniyle beraber cevaplanması istenmiştir.

Anketin son aşamasında Miniatürk açık hava müzesinin etkin kullanımına yönelik görüşleri almak için, müzede sunulan olanakların, genel deneyimin puanlanması ve ziyaretçilerin müzede en çok neyi eksik bulduğu saptamak için iyileştirilmesi istenen ve daha sık ziyarete engel olan hususlar sorulmuştur. Tüm bu çalışmalardan elde edilen analiz bulgularıyla Miniatürk açık hava müzesinin kullanıcı profili ortaya konulmuş, neden tercih edildiği saptanmış ve etki alanı çıkarılmıştır. Miniatürk açık hava müzesinin eğitim ve kültür değeri taşıdığı ve kültürel mirasın korunmasına yönelik bilincin gelişmesine katkı verdiği ortaya konularak, bu tür müzelerin daha etkin kullanımı için edinilen görüşlerle öneriler getirilmiştir.

2. MÜZELER VE AÇIK HAVA MÜZELERİ

Açık hava müzelerinin yapısal ve işlevsel analizini yapabilmek için, müze kurumlarını teorik bir çerçevede ele almanın başlangıç olarak gerekli bir adım olduğu düşünülmektedir.

Bu bölümün birinci kısmında tezin “müzeler toplumun gelişimine nasıl katkıda bulunur?” alt araştırma sorusuna yanıt vermek üzere, müze kavramı başlığı altında müzelerin işlevi ve müzelerin çeşitliliği konuları üzerinde durulmuştur.

Ardından bölümün ikinci kısmında, müzelerin özel bir örneği olan açık hava müzeleri kavramına geçiş yapılarak, “açık hava müzelerinin mekânsal kullanımlarının ve sergilerinin kültürel değeri var mıdır?” alt araştırma sorusu ele alınmıştır. Bu kapsamda sıradan bir objenin doğal ortamından ayırarak bir kültür nesnesine dönüştürme süreci olan müzeleştirme (musealisation) ve miraslaştırma (heritagisation) konuları (ICOM, 2010) açık hava müzelerinin sergileri ve mekân kullanımları yönünden değerlendirilmiştir.

Bölümün üçüncü kısmında ise “açık hava müzelerinin tarihsel gelişimi ve türlerinin oluşumunun koruma pratikleriyle uyumlu mu gerçekleşmiştir?” alt araştırma sorusuna cevap aramak üzere, açık hava müzelerinin tarihsel gelişim süreci koruma pratiklerinin gelişimine paralel olarak incelenmiştir. Son olarak “açık hava müzelerinin eğitim fonksiyonları nasıl çalışmaktadır?” alt araştırma sorusu kapsamında açık hava müzelerinin yapım şekilleri ve kuruluş amaçlarına göre sınıflandırmalar yapılmış, yurtdışı ve Türkiye örnekleri ele alınmıştır.

2.1 Müze Kavramı

Koleksiyonlar, öğrenme, yarar sağlama veya zevk amacıyla toplanmış, biriktirilmiş, özelliklerine göre sınıflandırılmış, değerli görülen türdeş ya da benzer şeylerden oluşan derlemelerdir (TDK, 2005). İlkel müze olarak kabul edilen ilk koleksiyonun M.Ö. 5. yüzyılda Babil sarayında oluşturulduğu, 1925 yılında Leonard Woolley'in bugünkü güney Irak sınırlarında gerçekleştirdiği arkeolojik kazılarda ortaya çıkmıştır

(Wilkins, 2012). Antik dönemlerin kültürel objelerinden oluşan koleksiyonların bugünkü müze kurumlarına dönüştürülmesi daha yakın tarihte gerçekleşmiştir.

Müze kelimesinin antik Yunanda “muses” olarak bilinen, bilim veya sanat tanrısı/ tanrıçalarına adanmış tapınaklar anlamına gelen “mouseîon” isminden türediği, bu etimolojik kökenin müzelerin biçim ve işlevine uygun bir tanımlama olduğu belirtilmektedir (Lehman, 2008). Antik dönemden beri, kültürün ve sanatın merkezi olan müzeler için bu etimolojik köken anlamlı bulunmaktadır.

M.Ö. 4. yüzyılda araştırmacıların çalışmalarını yaptığı, akademik dersler aldığı Platon’un Akademisi ve Aristoteles’in Lyceum’u da, sanat ve felsefe eğitimlerinin verildiği mekânların antik Yunan’da müze kurumları olduğu belirtilir (Ripley, 1970). Benzer bir biçimde, M.Ö. 332’de Ptolemy tarafından kurulan İskenderiye Kütüphanesi de sahip olduğu akademik arşivin kapsamı bakımından antik çağın en önemli müzesi olarak tanımlanmaktadır (Murray, 1904; Lehman, 2008).

Antik dönemlerin eğitim kurumları olan bu müzelerde, dönemlerinin kıymetli belge ve kitap arşivlerinin yer aldığı, kültürel objelerin ise tapınaklar, saraylar gibi özel yapılarda tutulduğu belirtilmektedir (McLean, 1994). Bu bilgiler ışığında, müzelerin eğitim kurumu olarak topluma hizmet vermesinin tarihsel bir gelenek olduğu anlaşılmaktadır.

Orta Çağ dünyasında, Avrupa’daki entelektüel faaliyetlerin, Hristiyan Kilisesi merkezi etrafında sürdürüldüğü görülmektedir. Dönemin sanat akımlarının Kilise yönetiminin talepleri doğrultusunda oluştuğu, yerel coğrafyadaki önemli kütüphane arşivlerin manastırlarda bulunduğu ve bu manastır arşivlerinin akademik çalışmalar için kaynak olduğu ifade edilir (Lehman, 2008).

Ayrıca kiliselerin el yazmalarına, kutsal emanetlere, hazine koleksiyonlarına sahip olması, gelen hediyeleri biriktirmesinin, müze kavramının gelişimine katkı verdiği düşünülmektedir. Özellikle 15. yüzyılın sonlarında Papa Sixtus IV’ün sanat koleksiyonu İtalya’nın ilk kamu müzesinin temelini oluşturmuştur (Ripley, 1970). Dünyada kurulan ilk müzelerin benzer biçimde oluşturulduğu görülmektedir.

İlk Müzeler :

Dünyanın en eski kamu müzeleri olan Şekil.2.1’de görülen Capitoline Müzeleri (Musei Capitolini) 1471 yılında Papa IV. Sixtus 'un (URL-1); Vatikan Müzesi

(Musei Vaticani) 1506 yılında Papa II. Julius'un koleksiyon bağışlarıyla kurulmuştur (URL-2).

Şekil 2.1 : Capitoline Müzeleri, Roma.

Capitoline Müzeleri'nin kurulduğu 1471 yılına yakın dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nda da müze oluşumlarının ortaya çıktığı görülmektedir. 1517 yılında savaş ganimeti olarak elde edilen mukaddes emanetler bilinçli olarak oluşturulan, özenle korunan, daha sonra eklenen eserlerle büyüyen ilk koleksiyon olarak Osmanlı'nın ilk müzesi olan Müze-i Hümayun'un temellerini oluşturmuştur (Karaduman, 2016).

Benzer bir biçimde İngiltere'nin ilk müzesi olan Şekil 2.2'de giriş salonu görülen Ashmolean Müzesi, 1683 yılında Elias Ashmole'nun kişisel koleksiyonunu bağışlamasıyla Oxford Üniversitesi bünyesinde açılmıştır (URL-3). İtalya'da ortaya çıkarak, 18. yüzyıl sonlarında Avrupa kıtasına yayılan müze kurumlarının kapsamı 20. yüzyılda birçok dönüşüm geçirmiş, bu durum resmi tanımlarına da yansımıştır.

Şekil 2.2 : Ashmolean Müzesi, Oxford.

Müze Tanımının Gelişimi:

İlk olarak ICOM Tüzüğü'ne (1946, madde 2.2) girerek resmileşen müze tanımı içeriğinde 1951, 1961, 1974, 1989, 1995, 2001 yıllarında olmak üzere değişiklikler yapılmış, şimdiki halini (madde 3) 2007'de almıştır. Çizelge 2.1'de ICOM'un Müze tanımları, yıllara göre madde numaralarıyla beraber yer almaktadır.

ICOM'un müze tanımında yıllar içinde değişimlerden de izlenebileceği gibi, ilk tanımlandığı 1946 ICOM Tüzüğü'nde, müzeler dar kapsamlı tutularak koleksiyonun biçimi tariflenmiştir.

1951 ICOM Tüzüğü'nde, müzelerin koruma ve geliştirme işlevleri tanıma dâhil edilmiş, eğitim konusu koleksiyonun sunumu yönünde ele alınmıştır. Koleksiyonun kapsamı zooloji ve botanik nesneleri de içerecek biçimde genişletilmiştir.

1961 ICOM Tüzüğü'nde, tanıma eğitim ve eğlence amacı eklenerek, nelerin müze olarak kabul edildiğine ilişkin listeleme yapılmıştır.

1974 ICOM Tüzüğü'nde, kâr amacı gütmemesi ifadesi ile araştırma ve iletim fonksiyonları tanıma eklenmiş, müze listesine "Bilim merkezleri ve planetaryumlar." dâhil edilmiştir.

1989 ICOM Tüzüğü'nde, müze listesine müze çalışanlarını müzecilik veya eğitim yoluyla destekledikleri düşünülen Yürütme Kurulu gibi diğer kurumlar eklenmiştir.

1995 ICOM Tüzüğü'nde, müze listesine müzecilikle ilgili araştırma, eğitim, öğretim, dokümantasyon ve diğer faaliyetleri üstlenen kâr amacı gütmeyen kurum veya kuruluşlar eklenmiştir.

2001 ICOM Tüzüğü'nde, Maddi veya manevi miras kaynaklarının (yaşayan miras ve dijital yaratıcı etkinlikler) korunması, devamı ve yönetimini kolaylaştıran kültürel merkezler ve diğer kuruluşlar eklenmiştir.

2007 ICOM Tüzüğü'nde liste tamamen kaldırılarak, amaçlar ve işlevlerin kapsamı tanıtımda yer almıştır. Tüzüğündeki ifadelerle ICOM (2009), müzenin modern toplumlarda sanat, bilim, eğitim ve kültürel hayatın önemli bir unsuru olduğunu belirtmektedir. Müzeler sahip oldukları bilimsel ve sanatsal kaynaklarını hem eğitim hem de kültürel turizm faaliyetlerinde değerlendirme avantajına sahiptir. Bu avantajla müzeler, diğer kültür kurumlarına kıyasla toplumla daha yakın bir ilişki sürdürür.

Çizelge 2.1 : ICOM'un müze tanımının tarihsel gelişimi.

Yıl	Madde No:	Tanım
1946, ICOM Tüzüğü	Madde II - Bölüm 2	"Müze" sözcüğü, tüm sanatsal, teknik, bilimsel, tarihi ya da arkeolojik materyalleri kalıcı ve halka açık sergi odalarında bulunduran hayvanat bahçeleri ve botanik bahçeleri dahil, kütüphaneler hariç olmak üzere tüm koleksiyonları kapsamaktadır
1951, ICOM Tüzüğü	Madde II - Tanım	Buradaki "müze" kelimesi, kamu yararı gözetilerek yönetilen, daimî olan koruma, inceleme, geliştirme ve özellikle kamuya, eğlence ve öğretim gruplarına sunma amacıyla sanatsal, tarihi, bilimsel ve teknolojik koleksiyonlar ile özellikle kültürel değere sahip nesneleri ve örnekleri barındıran botanik/ zooloji bahçelerin ve akvaryumların da dahil olduğu, kuruluş anlamına gelir. Kalıcı sergi odaları içeren halk kütüphaneleri ve kamu arşiv kurumları da müze olarak kabul edilecektir.
1961, ICOM Tüzüğü	Bölüm II- Müze Tanımı Madde 3, Madde 4	ICOM, çalışma eğitim ve eğlence amacıyla, kültürel ya da bilimsel öneme sahip nesneleri toplayan, koruyan ve sergileyen herhangi bir daimî kurumu müze olarak tanıyacaktır. Bu tanıma şunlar dahildir: a. Halk kütüphanelerinde ve arşiv koleksiyonlarında kalıcı olarak muhafaza edilen ve sergilenen galeriler, b. Resmi olarak halka açık olan tarihi anıtlar ve tarihi eserlerin bölümleri, katedral hazineleri veya tarihi, arkeolojik ve doğal alanlar, c. Botanik ve zooloji bahçeleri, akvaryumlar, vivaryumlar ve canlı örnekleri gösteren diğer kurumlar, d. Doğa rezervleri,
1974 ICOM Tüzüğü	Bölüm II- Tanımlar Madde 3, Madde 4	Müze, toplumun ve toplumsal gelişimin hizmetinde kâr amacı gütmeyen, kamuya açık, insanlık tarihine ilişkin maddi delilleri ve çevrelerini öğrenim, eğitim ve keyif alma amacıyla toplayan, elde eden, araştıran, ileten ve sergileyen kalıcı bir kurumdur. ICOM, bu şekilde belirlenen müzelere ek olarak, aşağıdakilerin de yukarıdaki tanıma uygun olduğunu kabul eder: a. Kütüphaneler ve arşiv merkezleri tarafından sürekli olarak muhafaza edilen koruma enstitüleri ve sergi galerileri, b. Doğal, arkeolojik ve etnografik anıtlar, edinimleri, korunma ve iletişim

Çizelge 2.1 (devam) : ICOM'un müze tanımının tarihsel gelişimi.

1974 ICOM Tüzüğü	Bölüm II- Tanımlar Madde 3, Madde 4 (devam)	faaliyetleri yönünden müze niteliği gösteren müzelerin tarihi eserlerle beraber yerleşimleri, c. Botanik ve zooloji bahçeleri, akvaryumlar, vivaryum vb. canlı örnekleri sergileyen kurumlar, d. Doğa rezervleri, e. Bilim merkezleri ve planetaryumlar.
1989 ICOM Tüzüğü	Madde 2- Tanımlar	1. Müze, toplumun ve toplumsal gelişiminin hizmetinde kâr amacı gütmeyen, kamuya açık, insanlık tarihine ilişkin maddi delilleri ve çevrelerini öğrenim, eğitim ve keyif alma amacıyla toplayan, elde eden, araştıran, ileten ve sergileyen kalıcı bir kurumdur. a. Müzenin yukarıdaki tanımı, yönetim organının niteliğinden, bölgesel karakterinden, fonksiyonel yapısından veya ilgili kurumun koleksiyonlarının oryantasyonundan kaynaklanan herhangi bir sınırlama olmaksızın uygulanacaktır. b. Müzeler olarak adlandırılan kurumlara ek olarak, aşağıdakiler de bu tanımın amaçları yönünden müze olarak adlandırılır: i. İnsanlığın ve çevrelerinin maddi kanıtlarını elde eden, koruyan ve ileten, müze niteliği olan doğal, arkeolojik ve etnografik anıtlar, tarihi eserler ve tarihi alanlar, ii. Botanik ve zooloji bahçeleri, akvaryum ve vivaryum gibi canlı bitki ve hayvan örneklerini toplayan ve sergileyen kurumlar, iii. Bilim merkezleri ve planetaryum, iv. Kütüphaneler ve arşiv merkezlerindeki kalıcı koruma enstitüleri ve sergi galerileri, v. Doğa rezervleri, vi. Danışma Konseyi'nin tavsiyesiyle, müzenin bazı özelliklerine veya tüm özelliklerine sahip olduklarını veya müzeleri ve profesyonel müze çalışanlarını müzecilik veya eğitim yoluyla destekledikleri düşünülen Yürütme Kurulu gibi diğer kurumlar.
1995	Madde 2- Tanımlar	1. Müze, toplumun ve toplumsal gelişiminin hizmetinde kâr amacı gütmeyen, kamuya açık, insanlık tarihine ilişkin maddi delilleri ve çevrelerini öğrenim, eğitim ve keyif alma amacıyla toplayan, elde eden,

Çizelge 2.1 (devam) : ICOM'un müze tanımının tarihsel gelişimi.

1995 ICOM Tüzüğü	Madde 2- Tanımlar (devam)	araştıran, ileten, sergileyen kalıcı bir kurumdur. a. Müzenin yukarıdaki tanımı, yönetim organının niteliğinden, bölgesel karakterinden, fonksiyonel yapısından veya ilgili kurumun koleksiyonlarının oryantasyonundan kaynaklanan herhangi bir sınırlama olmaksızın uygulanacaktır. b. Müzeler olarak adlandırılan kurumlara ek olarak, aşağıdakiler de bu tanımın amaçları yönünden müze olarak adlandırılır: i. İnsanlığın ve çevrelerinin maddi kanıtlarını elde eden, koruyan ve ileten bir müze niteliği olan doğal, arkeolojik ve etnografik anıtlar, tarihi eserler ve tarihi alanlar, ii. Botanik ve zooloji bahçeleri, akvaryum ve vivaryum gibi canlı bitki ve hayvan örneklerini toplayan ve sergileyen kurumlar, iii. Bilim merkezleri ve planetarium, iv. Kütüphaneler ve arşiv merkezlerindeki kalıcı koruma enstitüleri ve sergi galerileri, v. Doğa Rezervleri, vi. Bu madde kapsamında verilen tanımlara göre uluslararası veya ulusal veya bölgesel veya yerel müze kuruluşları, müzelerden sorumlu bakanlıklar veya başkanlıklar veya kamu kurumları, vii. Müzeler ve müzecilikle ilgili araştırma, eğitim, öğretim, dokümantasyon ve diğer faaliyetleri üstlenen kar amacı gütmeyen kurum veya kuruluşlar, viii. Danışma Konseyi'nin tavsiyesiyle, müzenin bazı özelliklerine veya tüm özelliklerine sahip olduklarını veya müzeleri ve profesyonel müze çalışanlarını müzecilik veya eğitim yoluyla destekledikleri düşünülen Yürütme Kurulu gibi diğer kurumlar.
2001 ICOM Tüzüğü	Madde-2 Tanımlar	1. Müze, toplumun ve toplumsal gelişiminin hizmetinde kâr amacı gütmeyen, kamuya açık, insanlık tarihine ilişkin maddi delilleri ve çevrelerini öğrenim, eğitim ve keyif alma amacıyla toplayan, elde eden, araştıran, ileten, sergileyen kalıcı bir kurumdur. a. Müzenin yukarıdaki tanımı, yönetim organının niteliğinden, bölgesel karakterinden, fonksiyonel yapısından veya ilgili kurumun koleksiyonlarının oryantasyonundan kaynaklanan herhangi bir sınırlama

Çizelge 2.1 (devam) : ICOM'un müze tanımının tarihsel gelişimi.

2001 ICOM Tüzüğü	Madde-2 Tanımlar (devam)	olmaksızın uygulanacaktır. b. Müzeler olarak adlandırılan kurumlara ek olarak, aşağıdakiler de bu tanımın amaçları yönünden müze olarak adlandırılır: i. İnsanlığın ve çevrelerinin maddi kanıtlarını elde eden, koruyan ve ileten bir müze niteliği olan doğal, arkeolojik ve etnografik anıtlar, tarihi eserler ve tarihi alanlar, ii. Botanik ve zooloji bahçeleri, akvaryum ve vivaryum gibi canlı bitki ve hayvan örneklerini toplayan ve sergileyen kurumlar, iii. Bilim merkezleri ve planetaryum, iv. Kütüphaneler ve arşiv merkezlerindeki kalıcı koruma enstitüleri ve sergi galerileri, v. Doğa Rezervleri, vi. Bu madde kapsamında verilen tanımlara göre uluslararası veya ulusal veya bölgesel veya yerel müze kuruluşları, müzelerden sorumlu bakanlıklar veya başkanlıklar veya kamu kurumları, vii. Müzeler ve müzecilikle ilgili araştırma, eğitim, öğretim, dokümantasyon ve diğer faaliyetleri üstlenen kar amacı gütmeyen kurum veya kuruluşlar, viii. Maddi veya manevi miras kaynaklarının (yaşayan miras ve dijital yaratıcı etkinlikler) korunması, devamı ve yönetimini kolaylaştıran kültürel merkezler ve diğer kuruluşlar, ix. Danışma Konseyi'nin tavsiyesiyle, müzenin bazı özelliklerine veya tüm özelliklerine sahip olduklarını veya müzeleri ve profesyonel müze çalışanlarını müzecilik veya eğitim yoluyla destekledikleri düşünülen Yürütme Kurulu gibi diğer kurumlar.
2007 ICOM Tüzüğü	Madde 3- Terimlerin Tanımı	Müze, kâr amacı gütmeyen, halka açık, toplumun ve toplumsal gelişimin yararına, eğitim, çalışma ve eğlence amaçlarıyla insanlığın ve çevresinin maddi ve manevi mirasını edinen, muhafaza eden, araştıran ve sergileyen kalıcı bir kurumdur.

Sonuç olarak müzelerin topluma ne tür işlevlerle hizmet verdiğini analiz ederek, müzelerin toplumla ilişkisinin dinamiklerinin çözümlenebileceği düşünülmektedir.

2.1.1 Müzelerin işlevleri

En basit tanımıyla müzeler, inceleme, çalışma ve keyif alma amaçlarıyla koleksiyonlar barındıran ve sergileyen kamusal alanlardır. ICOM (2009)'un tanımında yer verdiği kavramlarla, müzenin toplumun gelişimini sürdürülebilmesi amacıyla, kültürel miras üzerinde araştırma çalışmaları yaparak kamusal hizmet sunan bir kurum olduğunu belirtilir. Müzelerin ne işlevlerle tanımlandığına bakmak için, dünyanın farklı bölgelerindeki müze birliklerinin ifadelerini incelemenin uygun olacağı düşünülmektedir.

1889 yılında kurulduğundan beri İngiltere'de faaliyet gösteren en köklü bölgesel müze komitelerinden biri de Müzeler Birliği (Museums Association)'dır. MA (1998) müzelerin, içerdiği koleksiyonlarla insanların öğrenmesine, ilham ve keyif almaları için keşfetmelerine mekân sağlayan, topladıkları eserleri koruyan ve erişilebilir kılan kurumlar olduğunu, sanat galerilerinin de bu kavrama dâhil olduğunu belirtmektedir.

Atlantik'in diğer tarafında faal olan bir bölgesel komite de Amerikan Müzeler Birliği (American Alliance of Museums- AAM)'dir. AAM müze kavramına yönelik net bir tanım getirmemekle birlikte, müzelerin işlevini ve önemini anlatan tek cümlelik sloganlar kullanmaktadır. AAM (2018)'nin sloganlarında toplumsal çapalar olarak adlandırılan müzeler, ekonomik motor işlevi gören, insanlar tarafından sevilen, kamu hizmeti veren, okullarla iş birliği yapan, herkes için var olan, güvenilir ve türlerin koruyucusu kurumlar olarak ifade edilir.

Avusturalya'daki kültür ve eğlence sektörünün istatistiklerinden sorumlu Avusturalya İstatistik Kurumu, müzeleri sanat eserlerini ve kültürel objelerini sergileyen, saklayan ve koruyan kamuya açık kurumlar olarak tanımlayarak, sınıflandırmasını sanat müzeleri, galeriler, tarihi alanlar, anıtlar, sosyal tarih müzeleri ve diğer tür müzeler olarak sade bir biçimde yapar. Avusturalya'nın müze endüstrisinin profesyonel kuruluşu olan Avustralya Müzeler ve Galeriler Birliği (Australian Museums and Galleries Association- AMAGA, 2018) ICOM ile aynı müze tanımını kullanır.

Müze tanımına ve işlevine yönelik ifadeler incelendiğinde, anılan kurumların farklı bakış açıları geliştirmiş olmalarının, aktif oldukları kültürel coğrafyalardan ileri geldiği düşünülmektedir. Diğer bir yandan, tanımlar her ne kadar çeşitlilik gösterse de müzeleri diğer kurumlardan ayıran faaliyetlerde fikir birliği sağlanabilmektedir.

Görüşler arasında ortak olarak en çok altı çizilen müze faaliyetleri ise, kültür objesinin edinimi ve yönetimi dâhil olmak üzere koruma sürecinin tümünde etkin olmak, kültürel miras üzerine araştırmalar yapmak ve kültürel miras konusunda kamuyla iletişim kurmaktır (Ginsburch ve Mairesse, 1997). Müzeolojinin Temel Kavramları (ICOM, 2010) çalışmasının da temeli olarak gösterilen, 1980lerin sonunda Reinwardt Akademisi'nin geliştirdiği modelde vurgulanan üç temel müze fonksiyonu da araştırma, koruma ve iletişimidir.

Müze işlevlerine ilişkin, kurumsal görüşler kadar, müze teorisyenlerinin görüşlerine de yer vermek gerekmektedir. Önemli bir müze eleştirmeni olarak gösterilen Weil (1983)'in sanat müzelerinin rolünü incelediği makalesinde, kamu mirasının bakıcıları olarak tanımladığı müzelerin eğitim, bilişim, derin düşünme mekânı ve güç sembolü olma amaçlarıyla sanatçıların temsil edildiği, sosyal değişimlerinin etkilerinin izlendiği rekreatif alanlar olduğunu belirtir. 1990lı yılların ortalarından itibaren ise müzelerin, miras kavramının yaygınlaşmasıyla ve sosyoekonomik gelişimin bir parametresi olarak algılandığı görülmektedir. Müzelerin toplumların kültürel birikim kazanması ve uygar bir yaşam tarzını geliştirme hedefleriyle, bu gelişime üstü kapalı bir biçimde hizmet ettiği iddia edilir (Keene ve Wanless, 2002).

21. yüzyıla gelindiğinde ise eğitim fonksiyonu güçlendirilen müzelerin, ziyaretçilerinin aktifliği, katılımı, bireylerin toplumlarıyla kaynaşması ve sosyal içerme (social inclusion) konularında geliştirildiği görülmektedir. Özellikle ekonomik, sosyal veya eğitim yönlerinden dezavantajlı grupların katılımının teşvik edilmesi için müzelerin iyi bir araç olduğu belirtilir (Keene ve Wanless, 2002).

Özetle 21. yüzyılın etkileriyle müzelerin toplumdaki konumunda ve amaçlarında değişiklikler olmuş, bilim, teknoloji ve eğlence temalı müzelerin sayısının artmasıyla müze türlerinde çeşitlenme yaşanmış, işlevleri hususunda da algı değişikliği olmuştur. Yaşanan değişimler sonucu müzelerin temel fonksiyonunun bilgilendirme, eğitim, eğlence, araştırma ve koruma konularından hangisi olduğuna ilişkin sorular gündeme gelmiştir (Lehman, 2008). Sonuç olarak müze pratiklerinin odağına kamu yararı ve ziyaretçi talepleri yerleşmiş, bu durum da fonksiyonların çeşitlenmesini tetiklemiştir (Osborne, 1985).

Bu kapsamda öncelikle “müzenin işlevleri” başlığı altında, uluslararası kuruluşların müze tanımlarında hangi işlevlere vurgu yaptığı saptanmış, öne çıkan “eğitim ve

kültür”, “araştırma”, “koruma”, “iletişim” ve “turizm” fonksiyonları değerlendirilmiştir.

2.1.1.1 Müzelerin kültür ve eğitim işlevi

Müzelerin kültür ve eğitim işlevinin tarih öncesi dönemlerdeki kurumsal oluşumunun devamı olduğu düşünülmektedir. Antik dönemin ünlü ressamaları, anıtsal yapılar ve tapınaklar için duvar resimleri üzerine çalışmaya; ünlü heykeltıraşları ise imparatorlar, kraliçeler, olimpiyat galipleri gibi tanınmış kişilerin hatıra heykellerini yapmaya odaklıydı (Osborne, 1985).

Bu görsel sanat eserlerinin özellikle şehirlerin ve tapınakların yüceltilmesi amacıyla tasarlandığı bilinen bir durumdur. Antik dönemde kamusal sanat olgusunun resimler ve heykellerle var olmasının yanı sıra, ünlü eserlerinin toplanması, korunması amacı taşıyan, genel halkın ilgisine ve takdirine yönelik tasarlanmış bir müze kurumu modern zamanlarda oluşan bir kavramıdır.

Antik çağların mouseion olarak adlandırılan en ünlü müzesinin temelinin kütüphane ve gözlem merkezi olan İskenderiye'de kurulan akademi olduğu, başta matematikçiler olmak üzere dönemin bilim adamları, şairleri, filozofları ve rahipleri için bir öğrenme merkezi olarak hizmet verdiği belirtilir (Murray, 1904; Lehman, 2008).

Heykeller veya resimler yerine tanrılara adak olarak sunulan figürlerden (ex voto) oluşan müze sergilerinin içeriği antik Yunanda şehir devletleri yönetimlerinin, Helenistik dönemden Rönesans dönemine kadar kraliyet ailesi ve aristokrat ailelerinin tercihleri doğrultusunda şekillendirilmiş, orta çağ sonlarında Hristiyan kilisesince kurumsallaştırılmıştır (Osborne, 1985). Kurumsallaştığı 18 yy. dan beri kamu müzelerinin temel karakterinin sanatın elit tapınağı olduğu, bilgiyi üreticiden pasif tüketiciye aktaran keşif merkezi olma özelliğini ise sonradan kazandığını belirtilir (Bennet, 1995).

Müzelerin Kültürel İşlevi :

İlk olarak sanatın elit tapınağı olarak ifade edilen müzelerin kültürel işlevi incelendiğinde, sanat ve tasarım eserlerinin müzelerde sergilenerek estetik olarak takdir edildiği, bu takdir olgusunun tarihi dönem, köken coğrafya veya milliyetle sınırlı tutulmadığı görülmektedir. Müzelerin kültürel sergilerinin paleolitik mağara

izimlerinden kavramsal sanatlara kadar tüm halkların ve kültürlerin bugününü ve geçmişini kucakladığı belirtilir (Osborne, 1985).

Çok çeşitli odak noktaları olan bu tip müzeler, bazen galeri olarak adlandırılmakla birlikte tarihi eğilimleri olan örnekleri de mevcuttur. şekil 2.3'te grldği gibi İngiltere'deki Victoria ve Albert Müzesi'nin Silver Galerisi'ndeki roma dönemi eserleriyle beraber, aynı müzede şekil 2.4'te yer alan Alexander Mcqueen'in vahşı güzellik koleksiyonunun beraber sergilenebildiği görülmektedir.

Benzer bir biçimde Fransa'daki Dekoratif Sanatlar Müzesi'nde (Musée des Arts Décoratifs, Museum of Decorative Arts- MAD) Dior'un koleksiyon sunumu (şekil 2.5 ve şekil 2.6) gibi ince el işçiliği ustalığına ve modern çağın tasarım ürünlerine beraber yer verildiği görülmektedir.

şekil 2.3 : Londra, Victoria ve Albert Müzesi, Silver Galerisi.

şekil 2.4 : Londra, Victoria ve Albert Müzesi, Alexander Mcqueen.

şekil 2.5 : Paris, Dekoratif Sanatlar Müzesi-1.

şekil 2.6 : Paris, Dekoratif Sanatlar Müzesi-2.

Diğer bir yandan, Whitney Amerika Sanatı Müzesi ve İskoçya Ulusal Galerisi'nde ulusal sanat ürünleri öncelikli sergilenir. Sanat rnlerinin yanı sıra temel odağı bilim ve endüstri tarihi olan Chicago Bilim ve Endüstri Müzesi, Berlin Ulaşım Müzesi (şekil 2.7 ve şekil 2.8) gibi müzelerde endüstri gelişim tarihi izlenebilir.

Modern sanat ve tasarım sergilerinin yer aldığı Modern Sanat Müzesi, New York; Tate Galerileri, Londra; Çağdaş Sanat Müzesi, Nagaoka; Modern Sanat Müzesi, Barselona (Şekil: 2.9) gibi müze örnekleri de oldukça yaygındır.

Film müzesi, fotoğraf müzesi, askeri tarih müzesi, denizcilik müzesi gibi somut temaları olan müzelerin yanı sıra, Anne Frank Müzesi, Amsterdam (Şekil 2.10) gibi tanınmış kişilerin hayatlarının bir kesitinin sergilendiği müzeler ve galeriler mevcut olup, örnekleri sayısız çeşitlendirmek mümkündür.

Şekil 2.7 : Berlin, Ulaşım Müzesi, iç mekan.

Şekil 2.8 : Berlin, Ulaşım Müzesi, dış mekan.

Şekil 2.9 : Barselona, Modern Sanat Müzesi.

Şekil 2.10 : Anne Frank Müzesi, Amsterdam.

Çeşitli türleri görülen kültür odaklı bu tip müzelerin ortak yönleri, sergilerin seçiminde estetik kıstasların uygulanmasıdır (Osborne, 1985). Farklı koleksiyon içerikleriyle, çeşitli ilgi alanlarına hizmet sunan bu tip müzelerde ziyaretçilerin estetiğin bilimsel ve felsefi yönünü deneyimlediği belirtilir (Munro, 1947).

Ziyaretçilerin estetik farkındalık kazanmasıyla dünya görüşlerinin gelişeceği, bireylerin gelişmesiyle toplumun kültürel olarak kalkınacağı, estetik vizyonun geliştiği toplumlarda da yeni kültürel çalışmaların teşvik edilerek artacağı düşünülmektedir.

Müzelerin Eğitim İşlevi:

İkinci olarak bilgiyi üreticiden pasif tüketiciye aktaran bir keşif merkezi niteliğinde eğitim hizmeti sunan müzelerin, toplumun sosyal, kültürel ve teknik gelişimine sanayi devriminden beri katkı sağladığı görülmektedir. Mekanik enstitülerinin ve edebiyat/felsefe toplulukların iş birliğiyle, müzelerin 19. yüzyılda yeni oluşan işçi sınıfının eğitim ve öğreniminde araç olarak kullanıldığı belirtilmektedir (McLean, 1997 ve Salmi, 1993). Başta Birleşik Krallık'ta ortaya çıkan bu durum, Avrupa'ya yayılarak, sonrasında ABD'de ve Avustralya'da da benimsenen bir uygulama olmuştur (McShane, 1998; Lehman, 2008).

I. Dünya Savaşı'ndan sonra sayılarının artmasıyla, üniversite kurumları sanayi toplumlarının öğretim görmüş işgücü ihtiyacını karşılar hale gelmiş, müzelerin bu yönde faaliyeti sürdürmesine gerek kalmamıştır. Eğitim terimi hem yetişkinlerin hem de çocukların öğretimini kapsayacak biçimde literatürde yerini almasıyla, müzelerin eğitim amaçlı geliştirildiği görülmektedir.

Geleneksel olarak okul sistemi içinde gerçekleşerek toplumların gelişimine katkı veren eğitim ve öğrenim sürecinde sürekli iyileştirmeler yapılmakla birlikte, okul dışı eğitimin gelişimine ilişkin Finlandiya'da yapılan reformlar dikkat çekmektedir. Reform öncesi öğretimin geleneksel olarak okullarda gerçekleştiği, düzenleyici mevzuatın eğlence ve sosyalleşme amaçlı bahar piknikleri ve gününbirlik geziler gibi okul dışı faaliyetleri kısıtlamadığı, ancak özel olarak da teşvik etmediği belirtilir (Salmi, 1993).

Bu bakımdan 1960lı yılların sonlarında başlayan reform sürecinin temelini okul ve toplumun ilişkisine dayandırılarak, bağlantılarının güçlendirilmesi üzerine gerçekleştirilmesi dikkat çekicidir. 1968'de okul ve çevre toplum arasındaki iş birliği ve bağlantılarla formal olamayan eğitimin geliştirilmesinin yanı sıra, okulun çocuklar üzerinde tek etkili faktör olmaması üzerine stratejiler sunulmuştur (Salmi, 1993).

Strateji çalışmalarını takiben, 1977 yılında yapılan düzenlemelerle öğretmenlerin çocuklar için okul dışı eğitimsel aktiviteleri nasıl planlayacaklarına yönelik kılavuz niteliğinde pedagojik bir kitapçık yayınlanmıştır (Aho ve diğerleri, 2006). Devamında, 1985 reformlarıyla yoğun okul eğitiminin okul dışında da verilebileceği, eğitim öğretim döneminin her 10 gününün okul dışı eğitime ayrılacağı, bu günlerde müfredat dışına çıkılabilesine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. (Salmi, 1993).

Okul dışı eğitimin yaygınlaşmasıyla bilim merkezleri, çocuk merkezleri, toplum merkezleri ve müzeler Finlandiya’da eğitim sistemin önemli bir parçası haline gelerek, mimarlık eğitimi, jeoloji eğitimi, teknoloji eğitimi, sanat eğitimi gibi konulara mekân sağladığı, Şekil 2.11 ve Şekil 2.12’de yer alan Helsinki Müzesi’nde kurulan çocuk kenti örneğinde görülmektedir.

Şekil 2.11 : Helsinki, Şehir Müzesi Çocuk Kenti-1 (URL-4).

Şekil 2.12 : Helsinki, Şehir Müzesi Çocuk Kenti-2 (URL-4).

Dünya genelinde eğitim ve öğretim bilimindeki gelişmeler izlendiğinde, müzelerdeki pratiklerinin Finlandiya’daki uygulamaları örnek olarak benimseyebileceği düşünülmektedir.

Konu öğretim fonksiyonu olarak ele alındığında ise, farklı bir durumun ortaya çıkmadığı görülmektedir. Eğitim ve öğretim kelimelerinin birbiri anlamlarına kullanılabileceği, insan ilişkilerinin her birinin eğitsel olduğu, bireylerin iş, dil ve kültür konularını bilinç dışında da öğrenebildiği belirtilir (Krieck 1922; Salmi, 1993). Çoğunlukla örgün ve yaygın eğitim olarak sınıflandırılan bu bilimde, 1980li yıllara kadar araştırmaların çoğunun örgün eğitim üzerinedir.

Bilgi toplumlarının temellerinin olduğu 1980li yıllar sonrasında okul sisteminden bağımsız olarak yetişkin odaklı tanımlanan “hayat boyu eğitim” kavramının doğması, akademik çalışmaların müzelerdeki eğitim sürecine yönlenmesini sağlamıştır (Salmi, 1993).

Şekil 2.13’te Hollanda Rotterdam’daki Denizcilik Müzesi’nde gerçekleştirilen ahşap el işçiliği eğitimi veya Şekil 2.14’te İrlanda Dublin’deki Modern Sanatlar Müzesi’ndeki sanat programının hedef kitlesi yetişkin olup, hayat boyu eğitimi uygulandığı örneklerdir.

Şekil 2.13 : Rotterdam, Denizcilik Müzesi (URL-5).

Şekil 2.14 : Dublin, Modern Sanatlar Müzesi (URL-6).

Çocukların müzelerde sanatsal ve bilimsel eğitime ilişkin birçok akademik çalışma bulunmakla beraber, uygulamalarda altı çizilen yöntemlerin eğlenerek öğrenme, dokunarak öğrenme, yaparak öğrenme üzerine olduğu, bu tekniklerin dünya çapında birçok bilim ve teknoloji müzesine ilham verdiği görülmektedir. Bir Çin atasözü olan “duyarsam unuturum, görürsem hatırlarım ve yaparsam anlarım” anekdotuna, özellikle bilim, kültür ve teknoloji eğitiminde müzelerin önemli aktör olduğunu savunan çalışmalarda sıkça yer verilmektedir.

Konuya ilişkin çalışmalar incelendiğinde, müzelerde geçmişten günümüze yeni bilgi ve deneyim kazandıran, planlı, hedef odaklı yaygın eğitimlerin gerçekleştiği belirtilir. Bu yaygın eğitimler sadece sergiler yoluyla değil, atölye çalışmaları, okul dersleri, vb. farklı faaliyetler aracılığıyla yürütülür.

Özetle müzelerde, hayat boyu öğrenme (lifelong learning) derinlemesine öğrenme (in-depth learning- Gray ve Chadwick, 2001) genellikle farklı yaş grupları arasında gerçekleşen nesiller arası öğrenme (intergenerational learning- Stazyk, 2016) olarak özelleşen yaygın eğitim tekniklerinin beraber yürütüldüğü görülmektedir.

Müzedede Eğitim Modeli :

Bu durumu bir örnek üzerinden incelemek için, Mirghadr ve diğerlerinin (2018) müzedeki eğitim ve öğretim üzerine İran’ın ilk özel müzesi olduğu belirtilen Tahran Malek Ulusal Müzesi’nde yaptıkları araştırmaları sonucu geliştirdikleri modeli incelemenin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Yaptıkları araştırmanın amacının (Şekil 2.15), müzedeki etkili eğitim ve öğrenme bileşenleri tanımlamak ve sonucunda ziyaretçilerin müzedeki daha çok öğrenmesini sağlamak olduğu belirtilmektedir (Mirghadr ve diğerleri, 2018).

Şekil 2.15 : Tahran, Malek Müzesi eğitim programları (Mirghadr ve diğerleri, 2018, s.229).

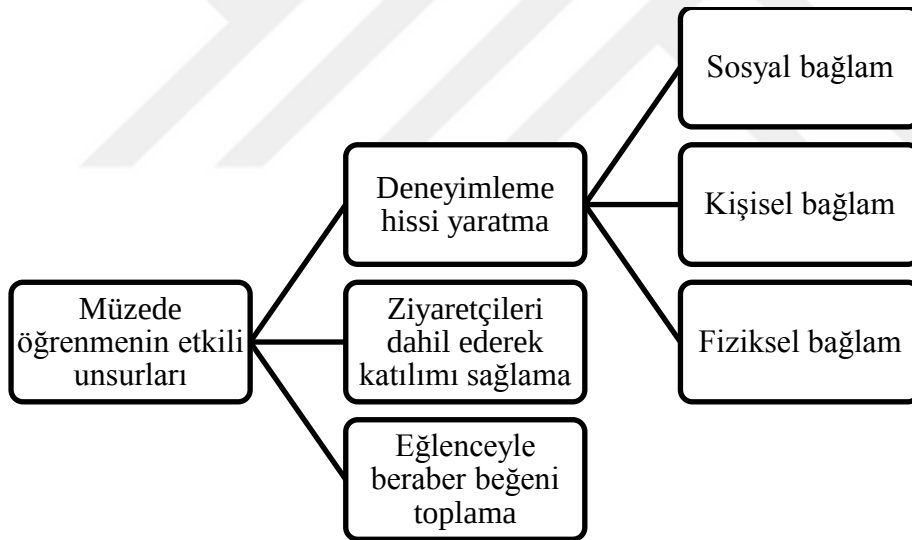
Yapılan araştırmalar sonucunda öğretmenler, müze uzmanları ve yöneticilerden oluşan odak gruplarından edinilen bulgulara göre, müzelerde eğitim ve öğrenimi geliştiren stratejilerin; yöneticilerin müze içinde ziyaretçiyle olan iletişimde ve politika kurma yönündeki faaliyetleri olduğu belirtilmektedir (Mirghadr ve diğerleri, 2018). Bu açıdan müze yöneticilerinin görevinin altının çizildiği anlaşılmaktadır.

Mirghadr ve diğerlerinin (2018) çalışmaları ziyaretçiler yönünden değerlendirildiğinde, ziyaretçi anketlerinin sonuç analizleri dikkat çekmektedir. İzleyicilerin yüksek bir oranı (%64,5) hikâye anlatımı tekniğiyle daha fazla bilgi edindiklerini ifade ettiği, çok yüksek bir oranı da (%75,9) devam eden sergilerin müzede öğrendiklerine katkı verdiği belirtmektedir. Bu açıdan ziyaretçilerin müzede öğrenmesinde hikâye anlatım tekniğinin oldukça yardımcı olduğu ve sergilerin ziyaretçilerin bilgi birikimine büyük katkı verdiği anlaşılmaktadır.

Ayrıca bu çalışmada, Malek Ulusal Müzesi'nin eğitim ve öğretim fonksiyonlarını iyileştirmek için “Müzenin eğitim hizmetleriyle ilgili rehberden veya uzmanlardan yardım almak ve soru sormak”, “Müzeyi ziyaret etmeden önce bir eğitim filmi izlemek”, “Müze aktivitelerine ziyaretçilerin dâhil edilmesi ve katılımı ile deneyimi anlama”, “Müzede bir bilgi büro oluşturarak ziyaretçilere müze rehberi ve broşür sunmak”, “Müzede yorumlama/ açıklama panelleri yapmak”, “Nesneleri/ sanat objelerini dikkat çekici şekilde sunmak ve dokunulabilir/ etkileşimli olmasını sağlamak”, “Müzenin web sayfasında bilgi ve dijital deneyim sunmak”, “Müzede tartışılan konular hakkında hikaye anlatımı yapmak”, “Müzede eğitim atölyeleri ve bilimsel oturumlar düzenlemek”, “Müzede performans sanat aktiviteleri ve etkinlikler düzenlemek”, “müzede tematik programlar ve sergiler düzenlemek”,

“Müzede tartışılan konularla ilgili eğlenceli yarışmalar ve oyunlar düzenlemek”, “Müzede okul veya üniversite derslerinin bir kısmını düzenlemek, sosyal ağları kullanmak”, “Yönlendirme tabelaları, tiyatro salonları, ışıklandırma da dahil olmak üzere müze mekanlarına önem vermek”, “uzmanların dahil olduğu rehberli turlar düzenlemek, çevrimiçi eğitim programları sunmak”, “gezici sergiler düzenlemek”, “teknolojik araçlar kullanmak”, “eğitim ve rekreasyonel aktivitelerin kombinasyonlarını yaratmak”, “müze rehberleri, sergiciler, sanat icra edenlerle ziyaretçilerin etkileşimini sağlamak olmak” üzere 21 anahtar eğitim bileşeni tanımlanmıştır (Mirghadr ve diğerleri, 2018).

Bu 21 bileşeni deneyimleme hissini yaratma, ziyaretçileri dahil ederek katılımı sağlama, eğlenceyle beraber beğeni toplama başlıkları altında birleştirilerek, topladıkları çeşitli veri, literatür taraması, odak grup metodolojisi, uzman fikirleri, gözlemler ve ziyaretçilerin müzeyi algılayış biçiminden, Şekil 2.16’daki model önerisi sunmuşlardır.

Şekil 2.16 : Müzede öğrenmenin etkili unsurları, Mirghadr ve diğerleri (2018)’den uyarlanmıştır.

Müzelerde Eğitim Uygulamaları :

Yapılan akademik çalışmalar sonucunda müzelerde eğitim tekniklerinin ilerlemesiyle, müze idareleri çeşitli eğitim türleriyle ilgili rollerini arttırmak için kalıcı ve geçici sergiler gibi pasif etkinlikler ve müze atölyeleri, geçmiş dönemlerin simülasyonları ve aktif etkinliklerin düzenlendiği görülmektedir.

Şekil 2.17’de görülen Amerikan Tabiat Tarihi Müzesi’nin Richard Gilder Bilim, Eğitim ve Yenilik Merkezi’nde böceklere adanmış “Insectarium Galerisi” veya Şekil 2.18’teki İngiltere Stonehenge, Salisbury ziyaretçi karşılama merkezinde, Stonehenge’in yapım aşamasında taşların nasıl taşındığına ilişkin uygulamalar gibi aktif etkinliklerin tarihsel bulgular için yeni araştırmaların yapılmasını sağladığı belirtilir (Govekar, 2018).

Ayrıca, Falk ve Dierking (1997) gibi bazı yazarlar, müzedeki eğitim uygulamalarında sosyal etkileşimin rolünü vurgulamaktadır. Litwak (1992) bir müzeyi ziyaret etmenin sosyal bir deneyim olduğunu belirterek, müzelerde yaşanan öğrenme sürecinin sadece yeni bilginin edinimiyle sınırlı olmadığını, aynı zamanda eğitimin de deneyimlendiğini ileri sürer.

Şekil 2.17 : New York, Amerikan Tabiat Tarihi Müzesi (URL-7).

Şekil 2.18 : Stonehenge, Salisbury (URL-8).

Eğitimin deneylenmesi hususuna İngiltere Sheffield’de, Weston Park Meteoroloji İstasyonu’nda ilkokul öğrencilerine hava ölçüm yöntemlerinin öğretildiği hava istasyonu müzesi örnek gösterilebilir (Şekil 2.19 ve Şekil 2.20).

Şekil 2.19 : Sheffield, Weston Park Meteoroloji İstasyonu-1 (URL-9).

Şekil 2.20 : Sheffield, Weston Park Meteoroloji İstasyonu-2 (URL-9).

Böylelikle müzelerdeki eğitim programlarının çocukların zihinsel, sosyal ve kültürel öğrenmelerine hem doğrudan hem de dolaylı olarak olumlu etki ettiği dile

getirilmektedir (Mirghadr ve diğeri, 2018). Bunun yanı sıra, Tuffy (2011) bilgilerini artırmak ve öğrencilerin katılımını arttırmak isteyen öğretmenler için müzenin önemli bir kaynak olduğu belirtilir.

Müzelerin oluşturduğu bu kaynağa örnek olarak, Şekil 2.21 ve Şekil 2.22’de Londra Victoria ve Albert Müzesi’nde lise öğrencileri için sanat tarihi eğitim uygulamaları yer almaktadır.

Sonuç olarak kültürel bilgiye erişmek için uygun bir ortam sağlayan müzelerin, ziyaretçilerine çeşitli deneyimler sunarak toplumun tüm kesimine farklı yöntemlerle eğitim sunması ve sosyoekonomik gelişimi desteklemesi ulvi görevi haline gelmiştir (Mirghadr ve diğeri, 2018).

Şekil 2.21 : Londra, Victoria ve Albert Müzesi, eğitim uygulamaları-1 (URL-10).

Şekil 2.22 : Londra, Victoria ve Albert Müzesi, eğitim uygulamaları-2 (URL-10).

2.1.1.2 Müzelerin araştırma işlevi

Müzelerin insanlığın mirasını korumak ve onu geniş çapta erişilebilir kılmak üzere büyük bir işlevi vardır. Bu işlevin temel adımının kültürel mirasa ilişkin araştırma çalışmaları yapmak olduğu düşünülmektedir. Bu kapsamda müzelerin araştırma faaliyetlerini öncelikle ulusal müzelerin çalışmaları içinde ele almak gerekir.

Ulusal müzeler yerel kültürel mirasa ilişkin yaptığı araştırma çalışmaları ve oluşturdukları arşivleriyle, bir halkı millet yapan ortak tarihin ve kimliğin güçlenmesine büyük ölçüde katkıda bulunur (Paliadeli ve Kopellou, 2013). Ulusal müzelerin bu katkısı topladıkları, onardıkları ve sergiledikleri eserlerle bir milletin öyküsünü yansıtma ile gerçekleşir. Yürüttükleri araştırma faaliyetleriyle ulusal müzeleri, bir milletin kimliğini şekillendirmekte ve tanımlamakta önemli role sahiptir (Dean ve Rider, 2005).

Araştırma konusunda müzelerin özellikle arkeoloji ve antropoloji bilimlerinin gelişimine katkıları öne çıkmaktadır. 1920'li yıllardan sonra bilimsel çalışmalar çoğunlukla üniversitelere taşınmış olsa dahi, arkeoloji ve antropoloji araştırmacılarının arşivlerini ve verilerini müzelerle tutmalarıyla, müzelerin bilimle yakın ilişkisinin devam ettirildiği belirtilmektedir (Wilson ve Parezo, 1992).

Ulusal müzelerde yapılan çalışmaların ortak kimlik değerlerinin devamlılığı için önemli olduğu düşünülmektedir. Benzer bir biçimde millet müzelerinin sanayileşmiş Avrupa'dan başlayarak 19. yüzyıl sonlarına doğru dünyaya hızlıca yayılışı, dönemin yükselen yurttaşlık kültürüyle ilişkilendirilmektedir.

Özellikle yeni kurulan devletlerde etnografya müzeleri kurma girişimlerinin, ulus varlığını güçlendirmek adına gerçekleştirildiği düşünülebilir. Örneğin Türkiye'nin maddi ve manevi kültürel mirasını içeren ilk etnografya müzesi (Şekil 2.23 ve Şekil 2.24) yeni başkenti Ankara'da, 1924 yılında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde kurulmuş, daha sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün na'ası 1953 yılında Anıtkabir kurulana kadar burada kalmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2018).

Müze kurumunun ulus varlığındaki yeri, Türkiye'nin ilk müzesine yüklenen önemli görevlerle de açıkça görülmektedir.

Şekil 2.23 : Ankara, Etnografya Müzesi, dış mekan (URL-11).

Şekil 2.24 : Ankara, Etnografya Müzesi, iç mekan (URL-11).

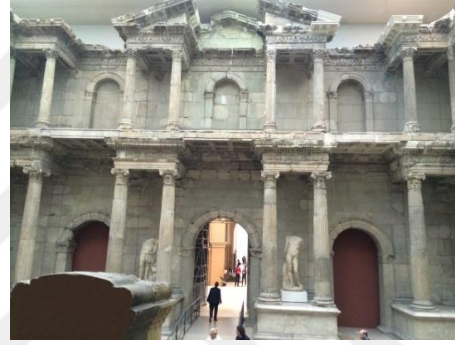
Müzelerin kültürel mirası araştırma faaliyetleri global açıdan değerlendirildiğinde ise, mirasın evrenselliği ile evrensel müze (universal museum) hakkındaki tartışmalar dikkat çekmektedir (MacGregor, 2004). Dünya miras alanı kavramından mirasın evrenselliği konusu literatürde uzun süre yer alan bir husus olmakla birlikte, evrensel müze kavramı nispeten yeni bir olgudur.

Gelişmiş ülkelerin müzelerinde, satın alma, hediye olarak kabul etme veya kolonize edilen ülkelerden ganimet biçiminde getirme gibi çeşitli yollarla başka coğrafyalardan edinilmiş kültürel objelerinin sergilendiği durumlar vardır (Curtis, 2006).

Yılda milyonlarca kişinin ziyaret ettiği, Menşei Irak olan İhtar Kapısı rekonstrüksiyonu (Şekil 2.25) ve İzmir’de yer alan Pergamon antik kentinden 1870li yıllarda getirilen Zeus Sunağı’nın (altarı) özgün parçalarının rekonstrüksiyonu (Şekil 2.26) gibi önemli anıtsal yapıları içeren Berlin’deki Pergamon Müzesi ve birçok farklı coğrafyadan çeşitli kültürel ve anıtsal parçaları barındıran Londra’daki British Müzesi birçok evrensel müze örneği mevcuttur (O’Neill, 2004).

Şekil 2.25 : Berlin, Pergamon Müzesi, İhtar Kapısı.

Şekil 2.26 : Berlin, Pergamon Müzesi, Zeus Sunağı.

Eserlerin orijin ülkelere iadesi ve kültür varlıklarının nereye ait olduğuna ilişkin tartışmalar devam etmekle birlikte; anılan müzelerin yöneticileri müzelerinin üstün statüde aydınlanma müzeleri (enlightenment museum) oldukları bildirilerinde belirtmektedirler (MacGregor, 2004).

Bu bildiride aydınlanma müze yöneticileri, özünde bütün insanlığın mirasına sahip çıktıklarını ve bu mirası herkese açtıklarını savunur (Declaration on the Importance and Value of Universal Museums, 2004). Diğer bir yönden evrensel müze olarak tanımlanan bu köklü müzelerin, başka coğrafyalarda kültürel mirasın araştırılmasına yönelik birçok çalışmaları ve katkıları devam etmektedir.

Bu müzelerin dünyanın çeşitli bölümlerinde faal olan, farklı akademik disiplinlerden oluşan ekiplerinin araştırmaları antik ve modern kültürlerle dair yeni bilgiler ve bakış açıları sundukları websitelerinde belirtilmektedir. Örneğin halen British Müzesi’nde sergilenen, orijini antik Mısır olan Rosetta Taşı’ndaki (Şekil 2.27 ve Şekil 2.28)

hiyeroglif yazılarının İngiliz araştırmacılar tarafından çözümlenmesi, diğer hiyeroglif yazıların okunabilmesi açısından önemli bir buluş olduğu bilinmektedir.

Şekil 2.27 : Londra, British Müzesi, Rosetta Taşı-1.

Şekil 2.28 : Londra, British Müzesi, Rosetta Taşı-2.

Sonuç olarak kültürel mirasa ilişkin araştırma faaliyetleriyle müze kurumları, ulusların kültürel zenginliğini gelecek nesiller için güvende tutmuş, küresel açıdan ise evrensel mirasa çeşitli yöntemlerle sahip çıkılmasını sağlamıştır (Mahmoud, 2012).

2.1.1.3 Müzelerin koruma işlevi

Müzelerin sahip oldukları somut kültürel miras öğelerinden oluşan koleksiyonları uygun şartlarda muhafaza ederek koruması en temel işlevidir. Somut kültürel miras kavramına, taşınır sanat eserleri, anıtsal ve sivil mimarlık örnekleri, arkeolojik miras ve müze koleksiyonları dâhil olup, somut kültürel miras için geliştirilen koruma faaliyetleri önleyici koruma, inceleme, belgeleme, araştırma, müdahale, izleme ve eğitim adımlarının tümünü içermektedir (Sullivan, 2015). Bu adımları yürütmek için müzeler konusunda uzman personel istihdam edilir. Müzelerde küratörler, konservatörler, restoratörler ve arşiv uzmanları toplama, sergileme, depolama, belgeleme, restorasyon faaliyetleri yürüterek eserlerin mümkün olduğunca orijinal durumuyla korunması için çalışır. (ICOM Conservation Committee, 1984).

Somit kültürel mirası koruma sorumluluğunun uygun bir biçimde yürütebilmesi için müzelerde süreç planlaması yapıldığı görülmektedir. İçeriği ve sayıları sürekli artan koleksiyonların daha yüksek standartlarla korunmasını sağlamak adına müzelerde “koleksiyon yönetimi” olarak bilinen bir uzmanlık alanı gelişmiştir. Koleksiyonların düzenlenmesi, bakımı ve muhasebesinin tutulması konularındaki tüm süreçleri kapsayan bu yöntemle, müzedeki her objenin ‘beşikten mezara’ yönetildiği belirtilir

(Keene ve Wanless, 2002). Müzelerde çeşitli içerikte olan koleksiyonlarının muhafazası, kültür ve eğitim işlevine de önemli bir katkı sağlamaktadır.

Bunun yanı sıra ICOM (2006) korumanın müzelerin temel işlevi olmadığını işaret ederek, müzelerde bu sürecin eserlerin sergilemesi, toplumun eğlendirilmesi, eğitilmesi ve aydınlanması amacıyla yürütüldüğü belirtir. Bu bakımdan müzelerde koleksiyonların geliştirmesi ve yönetilmesi başka toplumsal amaçlara yönelik olabileceği anlaşılmaktadır.

Bu farklı amaçlara örnek olarak, açık hava müzelerinde Şekil 2.29 ve Şekil 2.30’da görüldüğü gibi endüstriyel ve tarımsal koleksiyonlarını gösteri (demonstration) amaçlı olduğu görülmektedir. Benzer bir biçimde sanatsal müzelerinde izleme ve eğlence, yerel müzelerde bir alanın tarihsel kaydını sunma, ulusal müzelerinde ise çalışma ve öğrenme amacıyla koleksiyonların muhafaza edildiği ifade edilir (Keene ve Wanless, 2002).

Şekil 2.29 : Kongevejen, Danimarka Ulusal Açık Hava Müzesi- 1 (URL-12).

Şekil 2.30 : Kongevejen, Danimarka Ulusal Açık Hava Müzesi- 2 (URL-12).

2.1.1.4 Müzelerin iletişim işlevleri

Müzelerin sahip oldukları koleksiyonları toplumlara açık olarak sunmasıyla, kamuyla kurduğu ilişkiyi iletişim olarak tanımlamak mümkündür. Bir yönden iletilen bir mesajın, karşı tarafa ulaşması anlamına gelen iletişim, müzeleri tarihsel arşiv kurumlarından farklılaştıran fonksiyonudur.

Müzelerin sergileri ve tasarımları sayesinde ziyaretçileriyle iletişim kurduğu, deneyimleri sonucunda hayatla ilgili ipuçlarını görmelerine, kavramalarına, analiz etmelerine, sorgulamalarına ve çıkarım yapmalarına imkân sağladığı düşünülmektedir. Müze sergilerinin fikir alışverişinde bulunmak için organize

edilmiş ve tasarlanmış araştırma ürünleri olduğu ifade edilir (Ahmad ve diğerleri, 2014).

Müzelerin iletişim fonksiyonuna ilişkin çalışmalar diğer fonksiyonlarına oranla nispeten daha az olmakla beraber, bu husus müze literatüründe popülerlik kazanan araştırmalardan biridir. Konuyla ilgili araştırmalarda öğrenme, etkileşim, yorumlama, katılım terimleri üzerinde sıkça durularak, müzelerin iletişim yönünü güçlendirecek modeller önerilmektedir. Müze sergilerinin merkez medya olmasıyla, müzelerin ziyaretçileriyle etkileşim içinde kalarak toplumun nabzını tutabileceği, bunun sonucunda da iletişim ve öğrenme etkinliklerini talepler üzerinden oluşturması gerektiği belirtilmektedir (Neilsen, 2014).

Ayrıca, iletişimin müzenin en belirgin iki işlevi olan kültür ve eğitim yönleriyle iç içe olduğu, müzelerin eğitimsel içeriklerinin oldukça geliştiği ifade edilmektedir (ICOM, 2010). Özellikle son yıllarda etkileşim ve etkinlik konularının müze yönetim anlayışında öne çıkmasında ABD'deki bilim ve keşif merkezlerinin başarısının etkili olduğu, bu nedenle Şekil 2.31 ve Şekil 2.32'deki gibi faaliyet temelli atölye biçiminde müze örneklerinin sayısının arttığı düşünülmektedir.

Şekil 2.31 : Florida, Kennedy Uzay Merkezi Ziyaretçi Merkezi, iç mekan (URL-13).

Şekil 2.32 : Florida, Kennedy Uzay Merkezi Ziyaretçi Merkezi, dış mekan (URL-13).

Etkinlik temelli atölye biçiminde müze örneklerinin sayısının artmasının, okul gruplarının taleplerindeki artıştan ileri geldiği belirtilmekle beraber, açık hava müzelerinin bu yöndeki talebi karşılayan başarılı yorumlama “interpretation” merkezleri olduğu vurgulanır (Planel ve Stone, 2003). Bu tür taleplerin açık hava müzelerinde yanıt bulması, açık hava müzelerinin geleneksel müzelerden iletişim açısından daha hızlı ilerlediğinin bir göstergesi olduğu düşünülmektedir.

Özellikle ziyaretçilerin ihtiyaçlarının değerlendirmesiyle, müzelerin nesnel merkezli ideolojiden, hümanist bir vizyona dönüşmesini sağladığı, bunun iletişimin geliştirilmesinde önemli bir adım olduğu belirtilmektedir. (Neilsen, 2014). Bu gelişimle beraber, ziyaretçilerine yönelik bir araştırma geleneğinin oluşturulduğu görülmektedir.

Müzelerin yeni çalışma alanları olarak oraya çıkan, ziyaretçi deneyimlerinin değerlendirilmesi, farklı ürün ve deneyimler arayan, potansiyel müze ziyaretçilerine ilişkin yapılan araştırmaların aynı zamanda kültürlerarası diyalogu geliştirici yöntemler olduğu ifade edilir (Lehman, 2008).

Özetle, koleksiyon odaklı müze anlayışının geride kaldığı, müzelerin insanlarla iletişim ve etkileşim üzerine yönlendirildiği görülmektedir. Bu hususun bir açıdan da kamu fonlarıyla finanse edilen müzelerde ziyaretçi sayılarının korunması ve arttırılmasına yönelik bir baskı yaşanmasından kaynaklandığı ifade edilir (Keene ve Wanless, 2002). Sonuç olarak farklı hedef kitlelerine hitap edebilmek için, toplumdaki ilgi odaklarının araştırılmasında ve ilgi duyulan içeriklerin oluşturmada müzelerin iletişim işlevinin faydalı bir araç olduğu görülmektedir.

2.1.1.5 Müzelerin turizm işlevi

Sahip oldukları koleksiyonların ziyaretçi çekmeleriyle, müzeler önemli kültür turizmi odakları olarak, turizm endüstrisinde aktif rol oynamaktadır. Örneğin yılda yaklaşık 850 milyon ziyaretçi karşılayan Amerikan müzelerinin, tüm büyük lig spor etkinliklerinden ve tema parklarından daha fazla ilgi gördüğünü belirtilir (AAM, 2018). Benzer bir biçimde İngiltere'de yetişkin nüfusun yarısından fazlası yılda en azından bir müze veya galeriyi ziyaret ederken (MA, 2018), İsveç'te bu oran yüzde 67'ye yakındır (Campaniello ve Richiardi 2017).

Müzelerin turizmde etkin rol almasının, sayılarının da artmasını etkilediği düşünülmektedir. Dünyada 20 öncesinde yaklaşık 23.000 olan müzelerin sayısı, 2013 yılında 55.000'e yükselmiş, bu artış hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde yaşanmıştır (Rocco, 2018). Yeni müze kuruluşuna yapılan yatırımların artmasının sanata artan talepten kaynaklanmasıyla beraber, küresel kültür turizmi pazarındaki rekabetin de etkili olduğu düşünülmektedir.

Örneğin Çin'de 2011 yılında müze yatırımlarının arttırarak 386 yeni müze açıldığı ve böylece müze sayısının yaklaşık 4000 olduğu ifade edilir (Economist, 2018). Bu

büyümeyle kıyaslayabilmek için, ABD'nin son müze patlamasının zirvesi olarak adlandırılan 1990lı yılların ortasından 2000li yılların sonuna kadar olan dönemde, yılda inşa edilen müze sayısının 20-40 arasında olduğuna işaret edilir (Johnson ve Florence, 2012).

Bu sayılara rağmen, bunun nedenine ve ekonomiye olan etkisine ilişkin çok az şeyin bilindiği, bu kapsamda turizm sektörünün incelenmesi gerektiği belirtilir (Campaniello ve Richiardi, 2017). Turizm birçok ülke için GSYH'nin büyük bölümünü temsil etmektedir. UNWTO (2019)'a göre seyahat ve turizm sektörü küresel ölçekte toplam GSYH'ye doğrudan yüzde 3,1 katkı sağlayarak, 292 milyon kişi için istihdam yaratmaktadır.

Özetle, turistlerin önemli bir kısmının müzeleri, anıtsal yapıları, vb. kültürel cazibe merkezlerini ziyaret etmek için seyahat ettiğine inanılır. Örneğin İngiltere'nin iç ve dış turizmin önemli bir bileşenin müzeler olduğu, tüm müze ziyaretlerinin yaklaşık üçte birinin ve Londra'daki müzelerin yüzde 44'ünün deniz aşırı turistler tarafından yapıldığı (Myerscough, 1988) belirtilir (Keene ve Wanless, 2002). Benzer bir biçimde İtalya'da turist akışı ve müze sayısı arasındaki korelasyonun araştırıldığı bir çalışmada, müze arzıyla turist akışı arasında olumlu bir ilişki gözlemlendiği belirtilir (Campaniello ve Richiardi, 2017).

Sonuç olarak müzelerin hem yerli hem de yabancı turistlerin ilgisini çekmesiyle küresel kültür turizm endüstrisinin önemli bir kısmını oluşturmasıyla ekonomik bir işlev taşımaktadır.

2.1.2 Müzelerin çeşitliliği

Müzeler kültür, eğitim, araştırma, koruma, iletişim ve turizm fonksiyonlarıyla sadece bulundukları coğrafyaların toplumlarına değil, insanlığın tümüne sorumlu, özel veya kâr amacıyla kurulsun da işlevlerinin doğası gereği kamusal hizmet sunan kurumlardır.

Kamusal işlevler sürdüren müzelerin büyük bir kısmı devlet eliyle yönetilmekte birlikte, 21. yüzyılın ekonomik etkileri sonucu özel müze oluşumları giderek artmaktadır. Dünyada çeşitli büyüklükte ve çeşitli niteliklerde müzeler mevcut olup, bazılarını sınıflandırma içinde ele almak mümkün olamayabilir. Özellikle çağdaş müze uygulamaları değerlendirildiğinde, resmi tanımlarda belirtilen kıstasların

21.yüzyıldaki müze çeşitliliğini içermekte geri kaldığı vurgulanır (Ginsburch ve Mairesse, 1997).

En çok kabul gören resmi müze tanımı ICOM'un tanımıdır. Müzeler olarak adlandırılan kurumlara ek olarak, ICOM (2009)'a göre; (i) İnsanlığın ve çevrelerinin maddi kanıtlarını elde eden, koruyan ve ileten bir müze niteliği olan doğal, arkeolojik ve etnografi anıtlar, tarihi eserler ve tarihi alanlar, (ii) Botanik ve zooloji bahçeleri, akvaryum ve vivaryum gibi canlı bitki ve hayvan örneklerini toplayan ve sergileyen kurumlar, (iii) Bilim merkezleri ve planetaryum, (iv) Kütüphaneler ve arşiv merkezlerindeki kalıcı koruma enstitüleri ve sergi galerileri, (v) Doğa Rezervleri, (vi) Bu madde kapsamında verilen tanımlara göre uluslararası veya ulusal veya bölgesel veya yerel müze kuruluşları, müzelerden sorumlu bakanlıklar veya başkanlıklar veya kamu kurumları, (vii) Müzeler ve müzecilikle ilgili araştırma, eğitim, öğretim, dokümantasyon ve diğer faaliyetleri üstlenen kar amacı gütmeyen kurum veya kuruluşlar, (viii) Maddi veya manevi miras kaynaklarının (yaşayan miras ve dijital yaratıcı etkinlikler) korunması, devamı ve yönetimini kolaylaştıran kültürel merkezler ve diğer kuruluşlar, (ix) Danışma Konseyi'nin tavsiyesiyle, müzenin bazı özelliklerine veya tüm özelliklerine sahip oldukları, müzeleri ve profesyonel müze çalışanlarını müzecilik veya eğitim yoluyla destekledikleri düşünülen Yürütme Kurulu gibi diğer kurumlar da amaçları yönünden müze olarak adlandırılır.

ICOM'un müze tanımı incelendiğinde, düzenli bir koleksiyonu olan veya müzecilik faaliyetine destek olan kurumları da kapsayacak biçimde geniş bir çeşitlilik olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra ICOM, herhangi bir müze sınıflandırması yapmamakla birlikte, müzelerin içerdiği unsurlarla ayrılmaz bir parçasını oluşturduğu toplumun, kültürel farkındalığını sürdürmeye yardımcı olan ve bu toplumların gelişimi pekiştiren kurumlar olduğunu, kar odağı olmadan eğitim, eğlence veya ideolojik amaçlara hizmet edecek şekilde düzenlendiğini belirtir (2006).

Müzelerin nasıl sınıflandırılacağı hakkındaki mevcut belirsizlik, işlevlerinin çok çeşitli olabileceği açısından şaşırtıcı bulunmamaktadır. Tarih boyunca birçok farklı işlev ve etkinlikle dönüştürülmüş bir kurumun bu etkiye sahip olmasının muhtemel olduğu belirtilir (Lehman, 2008). Bölgesel müze birliklerinin de ICOM gibi nelerin müze kabul edildiğini ilişkin görüşleri vardır. İngiltere'deki müzeler "ulusal müzeler, yerel yönetim müzeleri, üniversite müzeleri, bağımsız müzeler, miras alanları, Ulusal

Vakıf (National Trust) mülkleri, askeri müzeler, kraliyet sarayları” olarak sınıflandırır (MA, 2018).

Diğer yandan ABD’deki müzeler “akvaryum, antropoloji, arberetum/ botanik bahçesi, sanat, çocuk, kültürel özel, onur listesi, tarihi ev, tarihi mekân, tarihçe, tarihsel toplum, askeri/ savaş, doğa merkezi, doğal tarih, planetaryum, başkanlık kütüphanesi, bilim teknoloji merkezi, ziyaretçi merkezi, hayvanat bahçesi” şeklinde listelenmektedir (AAM, 2018). Bu açıdan, hangi kurumların müze olarak kabul gördüğü, bölgelerdeki çeşitliliğe uyumlu olduğu görülmektedir. İngiltere müze türleri yönetilme ve finanse edilme biçimlerine bağlı olarak gruplarken, ABD’de ise müze kapsamı geniş tutulmuştur.

Genel olarak incelendiğinde bir koleksiyonu müze yapan olgunun ne olduğu hususunda net bir cevap bulunamadığı görülmektedir. İnsanlığın kültürel çeşitliliğini korumaya ve sunmaya adanmış müzelerin yanı sıra çağdaş müze uygulamalarının artmasıyla, bu soru sıkça tartışılan bir husus haline gelmiştir. Bahse konu çağdaş müze uygulamaları, insanların merakını uyandıracak yeni yaklaşımlar ve yorumlama tekniklerini geliştirmekte, kimi durumlarda da yeni maddi kültürel değerler yaratmaktadır (Fromm ve diğerleri, 2014).

Yeni maddi kültürel değerler yaratarak, hedef kitlesini boş zamanını eğlenceli bir deneyimle değerlendirmek isteyen ziyaretçiler olarak belirleyen, kar sağlama amacıyla kurulan özel müzeler de geleneksel kamu müzeleri kadar ilgi çekebilmektedir.

Örneğin İstanbul’da bulunan Masumiyet Müzesi’nin (Şekil 2.33), Paris’teki Parfüm Müzesi’nin (Le Grand Musee Du Parfum) (Şekil 2.34) veya Edinburgh’taki Viski Müzesi’nin (The Scotch Whisky Experience) (Şekil 2.35 ve Şekil 2.36), sergilerindeki objeler ve sundukları kompozisyonlar ziyaretçileri tarafından beğeniyle karşılandığı görülmektedir (N. Z. Gülersoy, kişisel görüşme 10.12.2018).

Benzer bir şekilde kendi kürdan koleksiyonunu müzeye dönüştüren, bir müze eleştirmeni olan Stephen E. Weil (1990)’ın konuyla ilgili “*toplanan nesnelerin tarihsellik ile olan ilgisi şüpheli olsa bile, koruma, araştırma ve sergileme yapan herhangi bir organizasyon, müze tanımına dâhil edilebilir.*” şeklinde önemli görüşleri bulunmaktadır (Ginsburch ve Mairesse, 1997).

Şekil 2.33 : İstanbul, Masumiyet Müzesi.

Şekil 2.34 Paris, Parfüm Müzesi esans sergisi (URL-14).

Şekil 2.35 : Edinburgh, Viski deneyimi müzesi, tur (URL-15).

Şekil 2.36 : Edinburgh, Viski deneyimi müzesi, sergiler (URL-15).

Müzenin ne olduğu tartışması içinde müze tipleri incelendiğinde, mimarlık ve kentsel tasarım müzeleri (Chicago-Athenaeum Müzesi), arkeoloji müzeleri (Pergamon Müzesi, Berlin) sanat müzeleri (Uffizi Galerisi, Floransa), biyografi müzeleri (Shakespeare'in evi, Stratford-upon-Avon), otomobil müzeleri (Klasik Otomobil Müzesi, Pekin), çocuk müzeleri (Çocuk Müzesi, Boston), tasarım müzeleri (Tasarım Müzesi, Londra) ansiklopedik olarak da adlandırılan evrensel müzeler (İngiliz Müzesi, Londra), etnografya müzeleri (Rus Etnografya Müzesi, St. Petersburg), tarih müzeleri (Bandırma Müzesi, Samsun) yaşayan tarih müzeleri (Tarih Merkezi, Atlanta), medikal müzeler (Siriraj Medikal Müzesi, Bangkok) anma müzeleri (Auschwitz kampı, Oswiecim), askeri ve savaş tarihi müzeleri (Barış Anıt Müzesi, Hiroshima), doğal tarihi müzeleri (Amerikan Doğa Tarihi Müzesi, New York), bilim ve teknoloji müzeleri (Bilim ve Teknoloji Müzesi, Şanghay) denizcilik müzeleri (Estonya Denizcilik Müzesi, Tallinn), balmumu heykel müzesi (Madam Tussauds, birçok şehirde) kısa süreli pop-up müzeler (Santa Cruz Sanat ve Tarih Müzesi, Kaliforniya), zooloji parkları ve botanik bahçeleri (Taipei Botanik Bahçesi, Tayvan) sanal müzeler (Aydın Doğan Vakfı Sanat Müzesi), gezici müzeler (Müzebüs, Rahmi Koç Müzesi) ve açık hava müzeleri (Hollanda Açık Hava Müzesi, Arnhem)

adlarında birbirinden çok farklı kapsamlarda ve boyutlarda koleksiyonlara sahip olduğu görülmektedir. Sayısı oldukça fazla olan müze çeşitlerini, amaçlarına göre gruplandırmanın uygun bir yöntem olduğu düşünülmektedir. Bu yöntemle, İngiliz müzelerinde koleksiyonları yönünden gruplandırıldığının yapıldığı bir çalışma bulunmaktadır.

Yapılan çalışmada özetle, müzelerin gösteri (demonstrate), bilimsel kanıt (to be used as evidence) ve sergi olmak üzere 3 temel amaçla gruplandırılabilceği belirtilerek Londra'nın en bilinen müzeleri üzerinden örneklendirme yapılmıştır. Bilim Müzesi'nin (Şekil.2.37) gösteri amaçlı, Doğa Tarihi Müzesi'nin (Şekil 2.38) bilimsel kanıt amaçlı, Ulusal Galeri'nin (Şekil 2.39 ve Şekil 2.40) ise sergi amaçlı koleksiyonlarının olduğunu belirtir (Keene ve Wanless, 2002).

Şekil 2.37 : Londra, Bilim Müzesi, Modern Dünyayı Kurma Galerisi.

Şekil 2.38 : Londra, Doğa Tarihi Müzesi, Mavi Bölge Galerisi.

Şekil 2.39 : Londra, Ulusal Galeri iç mekan.

Şekil 2.40 : Londra, Ulusal Galeri dış mekan.

Sonuç olarak açık hava müzeleri bu kapsamda ele alındığında sergilerinin gösteri amaçlı olduğu, içerdiği koleksiyonların taklit veya taşınma yoluyla oluşturulması, onun müze işlevlerini olumsuz yönde etkilemeyeceği düşünülmektedir.

2.2 Açık Hava Müzesi Kavramı

Etnografya müzeleri gibi bir ülkenin ya da bölgenin kültürel miras örneklerinin tek mekânda toplanarak açık havada sergilendiği, folk tarihi müzesi olarak görülen özel müze örnekleri vardır. İlk olarak İskandinavya'da 1891'de kurulduğundan beri sayısı ve popülaritesi artan bu açık hava müzeleri; eko müze (Davis, 2011), folk müze, halk müze, yaşayan müze gibi farklı isimlerle de adlandırabilmektedir.

Yüzyıla aşkın süredir var olan bu tip bir müzenin tanımlanması nispeten yenidir. ICOM bünyesinde kurulan Avrupa Açık Hava Müzeleri Birliği (Association of European Open Air Museum, AEOM) geleneksel (etnografi) açık hava müzesini *"yapısal ve işlevsel varlıklar olarak, yerleşim şekillerini, konutları, ekonomiyi ve teknolojiyi gösteren çeşitli yapıların açık havada bilimsel koleksiyonları"* olarak tanımlamaktadır (Paardekooper, 2012).

Diğer müze kategorileriyle karşılaştırıldığında, açık hava müzelerinin tüm örneklerini kapsayan bir tanım geliştirmenin daha zor olduğu düşünülmektedir. Bu durumun açık hava müzelerinin çok çeşitli örnekleri barındıran, heterojen bir kavram olmasından kaynaklandığı belirtilir (Planel ve Stone, 2003). Bu bakımdan açık hava müzelerinin oluşturdukları mekân ve sergileri yönünden değerlendirmek uygun olacaktır.

2.2.1 Açık hava müzelerinin mekânsal kullanımları

Açık hava müzeleri geniş alan kullanımlarıyla geleneksel müzelerden farklılaşan bir yapıya sahiptir. Mekânsal açıdan ifade edildiğinde açık hava müzeleri, mekân, peyzaj ve kültürel miras olgularını beraber içeren, belirli bir yerin kültürel mirası hakkında fikirleri dile getirmek, iletmek ve dolaşmak üzere inşa edilmiş, anlatımlar oluşturmak (Şekil 2.41 ve Şekil 2.42) için kurulmuş alanlardır (Noussia, 1998).

Açık hava müzelerinin ziyaretçilerine eğitim ve eğlence imkânları sağlayan bu sunum yönteminin bilimselliği tartışılmakla beraber, kompozisyonlarının bilimsel verilere dayandığı ifade edilmektedir (Paardekooper, 2012).

Şekil 2.41 : Beamish, Beamish Açık Hava Müzesi-1 (URL-16).

Şekil 2.42 : Beamish, Beamish Açık Hava Müzesi-2 (URL-16).

Çeşitli sivil mimarlık örneklerinin özgün konumlarından taşınmasının ardından belirli bir kompozisyona göre yerleştirildiği ve girişi kontrollü bir parkta sergilendiği açık hava müzelerinde, bir coğrafyanın sahip olduğu somut kültürel miras çeşitliliği (Şekil 2.43 ve Şekil 2.44) tek bir mekânda temsil edilebilmektedir (Rentzhog, 2007).

Şekil 2.43 : Stockholm, Skansen Açık Hava Müzesi- 1 (URL-17).

Şekil 2.44 : Stockholm, Skansen Açık Hava Müzesi- 2 (URL-17).

Mekân kullanımını soyut kültürel miras açısından da değerlendiren açık hava müzeleri, sahip olduğu rekonstrüksiyonlarla o toplumun geçmişte günlük yaşamlarını nasıl sürdürdüğü iç mekân tasarımlarıyla, bazen teatral performans yoluyla destekleyerek ziyaretçilere sunar (Şekil 2.45 ve Şekil 2.46).

Şekil 2.45 : Kopenhag, Danimarka Açık Hava Müzesi-1 (URL-18).

Şekil 2.46 : Kopenhag, Danimarka Açık Hava Müzesi-2 (URL-18).

Açık hava müzeleri bilimsel kaynaklarla oluşturduğu kompozisyonlarıyla kültürel peyzaj bağlamında yeni mekânlar üretir. Bu kültürel peyzaj, eserler arasında dolaşmayı, muhafaza etmeyi ve sergilemeyi amaçlayan, bir mekân duygusu (sense of place) yaratacak şekilde inşa edilmiş bir birleşim olarak tanımlanır (Planel ve Stone, 2003).

Folk tarihi için önemli kültürel mekânlar olmalarının yanı sıra, bu kurumların koruma teorisinin gelişimine de katkı sağladığı düşünülmektedir. Özellikle açık hava müzelerinde sergilenen kültür varlıklarının muhafazası (preservation) ve yorumlanma (interpretation) tekniklerine yönelik konferanslar düzenlenmesi, konuyla ilgili bilimsel çalışmaların, uygulamaların ve farkındalığın gelişiminde etkisi olduğu belirtilir (Chappell, 1999).

Farkındalık konusuyla bağlantılı olarak, çağdaş toplumlarda mirasın takdir edilmesi anlamına gelen kutlama “celebration” fikrinin yaygınlaşmasını Zeuner (1999) açık hava müzeleri çerçevesinden değerlendirir. Açık hava müzelerinin önceki dönemlerin sivil mimarlık örneklerini, el sanatlarını tekstillerini, mobilyalarını, halk müziklerini ve yeteneklerini sergileyerek kutlanmasına imkân sağladığı belirtilir. Bu açıdan açık hava müzeleri miras kutlamalarına mekân olan önemli kültürel alanlar haline gelir.

Özetle, miras kutlama alanları olarak görülen açık hava müzelerinin mekânsal organizasyonu geleneksel müzeler gibi akademik küratörlüğe dayanmakla birlikte, bu mekânlar kültürel turizm faaliyetlerini de uygun olacak biçimde tasarlanmaktadır. Bu yönüyle açık hava müzelerinin kimi durumlarda geleneksel müze ziyaretçilerinden daha geniş bir kitleye hitap ettiği düşünülür (Zeuner, 1999).

Bu varsayımda, açık hava müzelerinin kamuyla iletişim yeteneği, geleneksel müze türlerine göre daha gelişmiştir. Bu kapsamda incelendiğinde ilgiye değer parçaları bir araya getirerek, yarattıkları kompozisyonları kamuya açık sunan, iletişim faaliyetlerinin geleneksel müzelerden daha başarılı yürütüldüğü düşünülen açık hava müzeleri, kültürel mirasın korunması için önemli mekânlardır.

2.2.2. Açık hava müzelerinin sergileri

Kültürel mirasın korunması için önemli kültürel alanlar olan açık hava müzelerinin, sergileri yönünden değerlendirmek için ise müzeleştirme (musealisation) konusuna değinmek gereklidir. En basit açıklamasıyla müzeleştirme, sıradan bir objeyi kendi

doğal ya da kültürel ortamından çıkararak, müze objesine çevirme işlemidir. Bu işlem kültürel bir gerçeklik kazandırma süreci olarak da ifade edilebilir. Şekil 2.47 ve Şekil 2.48’de görüldüğü üzere, Skansen Açık Hava Müzesi’nin iç mekânlarında sergilenen, döneminin günlük yaşantısında kullanılan objeler yer almaktadır.

Şekil 2.47 : Stockholm, Skansen Açık Hava Müzesi, iç mekan -1 (URL-19).

Şekil 2.48 : Stockholm, Skansen Açık Hava Müzesi, iç mekan -2 (URL-19).

ICOM (2010) müzeleştirme kavramına bir insan aktivitesinin, doğal alanın veya yaşam merkezinin bir çeşit müze objesine dönüştürülmesini de dâhil eder. Bir objeyi müzede sergilemekten daha kapsamlı olan bu süreç, miraslaştırma (heritagisation) olarak adlandırılır. Taşınmaz kültürel miras öğelerinin müzeleştirilmesi ve kamusal açık alanların miraslaştırılması açık hava müzelerindeki süreci yansıtır. Örneğin Şekil 2.49 ve Şekil 2.50’de yer alan taşınmaz kültürel miras öğeleri, Viktoryan döneme ait üretim merkezi açık hava müzesinin bir parçası haline gelerek, müzenin kurulduğu alan bir miras alanı haline gelmiştir.

Şekil 2.49 : Birmingham, Ironbridge Gorge Müzesi- 1 (URL-20).

Şekil 2.50 : Birmingham, Ironbridge Gorge Müzesi- 2 (URL-20).

Yeniden inşa edilen, daha sürdürülebilir kültürel gerçekçiliğin yaratıldığı alanlar olarak görülen açık hava müzelerinin, mevcut miras alanların korunması için yeni imkânlar sağladığı ifade edilmektedir (Kadłuczka, 2018).

Özetle, açık hava müzelerinin müzeleştirme yoluyla sunduğu kaynakları, faaliyetleri ve temaları, arkeolojik ve tarihseldir. Genel olarak, bulundukları coğrafyaların miras değerlerini, belirli bir dönem kesiti alınarak veya bir dizi dönemin kompozisyonu aracılığıyla göstermektedir. Bu türdeki müze, uzak bir jenerik geçmiş salt bir şekilde sunmak yerine, ziyaretçiler tarafından daha kolay anlaşılabilir bir yöntemi kullanmaktadır. Bu yöntemlerden biri de açık hava müzelerinde rekonstrüksiyon sivil mimarlık örneklerinin, dönemin günlük yaşamını üç boyutlu anlatabilmek adına eğitim veya günlük turistik amaçlar için kullanılmasıdır (Paardekooper, 2012).

Sonuç olarak taşınarak, rekonstrüksiyon yoluyla oluşturulmuş sivil mimarlık örneklerini ve kültürel miras objelerini içeren veya taklit yoluyla ya da ölçeklendirilerek maket haline getirilmiş kültürel anıtları sergileyen açık hava müzeleri, müzelerin özel bir örneği olarak kabul edilmektedir.

2.2.3. Korumanın, müzelerin ve açık hava müzelerinin tarihsel gelişimi

Açık hava müzelerinin örneklerini incelemekten önce bu tür müzenin kökenini, gelişimini ve ne tür temalarla kurulduğunu anlamak gerekli olduğu düşünülmektedir. Mirasın kitlelere sunumu konusu mirasın korunması gibi sosyolojik bir temele dayandığından, açık hava müzelerinin ve müze kurumlarının tarihsel süreç incelemesinde toplumsal yaşamı etkileyen gelişmeler önemli referanslardır (Oliveira ve Mello, 2010; Lamas, 2010).

İlk olarak 18. yüzyılda arkeolojik kalıntıların rastlantısal bir biçimde açık alana toplanmasıyla başlayan uygulamaların, 19. yüzyılda sivil mimarlık örneklerine ve kırsal kültüre yönelerek açık hava müzelerine dönüştüğü, bu olgu açık hava müzelerinin çoğunluğunda geçerliliğini koruduğu görülmektedir.

Açık hava müzelerinin 20. yüzyıl başında kent kültürüne, 1960lı yıllardan itibaren ise endüstriyel kültüre genişlediği belirtilmekle birlikte (AEOM, 2017) son on yılda çeşitliliğin arttığı gözlemlenmektedir. Açık hava müzelerinin tarihsel dönem incelemesinde önceki yüzyıllarda egemen olduğu görülen romantizm, folk tarihi gibi temalar halen yeni kurulan bazı müzelerde görülse de, modern uygulamaların çoğunluğunun bilim, eğitim ve turizm temaları üzerinden kurulduğu ifade edilmektedir (Paardekooper, 2012).

Çalışmanın bu bölümünde açık hava müzelerinin tarihsel gelişimini kültürel miras olgusunun kilometre taşlarıyla birlikte incelenmesi sonucu, Avrupa toplumları

etkileyen tarihi olaylar çerçevesinde mirasın korunmasının nasıl geliştiğini ve bu gelişimin müzelere nasıl yansıdığını ortaya koymak hedeflenmektedir. Bu kapsamda müze kurumlarının ve açık hava müzelerinin tarihsel gelişimini, Çizelge 2.2’den izlenebileceği şekliyle kültürel miras konusundaki 4 temel dönem içinde değerlendirmenin uygun olduğu düşünülmektedir.

Çizelge 2.2 : Müzelerin Tarihsel Dönem Özeti.

Dönem	Tarihsel Aralık	Temel Müze Özelliği	Açık Hava Müzeleri Temaları
1. Dönem	XVII. yy.- XVIII. yy. sonları	Elit Odaklı	Romantizm
2. Dönem	XVIII. yy. sonları- XX. yy. ortası	Ulus Odaklı	Romantizm, Flok tarihi
3. Dönem	XX. yy. ortası- XXI. yy. başı	Toplum Odaklı	Romantizm, Flok tarihi, Eğitim ve bilimsel araştırma
4. Dönem	XXI. yy. başı-	Talep Odaklı	Romantizm, Flok tarihi, Eğitim ve bilimsel araştırma Turizm ve tanıtma

Müzelerin kurumsallaştığı ve kamuya açıldığı 1. dönem aralığında (XVII. yy.- XVIII. yy. sonları), temel müze özelliğinin elit odaklı ve açık hava müzelerinin romantizm, diğer bir deyişle geçmişe özlem duyma temasıyla kurulduğu anlaşılmaktadır.

2. dönem aralığında (XVIII. yy. sonları- XX. yy. ortası) müzelerin 1. Dünya Savaşı’nın etkileriyle milletçilik hareketleriyle şekillendiği ve kurulan açık hava müzelerinin flok tarihi teması üzerine yoğunlaştığı görülmektedir.

XX. yy. ortası- XXI. yy. başı arasında tanımlanan 3. dönemde ise, müzelerin odağının milliyet ya da ulus birliği kurulmasından toplumun bütünleşmesine yöneldiği, açık hava müzelerinin de toplumsal fayda amacıyla eğitim ve bilimsel araştırma üzerinde çeşitlendiğinin altı çizilmektedir.

XXI. yy. başından süre gelen son döneminde ise, müzelerin bireylerin taleplerine dikkate alarak şekillendiği ve açık hava müzelerinin de turizm ve tanıtım faaliyetlerinde öne çıktığı biçimde özetlenebilir.

Yapılan dönemsel inceleme çalışmaları, koruma konusundaki tarihsel gelişmelere paralel tutularak detaylarıyla aktarılmıştır.

2.2.3.1 XVII. yy.- XVIII. yy. sonları, elitist ve romantizm temalı dönem

Çalışmanın bu bölümünde koruma adına pratiklerin ilk kez gündeme geldiği ve ilk kamu müzelerinin kurulduğu 17. yüzyıl ile başlangıç yapılarak, 1789 yılında gerçekleşerek dünyayı etkisi altına alan Fransız İhtilaline kadar olan dönemin, koruma olgusu, müzeler ve açık hava müzelerinden bahsedilecektir.

XVII. yy- XVIII. yy sonları Korumanın Gelişimi :

Orta çağ boyunca Kilise'nin amaçlarına uygun biçimde dinin yüceltilmesinde kullanılan sanatsal üretim, aynı zamanda toplumsal normların oluşmasına hizmet ettiği ifade edilir (Osborne, 1985). Toplumun belli bir kesiminde önceki zamanların kültürüne ilginin artmasıyla, geçmiş dönem objelerinin ve kalıntılarının korunarak sunulması arzulanan bir olgu haline gelmiştir (Riasanovsky, 1992).

Avrupa'nın Rönesans ve aydınlanma dönemi olarak görülen 17. yüzyılda, özellikle Roma uygarlığının sanatı ve felsefesi yeniden keşfedilerek önem kazanmıştır (Claudon, 1980). Avrupa toplumunda antik dönem kültürünün değer kazanması, anıtlar ve antikalarla ilgili toplumun bilgilendirilmesi hakkında ilk yasal düzenlemelerin oluşmasını sağlamıştır.

İsveç'te 1666 yılında eski anıtlar ve antikalar için getirilen Etiket Kararnamesi (Placat och Påbudh om Gamble Monumenter och Antiquiteter) diğer ülkelerdeki uygulamalara öncü olmuştur.

XVII. yy.- XVIII. yy. sonları Müzelerin Elitist Temalı Gelişimi :

Rönesans döneminde Floransa'da Medici ailesinin sanat eserlerini toplayarak, botanik ve zoolojik türlerin de olduğu koleksiyonların oluşturulmasına öncülük ettiği pek çok kaynakta ifade edilmektedir.

Konuya ilişkin talebin artmasının etkisiyle, antik obje koleksiyonlarının üniversitelere, devletlere veya vakıflara bağışlanması yoluyla ilk müzeler oluşturulmuştur (E.U. Committe of Ministers, 2017).

Müze kavramı zamanla diğer Avrupa ülkelerine de yayılarak, Almanca Kunst-kammer veya Fransızca Cabinet de Curiosites (URL-21) olarak adlandırılmıştır.

Osmanlı Dönemi'nde de hanedanlığın kıymetli eşyalarının, hediye eserlerin, ganimetlerin ve kutsal emanetlerin sarayın hazine dairelerinde korunduğu, özellikle bilinçli bir koleksiyonculuk faaliyetinin sonucu olan mukaddes emanetlerin halka erişime açık olmamakla birlikte, bu koleksiyonların zaman zaman padişah ve saray erkânı tarafından ziyaret edildiği belirtilir (Karaduman, 2016; Ertuğ, 1998).

Sayıları giderek artan müzeler, 18. yüzyılın sonlarına kadar yüksek sınıf mensuplarının veya devletin yönetim kademelerinin bireysel girişimleriyle oluşturulmuş, sadece belli bir sosyal grubun erişimine açık kültürel mekânlar olarak elitist yaklaşımla yönetilmiştir (Heijen, 2010). Eğitimli ve ekonomik açıdan avantajlı grup tekelinde olduğu ifade edilen bu müze uygulamalarının, toplumsal hizmet vermekten uzak kaldığı yaygın bir kanıdır.

Hudson (1977) bu dönem müzelerini, Rönesans sanatının ve biliminin kapalı bir halka olduğuna inanan aristokratik ve hiyerarşik toplumun bir ürünü olduğu yönüyle eleştirir (Lehman, 2008). Benzer bir biçimde dönemin en ünlü müzelerinden olan, 1759 yılında parlamento kararıyla açılan İngiliz Müzesi'nin "eğitimli centilmenler" harici ziyaretçi alması kuruluşundan 50 yıl sonra gerçekleştiği bilinmektedir.

Ulusçuluk akımının dünya kamuoyunu etkilediği müzelerin elitist yaklaşımla yönetildiği 18. yüzyılın sonlarına kadar devam eden bu zaman dilimi, müzelerin birinci dönemi olarak adlandırılabilir.

XVII. yy.- XVIII. yy. sonları Açık Hava Müzelerinin Romantizm Temalı Gelişimi :

Bu dönemde ayrıca, romantizmin etkisiyle Roma dönemine ait parçalar kraliyet saraylarının bahçelerine bir kompozisyonla yerleştirilerek koleksiyonlar oluşturulduğu ifade edilir. Açık havada oluşturulan bu tip koleksiyonlar, açık hava müzelerinin gelişiminin ilk adımlarıdır (Paardekooper, 2012).

Arkeolojik kazılara destek veren kraliyet ailesinin girişimiyle kurulan ilk açık hava koleksiyonunun, 1776'da Danimarka'da demir çağından ve tunç çağından kalıntıların sergilendiği, Roma dönemi teras düzenlemeleri ve mermer bir giriş ile tasarlanan Jægerspris peyzaj parkı (Şekil 2.51 ve Şekil 2.52) olduğu belirtilir (Petersson, 2010).

Şekil 2.51 : Kopenhag, Jægerspris peyzaj parkından görünüm- 1 (URL-22).

Şekil 2.52 : Kopenhag, Jægerspris peyzaj parkından görünüm- 2 (URL-22).

1806 yılında Alman arkeologlar tarafından yapılan kazıların Roma dönemine ait buluntuları Almanya'nın Erbach kentinde sergilenmiş, sonrasında 18. yüzyılda park olarak planlanan Jagdschloss (Av Kalesi)'ne taşınarak, rekonstrüksiyonu yapılmıştır (Schmidt, 2000).

Benzer bir biçimde Fransa'da rekonstrüksiyonu yapılan gemilerin, politik amaçla sergilendiği belirtilmektedir (Lehmann, 1982). İskandinavya'da anıt heykelleri içeren alanlar tasarlanmış, İsveç Kivik'te asilzadeler ya da diğer üst düzey otoritelere atıfta bulunan runik yazıtlar bu alanlara taşınmıştır. (Paardekooper, 2012)

Bunlardan farklı olarak, Portekiz'in kuzeybatısında 1875 yılındaki kazı çalışmalarının ardından, Demir Çağından kalma buluntuların in-situ biçimde arkeolojik rekonstrüksiyonu yapılarak Citânia de Briteiros arkeoparkı (Şekil 2.53 ve Şekil 2.54) oluşturulmuş, uzun bir süre ilk ve tek arkeolojik in situ rekonstrüksiyon olma özelliğini korumuştur (Ayan Vila, 2001).

Şekil 2.53 : Guimarães, Citânia de Briteiros arkeoparkı-1 (URL-23).

Şekil 2.54 : Guimarães, Citânia de Briteiros arkeoparkı-2 (URL-23).

Citânia de Briteiros arkeoparkı örneğinden de anlaşıldığı gibi, dönemin açık hava müzeleri toplanan arkeolojik kalıntıların, kraliyet bahçesi gibi girişi kısıtlı alanlarda

veya seçilen özel alanlarda estetik veya politik gerekçelerle sergilenmesi yoluyla oluşturulmuştur.

2.2.3.2. XVIII. yy. sonları- XX. yy. ortası, ulusçu ve folk tarihi temalı dönem

Çalışmanın bu bölümünde 1789 yılında gerçekleşen Fransız İhtilali'nden başlayarak korumanın kurumsallaştığı 1. Dünya Savaşı sonrasına kadar olan, ilk ulus müzelerinin ve açık hava müzelerinin kurulduğu dönemin koruma olgusu, müzeler ve açık hava müzelerinden bahsedilecektir.

XVIII. yy. sonları- XX. yy. başı, Korumanın Gelişimi :

1789 ile 1799 yılları arasında gerçekleşen Fransız İhtilali'nin kültürel mirasın korunması hususunda çelişkili bir sürece neden olduğu düşünülmektedir. İhtilal döneminde yaşanan ayaklanmalarda üst sınıf zümrelerin mülklerinin yağmalanması miras üzerinde yıkıcı bir etki yaratmıştır. Diğer yönden ise, miras mülklerinin millileştirilmesi, Fransa başta olmak üzere Avrupa'da kamusal miras anlayışının benimsenmesine zemin hazırlamıştır.

Fransa'da müze mekânları için de kamusallaştırma politikası benimsenmiş, önceden kraliyet sarayı olarak kullanılan Louvre (Şekil 2.55 ve Şekil 2.56) ülkenin ilk devlet müzesi olarak 1792 yılında halka açılmıştır. (Lehman, 2008) Fransa'daki ihtilal süreci ve sonrasında yaşanan kültürel gelişmeler, Avrupa'nın aydınları tarafından ilgiyle izlenmiş, dönemin akımlarının kıtaya yayılmasına etki etmiştir.

Şekil 2.55 : Paris, Louvre Müzesi ve piramidi-1.

Şekil 2.56 : Paris, Louvre Müzesi ve piramidi- 2.

Entelektüeller arasında kültürel mirasın kamusalılığı konusunda görüşlerin oluşması bu gelişmeleri takip etmiştir. Goethe (1799) kolektif mülkiyet kavramına ilişkin fikirlerini “*Tüm sanat eserleri insanlığın bütününe aittir ve onların korunmasına özen gösterme görevi de bütün insanlığın görevidir.*” sözleriyle öne sürmüştür.

Victor Hugo ise mirasın evrenselliği kavramının gelişimine temel olacak düşüncelerini “*Bir bina hakkında iki şey var: kullanımı ve güzelliği. Kullanımı sahibine aittir, güzelliği ise tüm dünyaya. Bu yüzden bir yapıyı yok etmek, birinin haklarını aşmaktır.*” şeklinde 1825 yılında Yıkıcılara Karşı Savaş (War against demolishers) kitabında aktarmıştır (E.U. Committee of Ministers, 2017).

Dönemin saygın aydınlarının kültürel mirasa yönelik fikirlerini deklare etmesi, Avrupa kamuoyunda konuyla ilgili farkındalığının gelişmesine katkı verdiği düşünülmektedir. Bu farkındalığın ve ilginin gelişmesinin etkisiyle antik dönem müzelerinin yanı sıra sanat, bilim ve teknoloji müzeleri Avrupa ülkelerinde kamuya açılmış ve ilgiyle karşılanmıştır.

XVIII. yy. sonları- XX. yy. başı, Müzelerin Ulus Temalı Gelişimi:

Fransız İhtilalinin etkileri 19. yüzyıl ortalarında da devam etmiş, ülkeler arası gerginliklere ve siyasi sınırların değişmesiyle sonuçlanan olayları tetiklemiştir. Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde milliyetçi hareketler ve sonrasında 1848 devrimleri olarak adlandırılan ayaklanmalar yaşanmış, devrim ve özgürlük hareketleri gündeme gelmiştir. Yaşanan olayların dünyaya yayılması bazı coğrafyalarda yeni ulus ülkelerinin oluşmasına, çok uluslu devletlerin ise tehdit altındaki varlıklarını meşrulaştırmak için çalışmalarına sebep olmuştur.

20. yüzyılın ilk çeyreği, 19. yüzyıldaki olayların sonuçlarıyla ulus devletlerinin kurulduğu, millet duygularının dünya genelinde önem kazandığı, 1. Dünya Savaşı sonucuyla siyasi coğrafyanın değiştiği dönemdir. Bu dönemde yaşanan büyük değişimlerin etkileriyle ulus devletlerinin bireylerini toplumla özdeşleştirmek amacıyla, ortak kimlik ve ortak tarih arayışına girdikleri düşünülmektedir. Arayışların sonucunda bir figür veya bir olayın anısına dayanan bir miras fikrinden, tarihi ve sanatsal değeri olan kamusal miras fikrine küresel bir geçiş yaşandığı belirtilmektedir (E.U. Committee of Ministers, 2017).

Yurttaşlık konusunun dünya gündemini etkisi altına almasıyla, müzeler de geçmiş dönemlere ilgi duyan bireylerin bir araya geldiği, ortak tarih anlayışının somut kurumları olarak önemli kamusal mekânlardan birine dönüşmüştür (Dean ve Rider, 2005). Ulusçuluk konusunun yanı sıra emperyalizmin de etkilerinin devam ettiği bu zaman aralığında, ulusal müzelerin sömürge güçlerince elde edilen varlıkların sunumuna mekân sağladığı düşünülmektedir.

Özellikle İngiltere'nin o dönem kurulan ve halen faaliyette olan ulusal müze koleksiyonlarıyla, Britanya imparatorluğunun çekirdeğinin ve sınırlarının gösterişi yapıldığı, dönemin imparatorluk gücünün diğer kültürler tarafından algılanışını etkilediği Adams (2010) tarafından iddia edilmektedir. Bennet'in "Müzenin Doğuşu" (1995) çalışmasında müzelerin aydınlanma döneminde tanımlandığı gibi sadece tarih ve bilim odaklı değil, 19. yüzyılın ulus devletleriyle yakından bağlantılı olduğunu savunmaktadır.

Bennet (1995) kamu müzelerinin ve galerilerinin kontrol edilmekte güçlük çekilen topluma yönelik baskın, eğitici ve medenileşme ajansları olarak, modern ulus devletlerin şekillenmesinde önemli roller taşıdığını ifade eder. Özellikle ABD'de topluluklar elinde kurulan ilk müzelerin de benzer amaçlarla kurulduğu, koloni Avustralya'da her koloninin kendi müzelerini oluşturduğu belirtilir (Lehman, 2008).

Avrupa'daki etkilerin dolaylı olarak hissedildiği uzak doğu incelendiğinde ise, Çin'de ilk müzenin 1829'da İngiliz tüccarlar aracılığıyla Macao'da (Puga, 2012), Japonya'nın ilk müzesinin 1873'te Viyana'da gerçekleştirilen dünya fuarına katılım sonrası Tokyo'da kurulduğu ifade edilir (Frédéric, 2002).

XVIII. yy. sonları- XX. yy. başı, Osmanlı İmparatorluğunda Korumanın ve Müzelerin Gelişimi :

Osmanlı İmparatorluğu'nda ise kültür varlıklarına ve antik dönem eserlerinin önem kazanmasının tanzimat dönemiyle gündeme geldiği bilinmektedir. Arkeolojik mirasa olan bu ilginin sebebinin, Osmanlı topraklarında Avrupa ülkelerince gerçekleştirilen kazıların artması ve kazı sonucu ortaya çıkan kültür varlıklarının Avrupa ülkelerine kaçırılması sonucu olduğu iddia edilir (Madran, 2002).

Osmanlı Devleti'nin ilk kamu müzesi olan İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin (Şekil 2.57 ve Şekil 2.58) temelini Mecma-ı Asar-ı Atika (Eski Eserler Koleksiyonu) ve Mecma-i Eslihai Atika (antik dönem koleksiyonu) olmak üzere iki bölüm halinde düzenlenmiş saray koleksiyonlarına dayandığı, bu koleksiyonların Sultan Abdülmecit'in 1845 yılında Yalova gezisinde gördüğü Doğu Roma yazıtlarını İstanbul'a naklettirmesi üzerine 1846 yılında Aya İrini'de kurulduğu belirtilir (Karaduman, 2016).

Şekil 2.57 : İstanbul, Arkeoloji Müzesi, dış mekan (URL-24).

Şekil 2.58 : İstanbul, Arkeoloji Müzesi, iç mekan (URL-24).

Tanzimat döneminde arkeolojiye duyulan ilginin artmasıyla, vilayetlere bir genelge gönderilerek çevrelerindeki bütün tarihi eserlerin tahrip edilmeden Müze-i Humayun'a (imparatorluk müzesi) iletmeleri istenmiştir. Aynı yıl içerisinde tarihsel ve sanatsal öneme sahip nesneler ve yapılar için 1970li yıllara kadar kullanılan ilk özgün tanım olan, Asar-ı Atika (eski eser) Nizamnamesi 1906 yılında yürürlüğe girmiştir (Önge, 2018, URL-25).

XX yy. başı- XX yy. ortası, Korumanın Gelişimi :

20. yüzyılın ilk çeyreğinde dünya çapında koruma konusundaki milliyetçi ivmeyi takiben, teorik çerçevedeki gelişmeler öne çıkmıştır. Avrupa genelinde miras politikasının temellerinin oluşturulduğu bu dönemde, savaş sonrası yapılan envanter çalışmalarını, saklama (preservation), koruma (conservation) ve geliştirme konuları hakkında düzenlenen milletlerarası kongreler takip etmiştir.

İlk olarak 1903 yılında Alois Riegl, Avusturya'daki anıtlar için bir tipoloji çalışması önerisi geliştirmiş, Anıtların Modern Kültü: Karakteri ve Kökeni (Der moderne Denkmalkultus, Sein Wesen und seine Entstehung) adlı çalışmasında saklama, koruma ve restorasyon kavramları üzerinde durmuştur (Arrhenius, 2013). Bu ilkeler zaman içinde tüm Avrupa ülkelerinin ulusal mevzuatında kabul görmüş, Avrupa Konseyi üyesi devletlere yarar sağlayan bir çalışmanın zeminini oluşturmuştur (E.U. Committee of Ministers, 2017).

1931'de Atina'da, 1. Uluslararası Mimarlar ve Tarihi Anıtlar Teknikerleri Kongresinde mirasın korunmasına ilişkin Riegl'in geliştirdiği ilkeleri resmileştiren, Tarihi Anıtların Restorasyonu için Atina Tüzüğü (The Athens Charter for the Restoration of Historic Monuments) kabul edilmiştir. Bu tüzükte her türlü anıt ve çevresinde bir gelişim planlanması halinde tarihi, sanatsal ve doğal niteliklerine özel

önem verilmesi, bunlara saygı duyularak planlanması tavsiye edilmiştir. Ayrıca küratörler, mimarlar ve bilim adamlarının ortak çalışmasının önemi vurgulanmış, ilk kez sanat ve arkeolojik miras alanlarında uluslararası iş birliği çağrısı yapılmıştır (Jokilehto, 2005).

1930lu yıllara gelindiğinde mirasın koruması alanında kurulan uluslararası iş birliklerinde müzelerde istihdam eden küratörlere ve uzmanlara da görev verilmesiyle, müzelerin bu alanlarda yetenek kazanmasına imkân sağladığı düşünülmektedir. Müze uzmanlarının yeni ulus devletleri arasında gelişen kültürel diplomasiye görev almasıyla, müzelerin sınırlar üstü kültürel köprülerin oluşumuna katkı verdiği belirtilmektedir (Grincheva, 2013).

Türkiye’de de müzeler, koruma konusunda ulusal ve uluslararası mevzuatın uygulanmasından sorumlu 1944 yılında “Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü” adıyla kurulan “Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü” denetiminde olup, koruma ve kültürel diplomasi ile ilişkili faaliyetler yürütülmektedir. Müzelerin üstlendiği ulusal kültürel politika rolleri, küreselleşme döneminin başlangıcına kadar temel özelliği olarak görülmektedir.

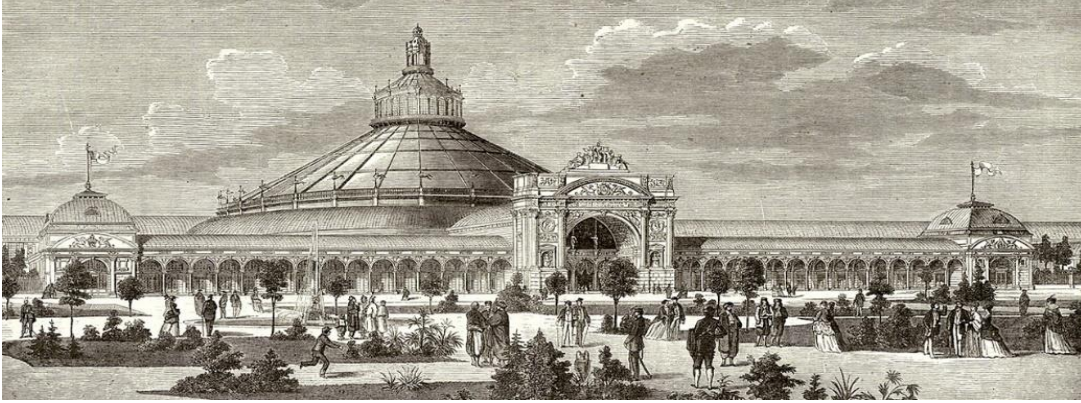
XVIII. yy. sonları- XX. yy. ortası, Açık Hava Müzelerinin Folk Tarihi Temalı Gelişimi:

2. dönem açık hava müzelerinin gelişimi açısından incelendiğinde, Dünya Fuarlarının (World Fairs- Expo) etkisi ve önemi altı çizilir. 19. yüzyıl sonlarında ve 20. yüzyıl boyunca dünya fuarlarının mimarlık, ulusal kimliklerin temsil edilmesinde önemli bir araç olduğu, açık hava müzelerinin de aynı amaçla oluşturulan kalıcı alanlar olarak ortaya çıktığı belirtilmektedir (Flore, 2010). Böylelikle açık hava müzesi kavramının ve yeni müze türlerinin gelişmesiyle, halkın erişimine açık kültürel objeleri barındıran bir bina anlamında kullanılan müze tanımında, mutlak kapalı alan algısının da egemenliğini yitirdiği görülmektedir.

Ev sahipliğini yapan ülkenin özgeçmişini ve gelecek vizyonunu sahnelemek için tekil anıtsal yapılar, kültür objeleri veya sanat koleksiyonları sergilemek yerine bir 'manzaranın' anlatıldığını Dünya Fuarları, açık hava müzelerinin ilk temsilcileri olarak gösterilir.

Şekil 2.59’da 1873 yılında Viyana’da gerçekleştirilen 1. Dünya Fuarı’nın bir illüstrasyonu yer almakta olup, açık havada kurgulanan ve toplumların ilgisini bir

mekana çeken, Dünya Exposu, Evrensel Sergi veya Uluslararası Sergi olarak da adlandırılabilen uygulamalar olarak tanımlamak mümkündür.

Şekil 2.59 : 1873 1. Dünya Fuarı illüstrasyonu, Viyana (URL-26).

Bu kalıcı sergi alanlarında mimarlık, ulusal veya bölgesel kimliklerin temsil edilmesinde önemli bir rol oynamıştır (McLean, 1994). Dünya Fuarlarında olduğu gibi, ulus temasıyla kurulan açık hava müzelerinin birçok örneğinde sergilenen sivil mimarlık örnekleri, bazen üstü kapalı, bazen de açık bir biçimde; ziyaretçilerine şimdiki ve gelecekteki kimliğinin temelini oluşturan ulusal ve bölgesel tarihle ilgili ipuçları içerir. Çeşitli biçimlerde açık tarihi sergi alanları, folk parkları ve açık hava müzesi olarak adlandırılan bu tür mekânlar, yok olmuş yaşam sahnelerinin yeniden oluşturulması olarak tanımlanabilir.

Açık hava müzelerinin ortaya çıkışının başka bir sebebinin, milliyetçilik akımı ve 20. yüzyıl başlangıcındaki sosyoekonomik gelişmeler sonucu artan “köy romantizmi” olduğu belirtilmektedir (Paardekooper, 2012). Buradaki köy romantizminin, ortak tarih duygusunun yüksek sınıfın saray yaşantısında değil, halkın içinde alt sınıflarda, sıradan insanın günlük yaşantısında bulunmasından ileri geldiği düşünülmektedir.

En eski açık hava halk parklarının 19. yüzyılda halk kültürüne ilişkin etnografik çalışmalarından doğduğu görüşü de bu hususu desteklemektedir (Chappell, 1999). Eski imparatorlukların parçalanması ve yeni ülkeler ortaya çıkması gibi önemli bir politik karışıklık döneminde yeni ortaya çıkan ulusların çoğu, bir oluşum yaratmak için geçmişlerine, özellikle kırsal geçmişe yöneldiği biçimde de açıklanır (Williams, 2009).

Bu dönemdeki akımlar sonucu, İsveç milliyetçiliğini ve yüksek kültürünü vurgulama amacıyla 1891 yılında kurulan dünyanın en köklü açık hava müzesinin vizyonu,

başta Avrupa ülkeleri ve ABD olmak üzere zamanla birçok ülkece benimsenmiştir (Rentzhog 2007).

Ülkenin diğer bölgelerden orijinal binaların müzeye taşınması yoluyla oluşturulmuş, türünün ilk örneklerinden biri olan İsveç'teki Skansen, çiftlik, kilise, fabrika, kasaba evleri ve dükkânlar ile göller ve ağaçları da kapsamaktadır. Bu yönüyle uluslaşma, millî birlik ve beraberliği sağlama, bir kimlik oluşturma kurumu olduğu kadar, kültür endüstrisi faaliyetlerini gösteren kurumların da öncüsü olarak gösterilir. Başka bir söylemle Skansen açık hava müzesi (Şekil.2.60 ve Şekil 2.61), folklorizm alanındaki ilk örnekler arasında yerini alır.

Şekil 2.60 : Stockholm, Skansen Açık Hava Müzesinin girişi- 1 (URL-27).

Şekil 2.61 : Stockholm, Skansen Açık Hava Müzesinin girişi- 2 (URL-27).

Yeni kurulan ulus devletlerinde açık hava müzelerinin, insanlara devletin bir parçası olma hissini sağlamak için araç olarak kullanıldığı örnekler görülmektedir. Özellikle bu durumun 1930lu ve 1940lı yıllarda Almanya'daki nasyonal sosyalist partinin yükselişinde arkeolojik alanların ve yeniden inşa edilmiş yapılardan oluşan parkların dünya görüşlerini desteklemek için kullanıldığı ve Almanya müzelerinin bir kısmını değişime zorlandığı belirtilir (Planel ve Stone, 2003; Paardekooper, 2012).

Romantizm akımıyla kurulmuş Constanaz Gölü'ndeki Unteruhldingen'deki yeniden inşa edilmiş neolitik ve tunç çağı ait açık hava müzelerinin (Şekil 2.62 ve Şekil 2.63), tarih öncesi alman kültürel anıtını “heimatliches Kulturdenkmal deutscher Vorzeit” (Schöbel, 2001) göstermek için yeniden düzenlendiği ifade edilir.

Şekil 2.62 : Unteruhldingen, Pfahlbaumuseum, nazi dönemi (Paardekooper, 2012; s.156).

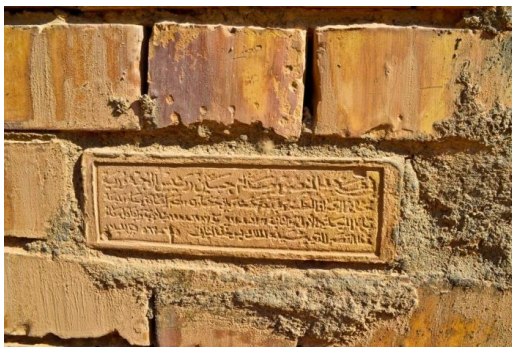

Şekil 2.63 : Unteruhldingen, Pfahlbaumuseum, mevcut durum (Paardekooper, 2012; s.157).

Farklı politik vizyonlarla da olsa benzer uygulamaların farklı zamanlarda başka ülkelerde de görüldüğü belirtilerek, geleneklerin çoğu zaman kurumları kurmak veya meşrulaştırmak, bir inanç ya da değer sistemi kurmak için icat edildiği öne sürülmektedir (Hobsbawm, 1987; Planel ve Stone, 2003).

Benzer bir biçimde Irak'ın militarize toplumunun eski lideri olan Saddam Hüseyin'in kendi hükümdarlığını ve yöntemini pekiştirmek için eski Mezopotamya uygarlığının bilge niteliklerini göz arda ederek güç, statü, zulüm yönlerini sergilemeyi seçtiğini, hatta bir Asur kralı gibi düşmanlarının üstüne savaş arabasını süren duvar kabartmaları yaptırdığı ifade edilir.

Babil'in rekonstrüksiyonunu yapmaya çabalarken, Güney Nebuchadnezzar II. Sarayı'nın özgün kısmını toprak altında bırakılarak yapılan imitasyonunda kullanılan her 15 tuğladan 1'inde "Saddam döneminde restore edilmiştir" damgası olduğu belirtilerek (Şekil 2.64 ve Şekil 2.65) eski Mezopotamya'nın bir dünya gücü olarak yeniden ortaya çıkışını ima etme amacıyla, geçmişin sembollerinin kullandığı düşünülmektedir (Planel ve Stone, 2003).

Şekil 2.64 : Bağdat, Babil antik kenti, "Saddam döneminde restore edilmiştir" damgalı tuğla (URL-28).

Şekil 2.65 : Bağdat, Babil antik kenti (URL-28).

2.2.3.3 XX. yy. ortası- XXI. yy. başı, toplum, eğitim ve bilimsel araştırma temalı dönem

Çalışmanın bu bölümünde koruma konusunda uluslararası iş birliğinin başladığı 20. yüzyıl ortasından başlayarak, 21. yüzyılın başına kadar olan, toplum odaklı müze anlayışının geliştiği ve eğitim ve bilimsel araştırma temalı açık hava müzelerinin kurulduğu dönemin koruma olgusu, müzeler ve açık hava müzelerinden bahsedilecektir.

XX. yy. ortası- XXI. yy. başı Korumanın Gelişimi:

20. yüzyılın ortasına gelindiğinde, koruma konusunda uluslararası sözleşmeler ve anlaşmaların hızla devam ettirildiği görülmektedir. Avrupa Konseyi uzmanlarının ve politikacıların ortak çalışmaları Avrupa Kültür Sözleşmesi'ni (Paris, 1954 - ETS No. 18) oluşturmuş, bu çalışmayı 1964'te Venedik'te düzenlenen 2. Uluslararası Mimarlar ve Tarihi Anıtlar Teknikerleri Kongresi takip etmiştir. Venedik Bildirgesi olarak bilinen Anıtların, Alanların Korunması ve Restorasyonu için Uluslararası Tüzük ile 16 temel karar almıştır. 2. Dünya Savaşı sonrası dönemin özel bağlamıyla bu kararlar, miras alanlarının korunması için yürütülen çalışmaları hızlandırmıştır (E.U. Committee of Ministers, 2017).

1970'ler yasayla korunan kültür varlıkları için kullanılan “tarihi anıt” terimi yerine “kültürel miras” teriminin kullandığı dönemdir. Bu terim ilk olarak 1972'de Paris'te kabul edilen UNESCO'nun Ulusal Tavsiyelerinde (Recommendation concerning the Protection, at National Level, of the Cultural and Natural Heritage) yer almıştır (Jokilehto, 2005). Bu terimsel değişiklik koruma kavramının sosyoekonomik, politik ve kültürel açılardan genişlemesini içermektedir. Bu genişlemenin ardından 1972 yılında UNESCO'nun Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi ve 1975 yılında “Geçmişimiz için bir gelecek” temalı Avrupa Mimari Miras Yılı çalışmaları kültürel mirasa ilişkin atılan diğer önemli adımlardır.

20 yüzyılın ortalarından başlayarak son çeyreğinde gündeme gelen küreselleşme akımı teknolojik, siyasi ve kültürel yaşamı etkilemiş, Berlin Duvarının 1989 yılında yıkılmasıyla beraber soğuk savaş döneminin kapanmasıyla yükselmiştir. Küreselleşmenin etkisiyle Avrupa Konseyi'nin oluşturduğu sözleşmeler birçok Avrupa ülkesinde kabul görerek ulusal mevzuata aktarılmış, Avrupa miras mevzuatının ortak temellerini oluşturmuştur. Avrupa'nın Mimari Mirasının

Korunması Sözleşmesi (Granada, 1985- ETS No. 121); Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi (revize) (Valletta, 1992- ETS No. 143); Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (Floransa, 2000- ETS No. 176); Toplum için Kültürel Mirasın Değerine İlişkin Çerçeve Sözleşmesi (Faro, 2005- CETS No. 199) referans metinler haline gelmiş ve bir dizi bildirge ile desteklenmiştir (Avrupa Konseyi, 2017).

XX. yy. ortası- XXI. yy. başı Müzelerin Toplum Odaklı Gelişimi :

Kültürel miras mevzuatı kapsamında oluşan bölgeler arası yoğun etkileşimin, müzelerdeki sivil toplum kavramının olgunlaşmasına katkı sağladığı düşünülmektedir. Bu dönemdeki sosyal gelişimler çerçevesinde oluşan yeni İngiliz müzeolojisi olarak da bilinen (Harrison, 2005) “toplum odaklı müzecilik” anlayışı, müzelerin üçüncü dönemi olarak adlandırılabilir.

Devletlerin sanayi, altyapı ve konut yatırımlarına odaklandığı II. Dünya Savaşı sonrası dönemde, müzelere yeteri kadar kaynak ayrılmadığı, gelişiminde kendi başına bırakıldığı, sonucunda da müzelerin sanat galerileriyle istemsiz bir rekabete girdiği belirtilir (Schubert, 2000). Ticari döngülerden uzaklaşarak kamunun katılımını destekleyen dönemin sanat akımının (Moutinho, 2007) müzeler açısından da benzer yönde beklentilerin oluşmasına etki ettiği ifade edilir. Özellikle 1977’de düzenlenen ICOM toplantılarında müzelerin halen elitist olma, toplumun bütünü ile ilişkilerinin yetersizliği ve toplumla beraber değişim gösteremediği açılardan sıkça eleştirilmiştir (Hudson, 1977; Lehman, 2008).

Bu dönemdeki sanat akımların toplumsal dinamiklerle beraber şekillendiği, müzelerin amaçlarının ve felsefesinin de bu yönde etkilendiği düşünülmektedir. Bunların sonucunda müzelerin sosyal değişimi destekleyen, kültürel ve ulusal kimlikleri güçlendiren “uluslararası iş birliğinin teşvik edildiği ajanslar” olmaları için (Rasmussen, 2001) bir ivme yakaladığı bu dönem, boş zaman değerlendirme kavramının yaygınlaştığı ve kitle turizmin yükselişe geçtiği zamana denk gelmektedir.

Bu dönem sonunda müzeler, küreselleşmenin ve teknolojik gelişimlerin etkisi sonucu seyahate duyulan ilginin ve imkânların artmasıyla kültürel turizmin de bir parçası haline gelmiştir. Müzelerin üçüncü dönemi olan bu dönemde, ikinci dönem uygulamalarının eski ve katı bulunarak eleştirildiği, daha esnek ve demokratik bir

anlayış benimsendiği ifade edilmektedir (Sandos, 2014). Bu dönemde liberal politikaların etkisiyle özel müzelerin açıldığı Türkiye’de 1987 yılında uluslararası İstanbul bienalinin, toplumun ayrışan kesimlerini bir araya getiren ortak kamusal alan yaratma gereksiniminden doğduğu belirtilir (Karadeniz, 2018; Yardımcı, 2005).

XX. yy. ortası- XXI. yy. başı Açık Hava Müzelerinin Eğitim ve Bilimsel Araştırma Temalı Gelişimi :

1960lı ve 1970li yıllar açık hava müzelerinin gelişimi açısından incelendiğinde, şimdi ve gelecek için en önemli temalar olduğu belirtilen kamusal eğitim ve bilimsel araştırmanın ana akımı oluşturduğu görülmektedir (Cross ve Walton, 2005; Paardekooper, 2012). Tarih öncesi tarihin okul müfredatlarına dâhil edilmesi, açık hava müzelerinin tarih eğitiminde ve araştırmalarında kullanılması sonucunda arkeolojiye ilginin yaygınlaştığı ve kamu algısının dönüştüğü ifade edilir (Planel ve Stone, 2003).

Tezin “2.1.1.1 Müzelerin kültür ve eğitim işlevi” başlıklı bölümünde de aktarıldığı gibi eğitimde aktif öğrenme ve keşif metotlarının geliştiği 1960lı ve 1970li yıllarda, bazı Avrupa ülkelerinde tarih eğitiminin okul dışında gerçekleştirilebilmesi için açık hava müzelerinin kullanıldığı örnekler mevcuttur. Bu müze örneklerinin uygulamalı eğitim ve araştırma çalışmalarının gelişimini destekleyerek, bilim ve araştırma merkezlerinin kurulmasına zemin hazırladığı düşünülmektedir.

Örneğin İngiltere Dorsey’de Antik Teknoloji Merkezinin (Ancient Technology Centre, ATC) (Şekil 2.42) 1964 yılında ve York’ta Arkeolojik Kaynak Merkezinin (Archaeological Resource Centre, ARC) (Şekil 2.66 ve Şekil 2.67) 1972 tarihinde kurulmasının, bu felsefenin somut sonuçları olduğu işaret edilir (Planel ve Stone, 2003).

Şekil 2.66 : Dorsey, Antik Teknoloji Merkezi (URL-29).

Şekil 2.67 : York, Arkeolojik Kaynak Merkezi (URL-30).

Bununla beraber Danimarka’da 1965’te kurulan Lejre Araştırma Merkezi (şimdi adıyla Lejre Land of Legends) bu konuda en etkili açık hava müze örneklerinden biri olarak gösterilir. Bu örnekler, halen aktif olmaları ve bilimsel çalışmalarıyla öne çıkan müzelerdir.

Birçoğu kişisel girişim veya dernekler aracılığıyla kurulmuş olan ve Avrupa’da sayıları hızla artan, dönemin açık hava müzelerinin turizm ve yerel kalkınmaya etkileri göz önünde bulundurularak, başarıları, eyaletler ve yerel yetkililer aracılığıyla teşvik edilmiştir (Rentzhog, 2007)

Avrupa ülkelerinde olduğu gibi ABD’de de 1976 yılında sayısı 500’e, Kanada’da 60’a ulaşan çoğunluğu yaşayan tarih temalarıyla kurulan açık hava müzelerinin gümrük ofisleri, depolar, eczaneler, hanlar, oteller, ahırlar, çamaşırhaneler, bankalar, avukatlık büroları, muayenahaneler, postaneler, telefon santralleri, tiyatrolar, eğlence salonları, adliyeler, tren istasyonları, su kenarı rıhtımları, altın maden sahaları, ordu kampları vb. olmak üzere Avrupa’daki örneklerinden daha yoğun içeriğe sahip olduğu belirtilir (Paardekooper, 2012).

Bu dönem aralığında Türkiye’de bu kapsamda olan bir açık hava müzesine rastlanılmamakla birlikte, 1985 yılında üniversite ve Kültür ve Turizm Bakanlığı iş birliğiyle folklor açık hava müzelerinin kurulma imkânlarına ilişkin sempozyum düzenlenmiş, kurulması düşünülen yer ve içeriğine ilişkin tartışmalar yapılmış (Önder, 1985) ancak görüşler proje aşamasına taşınamamıştır.

Özetle, bu dönem aralığında kurulan açık hava müzelerinin, eğitimde aktif, katılımcı ve uygulamalı yöntemlerin gelişmesine katkı sağlamasının yanı sıra, halkın boş zamanlarını değerlendirmelerine de yardımcı olduğu düşünülmektedir. Deneysel arkeoloji ve eğitim temasıyla kurulan açık hava müzelerinin detaylı incelemesi tezin 2.3.2.3. başlıklı “Deneysel Arkeoloji ve Eğitim” başlıklı bölümünde yer almaktadır.

Sonuç olarak 1990lı yılların ortalarında yerel toplulukların kültürel mirasa ilişkin ilerleyici girişimlerle dönüşüm geçiren müze dünyasında, açık hava müzeleri, eko müzeler, topluluk müzeleri vb. biçimlerde adlandırılarak Kanada, İspanya, Portekiz ve Meksika gibi birçok ülkeye yayılmıştır (Heijen, 2010). Açık hava müzelerinin özellikle Avrupa ülkelerinde ve ABD’de başarısı, sadece arkeolojik objelerinin sergilenmesi dışında, başta eğitim ve eğlence gibi çeşitli ihtiyaçlara cevap verme yeteneğine bağlanmaktadır (Planel ve Stone, 2003).

2.2.3.4. XXI. yy. talep odaklı, turizm ve tanıtma temalı dönem

Çalışmanın bu bölümünde 21. yüzyılın stratejik koruma politikası anlayışı, talep odaklı müzeciliği ve turizm ile tanıtma temalı açık hava müzelerinin geliştiği, mevcut dönemin gelişimlerinden bahsedilecektir.

XXI. yy. Korumanın Gelişimi :

21. yüzyıla kadar önemli ölçüde değişim gösteren kültürel miras kavramı, soyut boyutuyla beraber sosyal, ekonomik, doğal ve kültürel bağlantılarıyla, bütünsel bir yaklaşımla ele alınmaktadır.

Bu yaklaşımın oluşmasında 2003 yılında UNESCO tarafından imzalanan, birey-insan odaklı bir koruma yaklaşımı sunan Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesinin imzalanmasının önemli bir etkisi olduğu düşünülmektedir. Kültürel miras ve çağdaş üretim arasında yeni ilişkiler kurularak, insan taleplerine cevap verebilecek yaratıcı bir anlayış oluşturulmanın 21. yüzyılın zorunluluğu olduğu belirtilmektedir (Jokilehto, 2005).

Benzer bir biçimde Avrupa Birliği'nin (E.U. Committee of Ministers, 2017) oluşturduğu önemli referans metni olan 21. yüzyıl Avrupa Kültürel Miras Stratejisi'nin temelinde miras niçin ya da nasıl korunmalı, nasıl iyileştirmeli ve nasıl geliştirilmeli sorunsallarının yerini “Bunu kimin için yapmalıyız?” sorusunun aldığı belirtilmektedir.

Bu vizyonla hazırlanan 21. yüzyıl Avrupa Kültürel Miras Stratejisi sosyal, bölgesel ve ekonomik kalkınma, bilgi ve eğitim olmak üzere 3 temel bileşen üzerinde kurulmuştur.

Kısaca özetlemek gerekirse; sosyal bileşen olarak mirasın varlıklarını desteklemek için katılımcı yönetişimin ve miras topluluklarının güçlendirilmesi, çeşitliliğin teşvik edilmesi; bölgesel ve ekonomik kalkınma bileşeni adına mirasın yerel kaynaklara, turizm ve istihdama dayalı olarak sürdürülebilir kalkınmaya katkısını güçlendirmeyi; bilgi ve eğitim bileşeni kapsamında ise miras eğitim merkezlerinde uzmanlar için uygun öğretim, eğitim ve araştırma programlarının uygulaması amaçlanarak başlıklar altında çeşitli tavsiyeler verilmiştir.

21. yüzyılın başından itibaren devam eden toplum ve müze etkileşimi sürecinin de kimlik çeşitliliği, katılım, farkındalık, erişim, miras yönetimi, soyut kültürel miras

konuları üzerinden ilerlediği görülmektedir. Kültürel demokratikleşmenin de katkılarıyla toplum taleplerine yönelik pratikler gelişmiş, insan temelli müzecilik anlayışı oluşmuştur (Heijen, 2010).

XXI. yy. Müzelerin Talep Odaklı Gelişimi :

Son dönemin talep odaklı anlayışı, safi kültürel miras öğelerini sunmaktan öte, ziyaretçilerinin ihtiyaçlarını analiz eden ve üzerine stratejiler geliştiren bir müze disiplini (FreshMinds., 2007). Bu stratejilerden biri de ziyaretçilerin hangi amaçla müzeye geldiğini araştırarak, hizmet verimini arttırmaktır.

Konuyla ilgili Lundgaard ve Jensen (2014) 21. yüzyıl müze ziyaretçilerini amaçlarına göre ‘bilgilerini tazeleyen, ilgisi doğrultusunda ziyaret eden, şarj olan’ 1. grup ziyaretçi ile ‘ilham yakalama amacıyla gelen’ 2. grup kâşif ziyaretçi olmak üzere 2 temel grupta ele aldığını belirtir.

Müzelerde ziyaretçi talepleri ve beklentileri dikkate alınarak pratikler geliştirilmesi, toplum ve müze etkileşimi için önemli bir gelişme olduğu düşünülmektedir.

XXI. yy. Açık Hava Müzelerinin Turizm ve Tanıtma Temalı Gelişimi :

Müzelerin özel bir örneği olan açık hava müzelerinin gelişimi de bu dönemde turizm, tanıtım ve eğlence temaları yönünde gerçekleşmiştir. Bu dönemde yaşayan tarih müzeleri, tema parkları, minyatür parklar öne çıkmıştır.

Türkiye’de yaşayan müze kavramıyla 2007 yılında bireysel girişimlerle Ankara Beypazarı’nda Yaşayan Köy (Şekil 2.68) adında bir açık hava müzesi kurulmuş, sunum tekniklerinde 1. kişi hikâye anlatıcısı kullanılarak, gelen ziyaretçilere Beypazarı konut mimarisi ve gündelik hayatı hakkında ‘entelektüel oryantasyon’ yöntemiyle interaktif bilgilendirmeler yapılmaktadır.

Miniatürk’te 2003 yılında İstanbul’da kurularak, Hollanda’da Lahey’de Maduro ailesi tarafından çocuklarının anısına 1952’de 18.000 m² araziye kurulan anıtların, kanalların köprülerin 1:25 ölçeğindeki maketlerinin bulunduğu Madurodam örneği (Şekil 2.69) gibi, ülkenin farklı yerlerinden anıtsal yapıların maketlerini sergileyerek Türkiye’nin bu yöntemle kurulan ilk açık hava müzesi olma özelliğini taşımaktadır.

Sonuç olarak müzelerin toplumla olan ilişkileri, felsefesi ve uygulamaları sosyo-ekonomik dönüşümlerden etkilenmiştir. Bu değişimlerle müzeler, bir toplumun hem

kendisini hem de başka toplumları anlamasını sağlayan kurumlara dönüşmüştür (Assunção dos Santos, 2010).

Şekil 2.68 : Ankara, Beypazarı Yaşayan Köy (URL-31).

Şekil 2.69 : Lahey, Madurodam Minyatür Parkı (URL-32).

Bu dönüşüm neticesinde müzeler, diğer kültür kurumlarından ayrıştırarak toplumsal gelişimin önemli bir aktörü haline getirmiştir. Açık hava müzelerinin gelişimi de koruma literatüründe ve müzelerin tarihsel gelişimi gibi toplumların dönüşümüne sebep olan olayların etkisinde kalmış, toplumla beraber şekillenmiş ve toplumun ihtiyaçlarına cevap verme amacı taşımıştır.

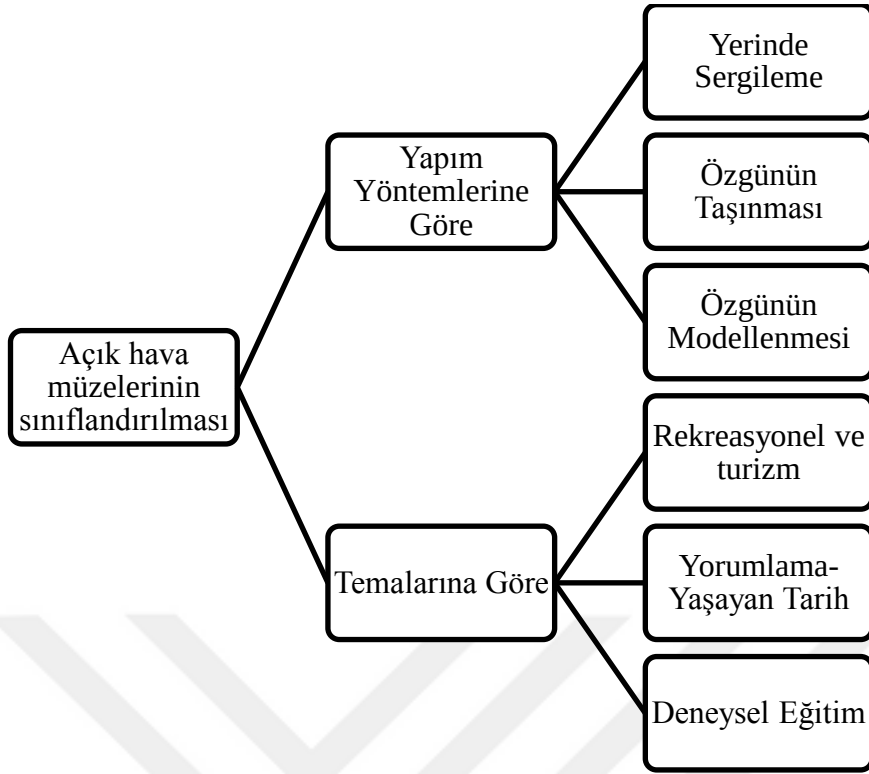
Bu açıdan tezin “açık hava müzelerinin tarihsel gelişimi ve türlerinin oluşumunun koruma pratiklerinin gelişimine uyumlu gerçekleşip gerçekleşmediği” alt araştırma sorusunun cevaplandığı düşünülmektedir.

2.3 Açık Hava Müzeleri Sınıflandırılması

Açık hava ya da “halk” ya da “köy” müzelerinin kurulmasındaki temel gerekçenin sahipsiz veya yıkılmak üzere olan sivil mimarlık örneklerinin kurtarılması; ikinci olarak ise, söz konusu yapıların taşınmadan in situ olarak veya korunan bir yere taşıyarak yeniden sunmak olduğunu ifade edilir (Oliver, 2001).

Mimarlığın, sanat tarihi uzmanlığının, yapıların sökümü ve rekonstrüksiyonu teknolojilerinin ve ziyaretçi ilişkilerinin yönetimi gibi birçok teknik becerilerinin gelişmesine katkı veren bu müzeleri bir sınıflandırma kapsamında incelemenin önemli bir husus olduğu düşünülmektedir.

Bu amaçla, çalışmanın bu bölümünde açık hava müzelerinin yapım şekillerine ve temalarına göre sınıflandırılma yapılarak (Şekil.2.70) anlatımlarda örnek incelemelerine yer verilecektir.

Şekil 2.70 : Açık hava müzelerinin sınıflandırılması.

2.3.1 Yapım tekniklerine göre sınıflandırma

Arkeolojik ve kentsel kültürel miras örneklerinin çeşitli yöntemlerle rekonstrüksiyonlarının yapılarak sergilenmesi, koruma akademisyenlerinin eleştirilerini alan bir husus olmakla birlikte, bu yöntemle halkın kültürel mirasa ilgisinin daha kolay çekilebileceği düşünülmektedir. Bu popüleritenin en önemli kaynağının rekonstrüksiyonların boşlukları doldurarak, kavramsal yapıbozun “önceden bu haldeydi” şeklinde tamamlanmasını sağlayabildiklerinden ileri geldiği belirtilir (Planel ve Stone, 2003).

Kültürel miras öğelerinin rekonstrüksiyonlarının yapılarak, açık hava müzelerinin oluşturulmasının ardında eğitim, turizm gelişimi, deney ve araştırma yapma, yerel ve kültürel kimlikleri sürdürmek için yorumlama merkezleri kurma gibi birçok motivasyon olabileceği görülmektedir. Açık hava müzelerinin yapım teknikleri de amaçları gibi farklılıklar göstermektedir. Bazı örnekler arkeolojik kalıntıların veya koruma alanının bulunduğu yere yapılırken, bazıları da taşıma veya modelleme yoluyla yeni bir alanda yapılır.

Bu açıdan açık hava müzeleri incelendiğinde; yerinde sergileme, söküm yaparak taşıma ve başka bir alanda rekonstrüksiyon yapma, yeni malzemelerle replikalarının

yapımı ve bir ülkedeki ya da bölgedeki seçilmiş anıtların belirli ölçeklerde maketlerinin yapılarak sergilenmesi olarak sınıflandırabilmek mümkündür. Açık hava müzelerinin çoğunluğunda tek tip yapım tekniği kullanılırken, bir kısmında da karma birden fazla tekniğin kullanıldığı da görülmektedir.

2.3.1.1 Yerinde sergileme tekniğiyle kurulan açık hava müzeleri

Yerinde sergileme yöntemiyle kurulan açık hava müzelerinin Avrupa'daki örnekleri genellikle arkeolojik kalıntıların olduğu, bazen de kazı çalışmalarının sürdürüldüğü erişim kontrollü olarak, alanın gezilebilecek kısımlarında ziyaretçilere göre düzenlenmeler yapılan ören yerleri ve arkeolojik açık hava müzelerdir. Bu tip kalıntıların özgün yerinde sergilendiği arkeolojik açık hava müzelerine, dünyanın her yerinde rastlamak mümkündür.

Yerinde sergileme yöntemiyle kurulan açık hava müzelerinin ABD'deki örneklerine incelendiğinde ise, çevresel koruma mevzuatının gelişmesinden önce, tarihi alanların da müze çekirdeğini oluşturacak şekilde düzenlendiği New Orleans'taki Fransız Mahallesi (Vieux Carre) (Heath ve diğerleri, 2013) örneklerle rastlamak mümkündür (Şekil 2.71) Bu örneklerde kentsel miras alanlarındaki sivil ve anıtsal mimarlık örnekleri taşınmadan yerinde restore edilerek, bir müze çekirdeği oluşturulmuştur (Kamar, 2014).

Şekil 2.71 : New Orleans, Fransız Mahallesi (URL-33).

Bu tür açık hava müzelerinin Macaristan'daki Holoko köyü (Şekil 2.72 ve Şekil 2.73) gibi dünya miras alanı olan örnekleri de mevcuttur. (Sevan, 2008).

ABD'de yerinde kurulan açık hava müzesi örnekleri olarak, Virginia'nın başkenti Williamsburg'daki Rockefeller ailesinin destekleriyle kurulan Koloni Williamsburg

müzesi, diğeri de Kuzey Karolayna Winston Salem’deki Eski Salem müzesi gösterilir (Krugler, 2013).

Şekil 2.72 : Nógrád, Hollókő Açık Hava Müzesi- 1 (URL-34).

Şekil 2.73 : Nógrád, Hollókő Açık Hava Müzesi- 2 (URL-34).

Bu tip yerinde koruma yöntemiyle oluşturulan açık hava müzelerinde yer alan kültürel miras öğelerinin rekonstrüksiyonları ve restorasyonları yapılırken, önceki dönemlere ait veya arkeolojik kalıntılar var ise, kalıntılar korunarak yatay bir yer değiştirme yerine dikey bir yer değiştirme kullanıldığı, farklı bir alana taşımının gerçekleştirilmediği belirtilir (Planel ve Stone, 2003; Avramidou ve Demetriou 2014). Bu tip uygulamalarda genellikle rekonstrüksiyon yapılan kısım ile özgün kısım arasında farklılıklar gözlemlenebilir halde tutulduğu görülmektedir.

Şekil 2.74 ve Şekil 2.75’te görüldüğü gibi, arkeolojik alanlarda ihtiyaç duyulan konstrüksiyonlar modern demir, cam vb. malzemeye yapılarak, özgün kısımlardan farklılaştırılmıştır.

Şekil 2.74 : Enna, Villa Romana del Casale, iç mekan (URL-35).

Şekil 2.75 : Enna, Villa Romana del Casale, dış mekan (URL-35).

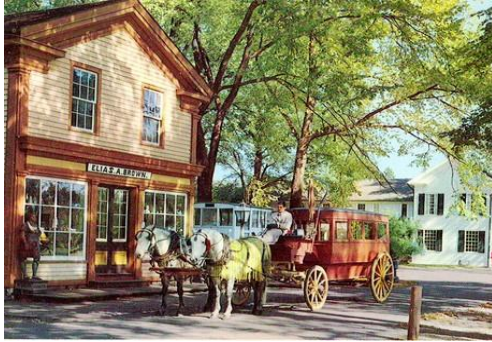
Bu tip yerinde sergileme örnekleri kapsamlı kültürel miras yönetimi gerektirir. Özellikle kimi arkeolojik miras alanlarında rekonstrüksiyon ve restorasyon için yeteri

kadar veri bulunmadığında, sunum tekniklerinin nasıl yapılacağı konusunda uzmanlar tarafından kararlar alınmalıdır (Gregory, 2017).

2.3.1.2 Özgün örneğin taşınması tekniğiyle kurulan açık hava müzeleri

Açık hava müzelerinin oluşturulmasında ikinci yöntem olarak, tescilli olsun veya olmasın kültürel miras özelliği taşıyan yapıların, sökülerek aynı malzeme ve yapım tekniğiyle çoğunlukla miras değeri olmayan, peyzajı düzenlenmiş bir alana taşınmasıdır.

Avrupa’da en sık rastlanan bu tip müzelerin Rusya ve doğu Avrupa’daki adıyla skansenlerin (Sevan, 2008), ABD’de en bilinen örnekleri, Ford ailesinin desteğiyle kurulan New York Cooperstown'daki Greenfeld Köyü (Şekil 2.76), New England Sturbridge Eski Sturbridge Köyü (Şekil 2.77) ve Eski Wisconsin açık hava müzeleridir.

Şekil 2.76 : Cooperstown, Greenfeld Köyü (URL-36).

Şekil 2.77 : New England, Eski Sturbridge Köyü (URL-37).

Bu yöntemle taşınma işleminde gerçekleştirilen rekonstrüksiyonların, mümkün olan bütün malzeme, özellik, mekânsal ilişki korunarak, işlemler yeniden oluşturulan yapının bilimsel doğruluğu bozulmadan yapılır.

Taşınmaz kültürel miras öğelerinin yerinin değiştirilmesi koruma yöntemlerinden biri olmakla birlikte, genellikle maliyetli ve riskli bir süreç olarak tanımlanır. Taşıma işlemi sonucu, yapının strüktüründe ve dokusunda değişim olabileceğinden ulaşım planlaması ve eski ve yeni lokasyonda uygun hazırlıkların yapılması gerektiği belirtilir (Goblet, 2006).

Bu hassas durum açısından korumacıların kaçındığı bir uygulama olsa da tehlike altında olan bir yapının korunması için etkili bir yöntem olduğu açık hava müzeleri örneklerinde görülmektedir. Açık hava müzeleri uygulamalarından daha eski olan bu

teknikğin uygulama kılavuzu ilk kez Birleşik Devletler’ in Ulusal Tarihi Koruma Yasasında (1966) tanımlanmıştır (Curtis, 1979).

Anıtsal yapının yerinin değiştirilmesi uygulamaları Türkiye’de Batman’ın Ilisu Barajının altında kalacak olan Hasankeyf’te bulunan Zeynel Bey Türbesi’nin (Şekil 2.78 ve Şekil 2.79), 2 km öteye taşınmasıyla uygulanmış olsa, henüz 2863 sayılı Kültür Varlıklarını Koruma Kanunu’nda sürece ilişkin tanımlama bulunmamaktadır.

Şekil 2.78 : Batman, Zeynel Bey Türbesi taşınması (URL-38).

Şekil 2.79 : Batman, Zeynel Bey Türbesi (URL-38).

Yapının taşınmasına karar verilmeden önce, yapının mevcut koşullarının, tarihi öneminin, potansiyel alanların araştırılması, taşıma sürecinin tümünün planlaması ve yaklaşık maliyet hesaplaması önerildiği görülmektedir.

Yapının taşınması kararı alındıktan sonra projenin planlanmasında ve uygulanmasında birçok farklı disiplinden uzmanların katılımının sağlanması gerektiği belirtilmektedir (Curtis, 1979).

Sonuç olarak, yapıların taşınması sonucu oluşturulan açık hava müzelerinin koruma mevzuatına aykırı gerçekleşmesi için sürecinin iyi planlanmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

2.3.1.3 Özgün örneğin modellenmesi tekniğiyle kurulan açık hava müzeleri

Kültür varlıklarının özgün olmayan malzemeyle aslına uygun biçimde yapılarak oluşturulan açık hava müze tipleri vardır. Bu tip müzeler yeni bir alanda yapılabileceği gibi, Lincoln’un Yeni Salem Müzesi (Şekil 2.80) veya İngiltere Londra’da Shakespeare’in Küre Tiyatrosu’nda (Şekil 2.81) olduğu gibi yok olmuş bir yapının mevcut bilgileriyle, aynı alana yeniden yapılmasıyla oluşturulan müze tipleridir.

Bu türden açık hava müzesi uygulamasına, neolitik çağ yerleşimlerinin sunulduğu açık hava müzelerinde de rastlamak mümkündür. Özgün örneğin modellenerek rekonstrüksiyonu yapılırken, yapıyla veya alanla ilgili mümkün olan bütün belgeler toplanır, varsayımsal tasarımlar yerine fiziksel kanıt ile işlemler gerçekleştirildiği görülmektedir.

Özel örneklerin dışında çoğunlukla bu tür rekonstrüksiyonların yapım metodolojisinin, anıtın ait olduğu dönemin teknolojisine bağlı olmadığı, görüntünün replikasının oluşturulduğu belirtilir (Planel ve Stone, 2003).

Şekil 2.80 : Illinois, Lincoln'un Yeni Salem Müzesi (URL-39).

Şekil 2.81 : Londra, Shakespeare'in Küre Tiyatrosu (URL-40).

Bir anıtın veya arkeolojik bir alanın az belgeyle rekonstrüksiyonunun yapılmasıyla ilgili ICOM'un belirleyici kriterleri önemlidir.

9 Temmuz 1956/1957 Cenevre Bildirisi'nin 6. Bölümünde; tasvir edilen özgün yapıların artık mevcut olmaması ve rekonstrüksiyonların bilimsel yöntemlere sıkı sıkıya bağlı olması şartına bağlanmıştır.

Bildiride ayrıca, kullanılan malzemelerin ve tekniklerin gerçekliğinin açıkça dikkate alınması, rekonstrüksiyonların yazılı ve erişilebilir bilgi kaynaklarına dayanıyor olması gerektiği belirtilir (Paardekooper, 2012).

1929 yılında Barcelona Uluslararası Sergisi için İspanyol kültürü ve mimarisini sergileme amaçlı Katalan Mimar Puig Cadafalch öncülüğünde geçici süreli kurulan ve halen faal olan, İspanya'nın 15 farklı bölgesinden seçilen 117 tam ölçekli yapının modelinin bulunduğu İspanya'nın İnsanları (Poble Espanyol) açık hava müzesi bu yöntemle kurulmuş (Şekil 2.82 ve Şekil 2.83) dikkat çeken bir örnektir. İspanya'nın farklı bölgelerinden modellenen yapıları, sokakları, meydanları içeren köylerin bulunduğu müzede ayrıca, restoranlar, zanaatkar atölyeleri, tiyatro ve çağdaş sanat müzesi de yer almaktadır (URL-41).

Şekil 2.82 : Barselona, Poble Espanyol-1 (URL-41).

Şekil 2.83 : Barselona, Poble Espanyol -2 (URL-41).

Ölçekli Modelleme- Minyatür Parklar:

Bunun yanı sıra, modelleme tekniğinin bir ölçek kullanılarak da uygulandığı görülmektedir. Bu tip modellerle oluşturulan açık hava müzeleri minyatür park, minyatür müzesi olarak adlandırılmaktadır. Dünya’da bu yöntemle kurulmuş minyatür parkların “International Association of Miniature Parks” adında uluslararası bir birliği mevcut olmakla birlikte, diğer müzeler birlikleri kadar aktif olmadığı da gözlemlenmiştir.

Minyatür parkların dünyadaki örnekleri incelendiğinde, köy modelinden, bir bölgenin anıtsal yapılarının modeline kadar farklı kapsamı olduğu görülmekle birlikte, kullanılan ölçeklerin çoğunlukla 1:25 olduğu görülmektedir. Bu ölçeğin ampir sistemden geldiği “1 inçin 2 fit ölçü birimine oranlanması” tekniğinin ilk Minyatür Park örneği olan İngiltere Bekonscot’ta (Şekil 2.84 ve Şekil 2.85) kullanılmasından kaynaklandığı belirtilir (Osmanoğlu, 2005).

Şekil 2.84 : Beaconsfield, Bekonscont Model Köyü- 1 (URL-42).

Şekil 2.85 : Beaconsfield, Bekonscont Model Köyü- 2 (URL-42).

Bu tip müzelere, Hollanda Lahey’de 18.000 m² araziye kurulan anıtların, kanalların köprülerin 1:25 ölçeğindeki maketlerinin bulunduğu Madurodam müzesi gibi, yurtdışında olan Osmanlı ve İslam tarihi eserleri dahil olmak üzere ülkenin farklı

yerlerinden anıtsal yapıların maketlerini sergileyen İstanbul Miniaturk açık hava müzesi örnek verilebilir.

Dünya'daki diğer önemli minyatür açık hava müzeleri de Çizelge 2.3'te özet bilgileri yer almaktadır.

Çizelge 2.3 Dünyadaki Minyatür Açık Hava Müzeleri.

Müze adı	Ülke- Şehir	Temel Özellikleri
Bekonscot	İngiltere- Beaconsfield	1929 yılında kişisel girişimle kurulan müze, 6 köyün modellendiği bir minyatür park olarak ilk örnektir (URL-43).
Minimundus	Avusturya- Klagenfurt	1958'te küçük bir alana kurulan müze, 5 kıtadan, 1:25 ölçekte 171 minyatür içermektedir. (URL-44).
Mini Europe	Belçika- Brüksel	1989 yılında Avrupa Birliği tarafından kurulan, Avrupa'nın 15 farklı ülkesinin 80 şehrinden kültürel ve tarihi çeşitliliği gösteren 350 adet minyatür anıtlara sahiptir. (URL-45)
Klein Erzgebirge	Almanya- Oederan	1955 yılında Erzgebirge bölgesini (Ore Mountains) anlatmak amacıyla 1.2 hektarlık alana kurulan park, 200 adet minyatür anıtları, köprüler ve tren yollarıyla beraber sergiler. (URL-46).
Maduradam	Hollanda- Lahey	1952 yılında bireysel girişimle kurulan park, ülkedeki kültürel yapıları, kanalları, park ve bahçeleri 1:25 ölçekte sunmaktadır. (URL-47).
France Miniature	Fransa- Élanecourt	1991 yılında 5 hektarlık alana kurulan park, 160 adet 1:30 ölçekle hazırlanmış, Fransa'nın en popüler anıtlarını içermektedir. (URL-48).
Tobuland- Tobu World Square	Japonya- Nikko	2010 yılında açılan park 1:25 ölçekte dünyanın 102 ünlü anıtını ve 47 Dünya Miras Alanını içermektedir (URL-49).
Miniature World	Kanada- Ontario	Kanada'nın turizm bölgesi olan Viktorya'ya dünyanın ünlü anıtlarının 80 adet minyatürü yer almaktadır (URL-50).

Genel olarak incelendiğinde Bekonscont örneği gibi sadece bir köyün modelinin yapılabileceği gibi, bir şehir, Erzgebirge örneğinde bir bölge, Madurodam veya France Miniature örneği gibi bir ülke, Mini Europe örneğinde Avrupa Birliği gibi siyasi birlikler veya Tobu World Square ve Miniature World örneğindeki gibi dünya ölçeği üzerinden model parklar kurulmaktadır.

Çoğunlukla benzer ölçeğin kullanıldığı örneklerde, minyatür açık hava müzeleri farklı kapsamlarda ve büyüklüklerde kurulmuş olsalar da benzer amaçlar taşıdığı görülmektedir.

Sonuç olarak, bu amaçlar tarihsel ve sosyal eğitim, seyahat ve turizmi teşvik etmek, politik ideolojileri yansıtmak, koruma bilincini yaymak ve eğlence mekânı yaratmak olduğu belirtilir (Osmanoğlu, 2005).

2.3.2 Temalarına göre sınıflandırma

Açık hava müzelerinin sınıflandırılabilmesi en belirgin diğer özelliği de farklı temalarda amaçlarını sürdürmesidir. Koruma ve eğitim amaçlarıyla ortaya çıkan açık hava müzelerinin modern örneklerinde arkeolojik deney yapma, turizm geliri elde etme ve eğitim alanında kullanma gibi çeşitli amaçlarla geçmişten görünümler oluşturulmaktadır (Paardekooper, 2012). Bu tarihi sahneler yaratılırken farklı yapımların teknikleri kullanılabileceği gibi, amaçlarına göre farklı temalar üzerinde yoğunlaşıldığı görülmektedir.

Örneğin, bazı açık hava müzelerinde yapılar dekorsuz, peyzajları sade bir biçimde sunulurken, bazılarında mobilyalar, araç ve gereçlerle özenli iç mekân düzenlemeleri yapılmakta, hikâyeye anlatıcıları istihdam edilmektedir. Söz konusu alanların amaçları arasındaki ilişkiyi araştıran ve tartışan çeşitli çalışmalar olup, bu çalışmalarda açık hava müzelerinin politik, ekonomik ve eğitim amaçlarıyla farklı temalarda şekillendiği belirtilir (Planel ve Stone, 2003).

Açık hava müzelerinin temalarının oluşmasında, ziyaretçilerin bir kısmının eğitim ve bilimsel içeriği, diğer kısmının ise turizm ve eğlenceli içerik talep etmesinin etkili olduğu ifade edilir (Johnson ve Thomas, 1992). Kuruluş amaçlarına göre açık hava müzeleri sınıflandırıldığında aynı zamanda tematik bir sınıflandırma da yapılmaktadır. Bu kapsamda açık hava müzelerinin en sık görülen temalarını turizm ve rekreasyonel, yorumlama ve yaşayan tarih ile deneysel arkeoloji ve eğitim olarak başlıklandırmak mümkündür.

2.3.2.1 Turizm ve rekreasyonel temalı açık hava müzeleri

Çalışmanın bu bölümünde baskın teması turizm ve rekreasyon olan açık hava müzelerinin, ekonomik, sosyal ve fiziksel sürdürülebilirlik yönleri ele alınacaktır. Gösteri amaçlı, festivaller, kutlamalar, temalı pazarlar veya çiftlikler gibi etkinlik temelli, çoğunlukla orijinal eser bulundurmayan, yerli ve yabancı turistlere odaklı çalışan açık hava müze örneklerini, turizm ve rekreasyonel tema altında gruplandırmanın uygun olacağı düşünülmektedir.

Turizmin sürekli gelişen bir sektör olması ve rekabetçilik gerektirmesinden ötürü, kültürel turizm ve rekreasyonel faaliyetlerinin açık hava müzelerinde yürütmenin korunan alanlarda yürütmekten daha sürdürülebilir olduğu belirtilir (Paardekooper, 2012; Kindleysides ve Biglands, 2015). Bu kapsamda açık hava müzelerinin bu yöndeki aktivitelerinin sürdürülebilirliğini sosyal, fiziksel ve ekonomik açılardan değerlendirmenin uygun olacağı düşünülmektedir.

İlk olarak sosyal açıdan bakıldığında, kökeni tehlike altında olan kültürel miras öğelerinin korunması olan açık hava müzelerinin turizm, eğlence ve rekreasyonel temalarda örneklerinin oluşmasının, modern dönemlerde “boş zaman” kavramının genişlemesinden (Bennett, 2009) ve daha heyecanlı deneyim arayışlarının popülerleşmesinden (Rentzhog, 2007) ileri geldiği yönünde görüşler öne çıkmaktadır.

Benzer bir biçimde modern turizmin deneyimler pazarladığından herkes için bir şey sunan alanların bu konuda başarılı olduğu belirtilerek, açık hava müzelerinin özgün tarihi alanlardan daha büyük bir kitleye hitap edebileceği belirtilir (Planel ve Stone, 2003).

Bu tartışmada Schalkwyk ve diğerlerinin (1997) anıtlarla ilgili yayınladığı rapordan bahsedilerek, turistlerin görece daha az görünür kalıntıların olduğu gerçek arkeolojik alanlar yerine yaratılmış alanlardan daha iyi etkilendiğinin düşünüldüğü ifade edilir. Artık kültür turizminin elit zümrenin aktivite alanı olarak görülmediği anlaşılmaktadır.

Bu görüş, özgün kültürel miras alanlarında bütünselliğin sağlanamadığı durumlara kıyasla, ziyaretçilerin yaratılmış açık hava müzelerindeki kültürel peyzaj alanlarıyla daha kolay etkileşime girebileceğini ve daha kolay gözlem yapabileceğini ima eder. Diğer bir deyişle, rekonstrüksiyon yapılarak oluşturulan açık hava müzelerinin

genellikle korunarak yerinde sergilenen kalıntıların olduğu alanlara göre daha yüksek görsel potansiyele sahip olduğu ve bunun sonucu olarak daha çok sayıda ziyaretçiye hitap edebileceği düşünülmektedir. Bunun sonucunda da açık hava müzelerinin rekreatif turizm yönünden güçlü ve etkili bir araç olduğu çıkarımı yapılır.

İkinci olarak açık hava müzelerinin turizm ve rekreasyonel faaliyetlerinin sürdürülebilirliği fiziksel açıdan incelendiğinde, korunan kültürel peyzaj alanlarında rekabetçi turizm pazarındaki sürekli ilerleme ve kalite geliştirme hedeflerini tutturabilmenin zorluğunun da eklenebileceği düşünülmektedir (Campaniello ve Richiardi, 2017). Tarihi kent merkezleri iç mekânları, dükkânları, restoranları, kültürel aktiviteleriyle görünüşte açık hava müzelerine benzese de, kaynaklarının tükenebilir olması ve yaşayan alanlar olmaları özellikleriyle açık hava müzeleri gibi fiziksel açıdan sürdürülebilir çalışmayacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda açık hava müzeleri turizm fonksiyonunu kendine özgü sergi teknikleriyle yürütmesiyle, tarihi kent merkezlerinin üzerinden turizm talep baskısına etki edebilir.

Sonuncu olarak, açık hava müzelerinin turizm mekânları olarak rol almalarının yerel ekonomiye katkıları ve edinilen gelirleriyle ekonomik sürdürülebilirliği dikkat çekmektedir. Yerel ekonomiye katkısı açısından İngiltere Durham’da Kral George, Edward ve Kraliçe Victoria dönemini canlandıran Beamish açık hava müzesinin İngiltere’nin kuzey bölgesine katkısıyla ilgili çalışmalar dikkat çekicidir. Sanayisizleşme sürecine giren bölgelerde önemli bir istihdam kaynağı olan turizm, önceden ağır sanayinin başlıca geçim kaynağı olduğu Beamish’te 1971 yılında açık hava müzesi kurulmasıyla bölgenin ihtiyaç duyduğu kalkınma tetikleyicisi olmuştur. (Johnson ve Thomas, 1992).

Açık hava müzelerinin faaliyetlerini sürdürebilmesi için kaynağa ihtiyaç duyduğunu, bu bakımdan sadece devlet eliyle desteklenen eğitim kurumları olarak işleyen İngiltere Eski Teknoloji Merkezi gibi açık hava müzeleri dışında temel faaliyetlerini bu yönde desteklemeleri gerektiği ifade edilir.

İngiltere York’ta Jorvik Viking Merkezi’nin eğitim faaliyetlerinin yanı sıra turizm başarısı ile Londra’daki Shakespeare’in Küre Tiyatrosu’ndaki (Şekil 2.86 ve Şekil 2.87) deneysel tiyatro faaliyetlerine kaynak oluşturan turizm yönü örnek gösterilir (Planel ve Stone 2003).

Şekil 2.86 : Londra, Shakespeare'in Küre Tiyatrosu, dış mekan (URL-51).

Şekil 2.87 : Londra, Shakespeare'in Küre Tiyatrosu, yukarıdan bakış (URL-51).

Sonuç olarak dünyanın birçok yerinde olan açık hava müzeleri eğlence ve eğitim amaçlarıyla ülkelerin geleneklerini ve tarih sahnelerini sergilemeyi hedefler.

2.3.2.2 Yorumlama ve yaşayan tarih temalı açık hava müzeleri

Çalışmanın bu bölümünde yorumlama ve yaşayan tarih temasıyla kurulan açık hava müzelerinin gelişimleri ele alınacaktır. Bu tip müzeler sadece yapılardan değil aynı zamanda dönemin yaşam tarzının, folk hayatının, ekonomisinin, üretiminin, araç gereçlerinin, teknolojisinin, becerilerinin, geleneklerinin, yemek kültürünün, inanışlarının, giyim kuşamının ve iletişim biçimlerinin sergilendiği müzelerdir.

İsveç Skansen başta olmak üzere İngiltere Singleton'da Weald ve Downland Yaşayan Müzesi, Litvanya Riga Etnografik Açık Hava Müzesi, Amerika Michigan'da Henry Ford'un girişimiyle kurulan Greenfield Köyü (Şekil.2.88 ve Şekil 2.89) gibi örnekleri çeşitlendirmek mümkündür.

Şekil 2.88 : Michigan, Greenfield Köyü- 1 (URL-52).

Şekil 2.89 : Michigan, Greenfield Köyü- 2 (URL-52).

Bu müzelerin tümünde, koleksiyonlarla geçmişteki insanların nasıl yaşadıklarını yorumlamak için oluşturulan mizansenler aracılığıyla, ziyaretçiyle bir kültürel kimlik paylaşır (Paardekooper, 2012). Açık hava müzelerindeki bu performanslar sadece

müze personeli tarafından değil, gönüllü çalışanlarla, ziyaretçilerin şarkı söyleme ve dans etme gibi etkinliklere katılımlarıyla da gerçekleştirilmektedir.

Bu tür etkinlikler Skansen Açık Hava Müzesinin ayırt edici özelliği olmuş, onu takip eden diğer müzelere yayılmış olsa da bütün açık hava müzelerinde görülmemektedir.

Diğer bir değişle, yaşayan müze terimi açık hava müzeleri için eğlenceyi, yaratıcılığı, eğitimi ve deneyimsel katılımı birleştirme girişiminde olan performansların yapıldığı müzeler için kullanılır (Jong ve Skougaard, 1992). Bu müzelerin performansları geleneksel teknik ve gereçlerle ev işleri, yemek yapma, yün eğirme, çiftçilik gibi günlük yaşamsal faaliyetleri içermekle beraber demircilik, bakırcılık, çömlekçilik, değirmencilik gibi üretsel zanaatların da gösterimine yer verebilir.

Bu temadaki gösteriler sadece oluşturulmuş açık hava müzelerinde değil, Tayland'da Muang Boran antik kenti gibi alanlarda yapıldığı örnekler bulunabilmektedir (Kamar, 2014).

Ayrıca, açık hava müzelerindeki yaşam teması, yaşayan bitkileri, ağaçları, hayvanları da içerebilir. Buna iyi bir örnek olarak, Almanya Berlin'deki Düppel Açık Hava Müzesi gösterilir (Paardekooper, 2012).

Yaşayan tarih müzeleri tarihi, mimarlığı ve geleneksel yaşam tarzını, kültürel manzarayla birleştirerek kapsamlı bir öğrenme ortamı yaratır. Bu müzeler, maddi kültür, geleneksel beceriler ve tarihsel süreçlerin toplanması, korunması ve yorumlanmasını içerir ve ziyaretçiye zamanda yolculuk hissi sunar (Planel ve Stone, 2003).

1950li yıllarda mirasın yorumlanmasında yeni metot olarak ortaya çıkan yaşan tarih ve sahneleme tekniğinde, ziyaretçi deneyimine birinci ve üçüncü kişi yorumu olmak üzere iki ana yorumlama stiline hâkim olduğu belirtilir (Tilden, 1957; Paardekooper, 2012).

Birinci kişinin yorumlamasında tercümanlar, belirlenen zaman diliminin konuşma kalıplarını, davranışlarını, görüşlerini, kılık kıyafetiyle birlikte tarihi kişiliği sergilemektedir. Üçüncü kişi yorumlamasında ise tercümanlar, açık bir şekilde müze ziyaretçisini çağdaş biri olarak kabul eder ve ziyaretçiyle tarihi toplum hakkında çağdaş bir perspektiften konuşmaktadır (Morris, 2008). Özetle açık hava müzelerinde yaşayan tarih, yorumlama ve deney arasında didaktik bir kavram olarak nitelendirilir.

Yorumlama ve yaşıyan tarih temalı bir açık hava müzesinde bir ulusun hayatı ve kültürü, sanatı, zanaatları, toplumun düşünce yapısı ve özellikle sözel kültürel mirası (konuşma, drama, dans ve müzik) temsil edilir.

Ancak yorumlama ve yaşıyan tarih uygulamalarının akademik açıdan eleştiriler almış olduğu görülmektedir. Örneğin tarihi yapıları özgün alanlarından transfer ederek, geçmişe ait bir yansıma oluşturmak için, yorumlama ve yaşıyan tarih temasıyla kurulan Skansen ve vizyonunu takip eden müzelerin, geleneksel müze kurumlarından öfkeli bir eleştiri aldığı belirtilir (Rentzhog, 2007).

Akademik çevrelerin sert eleştirilerinin etkisiyle, Hazelius'un 1901'deki ölümünün ardından Skansen açık hava müzesi, ziyaretçilerin taleplerini ikinci plana atarak, müzedeki yapıların ve eserlerin sergilerinde akademik bir yaklaşım izlemiştir.

Bu dönemin ardından Amerika'da 1955'te açılan Disneyland gibi tema parklarının açılmış, ziyaretçi çekebilmek için açık hava müzelerinin rekabete girmesine ve ziyaretçi odaklı bir anlayışın gelişimine sebebiyet verdiği düşünülmektedir.

Sonucunda bazı açık hava müzelerinde ziyaretçi taleplerinin, müzede verilmek istenen anlatımların önüne geçtiği, müzelerdeki vurgunun "nesnelerin arkasındaki insanlara" döndüğünü, ancak bunun özgünlüğünün önüne geçmediği belirtilir (Planel ve Stone, 2003).

Açık hava müzelerinde gelişen ziyaretçi odaklı anlayışın, toplumda önceden ihmal edilen, imtiyazlı olmayan grupların da yaşamlarının yaşıyan tarih sunumlarına dâhil edilmesini sağladığı ve böylelikle daha büyük bir tarihsel gerçekçiliği ortaya koyduğu belirtilir (Paardekooper, 2012). Aynı zamanda, hikâye anlatımı, kostümlü mizansenler, festivaller ve uygulamalı ziyaretçi katılımını içeren etkinliklerle başarılı ve artan bir yorumlama eğilimi olmuştur.

Sonuç olarak, bu tür ziyaretçi odaklı etkinlik uygulamalarının, açık hava müzelerinin daha çok ziyaretçi çekerek gelirlerini arttırmalarına ve faaliyetlerini sürdürmelerine yardımcı olduğu düşünülmektedir.

Bu temada tarımsal yaşam tarzından kalan geleneklerin korunması için kurulan ilk açık hava müzeleri, ağır imalat sanayinin gerilemesinden sonra, geride kalan bu döneme ilişkin de benzer çalışmaların yapılabileceği birçok kaynakta belirtilir.

2.3.2.3 Deneyisel arkeoloji ve eğitim temalı açık hava müzeleri

Başlangıçta koleksiyoncuların oluşturdukları platformlarla paylaşılan arkeoloji, antropoloji ve tarihle ilgili bilgi birikimi, ICOM tarafından örgütlenen ve normları oluşturulan müzeler ile üniversite kurumlarının bünyesi altında yönetilmiştir. Tarih öncesi dönemlere ilişkin arkeolojik bulguların modern teknolojilerle analiz edilmesinin, tarih ve arkeoloji bilimlerinde ilerleme sağladığı bilinmektedir.

Bu analizlerin ve bulguların büyük bir kısmı akademik veri tabanlarında tutulsa da, bir kısmının bazı açık hava müzelerinin uygulamaları sayesinde halka sunulduğu belirtilir (Planel ve Stone, 2003). Çalışmanın bu bölümünde açık hava müzelerinin baskın teması deneyisel arkeoloji ve eğitim olan örnekleri tartışılacaktır.

Deneyisel arkeoloji ve eğitim yaklaşımıyla kurulan açık hava müzelerindeki evler, dekorasyonlar, aletler orada kullanmak ve dokunulabilir arkeoloji veya kavramak için arkeolojiye ('hands-on archaeology ya da archaologie zum anfassen) hizmet etmek için bulunmaktadır.

Nesnelerin veya araçların bozulma ve kırılma durumlarında, bu bilimlerdeki son anlayışa göre yeni inşa edilir (Surowiecki, 2005).

Deneyisel Arkeoloji:

Deneyisel arkeoloji, arkeolojik araştırmanın bir alt alanı olup, çeşitli yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımlarla kontrol edilebilir bir taklit deney sağlayarak hipotez üretmek ve hipotezi test etmek için geçmiş olayları (nesnelerden sistemlere) çoğaltarak, arkeolojik yorumlama için analogiler oluşturur veya geliştirir (Şekil. 2.90 ve Şekil 2.91) (Mathieu, 2002). Deneyisel arkeoloji (experimental archeology) açık hava müzelerinde önemlidir, ancak belirleyici bir unsur değildir.

Şekil 2.90 : Albersdorf, Albersdorf Müzesi deneyisel arkeoloji uygulamaları- 1 (URL-53).

Şekil 2.91 : Albersdorf, Albersdorf Müzesi deneyisel arkeoloji uygulamaları- 2 (URL-53).

Bazı durumlarda, deney olarak sunulan şey bir tür arkeoteknik olduğu belirtilmekte olup, deneysel arkeoloji olarak adlandırılan ama nesnel olarak kapsama uymayan açık hava müzeleri olduğu belirtilir (Planel ve Stone, 2003). Örneğin, bir (yeniden yapılmış) taş devri evi tek başına bir deney olarak kabul edilmemektedir.

Deneysel arkeoloji açık hava müzelerinde, aktiverler belirli zaman aralıklarında, yarı akademik düzeyde halka gösterilerek gerçekleştirilmekte, İngiltere Butser ve Danimarka Lejre gibi müzelerde araştırma sonuçları yayımlanmaktadır (Paardekooper, 2012). Açık hava müzelerinde yürütülen bilimsel çalışmaların, akademik literatüre yeni fikirler sunmakla beraber hem bilimle hem de halkla ilişki kurduğu düşünülmektedir.

1960lı ve 1970li yılların ana teması olan laboratuvar yaklaşımıyla kurulan açık hava müzelerinde, 1970'lerde üniversitelerin desteğini almasıyla deneysel arkeolojinin gelişiminde kökeni fizik bilimine dayanan arkeometri ve diğer deneysel çalışmaların öncü rol oynadığı, bazı açık hava müzelerinin bir deney sırasında inşa edildiği, çalışmaların yapılması ve bilimsel hedeflere ulaşılmasının ardından rekonstrüksiyon yapıların çoğunlukla eğitim araçları olarak Fransa Chalain Gölü'nde olduğu gibi (Şekil 2.92) bırakıldığı belirtilir (Planel ve Stone, 2003).

Şekil 2.92 : Fontenu, Chalain Gölü (URL-54).

Birleşik Krallık perspektifinden bakıldığında, İngiltere deneysel arkeoloji temalı Butser açık hava müzesi hakkındaki genel kamuoyu ilgisinin bir kısmının bir yıl boyunca 'Demir Çağı yaşayan insanlar' olarak bir grup insanın yaşam denemelerini ve sıkıntılarını konu alan Geçmişte Yaşamak (Living in the Past) adlı BBC'nin belgesel programına bağlı olduğu, televizyon programına gösterilen büyük ilginin sadece deneyin bilimsel yönlerine değil, aynı zamanda bu koşullar altında yaşayan grubun sosyal dinamiğine olan meraktan kaynaklandığı ifade edilir (Planel ve Stone, 2003).

Konu açık hava müzeleri yönetimleri açısından değerlendirildiğinde, arkeolojik deneyler ve eğitim etkinliklerinin, bu müzelerin eğlenceye sunarken bilimsellikten uzak olmadıklarının mesajını taşıyarak, müze deneyiminin sofistikeleşmesine yardım ettiği belirtilir (Paardekooper, 2012). Bu tür mesajların, ziyaretçilerin bilimsel uygulamalara gösteri amaçlı olarak katılımının sağlanmasıyla verilebildiği görülmektedir. Örneğin, Danimarka'daki Hjemsted'de (Şekil 2.93 ve Şekil 2.94) okul çocuklarına kumdan kutularda aşamalı arkeolojik kazılar yaptırılarak, arkeolojinin süreci anlatılır (Rasmussen ve Gronnov, 2003). Böylelikle bu müzelerdeki antik dönem rekonstrüksiyonlarının ziyaretçiler tarafından daha kolay yorumlanabileceği düşünülmektedir.

Şekil 2.93 : Hjemsted, Eğitim Merkezi, deneysel arkeoloji uygulamaları- 1 (URL-55).

Şekil 2.94 : Hjemsted Eğitim Merkezi, deneysel arkeoloji uygulamaları-2 (URL-55).

Eğitim:

Açık hava müzelerinin arkeolojik deney ve eğitim temasında gelişmesi, okullarla iş birliklerinin gerçekleşmesi ve toplumun tarih öncesi dönemlere ilişkin algısının değişmesiyle beraber, okul müfredatının ve kaynak kitapların da revizyona uğradığı görülmektedir. Eski okul kitaplarında sıkça kullanılan tarih öncesi insanın ilkel görüntüsünün daha kabul edilebilir imgelerle değiştirildiğini, tarih öncesi toplumların daha basit teknolojilerine rağmen, sosyal ve manevi boyutlara ve isteklere sahip bireyler olabileceklerinin ortaya konulduğunu ifade edilmektedir (Plane ve Stone, 2003). Bununla birlikte, tarih öncesi eğitiminin Galler gibi bazı ülkelerin ulusal okul müfredatlarına açık bir ulusçu politika ifadesi olarak dâhil edildiğine dikkat çekilmektedir (Lehman, 2008).

Eğitim, birçok arkeolojik açık hava müzesinin varlığının sebebi veya en azından başlangıç aşaması kabul edilebilir. Bu genellikle bir tür uygulamalı eğitim olarak gayri resmi eğitim türü ve okulda kapalı sınıfta mümkün olmayan deneyimleme

şeklidir. Bu mutlaka bilgi ve yeteneklerle ilgili değildir, ancak genellikle yaratıcılık, rahatlama, eğlenme ve oyun oynama ile ilgilidir.

Çoğu zaman, sosyal yeteneklerin yanı sıra el becerisi eğitimi de önemli öğrenme hedefleridir. (Schadla-Hall ve diğerleri 1999). Bazı açık hava müzeleri bu temayla kurulmuş olsa da zamanla bu işlevi sürdüremediği durumlarda faaliyetlerini durdurduğu örnekler de mevcuttur. Örneğin etkileşimli müze deneyiminin yaşamsal bir parçası olması gerektiğinin farkına varılması, York'taki yerini kısıtlamaları nedeniyle Jorvik Viking Merkezi'nin bir gelişimi olarak doğrudan Arkeolojik Kaynak Merkezi'nin geliştirilmesine yönlendirildiği belirtilir (Plane ve Stone, 2003).

Tarihsel eğitimde dokunarak öğrenme metodunun kökeninin bu tip müzelere dayandığı ifade edildiğinden (Paardekooper, 2012); eğitim ve öğrenme açık hava müzelerinin en önemli varoluş amacı olduğu düşünülmektedir. Açık hava müzelerinde bugün ve gelecek için en önemli temalardan birinin deneysellik ve eğitimle olan bağlantı olduğu, bu müzelerde ziyaretçiler ve bilim arasında köprü kurulduğu belirtilir (Plane ve Stone, 2003).

Dokunarak öğrenme biçimi örgün olmayan (non-formal) bir eğitim şekliyle çocukların kostümler giydirildiği, rollerinin öğretildiği ve olaylara dâhil edildiği bir yöntemdir (Lehman, 2008). İlk örnekleri Danimarka ve Hollanda'da olan eğitim temalı açık hava müzelerinin en başarılı örneklerinden biri de Biskupin, Polonya'dadır (Şekil 2.95, Rossman & Piotrowski 2011; Paardekooper, 2012).

Şekil 2.95 : Biskupin, Biskupin Açık Hava Müzesi, Demir Çağı rekonstrüksiyonlarının deneysel arkeoloji için kullanıldığı alan (URL-57).

Açık hava müzesi olarak kurulan ve sadece okul ve eğitim gruplarına açık olan İngiltere'deki Antik Teknoloji Merkezi ve Hollanda Lahey'deki Schoolbos gibi örnekler olduğu gibi, turist ziyaretlerine yarı zamanlı açık olan örnekler de

mevcuttur. Ziyaretlerin turist ve öğrenci gruplarından hangisinin yoğun olduğunun, bu alanlardaki temayı belirlediği iddia edilir (Paardekooper, 2012).

Açık hava müzelerinde eğitim her şeyden önce arabuluculuk hizmetinde olup, yaratıcılık, pasif- estetik keyif, rahatlama, eğlence ve oyun geliştirme beraberinde gelir (Lehman, 2008). Aktif bir dokunma yaklaşımı sunarak açık hava müzeleri ziyaretçilerine geleneksel müze görüntülerinden daha kolay iletişim kurmakta, bu eğitim merkezlerinde öğrencilere, el ve zihinsel beceriler ve tarih bilincinin bir kombinasyonu sunulmaktadır (Plane ve Stone, 2003).

Diğer bir yandan, bu tip açık hava müzelerinde sadece kültürel mirasla ilgili değil, eğitim ve sosyoloji konularında da bilimsel çalışmalar yapıldığı örnekler mevcuttur. Danimarka Lejre açık hava müzesi tarih öncesi eğitimin önemli merkezlerinden biri olmasıyla beraber, kuruluş amacı eğitim olsa da bu alan sadece eğitimle sınırlı tutulmamıştır. Müzede kurulan Danimarkalı (Danish) atölyesinde ilkokul çocuklarına odaklanarak, çocukların bu ortamlarda serbest zamanlarında nasıl davrandığı gözlemlenerek kültür ve tarihi bilgilerinin yorumlandığı ifade edilir (Rasmussen, 2001).

Bazı düşünürler en etkili okul programlarının, devam eden bir deneysel arkeolojik çalışmanın olduğu alanlarda olabileceğini belirtir. Etkili okul programlarının eğitim veya turizm temalı alanlarda da olabileceği gibi, arkeolojik deneyin olmadığı müzelerde eğitimin daha statik olduğu görüşünü içermektedir. Ancak kimi zaman geçmişin birinci kişi anlatıcısı tarafından sergilenmesinin de deneysel gözlem fırsatı sağlayabileceği belirtilir. ABD’de 17. yüzyıl Avrupa yerleşimi temalı kurulan bir açık hava müzesinin birinci kişi anlatıcısıyla gerçekleştirdiği performanslar örnek verilerek, alanda eğitim olmadığında sunileşme durumundan (Disneyfied) bahsedilir (Paardekooper, 2012).

Sonuç olarak, kültür varlıklarına ilişkin uygulamalı müze eğitiminin diğer bir ifadeyle dokunarak öğretme (hands-on) yaklaşımının, müze dünyasında pek çok destekçisi olduğu söylene de UNESCO'nun müze eğitiminde replika objelerin kullanılmasına ilişkin herhangi bir görüşüne rastlanılamamıştır. Ancak uygulamalı müze eğitiminin, müze deneyiminin temel parçası olması gerektiğinin farkına varıldığı görülmektedir (Plane ve Stone, 2003). Müzelerde, ziyaretçilere aktif rol verilerek farklı eğitim programlarının hazırlanması, ziyaretçilerin geçmişi

keşfetmeye, kimliklerini aramaya ve geçmişi bugünle bütünleştirmeye teşvik edeceği belirtilir (Lehman, 2008). Bu sayede müzeler, ziyaretçilerini yeni ziyaretçiler getirmeleri için motive ve teşvik edeceği düşünülmektedir.

Müzelerdeki eğitime, medyanın daha aktif bir şekilde dahil edilmesiyle, gönüllülerin çalışma alanlarının şekillendirebileceğine ve yerel topluluklar, kütüphaneler, diğer müzeler, galeriler, laboratuvarlar, sanat merkezleri, eğlence tesisleri, okullar vb. ile bir ortak çalışma alanları yaratacağına inanılır (Chadwick 1980, Salmi, 1993). Ayrıca, aktif bir “uygulamalı” yaklaşım sunarak, açık hava müzeleri ziyaretçilerini geleneksel müze teşhirlerinden daha kolay bir şekilde içine çekebileceği düşünülmektedir. Dünyada az sayıda geleneksel müzenin, okullardan ve halktan aynı şekilde ilgi gördüğü belirtilmektedir (Lehman, 2008).

Özetle, açık hava müzelerinde sağlanan eğitimin, ziyaretçilerin duygu ve duyularını harekete geçirdiği, geçmişi ve ortak kökleri hatırlamak için elverişli bir ortam oluşturduğu ve genel olarak ziyaretçilere iyi bir öğrenme deneyimi sunduğu düşünülmektedir.

2.4 Açık Hava Müzelerinin Yurt Dışı Örnekleri

Çalışmanın bu bölümünde, eğitim merkezi, turist çekim odağı olmak gibi çok yönlü çalışan kültür kurumları olarak büyük potansiyeller taşıyan açık hava müzelerinin ilk kurulan örnekleri, takipçileri ve son dönem eğilimleriyle kurulan örneklerden seçilenler incelenecektir.

Açık Hava Müzelerinin Ülkelere Göre Adlandırılmaları:

Açık hava müzelerinin adlandırılmalarının ülkelere göre farklılık gösterdiği gözlemlenmektedir İngiltere’de merkez, çiftlik, park veya köy olarak adlandırılan açık hava müzeleri; Almanya’da müze veya park isimleri kullanılır.

Fransızca konuşulan alanlarda ise, açık hava müzeleri alan müzeleri ve kalıntılarla birlikte kataloglanır. Bu bakımdan tarihöncesi alanlar (prehistoriques) arkeolojik parklar (parcs archeologiques) ve arkeo-alanlar (archeosites) gibi isimler kullanılır. Danimarka’da tarihi atölye (historiske værksteder- historical workshop) adını alan açık hava müzeleri adından da anlaşılacağı gibi el becerileri, düşünce becerileri ve tarihsel bilinçlilik gibi yeteneklerin çalışıldığı alanlar olarak görülmektedir. İsveç’te ise tarihöncesi köyler (forntidsbyar) ve açık hava müzesi olarak adlandırılmaktadır

(Paardekooper, 2011). Bu çalışmada örnek incelemeleri başlıklarında müzelerin özgün adlarına yer verilecektir.

Ülkelere Göre Örneklerin Gelişimi :

Açık hava müzelerinin ilk örneklerinin Nordik ülkelerde olduğu görülmektedir. Bu bakımdan örnek incelemesinin başlangıcında Skansen Açık Hava müzesi ele alınacaktır.

Diğer İskandinav ülkelerinde ise, halen dünyanın en çok ziyaret alan açık hava müzesi Skansen'in İsveç'te kuruluşunun ardından 1897 yılında Danimarka Kopenhag'ta, Frilandsmusea, 1902 yılında Norveç Oslo'da Norsk Folkemuseum, 1909 yılında Finlandiya Helsinki de Sagalund açık hava müzesi, Norveç Lillehammer'da Maihaugen açık hava müzesi, İsveç Lund'da Kulturen açık hava müzesi, Östersund'da Jamtli açık hava müzesi kurulmuştur (Rentzhog, 2007).

1920li yıllarda İsveç'te yaklaşık 10 adet açık hava müzesi mevcut olmakla birlikte, bazıları Danimarka Aarus'taki Den Gamle By, Norveç Bergen'deki Gamle Bergen ve İsveç Linköping'deki Gamla Linköping gibi kentsel çevrelerde de örnekleri çeşitlenmiştir (Barton, 2009). İkinci örnek incelemesi olarak deneysel arkeoloji ve eğitim merkezi olarak kurulan Danimarka Lejre açık hava müzesi ele alınacaktır.

Aynı dönemde, Kuzey Avrupa'da Almanya'da da mütevazı başlangıçlar yapılmış, savaş yıllarının araya girmesi gelişimlerini durdurmuştur. 1920li yıllarda Romanya ve Macaristan gibi merkez ve doğu Avrupa ülkeleri ve Polonya, Çekya gibi yeni oluşan Baltık ülkelerinde, özellikle ulus kurma konusunda hayati rol oynayan açık hava müzelerinin kuruluşunda yeni bir dalga görülmüştür.

2. Dünya savaşında durulan açık hava müzelerinin gelişim ivmesi savaş sonrası yeniden yükselişe geçmiş, 1950li yıllar ve sonrasında Almanya, Hollanda, Belçika, İngiltere ve doğu Avrupa'nın Sovyet uydu ülkelerinde ulusal kimlikleri canlı tutmaya hizmet etmiştir (Williams, 2009). Sovyet bloğunun çökmesinin ardından Rusya dâhil olmak üzere "skansenler" veya "skanzenler" olarak adlandırılan açık hava müzeleri, doğu Avrupa ülkelerine yayılmıştır (Sevan, 2008).

1960lı ve 1970li yıllarda açık hava müzelerinin eğitim amaçlı kullanımı gündeme gelmiş, özellikle İngiltere'de tarih öncesi eğitimde bu yönde örneklerin sayısı dikkate değer ölçüde artmıştır. Bu kapsamda 3. örnek incelemesi olarak İngiltere Butser Tarihi Çiftliği incelenecektir.

Sivil mimarlık örneklerinde taş malzemenin kullanıldığı Avrupa'nın Akdeniz bölgesinde, kuzey bölgesindeki yarı ahşap örneklerle kıyasla yer değiştirilmesi daha zor olması ve daha dayanıklı örnekler olmalarından ötürü açık hava müzelerinin bu bölgelere daha geç yayıldığı belirtilmektedir (Reid, 2012). ABD'de ise Avrupa'ya paralel bir gelişim sürecinin gerçekleştiği görülmektedir.

İlk gelişim başlangıcı 1913 yılında Iowa'daki Norveçli- Amerikalı Vesterheim miras merkezinde olmuş, devamında Henry Ford'un finanse ettiği Michigan'daki Greenfield Köyünü, Virginya'daki Koloni Williamsburg, Plimouth Çiftliği ve Massachusetts'teki Deerfield Köyü takip etmiştir (MacLean, 1998). Daha yakın zamanda “yaşayan tarihi çiftlikler” temalı 200'ün üzerinde açık hava müzelerinin açılışı yapılmış, tarihin birçok döneminin aynı mekânda gösterildiği Indiana'da Connor Prairie, Iowa'da Yaşayan Tarih Çiftlikleri öne çıkan örnekler olmuştur (Angotti, 1982).

ABD'de farklı büyüklük ve temalarda 500'e yakın olan açık hava müzelerinin sayısı, Avrupa'daki açık hava müzeleri sayısına yakındır. Bu kapsamda 4. örnek incelemesi için literatürde en sık ele alınan, ABD Old World Wisconsin açık hava müzesi seçilmiştir.

Yakın dönemde açık hava müzeleri güney Amerika hariç, Avusturalya, Japonya ve Endonezya gibi dünyanın birçok ülkesine yayılmıştır. 5.örnek incelemesi olarak arkeolojik bir kalıntının, aynı alana rekonstrüksiyonun yapıldığı, Japonya Osaka Naniwa Sarayı açık hava parkı incelenecektir.

Açık hava müzelerinin kökeni, kaybolan tarımsal yaşam biçimini koruma için zamana karşı yarışta faydalı bir araç olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Mevcutta batı dünyasında ağır imalat sanayinin düşüşünün, modern ve endüstriyel mirasın korunmasına olan ihtiyacı ön plana çıkardığı görülmektedir.

Zamanla açık hava müzeleri, yeni yapılar ve objeler ekleyerek ziyaretçi deneyiminin çeşitliliği arttırmayı hedeflemiştir. Bu eklentilerle aynı zamanda eğlenceli eğitim anlamına gelen eğitlencenin (edutainment) çekici yönde uygulanmasını sağlamaktadır. (Young, 2006). Bir yönden Nuh'un gemisi olarak çalışan açık hava müzeleri, gelecek için tarihi, kültürel ve biyolojik rezervleri muhafaza ederek kuşaklar ile geçmiş, şimdi ve gelecek arasında köprüler kurar (Rentzhog, 2007).

2.4.1 İlk kurucu örnek: İsveç, Skansen Açık Hava Müzesi örneği

Çalışmanın bu bölümünde dünyanın ilk açık hava müzesi olan Skansen'in kuruluşu ve gelişim tarihini aktarmanın ardından, kuruluş döneminde müzedeki uygulamalara ilişkin alınan eleştirilerden bahsedilecektir. Son olarak Skansen'deki güncel uygulamalar hakkında bilgi verilecektir.

2.4.1.1 Skansen Açık Hava Müzesi'nin kuruluşu ve gelişimi

Skansen, 1891 yılında İsveç'in Stockholm kentinde Nordiska Müzesinin bir uzantısı olarak açılan dünyanın ilk açık hava müzesidir. Kırsal İsveç yaşamını anlatan açık havada kompoze edilerek sunulan sergiler ile diğer müzelere göre daha uzun saatler ziyaretçi kabul etmesiyle Skansen açık hava müzesi, kültür objelerinin sadece raflarda sergilendiği, kamunun sadece elit zümresine hitap eden müzelerden farklı olmasıyla dönemi için devrimci bir yön taşımaktadır.

Skansen'in, kurucusu Artur Hazelius'un bile tahmin edemeyeceği bir biçimde birçok ülkede folklor ve etnografya müzesinin kurulması ve tarihin demokratikleşmesine yönelik başarılı ve yol gösterici bir örnek teşkil ettiği, "skansen" kelimesinin Doğu Avrupa ülkelerinde açık hava müzesi yerine kullanıldığı belirtilmektedir (Rentzhog, 2007).

Ülkenin kültürel gelişimini gösterme amacıyla, İsveç toplumuna ait olan kültürel objelerden oluşan, herkes için bir müze olan Nordiska Müzesi'nin açık hava eki (open air annexe) olarak halka sunulan Skansen için, basın tarafından açık havadaki müze (that museum in the open air) ifadesi tercih edilmiş, "açık hava müzesi" terimi ise ilk kez 1892 yılında bir gazete makalesinde kullanılarak, daha sonrasında 1894'teki Skansen'in ilk basılı yıllık raporunda yer almıştır (Nordenson, 1992). Bu durum da tarihte ilke kez açık hava müzesi teriminin Skansen için kullanıldığını göstermektedir.

Öncelikle 20 hektarlık bir arsa edinimi ile başlayan kuruluş adımlarını, ülkenin farklı bölgelerinden sivil mimarlık örneklerinin ve çeşitli objelerin getirilmesi takip etmiş, yapıların rekonstrüksiyonlarının ve teşhir- tanzimlerinin tamamlanarak, müzenin açılmasının ardından festival organizasyonları düzenlenmiş, sağlanan ek kaynakla müze alanı kısa sürede 30 hektara, obje koleksiyonu ise 200.000'in üzerine çıkarılmıştır (MacLean, 1998). Skansen'deki festivaller başlangıçta müzeye gelir sağlama amacıyla gerçekleştirilmiş olsa da halkı Skansen'e çekme ve müzeyi odak

yaparak Hazelius'un halk eğitiminde hedeflediği önemli unsurları oluşturduğu düşünülmektedir. Bu görüş Hazelius'un "Skansen'de festivallerin düzenlemesindeki amaç, hem toplumun Nordik halka ve geleneklerine olan ilgisini korumak hem de görkemli tarihi anları canlandırmaktır." ifadelerine dayanmaktadır (Şekil.2.96 ve Şekil 2.97, Rentzhog, 2007).

Şekil 2.96 : Stockholm, Skansen'de İsveç Ulusal Günü Kutlamaları- 1 (URL-58).

Şekil 2.97 : Stockholm, Skansen'de İsveç Ulusal Günü Kutlamaları- 2 (URL-58).

20. yüzyıl başında İsveç'e, İsveç tarihine ve coğrafyasına hızlı ve etkileyici bir giriş yapmalarını sağlamasıyla hem Stockholm'e gelen yerli ve yabancı turistler için önemli bir odak olan Skansen, Stockholm'deki kalan turist ve yabancı ziyaretçilerle tanışmak istenildiğinde gidilmesi gereken yer haline geldiği belirtilir (Nordenson, 1992). Stockholmlüler açısından ise Skansen yaz tatilini geçirmek, akşam gezileri yapmak için uygun olan bir halk parkı, çok yönlü bir vaha, bir buluşma yeri olmuş, halk hayatının yeni bir merkezi haline gelmesi ve özellikle gençler için toplumsal değer oluşturması Hazelius tarafından önemle ele alındığı düşünülmektedir. Hazelius tarafından Danimarkalı meslektaşı Bernard Olsen'e yazdığı bir mektupta, Skansen'in kültürel tarih için değil, aynı zamanda ulusal ve sosyal açıdan da büyük önem taşıdığının altını çizdiği belirtilir (Rentzhog, 2007).

Artur Hazelius'un Skansen'i müze kavramı çerçevesinin ötesine geçmiş, Skansen'in popülaritesini arttırmak için İskandinav faunasını içeren zooloji departmanının ve eğlence parkının da kurulmasıyla kültürel aktivite merkezi haline gelmiş, ancak temel müze özelliği korumuştur (Nordenson, 1992). Döneminin alışlagelmiş müze pratiği, ziyaretçiler ve araştırmacılar için hayranlık uyandıracak kültür objelerinin vitrinlerde belirli tekniklerle sunulmasıydı. Nordiska Museet 1880 yılında bir vakıf haline geldiğinde, tüzükte kurum amacının "bilime fayda sağlamak ve aynı zamanda vatanseverlik duygularını uyandırmak ve ateşlemek" olduğu belirtilmiştir (MacLean,

1998). Hazelius Ocak 1899'da yazdığı bir makalede sivil mimarlık örneklerinin mevcut yerlerinden taşınarak, Nordiska Museet'in bünyesinde kurulan Skansen'in, toplumun tüm bireylere ülke sevgisini, miras değerini öğretmek aşılayan bir amaca hizmet etmesini dilediği, müzesinin girişinde şu özlerin bulunmasını istediği belirtilir: Biz küçük insanlar olsak da büyük düşünmeliyiz (We are small people, but we should think big) (Rentzhog, 2007).

Hazelius'un İsveç'teki sivil mimarlık örneklerini Skansen'e taşınma fikri, daha önce koleksiyonuna kattığı kültürel objelere mekân sağlamak yerine, yaratmak istediği İsveç görüntüsü için temel oluşturmak olduğu, bu sebeple bazı durumlarda orijinal evlerin taşınması yerine kopyalarını oluşturma durumunda kaldığı ifade edilir (Nordenson, 1992). Skansen'in kuruluşu ve amaçları, bu istekle doğrudan bağlantılı olduğu görülmektedir. Müzede yeni aktivite yaratmanın temelini de daha fazla ziyaretçiye ulaşabilmek olduğu düşünülmektedir.

Toplumun Skansen'i, sivil mimarlık örnekleri ve kültürel tarih etkinlikleri ile ilişkilendirmesi ve bu kompleksi bir müze olarak görmesi (Rentzhog, 2007); Hazelius'un ait, kültürel objeleri camekânların arkasından izlemek yerine, objeleri deneyimleyerek tanımak daha ilgi çekici olacağı fikriyle kurulan bu yeni müze formatının beğeniyle karşılandığının kanıtıdır. "Kendinizi tanıyın" sloganı müzenin mottosu olarak belirlenirken (MacLean, 1998) müze ziyaretçilerin kendileriyle meşgul olmasının amaçlandığı düşünülmektedir.

Müze ziyaretçilerine önceki nesillerin ne kadar basit yaşadıklarını ve yaşamlarının ne kadar zorlu olduklarını Şekil 2.98'deki gibi göstererek, onların üretimlerine ve yaşam tarzlarına saygı duymalarını, kendilerini ve yaşadıkları zamanı anlayabilmeleri için bir perspektif görmelerini hedefledikleri düşünülmektedir.

Şekil 2.98 : Stockholm, Skansen'de günlük yaşam görüntüleri (URL-59).

Hazeliu'sun biyografisinde yazıldığı Şekilde Skansen “geçmişteki insanların dar ve elveriŐsiz yaşam koŐullarından, ideale oranla az malzemeyle kendilerini b0y0k 0lç0de geliŐtirebileceklerini anlamalarını” sağlayacaktır (Rentzhog, 2007). 0te yandan, Hazeliu'sun “ulusal bir kimlik inşa etmek” için çalıştığının farkında olmadığı, kendisi ve çağdaŐları için kimliğin çoktan oluştuğu, onların görevinin kimliğe ıŐık tutmak ve herkesin buna katılımcı olmasını teşvik etmek olduğu belirtilir (Nordenson, 1992).

Ayrıca Skansen'de İsveç'in farklı b0lgelerinden gelen sivil mimarlık 0rneklerinin gruplandırılması, d0neminde olmayan k0lt0rel peyzaj kavramının g0sterimi olduğu, 0lkenin çeşitli b0lgeleri arasındaki k0lt0rel farklılıkların yansıtılması ve karŐılaŐtırılması adına başarılı bir teknik olduğu d0Ő0n0lmektedir.

Açık hava m0zelerinin sonraki 0rneklerinin birçoğunda da benimsendiği gibi, Skansen'deki bu k0lt0rel peyzaj yaklaşımı, mimarideki standardizasyonu tersine çevirmek için ya da *"sanayileŐmenin kendi başına getirdiği tek tip yapılaŐmaya karşı durmak için"* gerekli olduğunun d0Ő0n0ld0đ0 ifade edilmektedir (Rentzhog, 2007). M0zedeki parçaların toplamının “ulusal” b0t0nl0k sağladığı, 2. D0nya savaşından sonra da açık hava m0zelerinin planlanmasında b0lgesel farklılıkların g0sterilmesinin 0neminin deđiŐmediđi belirtilir (Paardekooper, 2012).

Nordiska Museet'in yirmi beşinci yıl d0n0m0 yaklaŐtıđında, Avrupa çapında birçok kraliyet ailesinin, akademisyenlerin ve m0ze y0netimlerinin davet edildiği bir organizasyonla, j0bilesini yapan Hazeliu'sun; aldığı tebrik ve teŐekk0r mektupları diğer belgelerle basılarak, m0zede sergilendiği, İsveç ulusal romantizminin bir parçasını oluşturan Skansen'in aynı zamanda ona bir g0ç kaynağı olduğu ifade edilir (Rentzhog, 2007).

İsveç ulusal romantizminin, edebiyatta Selma Lagerliif ve Gustaf Froding ile ilk çıkıŐlarını yaptığı yılların ulusal romantik resim akımının da atılım yaptığı 1890lı yıllarda Skansen'in de ivme yakalamıŐtır. Sinema ya da radyonun halen olmadığı bu d0nemde, Hazeliu'sun bahar festivalleriyle m0ze sekt0r0nde herhangi bir rakibi olmayan Skansen'in, İsveç'in bir Anglo Sakson geleneği olan gön0ll0 desteğe Şu an olmasa bile d0neminde sahip olduğu ifade edilir (Rentzhog, 2007).

Bu d0nemde hayırseverliğin 0zellikle toplumun 0st kademelerindeki kadınlar için varoluŐun doğal bir parçası olduğu ve bu desteğin Skansen'in toplumdaki konumunu

güçlendirdiği düşünülmektedir. Bununla birlikte, belki de en önemlisi, Skansen'in de demokratik bir kültürel yaşama ihtiyacından başarılı olduğuna inanılmaktadır. Hazelius İsveç tarihinin sadece krallarından değil, sıradan insanlardan, köylülerden, kasaba halkından ve hatta fakir ve topraksız olanlardan da oluştuğunu gösterdiğinde, çalışmaları ilgi çekmeye başladığı ifade edilir. Skansen "hükümdarların belgeleri veya şöenlerin hesapları arasında kalmamış, göz kamaştırmayan ama samimi olan geçmişin hatıralarını" ziyarete açmıştır (Burke, 1977).

2.4.1.2 Skansen Açık Hava Müzesi'ne yönelik eleştiriler

Skansen uygulaması, döneminde takdir almakla beraber akademik çevrelerden eleştiriler de almıştır. 1897 yılında, Danimarkalı arkeolog Sophus Muller'ın sivil mimarlık örneklerin, anıtların, abidelerin veya mezar taşlarının taşınarak müze objesi haline getirilmesine karşı çıktığı, bu tip örneklerin yerinde "in situ" sergilenmesinin yerine konulamaz ve derin bir etkisi olduğunu iddia ettiği ifade edilir (Bäckström, 2014; Rentzhog, 2007). Bu durum yapıların taşınmasıyla bütünlük algısının kaybolması anlamına gelmektedir. Muller'ın yapıları yerinden etmenin önemlerinden sıyırdığı ve bunun müzelerin koruma işlevine karşı çalıştığını ifade ederek, müzelerin anıtlara bir saldırı olduğunu düşündüğü belirtilir (Rentzhog, 2007).

Bu kapsamda açık hava müzeleri iç mekânları, evleri, çiftlikleri ve bahçeleri yeniden yarattıklarında, farklı orijinlerden objeleri bir araya getirdiklerinde ve taklitlerle tamamlanmakla, yeniden yapılandırmakla ve sahtecilikle (falsification) suçlu bulunur. Muller tarafından sonucun en iyi ihtimalle kurgu olabileceği, kesinlikle tarihi olmayacağı, bu durumun da ziyaretçiler arasında güvensizlik ve şüphe duygusunu yaratacağının düşünüldüğü belirtilir (Bäckström, 2014). Sophus Muller ayrıca sergilerde kullanılan mankenler ve kostümlü performans sanatçıları ironik bularak, ziyaretçilere yapılan gösterilerin abartıcılığını eleştirdiği ifade edilir (Rentzhog, 2007). Diğer bir deyişle Muller ziyaretçilerin gerçek obje görmek istediğini savunduğu düşünülmektedir.

Buna karşın Hazelius'un talimatıyla asistanı Nils Edvard Hammarstedt tarafından bir faaliyet raporu yayınlanarak, bu raporda yapıların korunması için gerekmesi halinde taşınabileceği, bu durumun özgün bağlamda bir kırılma yaratabileceğini ancak yapının taşınmasıyla tarihsel açıdan daha doğru yeni bir özgün bağlamın oluşturulabileceği ifade edilmiştir (Rentzhog, 2007).

Skansen açık hava müzesi, pratikte Nordiska müzesinin ve onun geniş tabanlı bilimsel çalışmalarının bir parçasıydı. Hammersted'in faaliyet raporundaki açıklamasına göre Hazelius Nordiska müzesini şu şekilde ifade eder:

"Ana müze, bilimsel bir bakış açısından değerli nesneleri korur ... ve onları inceler, sınıflandırır, düzenler, sistemleştirir ve açıklar. Açık hava müzesi, duvarları içinde uygun şekilde korunamayacak türden binalar, zirai aletler, taşıtlar ve nispeten genel objeleri ana müze objelerinden alır ve ihtiyaca göre yapıların dekorasyonu için kopyalar, etkili ve canlı görüntüleri oluşturmak için kullanılabilir" (Rentzhog, (2007).

Başka bir deyişle açık hava müzesinin halkın büyük çoğunluğunun anlaması için müze içeriğinin özeti olduğu sonucuna varıldığı düşünülmektedir.

1960'lı yıllara gelindiğinde ise, hiçbir zaman bağımsız bir kurum olarak planlanmayan Skansen, 1963'te Nordiska Müzenin mali krizde olduğu bir dönemde, Stockholm Belediyesi'nin teklifiyle, parlamentoda oylanarak özelleştirilmiştir (Rentzhog, 2007). Bu durum kurucu Hazelius'un 1901 yılında vefat etmesinden sonra yaşanan ikinci dönüm noktası olarak görülmektedir (Bäckström, 2014).

2.4.1.3 Skansen Açık Hava Müzesi'nin mevcut faaliyetleri

Mevcutta 30 hektar araziye kurulu Skansen (Şekil 2.99) yılda 1,3 milyondan fazla ziyaretçi alarak en fazla ziyaretçi alan açık hava müzesi ünvanını korumaktadır (URL-60). Mevcutta 150 tarihi yapıdan oluşan Skansen'de, üç yapı hariç tüm koleksiyonun özgün örneklerden oluştuğu belirtilmektedir.

İsveç'in eski dönemlerini, kültürel değerlerini ve gündelik köy yaşantısını yansıtan müzede, geleneksel kıyafetlerini giymiş yerli halk, küçük köy evlerinde gündelik işlerle uğraşmakta ve geleneksel yaşamı sürdürmektedir (Paardekooper, 2012). Müzede gerçekleştirilen günlük etkinliklerin yanı sıra dönemsel olarak geliştirilen konseptler ışığında da etkinlikler düzenlenmektedir. Geleneksel el sanatları atölyelerinin de düzenlendiği müze İsveç'in bütün bölgelerinin yerel kültürünü ve geleneklerini yaşattığı belirtilmektedir. (Şimşek, 2017).

Tarih Müzesi, 1909'da Finlandiya Helsinki'de Seurasaari Açık Hava Müzesi açılmıştır. 1. Dünya Savaşı sırasında Arnhem'de kurulan 1912 yılında kurulan 1919 yılında halka açılan Hollanda Açık Hava Müzesi (Netherlands Openlucht Museum) açılmıştır (Rentzhog, 2007).

Bu dönemde ayrıca Almanya'da da açık hava müzesi kurma girişimleri olmuş ancak Birinci Dünya Savaşının müdahalesi bu akımın diğer ülkelere sıçramasını geciktirdiği görülmektedir. Savaş öncesi dönemde Almanya'da birçok teklifin askıya alındığı, bu projelerin daha sonraki gelişmelerin arka planını oluşturduğu ifade edilir (Paardekooper, 2012).

İskandinav ülkelerdeki açık hava müzelerinin gelişimi Avrupa'da büyük ilgi görmüş, ülkedeki entelektüeller açık hava müzelerinin fotoğrafları ve açıklamalarıyla konuyla ilgili makaleler yayınlarak Almanya için benzer öneriler sunulmuştur (Rentzhog, 2007). Ayrıca bu dönemde kurulması planlanan açık hava müzelerinin Almanya'da işçi sınıfı için, folk lise olarak çalıştırma fikri üzerinden politik bir tartışma olduğu belirtilir. Dönemin sosyalist lideri Karl Liebknecht'in (1871-1919) Alman politikacılarını Skansen örneğini takip etmeye çağırdığını, işçi eğitimini vermek için sıradan insanlar için bir müzeye sahip olmanın önemli olduğunu deklare ettiği ifade edilir. (Jong ve Skougaard, 1992). Almanya'da açık hava müzelerinin eğitim ve folk tarihini güçlendirme yönlerine ilişkin farkındalığın erken geliştiği görülmektedir.

Özellikle siyaset yazarı Heinrich Pudor'un (1865-1943) *“sadece evler ve çiftlikler değil, aynı zamanda kiliseler, mezar taşları ve diğer anıtlar ile müzik, dans ve halk hayatını içeren açık hava müzeleri, müze objeleri için bir hastane değil, homojen, akla uygun ve organik bir bütünsel tablo çizmektedir”* ifadeleriyle (Rentzhog, 2007) bakış açısının zamanının önünde olduğunun kanıtı olarak görülmektedir.

Pudor'un müzelerin eğitim potansiyeli görerek, Almanya'da müzeleri ve okulları koordine etmek üzerine vizyonerlik yaptığı düşünülmektedir. Pudor'a göre hayattaki hareketliliğin, statik görüntülerden daha cazip olduğu ifade edilerek, müzelerin çağdaş problemler üzerinde çalışması ve canlı olması gerektiğini düşündüğü belirtilir (Rentzhog, 2007).

Almanya'daki bu yönde yenilikçi görüşlerin, Skansen'in kuruluşunun ardından 2 yıl gibi kısa sürede etki yarattığı anlaşılmaktadır. 1893 Şikago'daki Dünya Sergisinde (The World's Columbian Exposition) İsveç Nordik Müzesi'nin Berlin'deki kardeş

müzenin kültürel tarih koleksiyonuyla beraber, Skansen'den ilham alınarak, Almanya'nın farklı bölgelerindeki sivil mimarlık örnekleri ve bir şövalye kalesini içeren bir Alman köyü oluşturulduğu belirtilir (Jong ve Skougaard, 1992). Bu dönemde ayrıca Berlin Müzesi'ni bir açık hava müzesiyle tamamlama fikri gündeme gelmiş olmakla birlikte, bir anlaşmaya ulaşılamadığı, başka planların araya girdiği iddia edilir (Rentzhog, 2007). Söz konusu zaman aralığında Almanya'da açık hava müzesi kurmak için birçok planın yapıldığı anlaşılmaktadır.

Uygulama aşamasına en çok yaklaşan proje teklifinin, yaklaşık 1910 yılında Alman köyü formatında, Berlin'e 1 saat tren mesafesinde, göl kenarında Brandenburg'a bir açık folk müzesi olduğu, projenin başlığından detaylı tanımına kadar, İmparator Wilhelm II'ye atıfta bulunulduğu belirtilir (Rentzhog, 2007). Bu açık hava müzesinin alman çiftçilerine atalarının yapı inşaatı geleneklerine dönme konusunda ilham vermesi ümidiyle tasarlandığı düşünülmektedir. Projenin, sanatçılar, inşaatçılar ve çiftçiler için bir ilham kaynağı olarak, halk sanatının, tarımsal kültürel geleneklerin ve geleneksel sivil mimarlık tekniklerinin uygulanması ve devamlılığının sağlanması için oluşturulduğu ifade edilir (Rentzhog, 2007).

Bu gerekçelerde, kaybolmaya yüz tutmuş folk hayatının gerçekte neye benzediğini gösterebilecek bir açık hava müzesine sahip olmak öneminin altının çizildiği anlaşılır. Almanya'daki açık hava müzesi kurma çalışmalarında, Skansen ve faaliyetleri, zoolojik ve halk dansı yönleri olmak üzere dahil, en görkemli prototip olarak tanımlanarak, Alman girişimlerinden önce gerçekleştirilen Norveçli ve Danimarkalı açık hava müzelerinden de bahsedildiği ifade edilir (Arnold, 1990).

Bu çalışmalar sonucu toplanarak, Almanya'daki kültürel miras öğelerine nasıl uygulanacağı üzerine çeşitli öneriler geliştirilmiştir. Almanya'nın farklı bölgelerindeki yapıların fotoğrafları ve duygu yüklü tarifleriyle oluşturulan diğer taslaklar, öneri bir plandan çok bir müze rehberi gibi hazırlanmıştır (Paardekooper, 2012). Büyük ölçekli bir harita üzerine ziyaretçilerin rotası, yoğun peyzajla ayrılmış sanat tarihi ve coğrafik grupların detaylarını içeren müze tasarımları yapıldığı, bu taslakların daha sonraki dönemlerde kurulan açık hava müzelerinde uygulandığı belirtilir (Rentzhog, 2007).

Tekliflerin savaş öncesi neden uygulanamadığıyla ilgili net bir bilgi bulunmamakla birlikte, kimi kaynaklarda dönemin açık hava müzesi karşıtı akademisyenlerinin

etkili olduğu ifade edilir. Ancak Kuzey Almanya'da kültürel tarih koleksiyonlarına sahip birkaç küçük çiftlik evi müzesi kurulmuştur (Rentzhog, 2007). Federal Almanya devleti sınırları içerisinde, savaş öncesi dönemde kurulan büyük ölçekli bir açık hava müzesine rastlanılamamıştır.

Kuzey Avrupa lkelerinin dışındaki ilk büyük açık hava müzesi, 1909 ve 1913 yılları arasında Doğu Prusya'nın başkenti olan Konigsberg'de (şu anda Rusya toprağı) ve Skansen hayranı Pasarge'nin memleketinde inşa edildiğı ifade edilir (Sommer, 2003). Bu rnek de diğerk açık hava müzelerinde olduğı gibi Skansen'den esinlenerek kurulmuştur.

Konigsberg eyaletindeki antik eserler sorumlusu Richard Dethlefsen (1864-1944) nderliğinde, Doğu Prusya ve Litvanya'nın farklı bölgelerinden yirmi bina taşınmış, mştemilatlı çiftlik evleri, bir yel değirmi, bir kilise ve en az iki kilise avlusuyla, müze Konigsberg hayvanat bahçesinin arazisine yerleştirilmiştir (Rentzhog, 2007). İşkandinavya hakkında bilgi sahibi olduğı belirtilen Dethlefsen'in bir ülkenin eski kültürünü korumanın memleket sevgisini uyandırmak ve atalarının mirasıyla gurur duymak olduğunu benimsediğı anlaşılmaktadır.

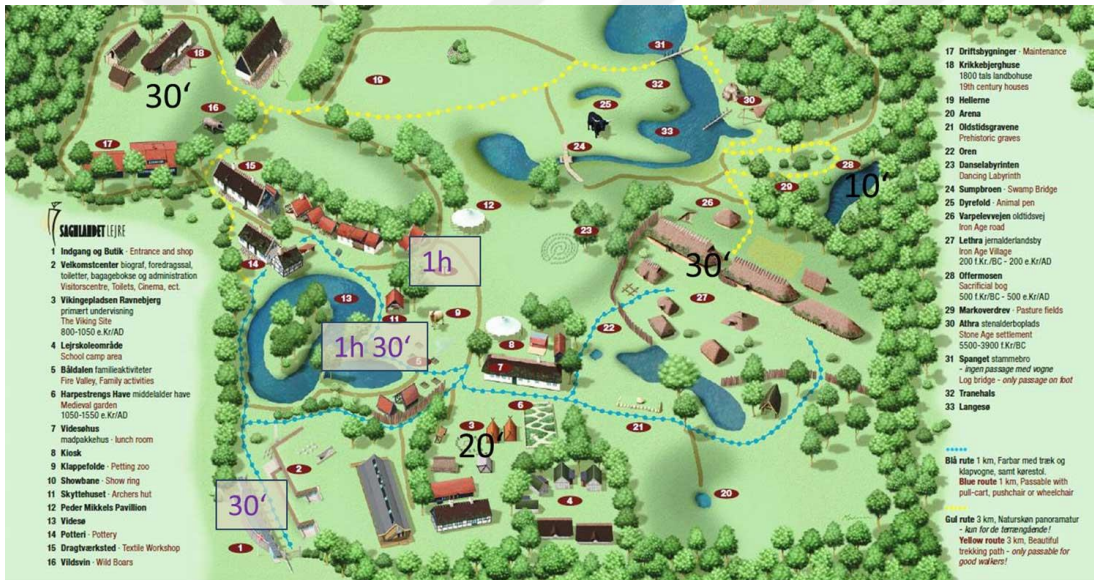
Dethlefsen'in müzesinde, özgün yapılar yerine geleneksel tekniklerle, zanaatkrlara replikalarını oluşturttuğı, prototiplerinin tıpatıp aynısı olduğunu ziyaretçilerine bildirdiğı belirtilmektedir (Rentzhog, 2007). Ancak bölgesel farklılıkları göstermek için özgün mimarilerinin kapı, pencere veya çatı kaplamaları gibi kısımlarda değişiklik yaptığı da ifade edilir. Mümkün olduğı kadar yapılar yaşamsal kullanımını göstererek, diğerk açık hava müzelerinden bir fark yaratılması amaçlanmış olsa da 1914'te, savaşın patlak vermesiyle, evlerin i dekorasyonu tamamlanamamıştır (Rentzhog, 2007).

İki dünya savaşına ve Doğu Prusya'nın uzun zaman önce var olduğı gerçeğine rağmen, Olsztynek (Hohen-stein) Polonyalı açık hava müzesinin bir parçası olan Königsberg Müzesi'nin yapıları hala büyük ölçüde ilgi görmektedir. Almanya'da ise savaş sonrası gelişim hızlanmış, dünyadaki sayısı 1974 yılında 314'e ulaşan açık hava müzelerinin, 1982 yılında Almanya'daki sayısı 80'i bulmuştur. (Schmidt, 2003).

2.4.2.2 Lejre Deneysel Arkeoloji Merkezi'nin kuruluşu ve gelişimi

Danimarka'nın deneysel arkeoloji birikimi uzun bir geçmişe dayanmakta olup, bu birikim uluslararası arkeoloji dünyasında tanınmaktadır.

Hans-Ole Hansen ve Svend Nielsen tarafından 1964 yılında 50 hektarlık bir araziye kurulan Lejre açık hava müzesinin, arkeolojik deneyler yapmak olduğu bilinmektedir. Deneyin amacının ise, tarih öncesi dönemle ilgili arkeologlara orijinal Demir Çağı yerleşimlerini yorumlamalarına daha iyi bir temel oluşturmak için, prehistorik yapıların nasıl yandığını gözlemleyebilecekleri bir alan (Şekil 2.100) oluşturmak olduğu ifade edilir (Rasmussen ve Gronnov, 1999). Lejre'deki bu ilk deney uluslararası bir ün yapmasına yardımcı olmuş, bu kuruluşun deneysel ve eğitim enstitüsü olarak faaliyet vermesine imkân sağlamıştır.

Şekil 2.100 : Lejre, Lejre Açık Hava Müzesi Haritası (Paardekooper, 2012).

Kuruluşunun ilk üç yılı boyunca bir Demir Çağı köyünün yeniden inşası tamamlandığı ve birkaç deney atölyesi kurulduğu, daha fazlasını sağlamak için gerekli tesisleri ve fiziksel ortamı oluşturarak geniş çapta arkeolojik deneylerin yapılmasının hedeflendiği ifade edilir (Paardekooper, 2012).

Bilimsel deneyler için alanın genişletilmesinin, müzenin akademik başarılarının yanı sıra, turizmde de önünü açtığı düşünülmektedir. Lejre'nin (Şekil.2.101) kamuoyunun ilgisini hızlıca kazanarak, 1966 yılında 55.000 ziyaretçi çektiği belirtilmektedir (Holtorf, 2010).

Şekil 2.101 : Lejre, Lejre’deki bir etkinlikten görünüm (URL-62).

Giriş ücretlerinden ve hizmetlerden elde edilen gelirlerin düzenli bir finansman oluşturması açısından, kamunun ilgisini kazanışın bu tür merkezlerin ayakta kalması için önemli bulunmaktadır.

Merkezin aynı zamanda ilk on yılında, okul çocuklarının eğitim ve öğretimi için açık hava müzelerinde yeni bir pedagojik yaklaşım geliştirdiği görülmektedir. Tarihsel atölye öğretimi ve uygulamalı etkinlikler gibi kavramlar geliştiren Lejre’nin, büyük bir başarı elde ettiği belirtilmektedir (Rasmussen ve Gronnov, 1999). Bu kavramlar, geleneksel müzeler gibi kültürel objeler ile müze ziyaretçileri arasında mesafe koymanın aksine, çocukları ve diğer ziyaretçileri rekonstrüksiyon objelere dokunmaya ve kullanmaya davet etmeyi içermektedir (Şekil 2.102 ve Şekil 2.103).

Şekil 2.102 : Lejre, Lejre’de çocuk aktiviteleri- 1 (URL-62).

Şekil 2.103 : Lejre, Lejre’de çocuk aktiviteleri- 2 (URL-62).

Sonuç olarak kamuya geçmişi sunmanın yeni yöntemlerini geliştiren Lejre, Danimarka’nın en çok bilinen müzelerden biri haline gelmiştir. Merkezin birçok yorumlama merkezinin ve özellikle son 10 yılda kurulan eğitim kurumlarının fikir annesi olduğu ifade edilir (Paardekopper, 2012).

2.4.2.3. Lejre Deneyisel Arkeoloji Merkezi'nin mevcut faaliyetleri

Yaklaşık 50 hektarlık arazi üzerindeki merkezin, kurulduğu tarihten beri birçok yönde geliştiği görülmektedir. Demir çağı köyü halen ana aktivite alanı olmakla birlikte, yıllar içinde tarihöncesi mezarlık için bir alan, geç mezolitik (orta taş çağı) avcı ve toplayıcı kabile (Ertebølle) alanı, ateş ve demir çağı yemekleri temalı ile aktivite alanı, tarihi kır evlerinin bulunduğu rekonstrüksiyon alanlar eklenmiştir (Şekil.2.104 ve Şekil 2.105, Rasmussen ve Gronnov, 1999).

Şekil 2.104 : Lejre, Lejre'deki etkinlik alanlarından görünüm- 1 (URL-62).

Şekil 2.105 : Lejre, Lejre'deki etkinlik alanlarından görünüm- 2 (URL-62).

Ayrıca profesyonel el sanatçıları tarafından çanak, çömlek, tekstil ve metal üzerine deneyleri içeren 3 ayrı tarihi atölye çalışması düzenlenmekle birlikte, Viking periyoduna odaklı kalıcı köy ve pazarı içeren bir arazi okulu ve Denizcilik Araştırma Merkezi'nin bir bölümü (Şekil.2.106) yer almaktadır (Holtorf, 2010). Bu faaliyetlerin çeşitlenmesiyle, bilimsel çalışmalarla, turizm etkinliklerinin beraber geliştiği görülmektedir. Merkez kadrosu 10 adet sürekli çalışan akademisyenleri, sekreterleri, bölge müdürünü, zanaatkârları ve öğretmenleri içerdiği, yaklaşık 50 adet mevsimlik personelin ana sezonda çalıştığı belirtilir.

Şekil 2.106 : Denizcilik Araştırma Merkezi, Viking gemisi (URL-63).

Bağımsız bir kuruluş olan merkez, Bölgesel yönetimin (regional council) ve Eğitim Bakanlığı'nın bir kısım fonlarıyla da desteklense de aktivitelerini sürdürmesi sezonda aldığı 70.000 ziyaretçi ile düzenlediği kurslara, özel ve kamu projelerinin finansmanına bağlıdır (Rasmussen ve Gronnov, 1999).

Özgün arkeolojik kanıtlarla bağlantılı olarak, bilimsel deney, yorumlama ve eğitim Lejre Açık Hava Müzesi için ana faaliyet olarak görülmektedir. Kurulduğu dönemde batı Avrupa'da ve İskandinavya'da birbirine benzeyen daha eğlence temalı geçmiş görüntülerinin yaygınlaşmasına kıyasla, Lejre'nin deney merkezi oluşu tarihsel ağırlığı açısından ayrıca önemlidir (Paardekopper, 2012).

Bu da Lejre'deki akademik personel ve misafir araştırmacılar tarafından yapılan araştırmaların Lejre araştırma burslarıyla neden desteklendiğini, merkezde yapılan dersler ve uluslararası seminerlerle üniversiteler ve müzelerle arasında yakın iletişim kurmasını açıklar. Ayrıca merkezin tarih öncesi yaşam ve ölümle ilgili cevaplanmamış sorulara odaklanmasının, tek bir cevap yerine rekonstrüksiyonlar üzerinde sürecin devam ettirilmesine sebep olduğu düşünülmektedir.

Bu kapsamda modern yorumlama merkezlerinden ve mevcut sergileme trendlerinden farklılaşsa da Lejre'nin deneysel felsefesi bütünselliğini devam ettirerek, gelecek 30 yıl için daha etkili bir konuma getirdiği ifade edilmektedir (Rasmussen ve Gronnov, 1999).

2.4.3 İngiltere, Hampshire, Butser Tarihi Çiftliği örneği

Çalışmanın bu bölümünde İngiltere'de açık hava müzelerinin gelişimi hakkında bilgilendirme yapılarak, eğitim aktiviteleriyle öne çıkan Butser açık hava müzesinin gelişimi ve mevcut faaliyetleri ele alınacaktır.

2.4.3.1 İngiltere'deki açık hava müzelerinin gelişimi

Skansen örneğinin başarısının İngiltere'de erken tarihte dikkat çektiği görülmektedir. Bireysel bir girişimle Nordiska Müzesine yapılan açık hava folk müzesinin nasıl gerçekleştirdiğinin tartışma konusu olarak National Trust'ta ele alındığı ve sivil mimarlık örneklerinin bu teknikle kurtarılmasının bir komite kurularak tartışıldığı belirtilir (Rentzhog, 2007). Bu tartışmanın sonucunda bir komite kurularak, açık hava müzesinin kurulması için çalışmaların başlatıldığı görülmektedir.

Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesinden birkaç yıl önce, İngiltere Londra'da ulusal bir açık hava müzesinin oluşturmak için kurulan komitede, mevcut müzelerin kendilerini nadir ve değerli olan şeylerle sınırlandırdığı ve sıradan toplumla ilgili değerlere duyarlı olmadıkları fikirleri olmuştur (Rentzhog, 2007). 20. yüzyıl başında açık hava müzelerini destekleyen diğer düşünürler gibi, Komite başkanı ve öncüsü olan British Müzesi'nden jeolog F.A. Bather'in (1863-1934) İskandinavya ile kişisel bağlantıları olduğu ifade edilir (Tankard, 2014). 1903'te, MA başkanı olarak seçilen Bather'in açık hava müzeleri için vizyoner fikirleri olduğu düşünülmektedir. Diğer ülkelerdeki çalışmalara dayanarak Britanya Adalarındaki müzelere yapılacak iyileştirmeler için öneriler getirerek hem Skansen hem de diğer İskandinav açık hava müzelerini ayrıntılı olarak açıkladığı makaleleri mevcuttur (Teather, 1990).

Bather (1913) bir makalesinde açık hava müzelerine ilişkin fikirlerini “*Sadece yapıların, kültür objelerinin ve geleneklerin korunması için değil, her büyük şehrin bir açık hava müzesine ihtiyacı vardır. Çünkü bizim medeniyetimiz ilerleme kaydetme telaşında olduğundan buğdayı eleyerek gelecekte kullanmak için toplamak müzelerin işlevidir.*” olarak dile getirmiştir (Kavanagh, 1993). Ancak, İngiltere'nin bugün bilinen açık hava müzelerinin kuruluşu daha ilerleyen tarihlerde gerçekleşmiştir.

1939 yılına kadar çoğunluğu İskandinavya'da olan kırsal topluluklardaki yaşam tarihini gösteren açık hava müzeleri, 1945 yılından itibaren eski Federal Alman Cumhuriyetine, doğu Avrupa'nın eski komünist ülkelerine ve İngiltere'ye yayılmıştır (Planel ve Stone, 2003). İngiltere'deki en başarılı kırsal yaşam müzelerinin Batı Sussex'teki Weald & Downland Açık Hava Müzesi (Şekil 2.107) olduğu ifade edilir (Tankard, 2014). Bu müzelerde arkeolojik kanıtların yanı sıra, sökülerek taşınan orta çağ ahşap iskeletli yapılar ve imitasyon yapılarak oluşturulmuş bir pazar alanı bulunmaktadır.

Şekil 2.107 : Singleton, Weald & Downland Açık Hava Müzesi (URL-64).

Durham'daki Beamish Müzesi, Birmingham'daki Black Country Yaşam Tarih Müzesi ve Blists Hill (Ironbridge Gorge) Viktoryan Kasabası yüzyılın başındaki İngiliz endüstriyel yaşamını çevresel bağlamda gösterme iddiasında olan açık hava müzeleri olarak tanımlanır (Blockley, 2003). Bununla birlikte diğer bağımsız müzeler olduklarından finansmanını sürdürmeleri için ziyaretçi gelirine bağımlıdır.

Sonuç olarak, İngiltere'de popüler bir ziyaretçi çekiciliğini yakalamak ve geçmiş toplumun otantik bir yeniden inşasını oluşturmak için birçok girişim vardır. Örneğin Blists Hill Ironbridge Viktoryan Kasabası, 21. yüzyıl başlarında bir fuar alanının yanındaki mevcut yerinde olan bir anıtın yanına taşınmış demir fabrikası ve Viktorya dönemi okulun bitişiğine yerleştirilmesiyle kurulmuştur (Şekil 2.108, Rentzhog, 2007).

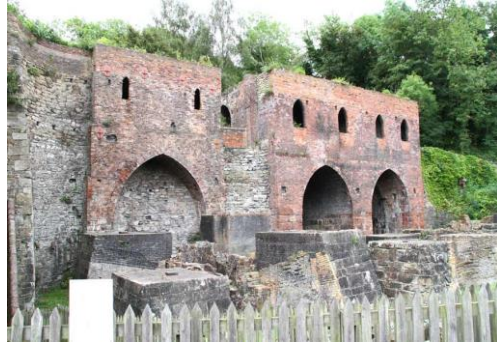
Şekil 2.108 : Shropshire, Blists Hill Ironbridge Viktoryan Kasabası Açık Hava Müzesi (URL-65).

Avoncroft Yapı Müzesinde olduğu gibi koleksiyondaki yapılar, herhangi bir tarihi alan yaratma çabası duymadan özenle seçilmiş ve toplanmış, taşınmış ve restore edilmiştir (Paardekopper, 2012). Eklektik olan bu koleksiyonda bir orta çağ ahşap salonunun, 19. yüzyıldan kalma bir zincir atölyesinin ve 1940'lı yıllardan bir sivil

mimarlık örneğiyle, açık hava müzesinde karşı karşıya veya yan yana yerleştirilebildiği (Şekil 2.109 ve Şekil 2.110) görülmektedir.

Şekil 2.109 : Shropshire, Blist Hill Ironbridge Demir Fabrikası (URL-65).

Şekil 2.110 : Shropshire, Blist Hill Ironbridge anıtsal yapı (URL-65).

Sonuç olarak, 1970li ve 1980li yıllarda İngiltere’de açık hava müzeleri giriş ücreti olmayan geleneksel müzelerden farklı olarak, özellikle ödeme yapan ziyaretçilerin ilgisini çekmede başarılı olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu tip müzeler topyekûn yıkıma ve tehdit altındaki binaların asıl konumlarından kaldırılmasını teşvik ettiği yönde eleştiri aldığı belirtilmektedir (Rentzhog, 2007).

Günümüzde İngiltere’deki bütün müzeler, mümkün olduğunca yerinde koruma, son aşamada kayıt altına alma ve sökme şeklinde olan daha katı toplama politikalarına tabi olduğu belirtilmektedir (Johnson ve Thomas 1992).

2.4.3.2 Butser Tarihi Çiftliği’nin kuruluşu ve gelişimi

Araştırma ve eğitim merkezi olarak 1972 yılında kurulan Butser Tarihi Çiftliği, İngiltere’de geç Demir Çağı ve erken Roma olarak bilinen M.Ö.400 ile M.S. 400’e kadar olan dönemin tarım gelişimi ve ev ekonomisi olan çalışma odağını büyük ölçüde değiştirmemiştir (Reynolds, 1998).

Butser Tarihi Çiftliğinin ana hedefini, kazılardan edinilen arkeolojik bulguların üzerine araştırma programları oluşturmak olarak özetlemek mümkündür (Şekil 2.111 ve Şekil 2.112).

Şekil 2.111 : Chalton, Butser’da çit yapmayı öğrenen okul çocukları-1 (URL-66).

Şekil 2.112 : Chalton, Butser’da çit yapmayı öğrenen okul çocukları-2 (URL-66).

1973 ve 1975 yılları arasında ağustos ayının pazar günlerinde açık günler (open days) organizasyonu düzenlenerek, popülaritesi artan Butser’da (Reynolds, 1999) kurulduğu tarihten itibaren üç kez yer değiştirdiği görülmektedir. Güney Hampshire’da Butser Tepesinin yamacı olan ilk yeri, 1976’da güney yamacına müze gelirlerini arttırma amacıyla ikinci bir saha geliştirilmesiyle Aşağı Butser Tepesi’ne kaymıştır (Reynolds, 1998).

Bu iki alanda da araştırma sahaları, depo alanları, çiftlik hayvanları için otlaklar bulunmakla birlikte, çitlerle çevrili alanlarda arkeolojik verilerle gözlem alanları oluşturulduğu görülmektedir. Herhangi bir yerel veya ulusal kaynaktan yararlanmayan bağımsız müzenin, ikinci bir saha geliştirmesinin ardında gelirlerini arttırma hedefinin olduğu belirtilmektedir (Reynolds, 1999).

Butser’ın 1976 yılında oluşturulan ikinci kısmında bir yöntemle geliştirilen okullara eğitim hizmeti için, ilk kısmının ise genel ziyaretçiler için ayrılarak, araştırma ve eğitim alanında turizm baskısının hafifletildiği ifade edilir (Page, 2011).

1990 yılında Tarihi Çiftlik’in 1972 ve 1976’dan beri kullandığı özel mülke ait arazileri terk etmesi istenmesi üzerine, 1991 yılının başında önceki konumuna yakın bir alan olan Chalton Bascomb Copse’ta yeni bir müze alanı geliştirilmesiyle 3. yer değiştirme olayı gerçekleşmiştir. Zoraki yer değiştirme olayı neticesinde uzun vadeli deneylerin yapılacağı Butser Tarihi Çiftliğinin bir kamu arazisine kurma gereğinin ortaya çıktığı belirtilir (Reynolds, 1999).

Yeni müze arazisi içerdiği toprak türü bakımından, güney Britanya geçmişinin yeniden inşası için uygun bir yapıda olmasının ve önceki alanlarla aynı imkanları barındırmasının ileriki dönemlerde gelişim için uygun olduğu ifade edilir (Reynolds,

1998). Mevcutta Butser'daki araştırma aktiviteleri Roma dönemine kadar uzanmakta olup, eğitim ve araştırma olan ikili odağı tek bir mekânda sürdürülmektedir.

2.4.3.3 Butser Tarihi Çiftliği'nin mevcut faaliyetleri

Butser Tarihi Çiftliğinin içerdiği yapılar, çalışma mekanları, bitkileri ve hayvanları ile canlı doğasıyla araştırma programlarıyla entegre açık bir laboratuvar olmasının yanı sıra iyi bir öğretim mekânı (Şekil 2.113) olduğu belirtilir (Page, 2011).

Açık havada çalışmanın araştırma programları için kritik değer taşıyan mevsimsel değişikliklere, bozulmalara ve yenilenmelere imkân tanımakla birlikte, çeşitli disiplinlerin çalışması sonucu oluşturulan açık hava müzesindeki rekonstrüksiyonların aynı zamanda eğitim değeri taşıdığı görülmektedir.

Şekil 2.113 : Chalton, Butser Tarihi Çiftliği'nin plan şeması (URL-66).

Butser açık hava müzesindeki disiplinlerin çeşitliliği vurgulamak için, bir yapının inşasının mimarlık ve mühendislik becerisi gerektirirken, gıda maddelerinin depolanması konusunda mikoloji (mantarbilim) uzmanlığına ihtiyaç duyulduğu belirtilir (Reynolds, 1999). Butser'daki uygulamaların bilimsel çeşitliliğine görsel tasarım ve iletişim sanatlarının da örnek olarak eklenebileceği düşünülmektedir.

İngiltere'de son dönemlerin eğitim trendinde yaş grubuna göre bilgi ve beceri kazandırmanın öngörüldüğü belirtilerek, genellikle bu tür hedefler için sınıf içinde

bir yaklaşımın yeterli olmadığı, okul binası dışındaki dünyayla daha çok temasa imkân sağlayan pratik uygulamaların gerektirdiği belirtilir (Hansen ve Vignoles, 2005). Gerçek dünyanın karmaşasını pratikler üzerinden anlatmak için Butser Tarihi Çiftliği uygun bir alan olduğu düşünülmektedir. Butser'daki eğitim aktivitelerinin yün eğirme gibi basit bir aktiviteden, iklimlerin bitkilerin büyümesi üzerindeki etkisi gibi karmaşık bir konuya, duvar örme tekniğinden, bir koninin silindiri üzerine uyguladığı kuvvetlerin matematiksel olarak belirlenmesine kadar farklı ölçüde çalışmaya imkân sağladığı ifade edilir (Reynolds, 1999).

Butser Tarihi Çiftliği'nde bir eğitim uygulamasındaki süreci incelendiğinde, tipik bir okul programı öncesi hazırlık çalışmaları yapıldığı, öğretmenler okul ziyaretinden önce çiftliğe davet edildiği veya müze çalışanı okula gönderildiği görülmektedir. Bu ön görüşmede öğretmenin ne yapmak istediği, okul çocuklarının nasıl bir eğitim deneyleyeceği ve yapılacak aktivitelerin ulusal müfredatın gerekliliklerine uygunluğuyla ilgili bir fikir tartışması gerçekleştirildiği belirtilir (Page, 2011). Butser'ın coğrafya, tarih, tasarım ve teknoloji, bilim, çevre çalışmaları, matematik, drama ve sanat gibi birçok disiplinli bir yapısı olmasından dolayı ulusal müfredata uygun bir konu oluşturmanın kolaylıkla mümkün olduğu ifade edilir (Şekil.2.114 ve Şekil 2.115) Reynolds, 1999).

Şekil 2.114 : Chalton, Butser'da okul gezisinden görünüm-1 (URL-66).

Şekil 2.115 : Chalton, Butser'da okul gezisinden görünüm-2 (URL-66).

Ziyaretin ilk adımı olarak, okul çocukları Butser'da yürütülen çalışmalar hakkında bilgilendirilerek, bilgi verirken “nasıl buluyoruz” ve “kanıt nedir” konularına vurgu yapılmaktadır (Reynolds, 1999). Başlangıçtan sonra çocukların, çit yapma, duvar örme, kilden kap yapma, yün eğirme, dokuma tezgahında dokuma ve buğdaydan un elde etme gibi, iki ya da üç farklı uygulama (hands-on) aktivitesine katılımı teşvik

edilir (Page, 2011). Bu uygulamaların okul çocuklarının dikkatini çekebilmesi açısından başarılı olduğu görülmektedir.

Roma dönemiyle ilgili çini yapma, mozaik yapma, romanın ölçü birimlerini terazi gibi aletlerle ölçme gibi aktiviteler yapıldığı, ziyaretin giriş sunumu için kullanılan yuvarlak evdeki ocağın etrafında bir hikâye anlatımı ile son bulduğu ifade edilir (Reynolds, 1999).

Talep olması halinde erimiş bronzun açık bir alanda kalıba dökülmesi gibi, çocuklara tehlike içeren bir teknolojinin özel gösterisinin de yapılabildiği, bir çocuğun bunu gözlemleme fırsatının da malzemelerin doğası ve bunun teknolojik olarak değerlendirilmesine kadar uzanan muazzam sonuçlarının olabileceği belirtilir (Şekil 2.116 ve Şekil 2.117) (Reynolds, 1999). Bu gösterilerin, çocuklar için daha akılda kalıcı mesajlar bıraktığı ve açık hava müzelerine yeniden gelmesini teşvik ettiği düşünülmektedir.

Şekil 2.116 : Chalton, Butser'daki okul aktiviteleri-1 (URL-67).

Şekil 2.117 : Chalton, Butser'daki okul aktiviteleri-2 (URL-67).

Butser açık hava müzesinin ziyaret sonrasında da okul öğretmenleri devam çalışmalarına teşvik edilmesi ve müze personelinin okullara özel konuşmalar yapması gibi takip hizmetleri sunulmaktadır (Page, 2011).

Okulların Butser'daki eğitim hizmetini kontrol eden, yöneten ve geliştiren eğitim memurunun giderlerinin karşılanabilmesi için öğrenci başına bir ödeme yaptığı bilinmektedir.

Butser'da ayrıca, eğitim servisi programın belirli yönleriyle ilgili eğitim materyali altında bilgi formları sunularak, öğretmenlerin bunları bir bilgi kaynağı olarak kullanabileceği ya da her çocuğa fotokopilerini dağıtabileceği belirtilir (Reynolds, 1999). Kalıcı materyallerin olması, eğitim aktivitesinin etkilerinin kalıcılığını arttırdığı düşünülmektedir.

Benzer bir şekilde Butser'in içinde özel eğitim aktivitelerine ayrılmış alanlar bulunduğu ve bu tür alanları çiftliğin içinde dağıtmanın, çocukların alanda dolaşımını teşvik etmek için bilinçli bir karar olduğu ifade edilir (Page, 2011). Bu tasarım kriterinin, çocukların alanda daha çok gözlem yapmasına yardımcı olduğu düşünülmektedir.

Ayrıca, Butser Tarihi Çiftliğindeki açık hava laboratuvarı bilimsel olarak kontrol edilebilir bir ortam sağlamasıyla kısa ve uzun vadeli deneylerin yapılmasını mümkün kılmaktadır. Butser 1972 yılından beri üniversite öğrencileri için araştırma programları yürütmesiyle (Planel ve Stone, 2003) modern kazı teknikleriyle kaynaklanan daha önce sorulmamış sorulara cevap aradığı düşünülmektedir.

Sonuç olarak, birincil arkeolojik veriyi direk deneyleyerek keşfetme üzerine özel tasarlanmış kendi araştırma takvimi olan Butser eğitim gereksinimleri tarafından yönlendirilmemekle birlikte, bu araştırmaların bir eğitim kaynağı olarak kullanılabildiği görülmektedir. Butser bir müze veya okul olarak tanımlanmamakla birlikte, hipotezlerin keşfedildiği, negatif sonuçların pozitif sonuçlar kadar değerli görüldüğü bir öğrenme alanı olduğu belirtilmektedir (Planel ve Stone, 2003)

2.4.4 ABD Old World Wisconsin Açık Hava Müzesi örneği

Çalışmanın bu bölümünde ABD'de açık hava müzelerinin gelişimden kısaca bahsedilerek, Wisconsin açık hava müzesinin gelişimi ve mevcut faaliyetleri ele alınacaktır.

2.4.4.1 ABD'de açık hava müzelerinin gelişimi

ABD'de ilk açık hava müzeleri örnekleri, 1930'lu yıllarda kurulan Virginia'nın başkenti Williamsburg'daki Rockefeller ailesinin destekleriyle kurulan Koloni Williamsburg müzesi (Şekil 2.118) diğeri de Kuzey Karolayna Winston Salem'deki Eski Salem Müzesi (Şekil 2.119) gösterilir (Krugler, 2013).

1950'li yıllarda Avrupa'da geleneksel müzelerin teamüllerini daha yakından takip etmek açık hava müzeleri için genel eğilim olmuş, sıradan ziyaretçileri az derecede düşünerek yapıların ve el yapımı objelerin sergilenmesinin bilimsel düzenlemeler yapılmıştır (Rentzhog, 2007). Ancak aynı dönemde ABD'de daha ziyaretçi temelli bir eğilim oluşmuş, 1955 yılında Disneyland gibi tema parklarıyla olan yarışta,

müzelerin sergilemek istediklerinden çok ziyaretçilerin talepleri öne çıkmıştır (Paardekooper, 2012).

Şekil 2.118 : Williamsburg, Koloni Williamsburg müzesi (URL-68).

Şekil 2.119 : Winston, Eski Salem Müzesi (URL-69).

Böylelikle vurgu objelerden çok insanlara dönmüş, bu sunumlarda daha önceleri göz arda edilmiş sosyal statüdeki grupların da yaşamını sergileyerek daha geniş perspektifli bir realizm kazanılmıştır. Aynı zamanda, hikâye anlatıcılığı, rol yapmak, etkinlikler mizansenler düzenlemek, ziyaretçilerin katılımını sağlamak gibi yorumlamaya odaklanılmış ve başarıya ulaşılmıştır. ABD’de açık hava müzelerinin sayısı Avrupa’daki açık hava müzelerinin sayısını geçmiş, her yıl milyonlarca ziyaretçi çekmektedir (Marshall, 1977).

2.4.4.2 Old World Wisconsin Açık Hava Müzesi’nin kuruluşu ve gelişimi

2. Dünya Savaşından sonra ABD’de yaygınlaşan Amerikan tarihini kahramanlar üzerinden anlatma anlayışının yaygınlaştığı bilinmektedir. Wisconsin’in kurucuları, bölgede ayakta kalabilen sivil mimarlık örneklerinin sayısının az olması nedeniyle; kahramanlar üzerinden tarih anlatımı yerine sivil halk üzerinden anlatımını yapan benimseyerek, açık hava müzesi (Şekil 2.120) kurma fikrini bu yönde gerçekleştirmiştir (Krugler, 2013).

ABD’nin batı kısmında oldukça popüler olan yüksek teknoloji mimari formlardan yoksun Wisconsin’in 19. yüzyıl mimarisinin eski moda bulunduğu, turistlerin ilgisini çekmediği belirtilir (MacLean, 1998). 1940’ların sonları ve 1950’lerin başında modernizmin yükselişi ve koruma fikrinin oluşmaya başlaması sonucu, kaybolma tehdidine giren sivil mimarlık örneklerinin kalanlarının korunması ihtiyacını gündeme getirmiştir.

Şekil 2.120 : Eagle, Old World Wisconsin açık hava müzesi şeması (URL-70).

Avrupa örnekleri ve ABD’deki Greenfield Köyü, Eski Sturbridge Köyü ve Çiftçi Müzesi’nin izlediği yöntem gibi, Wisconsin de (Şekil 2.121) sivil mimarlık örneklerini taşıma yöntemine başvurmuştur.

Şekil 2.121 : Eagle, Old World Wisconsin Açık Hava Müzesinden görünüm-1 (URL-70).

1820li yıllara kadar yerli Amerikalıların yoğun olduğu bölgenin karakteri ilk olarak İngiltere ve İrlanda göçmenlerinin, New England ve New York’tan göçen Amerikalılarla birleştiği, Almanya, İskandinavya ve diğer Avrupa ülkelerinden gelen 40’a yakın farklı kökenin göç dalgasıyla 1920 sonralarına kadar ciddi ölçüde sosyal ve fiziksel bir değişim yaşadığı belirtilir (Krugler, 2013).

Göçmenler tarafından eski dünya teknikleri ve stillerini kullanarak yapılan konut yapıları, vatan ülkelerinin mimari özelliklerini Wisconsin bölgesine yansıtmış olmakla birlikte, alt nesilleri Amerikanlaştıkça ilk oluşturulan yapıların ya değiştirildiği ya da terk edildiği ifade edilir (Corbin, 2002). Bu durumun Türkiye gibi sanayinin nispeten daha yavaş geliştiği ülkelerde 1960lardan sonra yaygınlaşan bir sorun olduğu bilinmektedir. 1930'lu yıllarda etnik mimari özellikleri olan 19. yüzyıl göçmenlerinin yapılarını terk etmeleriyle bozulmalar ve yıkımlar yaşandığı, bu durumun da korumacı mimar Richard W. E. Perrin'i endişelendirdiği belirtilir (Krugler, 2013).

1960'lı yıllarda Richard W. E. Perrin'in Wisconsin'in etnik mirasını korumak için kişisel girişimleri olmakla birlikte, büyük ölçekli çalışmalarını gerçekleştirebilmek için kolektif bir kamusal desteğe ihtiyaç duyduğu görülmektedir. 1950li İskandinavya'da ve Almanya'da müzeleri ziyaret eden Perrin'in, fotoğraflarla belgeleme yaptığı, ülkelerin müze literatürünü depoladığı, ABD'ye döndüğünde ziyaret ettiği müzelerin küratörleriyle yazıştığı ve bu müzelerini örnek aldığı belirtilir (Krugler, 2013).

Ayakta kalan 19. yüzyıl yapılarının strüktürü ve malzemesinin (Şekil 2.122 ve Şekil 2.123), Wisconsin açık hava müzesinin vizyonunun Greenfeld Köyü ve Eski Sturbridge Köyüne benzemesine sebep olduğu ifade edilir (MacLean, 1998).

Şekil 2.122 : Eagle, Old World Wisconsin Açık Hava Müzesinden görünüm- 2 (URL-70).

Şekil 2.123 : Eagle, Old World Wisconsin Açık Hava Müzesinden görünüm- 3 (URL-70).

Benzer mimari malzeme, benzer koruma tekniği gerektirdiği gibi, açık hava müzesi hususunda da yaklaşımların aynı olması beklenen bir durumdur. Perrin Amerikan tarihe kamunun ilgisini çekme vizyonuyla, tükenmekte olan göçmen konutlarını taşıyıp, bir alanda rekonstrüksiyonlarını toplama hedefini 2. Dünya Savaşı'nın

bitiminden 15 yıl sonra devlet ormanının yakınında bir açık hava müzesi kurulmasıyla gerçekleştirmiştir (Krugler, 2013).

Old World Wisconsin Toplumu Müzeleri ve Tarihi Alanları Bölümü (Old World Wisconsin OWW Society's Museums and Historic Sites Division) tarafından finanse edilen müzede, 1960lı yıllardan beri yıkımdan kurtarılan sivil mimarlık örnekleri, devlet eliyle sökülerek, taşınmış ve bu alanda yeniden monte edilmiştir.

1840 ile 1915 arasında yaşayan farklı göçmen gruplarının yaşam tarzlarının canlandırıldığı Wisconsin 1970li yıllarda tarihi tüzellik kazanmıştır (Krugler, 2013).

2.4.4.3 Old World Wisconsin Açık Hava Müzesi'nin mevcut faaliyetleri

Mevcutta Norveç, Dan, Fin, Alman, Leh, Afro-Amerika ve Yanki olmak üzere 7 farklı etnik küme içeren müzede, 4 tarihi yapı ziyaretçi ihtiyaçları ve eğitim tesisi olarak kullanılmakla beraber, 12 yapıyı içeren bir etnikler karışımı köyü (Ethnic Crossroads Village) bulunmaktadır (URL-70).

Müzenin içinde çalışan yorumlayıcılar, köydeki 3 farklı etnik grubun 19. yüzyıl tarım tekniklerinin gösterimini yapmakta (Şekil 2.124 ve Şekil 2.125), atlar, sığırlar, öküzler, koyunlar ve domuzlar da bu alanda yer almaktadır.

Şekil 2.124 : Eagle, Old World Wisconsin Açık Hava Müzesinden görünüm-4 (URL-70).

Şekil 2.125 : Eagle, Old World Wisconsin Açık Hava Müzesinden görünüm- 5 (URL-70).

Yıllık bütçe planlaması 10 adet sürekli yönetici tarafından düzenlenmek olup 2012-13 yılı bütçesi 1,9 milyon dolar olduğu belirtilmektedir. Açık hava müzesinin yüksek sezon döneminde yaklaşık toplam 65-70 arasında olmak üzere yorumlayıcı, tramvay şoförü, satış görevlisi vb. işlerde personel istihdam edilmektedir (Krugler, 2013).

Sonuç olarak, bu örnekte halkın geleneksel yaşam tarzının gösterildiği etkinliklere katılım sağlanması için çeşitli imkânlar sağlandığı görülmektedir.

2.4.5 Japonya, Osaka Naniwa Sarayı arkeolojik rekonstrüksiyon parkı örneği

Çalışmanın bu bölümünde Japonya’da açık hava müzelerinin gelişimden kısaca bahsedilerek, Naniwa Sarayı açık hava müzesinin gelişimi ve mevcut faaliyetleri ele alınacaktır.

2.4.5.1 Japonya’daki gelişim

İlk örneği 1949 yılında Nagano’daki Yosuke-one bölgesinde bir tarih öncesi kulübenin yeniden yapımı olan rekonstrüksiyon geleneğinin (Khalaf, 2017) Japonya’da uzun bir geçmişi vardır. Örneğin, Şekil 2.126 ve Şekil 2.127’de yer alan, Shinto dini için kutsal olan Ise Jingu Tapınağı 690 yılında yapılmış olmakla birlikte, ahşap yapı olması ve inançlar gereği belirli aralıklarla rekonstrüksiyon uygulanır.

O zamandan 1980li yıllara kadar rekonstrüksiyon alanların sayısı artmış, bu tür alanların potansiyelleri Japonya’da ilgiyle karşılanmıştır (Planel ve Stone, 2003).

Şekil 2.126 : Ise, Ise Jingu Tapınağı- 1 (URL-71).

Şekil 2.127 : Ise, Ise Jingu Tapınağı- 2 (URL-71).

Eğitim, turizm, araştırma gibi temayla kurulan açık hava müzelerinin sayısı Japonya’da mevcut olsa da 1960lı ve 1970li yıllarda ortaya çıkan ve devam eden büyük ölçekli gelişim projelerine karşı tepki olarak koruma yöntemi de gelişmiştir (Larsen, 1994). Bu şekilde bakıldığında, rekonstrüksiyon alanlar ve Japon arkeologların korumak, yorumlamak, sergilemek ve geçmişi keşfetme hedefleri arasındaki ilişkinin açık olduğu düşünülmektedir.

Japonya’da yakın zamana kadar hem kamu hem de devlet tarafından kültürel miras yerine ekonomik gelişim desteklenmiş, tarihi önemi olan alanların korunmasını zorlamıştır (Larsen, 1994). Japon mimari mirasının ahşap malzemeden oluşmasının da bu durumu daha da zorlaştırdığı anlaşılmaktadır.

Bu nedenlerden ötürü bir tür rekonstrüksiyon yapılmadan geçmişin görüntüsünü oluşturmanın Japonya’da zor olduğu ifade edilir (Okamura ve Condon, 1999). Bu kapsamda rekonstrüksiyon teknikleriyle oluşturulan eğitim ve turizm amaçlı açık hava müzelerinin, arkeologların ve koruma teorisyenlerinin ikincil amaçları olan miras yorumlama hedeflerini başarmaya destek olduğu düşünülmektedir.

Japon toplumunun sosyal, politik ve ekonomik yönlerinden etkilenen Japon miras yönetimiyle ve 1960 ve 1970li yıllarda gerçekleşen alan koruma hareketleriyle beraber alan rekonstrüksiyonu değişime uğramıştır (Fawcett 1990; Tsude 1995; Okamura ve Condon, 1999). Japonya’da mevcutta ulusal ve bölgesel yönetimler miras değeri taşıyan anıtları ve alanlar Shiseki olarak tescil edildiği ve bu alanlarda farklı derecelerde rekonstrüksiyonlar gerçekleştirildiği belirtilmektedir (Cai ve Yao, 2012).

2.4.5.2 Japonya, Osaka Naniwa Sarayı arkeolojik rekonstrüksiyon parkının kuruluşu ve gelişim hikayesi

M.S. 7. ve 8. yüzyıl sonlarına dayanakta olan Naniwa Sarayı (Şekil 2.128 ve Şekil 2.139, Naniwa-no-miya) ile ilgili en eski bulgulara göre, sarayın Osaka merkezinde bir yerlerde 2 kez kurulduğu belirtilir (Okamura ve Condon, 1999).

Şekil 2.128 : Osaka, Naniwa Sarayı- 1 (URL-72).

Şekil 2.129: Osaka, Naniwa Sarayı- 2 (URL-72).

Ancak 1957 yılına kadar bu eski başkentlerin konumu bilinmediğinden, Tokutaro Yamane’nin Osak Chuo Ward’daki kazılarıyla, Nara döneminin tesadüfen keşfedilmesiyle ortaya çıkmıştır (Nakao 1986; Okamura ve Condon, 1999). Bu alandaki araştırmalar Naniwa Sarayı Alanı Hatıraları Topluluğu ve Osaka Şehir Kültürel Varlıklar Derneği’nin girişimleriyle olduğu ve halen devam ettiği belirtilir.

İlk kazılarda aynı merkez koridorunu içeren, çakışan özellikleri olan 2 saray kompleksinin ortaya çıktığı 90.000 m² alanın, diğer birçok Shiseki gibi yoğun koruma girişimlerinin sonucu olarak ulusal tarihi sit olarak korunduğu ifade edilir (Srinivasi, 2006). Naniwa Sarayı, Osaka şehrinin kalbinde yer almakta olup, arazi kullanım talebinin çok yüksek olmasının koruma konusundaki girişimleri zorlamış olduğu düşünülmektedir.

Naniwa Saray alanında birinci ve ikinci saray yer almakta olup, bu rekonstrüksiyonlar 1971'de gerçekleşen kazı sonuçlarına göre yapılmıştır (Şekil 2.130, Okamura ve Condon, 1999). Yapıların özelliklerinin koruma teknikleri, eski ve yeni sarayın rekonstrüksiyon dengesi, rekonstrüksiyon yapıların stili, diğer konular arkeologlar, tarihçiler, plancılardan oluşan Naniwa Sarayı Alanı Seibi Komitesince tartışılarak karar verildiği belirtilir (Srinivasi, 2006).

Şekil 2.130 : Osaka, Naniwa Sarayı- 3 (URL-73).

Bu çalıştaylar sonucunda belirlenen genel politika gereği, mümkün olduğunca özgününe sadık kalarak rekonstrüksiyon yapmayı hedefleyerek, daha çok veri olduğundan ikinci sarayın yapılarını 3 boyutlu gösterilmesi, ilk sarayın yapılarını farkını belli etmek için peyzaj kullanarak 2 boyutlu yer işaretlemelerinin yapılmasına karar verilmiştir (Yasuhara, 1987; Okamura ve Condon, 1999).

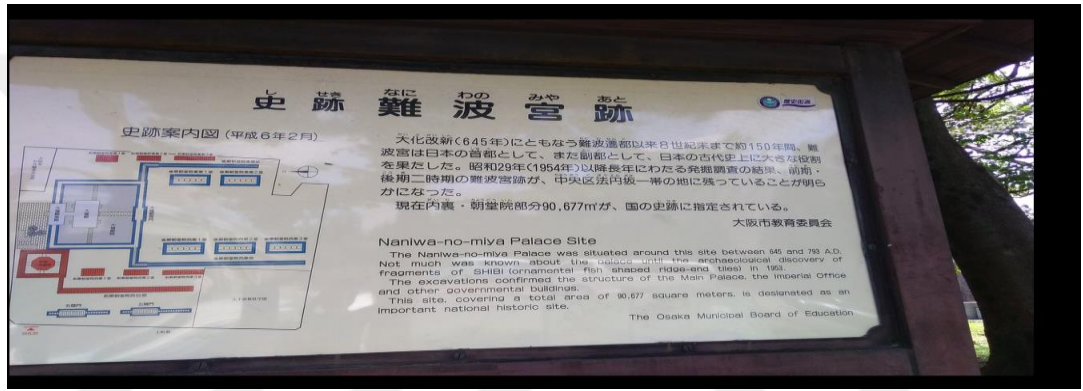
2.4.5.3 Japonya, Osaka Naniwa Sarayı arkeolojik rekonstrüksiyon parkının mevcut faaliyetleri

Kesin bir istatistik olmamakla birlikte Osaka halkı Naniwa Sarayı alanının bir park olduğunu düşündüğü belirtilir (Srinivasi, 2006). Bu yanlış anlaşılmayı gidermek için, Osaka Şehri Eğitim Kurulu ve Kültürel İşler Ajansının iş birliğiyle Naniwa-no-miya hakkında kamu bilgilendirilmesi yapıldığı, *çeşitli* yerlerde bilgi panoları (Şekil

2.131) oluşturulduğu, birçok dilde broşürler yayınlandığı ve ziyaret etkinlikleri düzenlendiği ifade edilmektedir (Okamura ve Condon, 1999).

Ayrıca Naniwa tanıtım ofisinde arkeolojik kalıntılar için küçük bir görüntüleme odası kurulduğu, kazılarda açık günler ve tarih dersleri, uluslararası sempozyumlar ve bir moda şovu düzenlenmekle birlikte (Srinivasi, 2006), etkinliklerin Osaka şehir yönetimi tarafından kültürel ve tarihi bir imaj sağlamasına yardım ettiği düşünülmektedir.

Müzenin eğitim fonksiyonları sadece sergi değil, dokunarak öğrenme metodolojisiyle gelişmek üzere planlar yapıldığı ifade edilmektedir (Okamura ve Condon, 1999).

Şekil 2.131 : Osaka, Naniwa Sarayı Parkı Bilgilendirme Tabelası (URL-73).

2.5 Türkiye’deki Açık Hava Müzeleri Örnekleri

ICOM tarafından 9 Temmuz 1956 tarihinde İsviçre’de düzenlenen IV. Uluslararası Konferansı Bildirisinin Hava Müzeleri başlıklı 4. Önergesinde;

“1. Yaşam türleri ve birimleri veya tarımsal faaliyetleri, el sanatları vb. kaybolan kültürlerin karakteristik, özgün mimari gruplarını veya elemanlarını seçen, söküp taşıyan, yeniden inşa eden ve uygun bir yerde ve özgün malzemesiyle bakımını sağlayan açık hava müzeleri,

Test edilmiş yöntemlere göre düzenlenmişse, istisnai bir bilimsel, eğitimsel ve olağanüstü öneme sahip olup, bir halk mirasının değerli bir kısmının korunmasını sağlar,

Kökeni İskandinav ülkelerinden gelen bu müze türleri, birçok ülkede yeterli bilinmemekle birlikte dünyanın birçok bölgesinde yeni açık hava müzeleri planlanmakta ve inşa edilmektedir.

ICOM, bir veya daha fazla İskandinav ülkesinde, mümkünse 1957’de açık hava müzelerinin düzenlenmesinin arzu edildiği ve mümkün olduğu ülkelerin müzyologların davet edileceği bir toplantı düzenleme niyetiyle, UNESCO’nun bu projeyi Uluslararası Anıtlar Komitesi’nin

dikkatine sunmasını ve hibe ve teknik misyonlar yoluyla gerçekleştirilmesini kolaylaştırmasını tavsiye eder.” denilmektedir (ICOM, 2006).

Bu toplantılara Türkiye’den Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) Milli Komite adına Zübeyir Hamit Koşay katılmıştır. (Önder, 1985). ICOM tarafından ilk defa IV. Uluslararası Konferansı Bildirisinde açık hava müzelerinin bahsedilmesinden önce konunun Türkiye’de henüz bilinmediği ileri sürülmekte birlikte (Demir, 2013), söz konusu ICOM toplantısına katılan Zübeyir Hamit Koşay’ın konuyla ilgili girişimlerine dikkat çekilmektedir.

Koşay’ın öncelikle dünyanın farklı yerlerinde açık hava müzelerini inceleyerek, bu uygulamaların Türkiye’de yapılabilirliğini gündeme getirdiği ve bu uygulamaların tehlike altındaki sivil mimarlık örneklerinin taşınması yöntemiyle kurulması konusunda önerilerini sunduğu belirtilir (Çakır, 2016). Koşay’ın çalışmalarından anlaşılacağı üzere, Türkiye’de 1960lı yıllarda öncelikle sivil mimarlık örneklerini koruma amacıyla açık hava müzesi kurulması gerektiğinin ifade edildiği anlaşılmaktadır.

Koşay’ın 1957 yılında Danimarka ve İsveç’te toplanan Açık Hava Müzeleri Konferansına katılımının ardından Millî Eğitim Bakanlığı’na bir rapor sunduğu, raporun ardından dönemin Bakanlıkları, akademisyenleri ve müzecileri tarafından bu konu üzerinde bazı çalışmalar yapıldığı ancak sonuçlanamadığı ifade edilir (Demir, 2013; Şimşek, 2017).

Açık hava müzesi kurulması önerilen alanların kamu arazileri olmasına karşın, dönemin politik ve ekonomik durumlarının etkisiyle, bu girişimlerin olumsuz karşılandığı düşünülmektedir. Çalışmalardan birinin Ankara Atatürk Orman Çiftliği alanında Tarım Açık Hava Müzesi, diğerinin de Konya’da şimdiki Selçuk Üniversitesi arazisinde kurulması üzerine olduğu belirtilir (Önder, 1985; Demir, 2013). 1950li yıllar sonundaki çabalarına rağmen, Avrupa’da 1950 ve 1970 yılları arasında ikinci yayılma dalgasını yaşayan, hatta dünyada kavram ve uygulama anlamında yaygınlaşan açık hava müzelerinin, Türkiye müzecilik tarihi ile ilişkisinin bu dönemde kurulamadığı görülmektedir.

1980li yıllara gelindiğinde açık hava müzeleriyle ilgili kurumsal girişimler ve akademik yayınların olduğu görülmektedir. 1982 yılında Ankara’da düzenlenen 1. Milli Kültür Şurası’nda, dönemin Topkapı Sarayı Müzesi Müdürü açık hava

müzesinin kurulması gereğini yeniden dile getirmiş, 1984 yılında Ahmet Edip Uysal'ın Açık Hava Müzelerinin Kurulması ve İşletilmesi Hakkında ICOM'ca Tespit Edilen İlkeler adlı çeviri kitabı yayınlanmıştır (Önder, 1985).

Aynı yıl, Koşay'ın hayatını kaybetmesinin ardından, 1985 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin iş birliğiyle Türkiye'de açık hava müzelerinin kurulma imkanlarına ilişkin bir sempozyum düzenlenmiş, bildiriler Bakanlığın katkılarıyla bir kitaba dönüştürülerek yayınlanmıştır. Koruma akademisyenleri ve kurum temsilcilerince konuyla ilgili öneri ve görüşler sunulmuş, sempozyum sonucunda Ankara'da ODTÜ arazisinde Eymir Gölü yakınına bir açık hava müzesinin kurulması tartışılmıştır (Toygar, 1985; Demir, 2013).

Sempozyum Bildirileri kitabı incelendiğinde, Katılımcılar arasında değerli koruma akademisyenleri ve müzecilerin olduğu, tartışılan başlıklar arasında açık hava müzelerinin niteliği ve fonksiyonunun ne olması gerektiği, göz önünde bulundurulması gereken kriterler, açık hava müzelerinin nasıl kurulabileceği, konunun müzecilik yönü, öneriler, açık hava müzelerinin planlanması, açık hava müzesinde yer alabilecek yapı türleri, peyzajı, Anadolu'da konut mimarisi ve açık hava müzesinde yer alabilecek konutlara ilişkin gözlemler, kuruluş modeli, kurma imkânları, yardım kaynakları, Çankaya Belediyesinin çalışmaları, Başkomutan Milli Parkı Çıngıraklı Köyü Açık Hava Müzesi, Federal Almanya'daki örnekler, Bulgaristan Etur örneği gibi konulara değinildiği görülmektedir.

Dönemin ODTÜ Eğitim Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Ahmet Edip Uysal'ın özel destekleriyle, ODTÜ Mimarlık Fakültesi öğretim üyesi ve öğrencilerinin uygulama yapabilecekleri, üniversite arazisi içinde olan Eymir Gölü'nün kenarında belirlenen yere kurulması planlanan açık hava müzesinin 11 Aralık 1990 tarihinde temelini atıldığı, ancak gölün çevresinin “özel çevre koruma bölgesi” olduğundan konunun askıya alındığı ifade edilir (Nahya 2003; Çakır, 2016).

Bir üniversite arazisine, mimarlık fakültesi öğretim üyelerinin ve öğrencilerinin işgücü olarak desteğiyle açık hava müzesi kurulması fikri, konunun eğitim değerine verilen önemi bir kez daha öne çıkarmaktadır.

Türkiye'de 20. yüzyılda açık hava müzeleri kurma girişimlerinin ardından, 2002 yılında Gazi Üniversitesi Türk Halk Bilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından “Türkiye'de Halk Bilimi Müzeciliği ve Sorunları” sempozyumu

düzenlendiği ve bunun akademik ve uygulama çalışmalarına ivme kazandırdığı ifade edilmektedir.

Sempozyuma yerel yöneticilerin de katılımıyla konu hakkında farkındalık kazandıkları ve sonrasında gelişen akademik çalışmalarla beraber uygulamalara bilimsel bir zemin hazırlandığı belirtilir (Demir, 2013; Şimşek, 2017).

2.5.1 Yerinde sergilenen açık hava müzeleri

Çalışmanın bu bölümünde yerinde sergilenen açık hava müzeleri olarak örenyerleri ve kültürel peyzaj alanları incelenecektir.

2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunun 13. ve 14. Maddeleri Gereğince Yürütülen İşlemlere İlişkin Yönergenin “Tanımlar” başlıklı 4. Maddesinde ören yeri tanımı yer almakta olup, tanımda tarih öncesinden yakın döneme kadar farklı medeniyetlerin bir kalıntısı olarak, sınırları çizilebilecek alanlarda, belge, hafıza ve/ veya sanatsal değerler içeren, doğa ve insan etkisinin bir arada izlendiği alanlar olarak ifade edilir.

Kültürel peyzaj (cultural landscape) kavramı Türkiye’deki koruma mevzuatında henüz tanımlanmamış olsa da, literatürde konuyla ilgili çok sayıda çalışma ve sınıflandırmasına yönelik bakış açıları bulunmaktadır. Kültürel peyzaj kavramını insan ve doğanın etkileşiminin çeşitli sonuçlarının görüldüğü alanlar olarak özetlemek mümkündür (URL-74) Bu kapsamda Türkiye’deki ziyarete açık olan kültürel peyzaj alanlarının ve ören yerlerinin “yerinde sergilenen açık hava müzeleri” başlığı altında ele alınabileceği düşünülmektedir.

Türkiye’de 138 adet örenyeri mevcut olup, bu alanlar 1. derece arkeolojik sit alanı olabileceği gibi, karma sit (aynı anda doğal sit alanı) olarak korunan örnekleri vardır. Bakanlığa bağlı müzeler ve örenyerlerinin ziyaretçi istatistikleri beraber tutulmakta olup, 2017 yılında 20 milyon 509 bin 746 ziyaretçi aldığı belirtilir (URL-75). Söz konusu ziyaretçi sayısı 2018 yılında %37 artarak 28.169.615 ulaşmıştır (URL-76) İstatistiklere göre, Türkiye’de yerinde sergilenen açık hava müzelerine ve müzelere olan ilginin artmakta olduğu görülmektedir.

2018 yılı verilerine göre Denizli Pamukkale (Hierapolis) Örenyeri (2.189.529 ziyaretçi), İzmir Efes Örenyeri (1.555.559 ziyaretçi), Nevşehir Göreme Örenyeri (1.113.409 ziyaretçi), Aksaray İhlara Vadisi Örenyeri (492.672 ziyaretçi),

Çanakkalae Troia Örenyeri (534.233), Antalya Aspendos Örenyeri (328.401), Antalya Alanya Kalesi (250.066), Antalya Myra Örenyerinin (252.077) en çok ziyaret alan örenyerleri olduğuna işaret edilir (URL-76). Bu listeye ek olarak, İzmir Bergama, Aydın Aphrodisias, Antalya Perge, Çorum Hattuşa, Aydın Milet, Manisa Sardes, Çanakkale Assos antik kentleri, İstanbul Hisarlar Müzesi (Rumeli Hisarı) Türkiye'nin ziyaret çeken örenyerleri olduğu bilinmektedir.

Örenyerleri olarak adlandırılan, yerinde sergilenen açık hava müzeleri arasında, UNESCO Dünya miras alanı listesine girmiş olanları ve geçici listesinde olanları da mevcuttur. Örneğin, Çorum Hattuşa (Boğazköy) Hitit Başkenti örenyeri 1986, Adıyaman Kahta Nemrut Dağı 1987, Antalya Muğla arasında yer alan Xanthos-Letoon örenyeri 1988, Çanakkale Troya Antik Şehri 1998, Konya Çatalhöyük Neolitik Antik Kenti 2012, İzmir Efes Antik Kenti 2011, Kars Ani Arkeolojik Alanı 2016, Aydın Afrodisias Antik Kenti 2017 ve Şanlıurfa Göbeklitepe Arkeolojik Alanı (Şekil 2.132 ve Şekil 2.133) 2018 yılında UNESCO Dünya miras alanı listesine girmiştir.

Şekil 2.132 : Şanlıurfa, Göbeklitepe
Ören yeri (URL-77).

Şekil 2.133 : Şanlıurfa, Göbeklitepe
Ören yeri, tepeden bakış (URL-77).

Kayseri Piskoposu Aziz Basil'in bölgeye gelerek öğretilerini yaymaya, öğrenci yetiştirmeye başlamasıyla; M.S. 4. yüzyıldan 13. yüzyıla kadar yoğun bir şekilde manastır hayatının yaşandığı, dini eğitim sisteminin başlatıldığı, erken Hristyanlık dönemi için önem arz eden, Nevşehir, Göreme kasabasının doğusunda bir kaya yerleşimi yer almaktadır (URL-78). Göreme açık hava müzesi olan bu alan, Dünya

Miras alanının bir bölümü olarak, insan ve doğanın şekillendirdiği özel alanlar olan kültürel peyzaj kavramına örnek olarak gösterilebilir (Şekil 2.134 ve Şekil 2.135).

Şekil 2.134 : Nevşehir, Göreme açık hava müzesi-1 (URL-79).

Şekil 2.135 : Nevşehir, Göreme açık hava müzesi- 2 (URL-79).

9,547 hektar alan kaplayan, 1967 yılından beri ziyarete açık olan Göreme açık hava müzesinde kaya blokların içinde oturma mekanları, yemekhaneler gibi yaşam alanlarının yanı sıra kiliseler ve şapeller gibi ibadet yerleri de bulunmaktadır (URL-78). Göreme açık hava müzesindeki kiliselerin duvar resimlerinin farklı dönemlere ait boyama tekniklerini içermesiyle özel kabul edilir.

Açık hava müzesinde yer alan kaya oyma kiliselerdeki İncil'den ve Hz. İsa'nın hayatından alınmış sahneleri tesvir eden duvar işlemlerinde, doğrudan doğruya kaya yüzeyindeki pürüzler düzeltilerek üzerine yapılan boyama ve kaya üzerine sıva yapılarak uygulanan (tempera Şekil 2.136 ve fresco Şekil 2.137) boyama olmak üzere 2 tür teknik kullanıldığı belirtilir (Birinci, 2015).

Şekil 2.136 : Nevşehir, Göreme tempera duvar boyama teknikleri (URL-79).

Şekil 2.137 : Nevşehir, Göreme fresco duvar boyama teknikleri (URL-79).

1985 yılından beri Dünya Miras Litesinde karma statüde olan, Kızlar ve Erkekler Manastırı, Aziz Basil Kilisesi, Elmalı Kilise, Azize Barbara Kilisesi, Yılanlı Kilise, Karanlık Kilise, Çarıklı Kilise ve Tokalı Kilisesinin bulunduğu Göreme açık hava müzesi, 2018 yılında Nevşehir müze ve öğreniyerine gelen 2.950.249 ziyaretçinin

1.113.409 Göreme örenyerini ziyaret etmesiyle, Kapadokya bölgesinin en çok ziyaret edilen müzesi olmuştur (URL-80).

Dünya miras alanı olan Göreme açık hava müzesi, hem tarihi milli park hem de örenyeri statüsünde olup, alanda çok aktörlü yetki sorunu olduğu düşünülmekle beraber, alanın iyi durumda olduğu gözlemlenebilmektedir. Göreme açık hava müzesi çevresinde yer alan, çevre yollarından kaynaklanan trafik titreşimini azaltmak için trafik planlama çalışmaları, kaya erozyonu önleme ve açık hava müzesi içinde kaya düşmelerine karşı ziyaretçi güvenliği sağlamak için çeşitli çalışmaların mevcut olduğu bilinmektedir.

2.5.2 Özgün örneğin taşınmasıyla kurulan açık hava müzeleri

Çalışmanın bu bölümünde özgün yapı malzemelerinin sökülerek, taşınarak düzenlenmiş bir alanda yeniden birleştirilmesi sonucu oluşan Samsun Ladik Ambarköy ve Ankara Altıncıköy açık hava müzesi incelenecektir.

İlk olarak Samsun Ladik Ambarköy açık hava müzesi projesi, Ladik İlçe Kaymakamlığı tarafından 2010 yılında başlatılmış olup; projede 17, 18 ve 19'ncü yüzyıllarda yapılmış, tahıl saklamak amacıyla kullanılmış olan, korunması hedeflendiği ahşap ambarların korunmasının hedeflendiği çeşitli haber sitelerinde belirtilmektedir.

Açık hava müzesinde ambarlar dışında tarihsel değeri olan başka kültür varlıkları ve tarihsel değeri olmayan yapılar da (Şekil 2.138 ve Şekil 2.139) yer almaktadır. Hibe yoluyla edinilen ambarlardan oluşan açık hava müzesinin, yılda yaklaşık 100.000 ziyaretçisi olduğu ifade edilir (URL-81).

Şekil 2.138 : Samsun, Ladik Ambarköy Açık Hava Müzesi, ambarlar (URL-81).

Şekil 2.139 : Samsun, Ladik Ambarköy Açık Hava Müzesi, cami (URL-81).

Müzenin 1,4 hektar alana hibeler ve yardımların katkısıyla 100.000 TL maliyetle kurulduğu, 427 adet etnografik taşınır eser, 22 buğday ambarı ve 300 yıllık Şeyhülislam Mehmet Efendi Caminin rekonstrüksiyonun yer aldığı olduğu Samsun Büyükşehir Eski Belediye Başkanı tarafından ifade edilmektedir (URL-82).

Kaybolmaya yüz tutmuş ahşap sivil mimarlık örneği yapıların bağışlanması ve açık hava müzesinde korunması örnek olması açısından önemli bir uygulamadır. Doğal peyzajında dere barındıran alanda (Şekil 2.140 ve Şekil 2.141), elektriğin olmadığı dönemde yaşayan bir köy konseptini daha canlı tutmak için aktif halde bulunan 3 adet fırın, değirmen, köy kahvesi, kağnı arabaları ve gaz lambaları aydınlatmaları kullanıldığı görülmektedir (URL-82).

Şekil 2.140 : Samsun, Ladik Ambarköy Açık Hava Müzesi peyzajı-1 (URL-82)

Şekil 2.141 : Samsun, Ladik Ambarköy Açık Hava Müzesi peyzajı-2 (URL-82).

Açık hava müzesinde özgün olmasa bile tarihsel dönem dekorunun oluşturulması tarihsel deneyim sağlaması yönüyle uygun olduğu düşünülmektedir. Turizm yönünde faaliyet getirerek ilçe ekonomisine katkı sağlayan açık hava müzesi uygulamasının, Samsun Büyükşehir Belediyesince desteklenen bir proje olduğu belirtilir (URL-83).

İkinci olarak, yerel yönetim girişimleriyle, özgün örneklerin taşınmasıyla kurulan bir diğer açık hava müzesi Ankara Altıncı Köy açık hava müzesi (Şekil 2.142 ve Şekil 2.143)'dir. Altındağ Belediyesi'nin 2014 yılında uyguladığı proje olan, köy hayatının ziyaretçilere gösterildiği, yaşayan tarih çiftliği temasıyla kurulan Altıncı Köy açık hava müzesinin 2015 yılından beri 750.000 ziyaretçi ağırladığı, müzenin websitesinde ifade edilmektedir (URL-84).

Yaklaşık 2 yıllık bir zaman aralığında, taşrada olan bu müzenin ziyaretçi sayısı açısından oldukça başarılı olduğu düşünülmektedir. 50 hektar arazi üzerine kurulu 1930lu, 1940lı ve 1950li yılların köy hayatına dair her şeyin mevcut olduğu belirtilen

bu müzeye getirilen sivil mimarlık örneklerinin Ankara Altındağ Belediyesi'nin satın alma yoluyla edindiği ifade edilmektedir (URL-84).

Satın alınarak taşınma yöntemiyle alana getirilen sivil mimarlık örneklerinin yanı sıra, alanda replika yapılar da mevcuttur. Alandaki 15 yapının Karabük'ten getirildiği, 10 yayla evi ve 5 toprak sıva köy evinin replikasının yapıldığı belirtilmektedir (Demir, 2013).

Şekil 2.142 : Ankara, Altınköy Açık Hava Müzesi- 1 (URL-84).

Şekil 2.143 : Ankara, Altınköy Açık Hava Müzesi- 2 (URL-84).

Bu yapıların konaklama, sosyal tesis ve yeme içme alanları olarak kullanıldığı müzenin websitesi incelendiğinde anlaşılmaktadır. Altınköy açık hava müzesinin konaklarının dışında, değirmenleri, atölyeleri, asma köprüleri, köy kahvesi, camisi, bakkalı, ilkokulu, köy fırını, çamaşırhanesi ve yaylaları yer almaktadır. Yaylalarının hobi bahçesi olarak agro turizm için kullanıldığı anlaşılmaktadır (Şekil 2.144 ve Şekil 2.145).

Tarım faaliyetlerinin de yürütüldüğü müzede, özellikle haftasonları Ankara'dan yoğun bir ziyaretçi akımı olduğu belirtilir (URL-85).

Şekil 2.144 : Ankara Altınköy Ziyaretçi Etkinlikleri-1 (URL-85).

Şekil 2.145 : Ankara Altınköy Ziyaretçi Etkinlikleri-2 (URL-85).

2.5.1 Özgün örneğin modellenmesiyle kurulan açık hava müzeleri

Çalışmanın bu bölümünde özgün örneğin modellenerek özgün olmayan malzemeye oluşturulduğu açık hava müzesi örneklerinden bahsedilecektir.

İlk olarak, Ankara Beypazarı Macun Köy’de Anadolu Açık Hava Müzesi (Yaşayan Köy- Müze) geleneksel mimari modellerinin özgün malzeme ve teknik kullanılarak yapıldığı bir örnektir. Sivil girişimle kurulan açık hava müzesi projesinin, Avrupa Birliği, Ankara Kalkınma Ajansı ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumun tarafından finansal destek aldığı belirtilmektedir (Şimşek, 2017).

Bu açıdan da Macun Köy’de Anadolu Açık Hava Müzesinin (Şekil 2.146 ve Şekil 2.147) diğer açık hava müzesi örneklerinden farklılaştığı görülmektedir. Ayrıca 2012 yılında açılan yaşayan köy müzesi, Beypazarı’nda bir konaktan dönüşen, 2007 yılından beri faal olan “Yaşayan Müze” projesiyle bağlantılı olarak geliştirildiği ifade edilmektedir (URL-86).

Mevcutta turizm çeken bir alan olan Beypazarı’ndaki müzeyle bağlantılı çalışması, projenin sürdürülebilirliğini destekleyen bir durumdur.

Şekil 2.146 : Ankara Yaşayan Köy Anadolu Açık Hava Müzesi- 1 (URL-86).

Şekil 2.147: Ankara Yaşayan Köy Anadolu Açık Hava Müzesi- 2 (URL-86).

Türkiye’nin farklı bölgelerinden sivil mimarlık örneklerinin modellerini barındırmasıyla özgün bir örnek olarak görülen Anadolu Açık Hava Müzesi (Şekil 2.148), Anadolu kerpiç evi, İç Anadolu Bölgesini temsilen 17. yüzyıl Ankara evi, Akdeniz bölgesinden “düğmeli ev” ve “göz dolma” olarak adlandırılan Karadeniz evi modeli içermektedir (URL-87).

Şekil 2.148 : Ankara Yaşayan Köy'den görünüm (URL-87).

Bunun yanı sıra, el sanatlarının temsil edildiği bir geleneksel çarşı ve dükkanlar; gündelik hayat için çeşme, fırın, değirmen, çamaşırhane, pekmezlik, kuyu ve tulumba; dini hayatı sembol eden mescid, türbe hazire yer almakta olup, geleneksel yapılarda konaklama imkanları ve köy yaşantılarından uygulamalı etkinlikler sunulduğu (Şekil 2.149 ve Şekil 2.150) müzenin websitesinde görülmektedir.

Şekil 2.149 : Ankara, Yaşayan Köy'de aktiviteler -1 (URL-87).

Şekil 2.150 : Ankara, Yaşayan Köy'de aktiviteler -2 (URL-87).

İkinci olarak Antalya Minicity açık hava müzesi 2005 yılında, 6,3 hektar alanda minyatür müzesi olarak kullanıma açılmıştır. Antalya'nın turizm merkezlerinden biri olan Konyaaltı plajında yer alan müze, maketlerle beraber çocuk oyun alanları ve kafeterya içermektedir (URL-88).

Son olarak, İstanbul Miniatürk açık hava müzesi de özgün örneğin modelleme tekniği ile oluşturulmuş bir müze örneği olarak, tezin 3. bölümünde detaylı olarak ele alınmaktadır.

2.6 Bölüm Sonucu

Çalışmanın bu bölümünde, tezin giriş kısmında da aktarıldığı gibi, müzelerin toplumun gelişimine ne tür işlevlerle katkı sağladığı, açık hava müzelerinin mekânsal kullanımlarının ve sergilerinin kültürel değeri olup olmadığı, açık hava müzelerinin tarihsel gelişimi ve türlerinin oluşumunun koruma pratiklerinin gelişimine uyumlu gerçekleşip gerçekleşmediği ve açık hava müzelerinin eğitim fonksiyonlarının ne olduğu hususlarına cevap aranmıştır.

Bu amaçla derinlemesine literatür taraması, kavram tartışmalarının irdelenmesi ve özgün bir sınıflandırma yorumunun yapılması ve yurt dışı ve yurt içi örneklerin incelenmesi yapılmıştır.

Yapılan çalışmalar sonucunda, ilk olarak; toplumların gelişiminde önemli rol oynayan kültür kurumları olarak müzelerin antik çağlardan beri süregelen bir özelliği olan eğitim verme, tarihsel ve etnografi araştırmalar yapma, sahip olduğu eserleri uygun şartlarda yöneterek muhafaza etme veya başka ülkelerin sınırlarındaki kültür varlıklarını koruma faaliyetlerini akademik açıdan destekleme, topluma verilmek istenen mesajı iletme, bulunduğu bölgeye turist çekerek ekonomik değer yaratma ve global turizm pazarından pay sağlama işlevlerini taşıdığı görülmüştür.

Bu açıdan müzelerin toplumun gelişimine kültür, eğitim, araştırma, koruma, iletişim ve turizm işlevleriyle katkıda bulunduğu sonucu çıkarılmıştır.

İkinci olarak, son yıllarda çeşitliliği artan müzelerin özel bir örneği olan açık hava müzesi kavramına geçiş yapılmıştır. Açık hava müzelerinin sergilerindeki objelerinin de özgün veya sıradan öge olması fark etmeksizin müze ortamı içinde sergilenmesiyle artık bir müze objesi oldukları, tarihi sahnelerin canlandırıldığı mekânlarının da özel tasarımlarla oluşturularak, miras alanlarına dönüştürüldükleri görülmüştür. Bu yönüyle açık hava müzelerinin mekânsal kullanımlarının ve sergilerinin kültür değeri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Üçüncü olarak, “açık hava müzelerinin tarihsel gelişimi ve türlerinin oluşumu koruma pratikleriyle uyumlu gerçekleşmiş midir?” alt araştırma sorusuna cevap aramak üzere açık hava müzelerinin tarihsel gelişim süreci koruma pratiklerinin gelişimine paralel olarak 4 tarihsel aralık içinde incelenmiştir. Tarihsel incelemeye göre, koruma pratiklerinin ilk gelişimlerinin olduğu 17. yüzyılda toplumun üst sınıflarının sahip olduğu koleksiyonların yine toplumun üst sınıfının erişimine açarak

oluşturduğu elitist müzelerin ve sarayların açık alanlarında antik dönem kalıntılarının sergilenerek açık hava müzelerinin ilk adımlarının atıldığı görülmüştür. Fransız İhtilali'nin ardından dünya siyasi coğrafyasının özgürlük (liberty), eşitlik (equality) ve kardeşlik (fraternity) kavramlarıyla yeniden şekillendiği, çok uluslu imparatorlukların yıkılıp yeni ulus devletlerinin kurulmasıyla, miras kavramının ve önceki imparatorlukların mülklerinin millileştirildiği anlaşılmaktadır.

Bunlara paralel olarak, müzelerin tek ulus, ortak kimlik ve ortak tarih kavramlarının mekânlarına dönüştürüldüğü, açık hava müzelerinin de geride kalan tarımsal üretim hayatının terkedilmiş mekânları olan sivil mimarlık örneklerini toplayarak folk tarihinin yeniden canlandırıldığı, milli bayramların kutlandığı, bir ülkenin veya bir coğrafyanın içerdiği kültürel çeşitliliği yansıtan alanlar olarak çalıştığı anlaşılmaktadır.

Savaş dönemlerinin ardından, uluslararası organizasyonların koruma konusunda iş birliği yapması, yasal mevzuatlarının ve uluslararası sözleşmelerin oluşturulmasını ve bilgi birikiminin ülkeler arasında paylaşılmasını sağlamıştır. Müzeler de artan boş zaman kavramının da etkisiyle, diğer sanat kurumlarıyla üstü kapalı bir rekabet içinde kalmış, önceki katı uygulamalarını geride bırakarak, toplumların her kesimini kucaklayan, toplumsal bir vizyon benimseyen bir kurum halini almıştır.

Bu değişim döneminde, okul dışı eğitimin öne çıkmasıyla, müze kurumları toplumun bu ihtiyacına cevap verecek şekilde donanımına büründüğü görülmektedir. Disneylandların atağa kalktığı bu dönemde, değişimlere yanıtsız kalmayan açık hava müzeleri de eğitim ve bilimsel araştırmanın yapıldığı aktif kültür kurumlarına dönüşmüştür.

21. yüzyılın başlarından beri devam eden dönem ele alındığında ise, korumanın insan odaklı hazırlanan stratejik planlarla gerçekleştirildiği, özel müzelerinin de sayısının artmasıyla müzelerin bireylerin tercihlerini ve taleplerini araştırarak, yeni kullanıcılar kazanmak ve mevcut ziyaretçilerini memnun etmek üzere gerekli güncellemeleri yapan esnek kurumlara dönüşmüştür.

Açık hava müzeleri de küresel turizm ekonomisinde rekabet içinde olan toplumlar da çok çeşitli formlara dönüşerek, turizm ve tanıtma işlevlerini üstlendiği görülmektedir. Bu kapsamda açık hava müzelerinin tarihsel gelişimi ve türlerinin oluşumunun koruma pratikleriyle uyumlu gerçekleştiği sonucuna varılmıştır.

Son olarak, “açık hava müzelerinin eğitim fonksiyonları nasıl çalışmaktadır?” alt araştırma sorusu için açık hava müzelerinin sınıflandırılması yapılmış, yurtdışı ve Türkiye örnekleri incelenmiştir.

Açık hava müzelerinin yapım şekilleri ve kuruluş amaçlarına göre sınıflandırılabileceği çıkarımı yapılarak, yapım şekillerini yerinde sergileme, özgün örneğin taşınması ve özgün örneğin modellenmesi biçiminde ile, kuruluş amaçlarını; turizm ve rekreasyonel, yorumlama ve yaşayan tarih, deneysel arkeoloji ve eğitim temalarını üzerinden sınıflandırılabileceği düşünülmüştür.

Deneysel arkeoloji ve eğitim temasıyla kurulan örnekler incelendiğinde, arkeolojinin birtakım sorularını cevaplamak üzere deneysel alanların kurulması ve üzerinden araştırmaların yapılmasının bilime önemli katkılarının olduğu, dokunarak öğrenme, yaparak öğrenme, eğlenerek öğrenme, yaşam boyu öğrenme metotlarının uygulandığı alanlarda eğitimin de deneylenmesinin yanı sıra, kültürel miras bilincine katkılarının olduğu sonuçlarına varılmıştır.

Yurtdışı örneklerinin incelenmesi sonucunda, açık hava müzelerinin ülkelerdeki politik, ekonomik ve kentsel gelişme trendlerine göre farklı gelişimler gösterdiği, zamanlamalarının farklı olduğu, en başarılı ve takip edilen örneklerinin bile eleştiriler alabildiği, yapı stoğunun ihtiyacı ve toplumsal taleplerin kuruluş amaçlarını ve temalarını etkilediği görülmüştür.

Açık hava müzelerinin eğitim temasıyla kurulmasa dahi, ziyaretçilerin gözlemlerinin bilgi birikimlerine katkı verdiği örneklerin incelemesi sırasında yapılan araştırmalarda dikkat çekmektedir.

Özellikle Türkiye’de nispeten yeni gelişen bir kavram olmasıyla, açık hava müzelerinin eğitim ve turizm potansiyellerinin çok yüksek olduğu ve kuruluşlarının bu amaçlarının yerel yönetimler tarafından desteklendiği görülmüştür.

Bu açıdan açık hava müzelerinin eğitim fonksiyonlarının folk tarihi, deneysel araştırma, birinci ve üçüncü kişi anlatılmalarını içeren yaşayan tarih metodu, bilgi panosu ve broşürlerle rekonstrüksiyon parklarının anlatımı ve modellenmesiyle dokunarak öğrenme metotlarıyla çalıştığı sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak, özetle müzelerin toplumun gelişimine kültür ve eğitim, araştırma, koruma, iletişim ve turizm işlevlerle katkı sağlamakta, açık hava müzelerinin mekânsal kullanımlarının ve sergilerinin kültürel değer taşımakta, açık hava

müzelerinin tarihsel gelişimi ve türlerinin oluşumunun koruma pratikleriyle uyumlu gelişim gerçekleştirmiş ve açık hava müzelerinde dokunarak öğrenme, yaparak öğrenme, eğlenerek öğrenme, yaşam boyu öğrenme metotları uygulanarak eğitim fonksiyonları çalıştırılmaktadır.

3. İSTANBUL MİNİATÜRK AÇIK HAVA MÜZESİ'NİN EĞİTİM VE KÜLTÜR DEĞERİ

İstanbul'un dünya miras alanlarının yer aldığı tarihi yarımadanın özgün şeklini tanımlayan Haliç (Altın Boynuz) yüzyıllar boyunca İstanbul'daki yerleşimlerle beraber gelişen öğelerinden biri olmuştur. Cumhuriyet döneminden sonraki gelişmeler sonucu uzun yıllar Haliç'in kıyı şeridi sanayi alanı olarak kullanılmış, bu durum Haliç'in görsel ve ekolojik kirliliğe maruz kalmasına sebep olmuştur. 1980li yılların ikinci yarısında kamu eliyle temizlenmesinin ardından yeşil alanlar oluşturulmuş, ancak bölge faaliyet yönünden doldurulamamıştır (Türel, 2006). Haliç'in kentsel dönüşümünün ikinci aşaması olan, kültürel bir koridor olarak planlanması ve alana kültürel fonksiyonların yerleştirilmesiyle, Türkiye'nin ilk ulusal minyatür açık hava müzesi olan Miniatürk, 2003 yılında Örnektepe Mahallesinde açılmıştır.

Haliç'in kuzeyindeki kıyı şeridinde, 6 hektarlık alanda bulunan Miniatürk açık hava müzesi, Türkiye'nin İstanbul ve Anadolu anıtları ile yurtdışında yer alan Osmanlı eserlerinin 1/25 ölçekte yapılmış minyatür modellerini içermektedir.

Miniatürk'ün tezin alan araştırması olarak seçilmesinin sebebi, İstanbul'un önemli kültürel alanlarından biri olan Haliç'te yer alması ve Türkiye'deki önemli anıtlara yer veren Türkiye'nin ilk minyatür açık hava müzesi olarak, kültürel miras bilincini geliştirme potansiyeli taşıdığı düşünülmesidir.

Çalışmanın bu bölümünde Miniatürk açık hava müzesinin eğitim ve kültür değerinden içeriğinin incelenmesinin ardından, Miniatürk kullanıcılarının görüşlerini almak amacıyla yüz yüze anket çalışmasının sonucunda edilen veriler, müze personeli ile yapılan görüşme ve alan çalışmasında yapılan gözlemlerle beraber, Miniatürk'ün eğitim ve kültür değerine yönelik alan araştırması başlığı altında derinlemesine yorumlanmıştır.

Bu kapsamda ilk olarak Miniaturk açık hava müzesinin kültür işlevi başlığı altında Miniaturk'un kuruluş aşamalarından kısaca bahsedilmiş, Miniaturk içerisinde yer alan maketlerin seçim aşamaları ve yapımı incelenmiştir.

Bölümün ikinci kısmında, Miniaturk'teki ziyaretçilere yönelik geliştirilen uygulamalar ve gezi rotaları hakkında bilgi verilerek, Miniaturk'un eğitim işlevi ele alınmıştır.

Bölümün üçüncü kısmında yapılan Miniaturk'un eğitim ve kültür değerine yönelik alan araştırması kapsamında Miniaturk açık hava müzesinin ziyaretçi profili, Miniaturk açık hava müzesinin kullanım amacı, Miniaturk açık hava müzesinin etki alanı, Miniaturk açık hava müzesi eğitim ve kültür değeri, Miniaturk açık hava müzesinin etkin kullanımı için kullanıcı görüşleri alt başlıklarında veriler aktarılmış ve yorumlanmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde, Miniaturk açık hava müzesi personeli ile yapılan görüşmeler aktarılarak, çalışmanın sonuç bölümünde alan araştırmasında elde edilen bulgular ve yapılan gözlemler ile beraber yorumlanmıştır.

Bölümün sonucunda “Açık hava müzelerinin eğitim ve kültür değeri nedir, ziyaretçilerinin koruma bilinci kazanmasına ne ölçüde hizmet ediyor?” temel araştırma sorusu cevaplanmıştır.

3.1 Miniaturk Açık Hava Müzesi'nin Kültür İşlevi

Çalışmanın bu bölümünde Miniaturk açık hava müzesinin kültür değerini incelemek için, yer aldığı Haliç bölgesinde oluşturulan kültür koridoru projesinin anlatımından başlayarak, Miniaturk projesinin nasıl bir vizyonla geliştirildiği, Miniaturk'te modelleri sergilenen anıtların nasıl seçildiği ve nasıl yapıldığı, Miniaturk'te hangi eserlerin yer aldığı hususları incelenmiştir.

Haliç Bölgesi ve Miniaturk:

Kağıthane ve Alibey derelerinden beslenen Haliç, yerleşim geçmişi M.Ö. 7 yüzyıla dayanan, tarih boyunca İstanbul ile beraber gelişen, İstanbul'un tarihi yarımadasının özgün biçimi tanımlayan önemli bir kentsel mekanıdır. Haliç bölgesi, Roma döneminde zeytin ve sebze bahçelerinin bulunduğu alan olmuş, Osmanlı döneminde Mısır Çarşısı ve Kapalı Çarşı gibi önemli ticari merkezlere hizmet veren rıhtımlar ve

gümrük ambarları tarafından kullanılmış, 18. yüzyılda yazlık saraylar ve rekreasyonel alanların yer seçtiği sayfiye yerlerinden olmuştur (Yerliyurt ve Hamamcıoğlu, 2005).

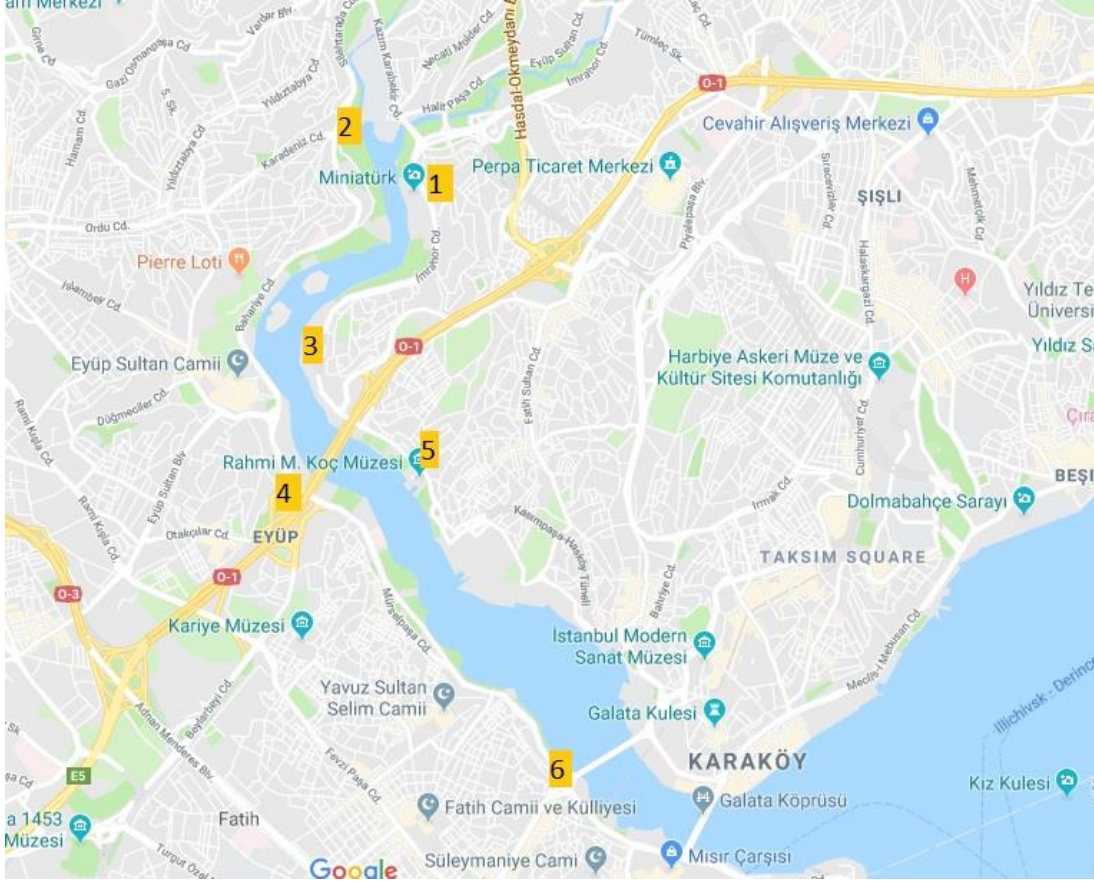
19. yüzyılda Feshane tekstil fabrikası, Silahtarağa elektrik santrali ve iplik fabrikasının kurulması sonucu endüstriyel bir gelişim yaşanan Haliç'te, 1933 Prost planıyla bölgenin sanayi alanı olarak planlanması sonucu (Uluskan, 2007), sosyo-kültürel açıdan çöküntü alanı haline gelmiştir. Tarihi yarımada'yı tamamlayan bu bölgenin çöküntü alanı olması hem ekolojik hem de kültürel açıdan istenmeyen bir durum olmuş olsa da bu durum uzun yıllar devam etmiştir.

Yasadışı konutların ve küçük sanayi sitelerinin de alanı domine etmesiyle oluşan Haliç'in görsel ve ekolojik kirlilik durumu, 1980li yılların sonlarına kadar devam etmiştir. Benzer tarihsel gelişimin Londra'nın tarihi ve kültürel merkezini çevreleyen Thames nehrinde de yaşanmış olduğu bilinmektedir.

1980li yıllarda dönemin Belediye Başkanı Bedrettin Dalan'ın kentsel dönüşüm operasyonlarından biri de Haliç kıyısının temizlenmesi ve alanın ıslah edilmesiyle yeşil alana dönüştürülmesi olmuştur. Ancak gerekli fonksiyonlarla beslenmeyen Haliç bölgesinin ıssızlaşması sonucu, bölgenin canlandırılması için yeni projelerin geliştirilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. 21. yüzyılın başında uygulamaya konulan Haliç Kültür Vadisi projesiyle alanın yeniden kazanılması, kentle bütünleştirilmesi ve İstanbul'u küresel platformda temsil edecek yeni bir çekim alanının oluşturulmasının hedeflendiği belirtilmektedir (Yerliyurt ve Hamamcıoğlu, 2005).

Haliç Kültür Vadisi projesinin uygulanması sonucu olarak, Şekil 3.1 incelendiğinde, 1 nolu alanda Miniaturk Açık Hava Müzesi, Silahtarağa'daki elektrik santralinin olduğu 2 nolu alanda Bilgi Üniversitesi'nin kampüsü, mezbahaların bulunduğu 3 nolu alanda Söğütözü'nde Haliç Kongre Merkezi, Fes fabrikasının olduğu 4 nolu alanda Feshane Uluslararası Kongre ve Kültür Merkezi, Lengerhane olarak bilinen Osmanlı Deniz Kuvvetleri Çapa Fabrikası ve Hasköy Rıhtım'dan dönüşen 5 nolu alanda ulaşım, teknoloji ve sanayi müzesi olan Rahmi Koç Müzesi, tütün fabrikası deposu ve sigara fabrikasının olduğu 6 nolu alanda Kadir Has Üniversitesi yer almaktadır. Miniaturk'ün Haliç'in kültürel koridorunun bir parçası olmasıyla, taşıdığı kültürel değer makro ölçekte görülmektedir.

Bu kültürel dönüşümün benzeri, Thames nehri kıyısındaki eski sanayi alanlarının ve yok olmuş kültürel miras öğelerinin müze alanlarına dönüştürülmesiyle gerçekleştirilmiştir. Thames nehri kıyısında Tate Modern müzesi ve Sheakspeare's Globe Tiyatrosu alanın önemli kültürel mekânlarıdır.

Şekil 3.1 : Haliç kıyı bandındaki kültürel kurumlar (1- Miniaturk Açık Hava Müzesi, 2- Bilgi Üniversitesinin kampüsü, 3- Haliç Kongre Merkezi, 4- Feshane Uluslararası Kongre ve Kültür Merkezi, 5- Rahmi Koç Müzesi, 6- Kadir Has Üniversitesi).

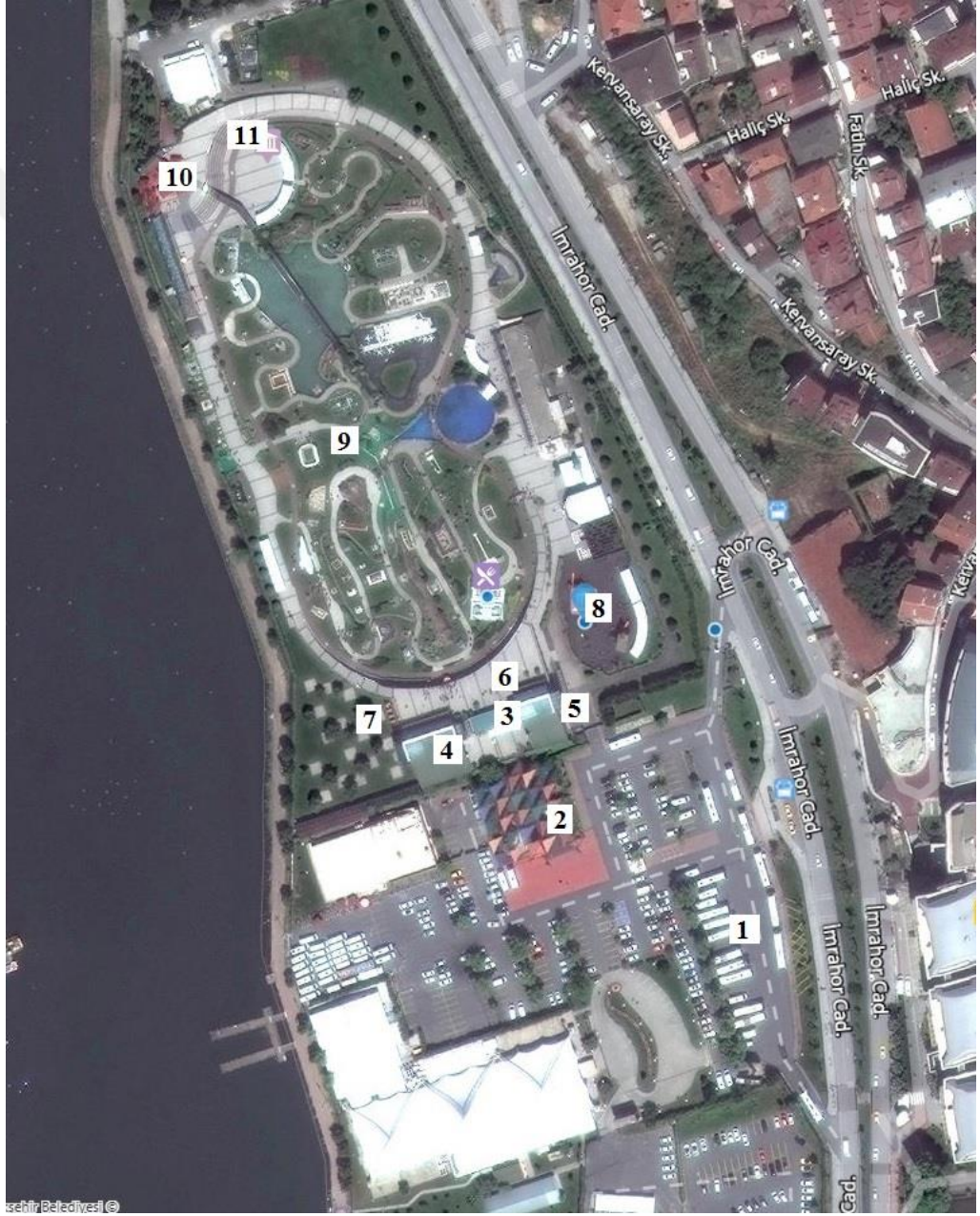
2001 yılında yapımı İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. tarafından başlatılan, 23 Nisan 2003 tarihinde Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda açılış yapan, Miniaturk, “büyük ülkenin küçük bir modeli” sloganıyla yola çıkmıştır (URL-72).

Miniaturk'un aynı zamanda kültür ve sosyal sorumluluk projesi olduğu belirtilerek, gençlerin üzerinde yaşadıkları toprakların köklü bir uygarlığa şahit olduğunu göstermenin hedeflendiği ifade edilir (Osmanoğlu, 2005). Aynı zamanda bilet fiyatlarının İstanbul'un özel müzelere oranla uygun olması da bu savı desteklemektedir. Bu açıdan Miniaturk'un kültürel eğitim vizyonu ile kurulduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda “kısa sürede Türkiye turu” atabilmenin mümkün

kıldıklarını belirtmelerinden dolayı, turizm ve tanıtma işlevlerini yerine getirme motivasyonlarının da mevcut olduğu düşünülmektedir.

Açık Hava Müzesinin Kuruluşu ve Maket Yapılacak Anıtların Seçimi:

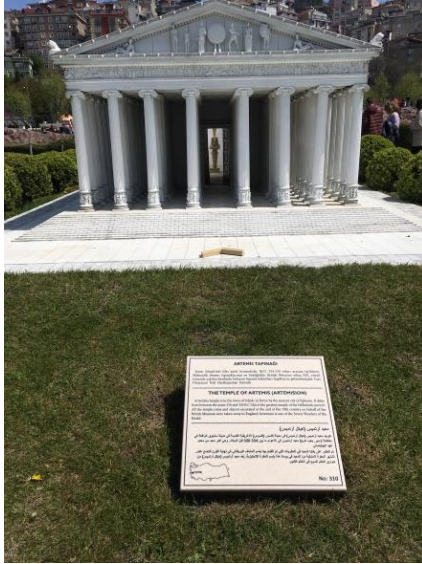
Kuruluşu 22 ayda, 10 milyon dolar maliyetle tamamlanan (Osmanoğlu, 2005) 6 hektarlık alana kurulan Miniatürk açık hava müzesinin (Şekil 3.2), 1,5 hektarı maketlerin bölümü, 4 hektarı açık ve yeşil alan, 3500 m²lik bölümü kapalı alan, 2000 m²lik bölümü parkın peyzajında kullanılan havuz alanıdır.

Şekil 3.2 : Miniatürk Açık Hava Müzesi Yerleşim Planı (1- Otopark, 2- Giriş, 3- Bilet Gişesi, 4- Hediyelik Eşya Mağazası, 5- Ofisler, 6- Giriş Holü, 7- Açık Alan-Restoran, 8- Çocuk Oyun Alanı, 9-Sergi Alanı, 10- Kafe, 11- Gözlem Terası).

Miniatürk'ün, Hollanda Lahey'deki Madorodam minyatür açık hava müzesinden etkilenen Cengiz Özdemir'in girişimiyle Kültür A.Ş.'nin milenyum projelerinden biri olarak Büyükşehir Belediyesi yönetimine sunulduğu, planlama aşamasında Madorodam yetkililerinden danışmanlık alındığı ve yurtdışındaki diğer örneklerde incelemeler yapıldığı, minyatür parka konulacak eserlerin seçimi için Prof. Dr. İlber Ortaylı ve Haluk Dursun başkanlığında, sanat tarihçileri, akademisyenler ve küratörlerden bir heyet oluşturulduğu belirtilmektedir (Osmanoğlu, 2005). Miniatürk'teki modelleri yer alan eserlerin seçiminin bilimsel bir heyet tarafından yapılması kültür değerinin olduğunun bir diğer göstergesidir.

Miniatürk, Türkiye'nin en bilinen anıtları ve kültürel peyzajlarının maketlerini içermesinin yanı sıra, kalıntıları British Müzesinde olan Artemis Tapınağı (Şekil 3.3) ve Halikarnas Mozolesi'nin (Şekil 3.4) ve Mekke'de 1781 tarihinde yapılan, 2002 yılında Suudi Arabistan tarafından yıkılan Osmanlı eseri olan Ecyad Kalesi'nin rekonstrüksiyonlarını barındırmaktadır. Bu açıdan yerinde görülemeyecek eserlerin illüzyonlarını oluşturmasıyla da Miniatürk'ün önemli bir kültürel çalışma yaptığı düşünülmektedir.

Şekil 3.3 : Artemis Tapınağı maketi.

Şekil 3.4 : Halikarnas Mozolesi maketi.

Seçimin ilk adımı olarak, Miniatürk'te sergilenmesi düşünülen İstanbul, Anadolu ve Osmanlı döneminde yapılan, Türkiye sınırları dışındaki anıtların ve kültürel peyzajların uzun listesi çıkarılmış ve ait olduğu dönemin yansıtılabilme potansiyeli, yapının özgünlüğü ve otantikliği, modelin yapımının fizibilitesi dikkate alınarak kısa liste haline getirilmiştir (Osmanoğlu, 2005).

Devamında teknik çizimlerin, rölövelerinin bulunurluğu ve yapının erişebilirliği dikkate alınarak, minyatür modeller hazırlanmıştır. Minyatür modeller yapılırken, CNC makineleriyle model parçaları oluşturulmuş, ayrıntıları el işçiliği ile tamamlanmıştır (Şekil 3.5 ve Şekil 3.6). Modellerin ince ayrıntılarıyla yapım sürecinde insan emeğinin de söz konusu olmasıyla, modellerin yeni kültürel objeler ele alınabileceği düşünülmektedir.

Şekil 3.5 : Miniaturk'teki modellerin ayrıntılarının tamamlanması- 1 (Osmanoğlu, 2005, s.96).

Şekil 3.6 : Miniaturk'teki modellerin ayrıntılarının tamamlanması- 2 (Osmanoğlu, 2005, s.96).

Minyatür parkta ayrıca, tren yolunun, otoyolunun (TEM), Atatürk Havaalanının, Vodafone stadyumunun, insan figürlerinin, vapurların, gemilerin ve Boğaziçi Köprüsü (15 Temmuz Şehitler Köprüsünün) de modellerine yer verilmiştir.

Açık hava müzesinde 2003 yılında ilk açıldığında 105 eser, 2011 yılında ise toplam 120 eser bulunan Miniaturk'te mevcutta 134 eser sergilenmektedir. Bu açıdan Miniaturk'ün koleksiyonunu sürekli geliştirdiği anlaşılmaktadır.

Miniaturk'teki Modeller:

Miniaturk açık hava müzesinde yer alan 134 eserden 59 tanesini Anadolu eserleri oluşturmaktadır. Bu eserler sırasıyla Mevlana Türbesi, Selimiye Camii, İzmit Saat Kulesi, Anıtkabir, TBMM Parlamento Binası, İshakpaşa Sarayı, T.C. Ziraat Bankası, Hacı Bayram Camii, Augustus Tapınağı, Antalya Yivli Minareli Camii, Safranbolu Evleri, Çanakkale Şehitleri Anıtı, Başarda 1657, Mersin Kız Kalesi, Zeynel Bey Türbesi, Adana Taş Köprü, Kırşehir Aşık Paşa Türbesi, Emir Bayındır Kümbeti & Ahlat Selçuklu Meydan Mezarlığı, Halilürrahman Camii ve Balıklı Göl, Diyarbakır Ulu Camii, Bursa Yeşil Türbe, Ertuğrul Gazi Türbesi, Bursa Ulu Camii, Somuncu

Baba Külliyesi, Erzurum Çifte Minareli Medrese, Selçuk İsa Bey Camii, İsmail Fakirullah ve İbrahim Hakkı Hazretleri Türbesi, Veysel Karani Türbesi ve Camii, Konya Alaeddin Camii, Manisa Muradiye Camii, Amasya Yalıbozu Evleri, İzmir Saat Kulesi, Nemrud Dağı Kalıntıları, Malabadi Köprüsü, Trabzon Sümela Manastırı, Mardin Taş Evleri, Meryem Ana Kilisesi, Konya Karatay Medresesi, Karaman Hatuniye Medresesi, Hitit Uygarlığı, Efes Celsus Kütüphanesi, Sivas Gök Medrese, Artemis Tapınağı, Halikarnas Mozolesi, Zeus Sunağı, Aspendos, Sivas Divriği Ulu Camii, Konya İnce Minareli Medrese, Aksaray Sultan Han, Niğde Alaeddin Camii, Peri Bacaları, Pamukkale, Kayseri Döner Kümbet, Hacı Bektaş-I Veli Külliyesi ve Atatürk Barajı yer almaktadır.

Modeller incelendiğinde Türkiye topraklarındaki farklı bölgelerin, farklı tarihsel dönemlerinden, çeşitli inançların ve kültürlerin en çok ziyaret çeken anıtları, ören yerleri ve kültürel peyzaj alanlarına yer verildiği görülmektedir. Bu çeşitlilik açısından Miniatürk'ün Anadolu'nun kültürel bir mozağını yansıttığı düşünülmektedir (Şekil 3.7).

Şekil 3.7 : Miniatürk'ten görünüm.

Müzenin İstanbul eserleri kısmında 61 eser yer almaktadır. Bu eserler sırasıyla Mini Stadyum, Mimar Sinan Türbesi, Anadolu Hisarı, Kabataş Erkek Lisesi, Süleymaniye Camii, Kız Kulesi, Kaymak Mustafa Paşa Camii, Kuleli Askeri Lisesi, Eyüp Sultan Camii, Pertevniyal Valide Sultan Camii, Pertevniyal Lisesi, Hıdiv Kasrı, Beylerbeyi Sarayı, Çırağan Sarayı, Dolmabahçe Saat Kulesi, Dolmabahçe Sarayı, Ertuğrul Fırkateyni, 15 Temmuz Şehitler Köprüsü, Atatürk Havalimanı, Ayasofya, Haseki Hürrem Hamamı, Sultan Ahmed Camii, Sadullah Paşa Yalısı, Kuzey Denizi Saha Komutanlığı, Topkapı Sarayı, Örme Sütun, Burmalı Sütun, Mısır Dikilitaşı, Alman

Çeşmesi, Sultan I. Ahmed Türbesi, Aya İrini Kilisesi, Yerebatan Sarnıcı, Soğukçeşme Sokağı, İTÜ Taşkışla Kampüsü, İTÜ Maçka Kampüsü, III. Ahmed Çeşmesi, Büyük Postane, Haydarpaşa Garı ve İskelesi, Küçüksu Kasrı, Rumeli Hisarı, Taksim Cumhuriyet Anıtı, Ahrida Sinagogu, Galata Kulesi, Kariye Müzesi, St. Antoine Kilisesi, Darüşşafaka Binası, Galatasaray Lisesi, Molla Gürani Camii, Kırk Çeşmeler Su Sistemi, Yedikule Zindanları, İstanbul Surları, TEM otoyolu, Mini Tren'dir.

Farklı uygarlıkların eserlerinin sergilendiği İstanbul modelleri incelendiğinde en çok ilgi çeken anıtların yanı sıra, mevcutta kullanımı devam eden ve turist ziyaretine açık olmayan İTÜ Taşkışla Kampüsü, Galatasaray Lisesi gibi yapılara da yer verildiği görülmüştür. Bunun yanı sıra, İstanbul'un ikonik alanları olan 15 Temmuz Şehitler Köprüsü ve millet bahçesi yapılması planlanan Atatürk Havalimanı gibi alanlara da yer verilmesi açısından İstanbul'un kültürel açıdan çeşitli yönleriyle temsil edildiği düşünülmektedir.

Sergide 14 adet yurtdışı eser yer almaktadır. Bunlar eserler sırasıyla Ecyad Kalesi, Mehmet Ali Paşa Camii, Şam İstasyonu, Kudüs Sultan Süleyman Suları Şam Kapısı, Hamidiye Saat Kulesi, Kubbetü's- Sahra, Mescid-i Aksa, Budapeşte Gül Baba Türbesi, Kosova Sultan Murad Türbesi, Romanya Gazi Ali Paşa Türbesi, Selanik Atatürk'ün Evi ve Mostar Köprüsü'dür.

Osmanlı döneminden kalan, Türkiye sınırları dışında yer alan eserler özel bir alan ayrılarak sergilenmesi, Miniaturk'un sadece Türkiye'deki eserlerin tanıtımı amacıyla kurulmadığının göstergesi olarak, kültürel mirasın evrenselliğine vurgu yapar nitelikte olduğu düşünülmektedir.

Özetle; Miniaturk açık hava müzesinin, Türkiye'nin ilk minyatür park projesi oluşu, İstanbul'un önemli kentsel alanlarından birinde oluşturulan kültür koridorunun bir parçası olması, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş.'nin kültür ve sosyal sorumluluk projesi olduğu belirtilmesi, müzede modelleri yer alan eserlerin seçiminin bilimsel bir heyet tarafından yapılması, yerinde olmaması nedeniyle ziyaret edildiğinde yapısal olarak görülemeyecek eserlerin illüzyonlarının oluşturulması, modellerin yapım sürecinde ince ayrıntılarda insan emeğinin söz konusu olması, eserlerin tarihsel ve bölgesel seçimiyle Anadolu uygarlıklarının

kültürel bir mozaigini yansıtmayı, İstanbul'un kültürel açıdan çeşitli yönleriyle temsil edilen ikonik yapılarını da içermesi ve yurtdışında yer alan eserlere yer vererek kültürel mirasın evrenselliğine vurgu yapması açılarından kültürel değer taşıdığı sonuca varılmıştır.

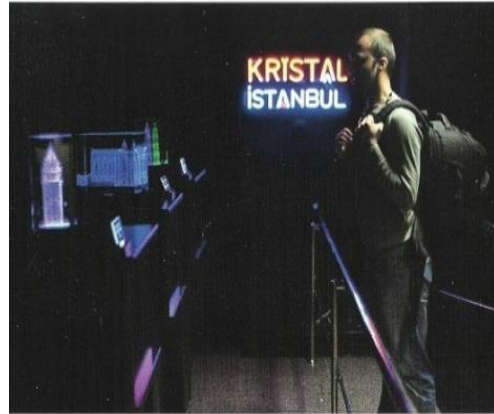
3.2 Miniaturk Açık Hava Müzesi'nin Eğitim İşlevi

Çalışmanın bu bölümünde Miniaturk açık hava müzesinin eğitim değerini incelemek için, Miniaturk'te modeller dışında yer alan etkinliklerden ve web sitesinde eğlenerek öğrenme vizyonunu içermesinden başlayarak, müzedeki yönlendirme tabelaları, broşürlerde ve modellerin açıklamalarında yer alan bilgilerin kapsamı, Miniaturk'un gezi rotaları ve Miniaturk park için geliştirilen sesli rehber uygulamasının içeriği incelenmiştir.

Öncelikle Miniaturk'te maketlerin yer aldığı alanın yanı sıra, milli mücadeleyi anlatan Panorama Zafer Müzesi (Şekil 3.8) kristal cam içine lazerle işlenerek anıtların görüntülerinden oluşturulan Kristal İstanbul Müzeleri (Şekil 3.9), ücretsiz otopark alanı, alışveriş alanları, yeme-içme alanları, çocuk oyun alanları, gezi treni ve Türkiye-İstanbul simülasyon helikopter turu gibi aktiviteler ve olanaklar bulunmaktadır.

Şekil 3.8 : Panorama Zafer Müzesi.

Şekil 3.9 : Kristal İstanbul Müzeleri.

Bunun yanı sıra, masal ağacı (Şekil 3.9), satranç alanı gibi çocuklara uygun aktiviteleri de içeren Miniaturk'te *“ziyaretçilerin hoşça vakit geçirmesi, eğlenirken öğrenmesi için gerekli her şey düşünüldüğü”* müzenin web sitesinde belirtilir (URL-89). Bu açıdan Miniaturk'un eğlendirerek eğitim vermeyi amaç edindiği anlaşılmaktadır (Şekil 3.10 ve Şekil 3.11).

Şekil 3.10 : Masal Ağacı, Miniaturk.

Şekil 3.11 : Miniaturk'te çocuklar.

Müzedeki yönlendirme tabelaları incelendiğinde, Miniaturk'te yer alan açık ve kapalı alanlara yönelik (Şekil 3.12) ve gezi rotalarına yönelik (Şekil 3.13) olmak üzere İngilizce çevirilerinin bulunduğu 2 çeşit tabela kullanıldığı görülmektedir.

Miniaturk'ün geneli için kullanılan tabelaların yüksekliği ve büyüklüğü okunaklı ve yardımcı olacak nitelikte olduğu düşünülmekle birlikte, gezi rotaları için kullanılan tabelaların oldukça küçük ve özensiz hazırlandığı dikkat çekmektedir. Bunun bir sebebinin, müzenin modellerinin Anadolu, İstanbul ve yurtdışı eserlerinin hâlihazırda gruplandırılmış olması ve rotaların karışmasının mümkün olmasının düşünülmesi şeklinde olduğu tahmin edilmektedir.

Şekil 3.12 : Gezi Güzergahı Yönlendirme Tabelası.

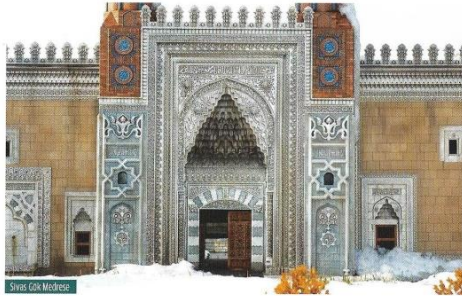
Şekil 3.13 : Genel Alan Kullanımları Yönlendirme Tabelası.

Miniaturk için hazırlanan 27 sayfalık kitapçıklarının ise, İngilizce ve Türkçe olarak hazırlandığı (Şekil 3.14), ücretsiz olarak müzenin girişinde sunulduğu görülmüştür.

Şekil 3.14 : Miniaturk broşürleri.

Kitapçıların içinde, Miniaturk'ün kuruluşu ve içeriği hakkında genel bilgiler, Miniaturk'te modeli yer alan tüm eserler hakkında yapım yılı, yeri, önemi, varsa mimarının bilgisi, mevcut durum bilgisini içeren genel bilgileri ve bazılarının görüntülerine yer verilmiştir (Şekil 3.15).

Efes Celsus Kütüphanesi

İzmir, Selçuk'tadır. Roma döneminde MS 115-117 yılları arasında yapılmıştır. Ruleri halindeki el yazmaları, galerilerden oluşan üst katlardaki dolap nisnelerinde saklanmıştır. 3. yüzyılda bölgeyi sarsan depremler sırasında okuma salonu yanarak tahrip olan kitablığın ön yüzü, daha sonra eski basamakların üstüne su havuzu yapılmışla bir cesmenin görkemli arka duvarı haline getirilmiştir.

Sivas Gök Medrese

Sivas'ın sembolü haline gelen Gök Medrese, Selçuklu Başveziri Şahip Ata tarafından 1271 yılında Minar Kalyan'a yapılmıştır. Çifte minareli taç kapısı ve kapının üzerindeki süslemeler, yapının en görkemli bölümüdür. Süslemelerde 12 tur hayvan başı, yıldız ve hayat ağacı motifleri yer alır. 1934-1967 yılları arasında müze olarak kullanılmıştır.

Artemis Tapınağı

İzmir, Selçuk'taki Efes Antik Kenti'ndedir. MÖ 334-320 yılları arasında tanrıhenic Helenistik dönem tapınağının en büyüğüdür. British Museum adına 19. yüzyıl sonunda yapılan kazılarda bulunan tapınak kalıntıları, İngiltere'ye götürülmüştür. Eser, dünyanın Antik Çağ'daki yedi harikasıdır.

Halikarnas Mozolesi

MÖ 4. yüzyıla ait eser, dünyanın Antik Çağ'daki yedi harikasıdır. Pers Valisi Mausolus'un anısına eşi tarafından yaptırılmıştır. Mozolenin parçaları bugün Londra'da British Museum'da sergilenmektedir.

Zeus Sunağı

MÖ 197-159 yılları arasında İzmir'in Bergama ilçesinde antik Pergamon kentinde inşa edilmiştir. Sütunları 170'lerdeki eser Helenistik dönem heykel sanatının ve Bergama heykeltiriciliğinin en görkemli kabartma örneklerini taşır. Berlin'de sergilenen müze, Pergamon Müzesi adıyla anılmaktadır.

Aspendos

MS 2. yüzyılda Antalya'da inşa edilen tiyatro, Sirk'in 6 kilometre doğusunda bulunan Aspendos Antik Kenti'nin en önemli yapısidir. İmparator Antoninus Plus döneminde yapılmıştır. 15.000 seyirci kapasiteli Aspendos, Anadolu'da ilk çağdan günümüze sağlam ulaşabilen dört tiyatrodan biridir.

Sivas Divriği Ulu Camii

1229 yılında inşa edilen eser, Sivas ilimzde Mengüçöğlu Sultanı Ahmed Şah tarafından yaptırılan eserin mimarı Ahiatı Hürremşah'tır. Özellikle oymalı geometrik ve cökme motifli taç kapısıyla Anadolu'daki en önemli eserler arasında yer almaktadır.

Konya İnce Minareli Medrese

1260-1264 yılları arasında Selçuklu Başveziri Şahip Ata tarafından Konya'da yaptırılmıştır. Taç kapısında minarının Abdullah Oğlu Kelük olduğu yazılıdır. Çinilerle süslü minaresi ve işlemeli taç kapısıyla ünlüdür. 1901 yılında düşen bir yıldırımla ilk serefe kadar yıkılan minaresi, restorasyondan sonra alacağı görünüme Miniaturk'te sergilenmektedir.

Aksaray Sultan Han

Aksaray'da, kendi adıyla anılan Sultan Han kasabasıdır. Anadolu Selçuklu Sultanı I. Alaeddin Keykubad tarafından yaptırılan eser, 1229 yılında tamamlanmıştır. Mimar Sami Muhammed bin Havlan'dır. 4800 metrekare alanıyla Anadolu'daki Selçuklu kervansaraylarının en büyüğü olan Sultan Han, klasik Selçuklu kervansaray semasının da en çarpıcı örneklerindendir.

Nigde Alaeddin Camii

Nigde'deki eser, 1223 yılında Selçuklu Sultanı I. Alaeddin Keykubad tarafından yaptırılmıştır. Nigde'nin en eski eseri olan caminin mimarı Mahmud Oğlu Sıddıktır. Geometrik motiflerle süslenen doğu kapısında minarına ve Alaeddin Keykubad'a övgüler yer almaktadır.

Peri Bacaları

Esiye ender rastlanan Nevşehir'deki doğal oluşum, dünyada Kapadokya, Türkiye'de ise

görüntüsünden oturu Peri Bacaları adıyla anılır. Kayalık vadide erozyon sonucu meydana gelen volkanik tüflerden oluşmuştur. İçeri, Bizans döneminde Roma iskençelerinden kaçan Hristiyan papazları tarafından oluşturulmuş birkaç katlı kilise ve manastır haline getirilmiştir.

Pamukkale

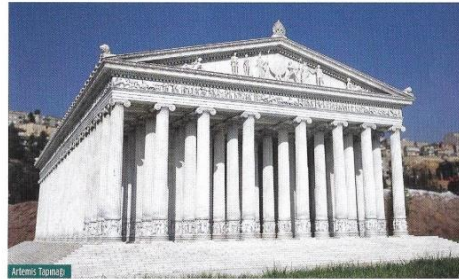
Denizli ilimizdeki doğal oluşumun dünyada bir başka örneği bulunmamaktadır. Karbondioksit yönünden zengin 35°C sıcaklıktaki kireçli suyun akarken donarak oluşturduğu basamaklı havuzlardır. Pamuka benzer görüntüsü ve çevredeki tarihi kale kalıntıları nedeniyle Pamukkale adını almıştır.

Kayseri Döner Kumbet

Kayseri'de 1276 yılında inşa edilmiştir. Selçuklu Sultanı I. Alaeddin Keykubad'ın kızı Şah Cihan Hatun için yaptırıldığından Şah Cihan Hatun Kumbeti olarak da bilinir. Türbenin 12 yüzünün her biri bir kişisel ve geometrik motiflerle süslenmiştir.

Hacı Bektaş-ı Veli Külliyesi

Bektasî Tarikatı'nın esin kaynağı ve yonçerilerinin piri sayılan büyük Türk mutasavvıfı Hacı Bektaş-ı Veli'nin Nevşehir ilimizdeki türbesidir. 14. yüzyılda inşa edilmiştir. 19. yüzyılda geçirdiği onarım sonucu bugünkü durumunu alan Hacı Bektaş-ı Veli Türbesi, önemli bir ziyaret yeridir.

Şekil 3.15 : Miniaturk broşüründen görünüm.

Modellerin yerlerinin isimleriyle üzerine işaretlendiği lavaboların, hediyelik eşya, mescit, yiyecek- içecek stantları, kafeterya, oyun alanı ve otoparkın müzenin neredesinde olduğunu gösteren Miniaturk'ün haritası (Şekil 3.16) da bulunmaktadır.

Şekil 3.16 : Miniaturk broşüründe yer alan Miniaturk haritası.

Alanda yapılan çalışmalar esnasında, Miniaturk'ün kitapçığında yer alan haritanın ziyaretçileri tarafından sıkça kullanıldığı gözlemlenmiştir. Aynı zamanda kitapçığın

tek sayfalık broşürlere göre daha kalıcı bir yapıda hazırlanması, ziyaret sonrasında da saklanarak eğitim materyali olarak kullanılabilmesine imkân sağladığı düşünülmektedir.

Miniatürk'te Anadolu eserleri, İstanbul eserleri ve yurtdışı eserleri olmak üzere 3 bölümde ele alınmış olan gezi rotalarında yapılan incelemede, Anadolu eserlerinin bulunduğu bölgenin giriş kısmına yakın konumlandırıldığı, İstanbul eserlerinin müzenin diğer kısmına konumlandırıldığı ve yurtdışı eserlerin müzenin Haliç kıyısına yakın kısmına lineer biçimde sıralandığı gözlemlenmiştir. Alan kullanımının müzenin tümüne yayılması ve rotaların eserlerin kökenlerine göre 3 ana bölümde gruplandırılmasının müze anlayışına uygun ele alındığı görülmektedir.

Rotaların kendi içinde yapılan incelemede ise, özellikle Anadolu eserlerinin güneydoğu- iç Anadolu, Trakya, ege, doğu Anadolu ve Marmara bölgesi gibi bir bölge gruplandırılmasının veya kronolojik sıralamasının yapılmadığı görüldüğünden bu yönde bir çalışmanın yapılmasının kültürel açıdan daha uygun olacağı düşünülmektedir. Modellerin açıklamaları açısından ise, İngilizce, Arapça çevirilerin yer aldığı, broşürde yer alan bilgiler ile aynı kapsamda (yapım yılı, yeri, önemi, varsa mimarının bilgisi, mevcut durum bilgisini içeren genel bilgiler) olduğu ve Türkiye haritasında bulunduğu ilin işaretlendiği (Şekil 3.17); açıklama tabelalarının yürüyüş rotasına bakacak açıda yerleştirilmesi büyüklüğünün modeller ile beraber değerlendirildiğinde uygun olduğu (Şekil 3.18) görülmüştür. Bu açıdan tabelaların eğitici bir değeri olduğu düşünülmektedir.

Şekil 3.17 : Maket bilgi tabelaları.

Şekil 3.18 : Maket bilgi tabelalarının konumlandırılması.

Miniatürk ziyaretçileri için İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanmış olan bir telefon uygulaması bulunmaktadır. Bu uygulamaya ilişkin anlatımlar müzenin girişindeki panoda ziyaretçiye verilmektedir (Şekil 3.19). Telefon uygulamasında, maket eserlere ilişkin bilgilerin yanı sıra, Miniatürk hakkında bilgiler, miniatürk haritası diğer alanlar, eğlence alanları, etkinlikler ve karekod okutma sekmeleri (Şekil 3.20) yer almaktadır.

Şekil 3.19 : Miniatürk bilgi panosu.

Şekil 3.20 : Miniatürk uygulaması.

Bu uygulamada ziyaretçiler bir yandan müzede bulunan eserler ile ilgili yazılı ve görsel bilgiler alabilirken diğer yandan da müze içi yürüyüş rotalarına ulaşabilmektedir.

Müze içinde 4 adet yürüyüş rotası ziyaretçilere sunulmaktadır. Bunlardan ilkinde Anadolu eserleri (Şekil 3.21), ikincisinde İstanbul eserleri (Şekil 3.22), üçüncüsünde yurtdışı eserleri (Şekil 3.23) ve dördüncüsünde tüm sergi gezi rotası (Şekil 3.24) sunulmaktadır.

Anadolu Eserlerinin sergilendiği ilk rota ortalama 60 dakika, yurtdışı eserlerinin bulunduğu ikinci rota ortalama 15 dakika, İstanbul eserlerinin sergilendiği üçüncü rota yaklaşık 60 dakika ve tüm serginin bulunduğu dördüncü rota ortalama 135 dakika sürmektedir.

Ayrıca müzede yer alan etkinlikler ile ilgili ziyaretçiler bu uygulama sayesinde bilgilendirilebilmektedir. Açık hava müzesinin yerleşim planı Şekil 3.2’de paylaşılmıştır.

Şekil 3.21 : Miniaturk Anadolu eserleri yürüyüş rotası.

Şekil 3.23 : Miniaturk yurtdışı eserler yürüyüş rotası.

Şekil 3.22 : Miniaturk İstanbul eserleri yürüyüş rotası.

Şekil 3.24 : Miniaturk tüm sergi yürüyüş rotası.

Bu uygulamada ayrıca, Miniaturk'te bulunan tüm eserlerin maketlerinin yazılı bilgileri, eserin açıklama tabelasında yer alan bilgilerle uyumlu olup, Türkiye'de bulunduğu il ve konum bilgilerini (Şekil 3.25) görsel bilgiler yapının fotoğrafları (Şekil 3.26), 360 derece görünümü (Şekil 3.27) ve Miniaturk'teki konumudur (Şekil 3.28).

Ayrıca sesli anlatım Türkçe, İngilizce, Fransızca, Almanca, Rusça, Arapça, Farsça, Japonca ve İspanyolca olmak üzere 9 dil seçeneğinde dinlenebilmektedir.

Müze yürüyüş rotasının tasarlanarak, ücretsiz bir telefon uygulamasıyla ziyaretçilerine sunulması, uygulamanın ziyaret sonrasında da kullanılabilir olması, uygulamada yapıların bilgilerinin yanı sıra görüntülerinin ve konum bilgilerinin yer alması önemli ölçüde eğitici metaryaller olduğu düşünülmektedir.

Özetle, Miniaturk'te modeller dışında daha küçük yaşta ziyaretçilerin ilgisini çekebilecek etkinlikler ile, farklı tarihi konuda kapalı alanda ek iki müzenin yer alması, müzenin eğlenerek öğretme işlevini websitesinde öne çıkarması ve bu yönde

ziyaretleri teşvik etmesi, müze broşürlerinin kapsamlı ve kalıcı olacak biçimde tasarlanması, modellerin açıklamalarının kısa, öz ve net olması, Miniaturk için ücretsiz bir uygulama geliştirilerek ziyaret sonrasında da kullanılmasının mümkün kılınması gerekçeleriyle eğitim işlevinin olduğu sonucuna varılmıştır.

Şekil 3.25 : Miniaturk uygulamasında yapının fotoğrafları.

Şekil 3.26 : Miniaturk uygulamasında 360 derece görünüm.

Şekil 3.27 : Miniaturk uygulamasında yapının konumu.

Şekil 3.28 : Miniaturk uygulamasında modelin müzedeki yeri.

3.3 Miniaturk'ün Eğitim ve Kültür Değerine Yönelik Alan Araştırması

Türkiye'deki müze ziyaret alışkanlığından yola çıkarak açık hava müzelerinin kullanımının Miniaturk örneği üzerinden araştırıldığı alan çalışmasında iki yöntem üzerinden ilerlenmiştir.

Bu yöntemlerden ilki Miniaturk'e gelen ziyaretçiler ile yerinde yapılan anket çalışmasıdır. Bu çalışmada ziyaretçilere sosyo-ekonomik özelliklerinden başlayarak müze ziyaret alışkanlıkları sonrasında da Miniaturk değerlendirmeleri üzerinden birtakım sorular sorulmuştur.

İkinci alan araştırma yönteminde ise Miniaturk yetkilileri ile birebir görüşmeler yapılmış ve değerlendirmeleri alınmıştır. alan araştırmasından elde edilen bulgular, yerinde inceleme sırasında yapılan gözlemlerle beraber çalışmanın sonuç bölümünde özetlenmiştir.

3.3.1 Ziyaretçi anketi çalışması

Açık hava müzelerinin kullanım alışkanlıklarının ziyaretçiler tarafından değerlendirildiği bu alan araştırma çalışmasında, Miniaturk'e gelen ziyaretçilere yöneltilen sorulardan yola çıkarak aşağıda sıralanan araştırma sorularının yanıtlarına ulaşılmaya çalışılmıştır.

- Açık hava müzelerinin kullanıcıları kimlerdir?
- Açık hava müzelerinin ziyaret amacı nedir?
- Açık hava müzelerinin etki alanı nedir?
- Açık hava müzelerinin eğitim ve kültür değeri nedir?
- Miniaturk ziyaret deneyimini nasıl değerlendirmektedir?
- Miniaturk'ün daha etkin kullanımı için neler yapılabilir?

Anket çalışması Ocak- Şubat 2019 döneminde ve genel olarak sıcaklıkların mevsim normallerinin üzerinde olduğu güneşli bir havada, Miniaturk gezilerini tamamlayan 104 ziyaretçiyle yüzyüze gerçekleştirilmiştir.

Yöneltilen ilk sorular ziyaretçileri tanımaya yöneliktir. Kullanıcıların cinsiyetleri, yaşları, medeni durumları, çocuk sahiplilikleri, ikamet ettikleri bölge, konut sahipliği gibi demografik verilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Böylelikle ilk olarak Miniaturk'ün kullanıcı profiline ortaya çıkarılması hedeflenmiştir.

Anket çalışmasının ikinci bölümünde ziyaretçilerin açık hava müzesi tercihlerinin nedenlerini anlamaya yönelik sorular yöneltilmiştir. Müze ziyaretlerinde beklentiler ile Miniaturk ziyaretinden beklentilerin nasıl farklılaştığı, Miniaturk ziyaretinin arkasındaki asıl neden bu bölümde irdelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde Miniaturk açık hava müzesinin etki alanını anlamaya yönelik birtakım sorular sorulmuştur. Ziyaretçilerin açık hava müzesine ne kadar bir mesafeden geldikleri, nasıl geldikleri, hangi şehirlerden Miniaturk ziyaretine katıldıkları sorgulanmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümü, Miniaturk deneyiminin ziyaretçilere eğitim ve kültür değerinin irdelenmesi amacıyla hazırlanmıştır. Burada Miniaturk açık hava müzesinin toplumun hangi kesimi için daha uygun olduğundan yola çıkarak müze deneyimlerinin ziyaretçilerde bıraktığı kazanımlar ziyaretçilere sorulmuştur.

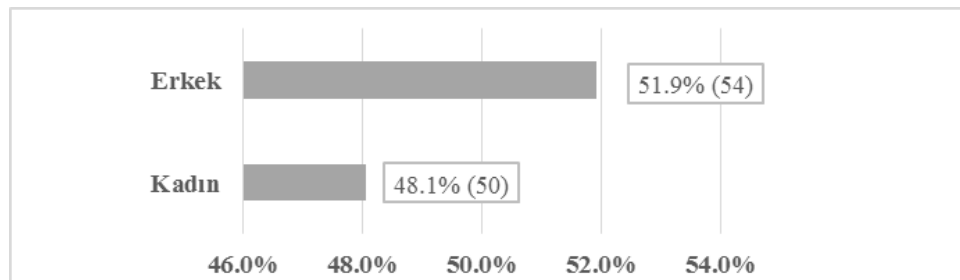
Ziyaretçi anketinin son bölümünde ise ziyaretçilerden Miniaturk deneyimlerini değerlendirmeleri, gelişim alanlarının puanlanması ve Miniaturk'ü daha sık ziyaret etmelerinin önündeki engellerin sıralanması istenmiştir. Ziyaretin son bölümünde elde edilecek olan bulgularda Miniaturk'ün ziyaret sıklığını artıracak olan uygulamaların önceliklendirilmesi de hedeflenmiştir.

3.3.1.1 Ziyaretçi profili

Miniaturk ziyaretçilerine yapılan anketin ilk aşamasında katılımcıların sosyo-ekonomik durumları ile birlikte Miniaturk açık hava müzesinin toplumun hangi kesimine hitap ettiği araştırılmıştır.

Bu bölümün ilk kısmında ziyaretçilere yaş, eğitim durumu, medeni hali ve konut sahipliği gibi genel demografik sorular yöneltilirken ikinci kısmında ise genel olarak müze alışkanlıkları ve Miniaturk ziyaretinin bu alışkanlıklardan farklılık ile benzerliklerine ilişkin çift yönlü sorular sorulmuştur.

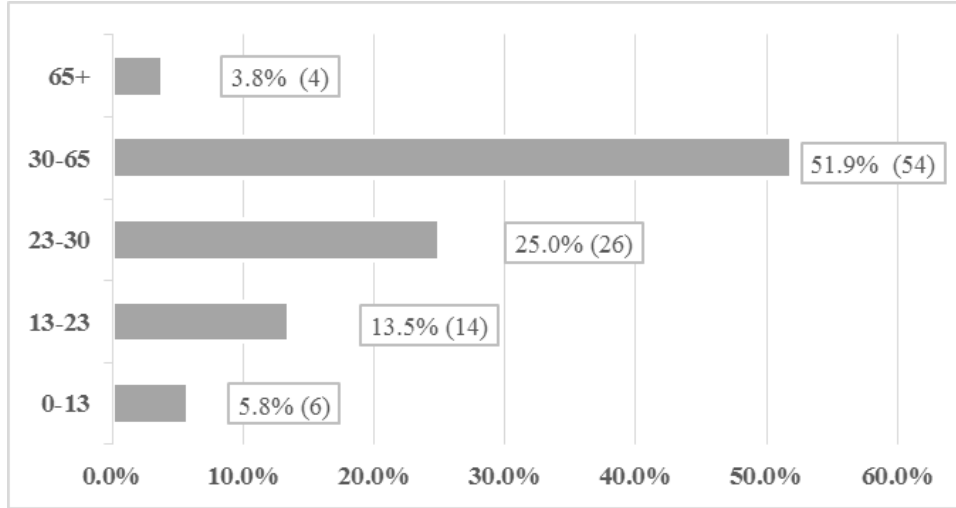
Şekil 3.29'da gösterildiği üzere ankete katılan ziyaretçilerin (54 erkek- 50 kadın) genel olarak cinsiyet dağılımında denge göze çarpmaktadır. Miniaturk ziyaretçileri arasındaki cinsiyet dağılımının genel olarak dengeli olmasının sebepleri arasında ailelerin Miniaturk'ü tercih etmeleri gösterilebilir.

Şekil 3.29 : Cinsiyet dağılımı.

Miniatürk'ü ziyaret edenlerin yaş dağılımına bakıldığında 52% (54 kişi) ile en çok 30-65 yaş aralığındaki orta yaş kesiminin ziyaret ettiği gözlenmiştir (Şekil 3.30).

İkinci grup olarak üniversite öğrencileri ile bekar kesimi oluşturan 23-30 yaş grubu katılımcılar (26 kişi) toplam ziyaretçilerin yaklaşık 25%'ini oluşturmaktadır. 65 yaş üzeri ile 23 yaş altını oluşturan genç ve yaşlı kesimin toplamı (24 kişi) ise ortalama 23%'tür.

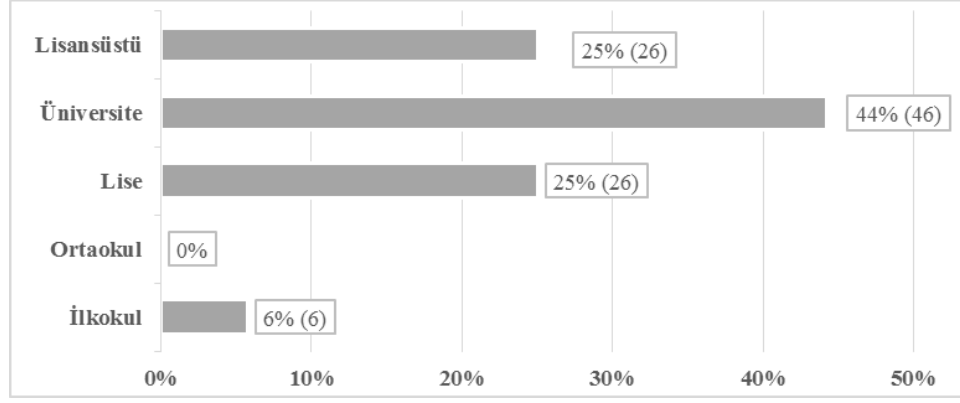

Şekil 3.30 : Yaş dağılımı.

Miniatürk'ü ziyaret edenlerin arasında yapılmış olan anket çalışmasında öne çıkan demografik verilerden biri olan eğitim durumunda, lisans ve lisansüstünü oluşturan yükseköğrenim görmüş kesim (72 kişi) toplam ziyaretçilerin içinde yaklaşık 69%'u oluşturmaktadır.

Müze ve açık hava müzelerinin ziyaretlerinin sıklığında eğitim durumunun önemli bir rolü bulunduğunu bu veri ışığında söylemek mümkündür.

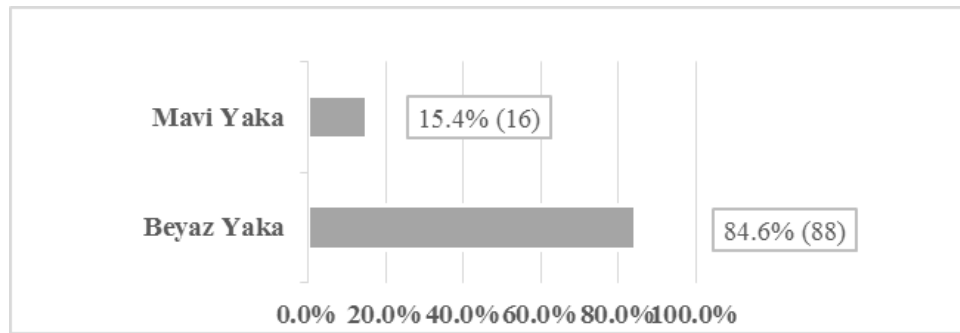
Şekil 3.31'de verilmiş olan detaylar gözönüne alındığında ziyaretçilerin yalnızca 6%'lık kesimini ortaöğretim ve altı grup oluşturmaktadır. Toplam ziyaretçilerin 25%'ini ise lise mezunları oluşturmaktadır.

Şekil 3.31 : Eğitim durumu.

Yapılmış olan anket çalışmasında ziyaretçilere herhangi bir fiziksel engellerinin olup olmadığı sorusu iletilmiştir. Anket yapılan kişiler arasında yaklaşık 98% oranında (102 kişi) katılımcının herhangi bir fiziksel engeli bulunmadığı görülmüştür. Bu durum Miniaturk'ün fiziksel engeli bulunan kişiler için uygunluğunun sorgulanması ve açık hava müzelerinin tasarım aşamasındayken özellikle engelli dostu planlanmaları gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Anket çalışmasında ziyaretçilerin demografik özellikleri bölümünde mesleklerinin ne olduğu sorusu iletilmiştir. Şekil 3.32'de gösterildiği üzere katılımcıların 85%'lik kısmı (88 kişi) beyaz yakalı çalışanlardır. Beyaz yakalı çalışanlar içinde en yaygın olan meslek gruplarının doktorlar, öğretmenler, mimarlar ve mühendisler olduğu gözlenmiştir. Mavi yakalı meslek gruplarında ise en yaygın katılımcıların askerler olduğu görülmüştür.

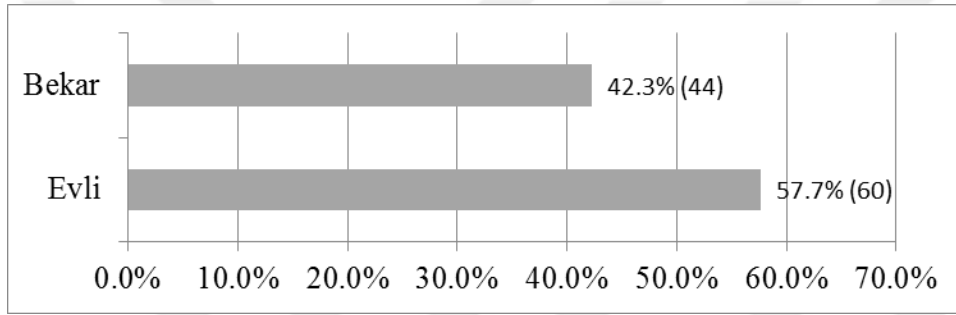
Şekil 3.32 : Meslek dağılımı.

Miniaturk ziyaretçilerine mesleklerinin ne olduğunun yanında güncel çalışma durumları da sorulmuştur. Ziyaretçilerin 79%'luk kısmı (83 kişi) mevcutta çalıştıklarını iletilmişlerdir. Kalan 21%'lik (21 kişi) çalışmayan bölümün ise neredeyse tamamı öğrenci ve emeklilerden oluşmaktadır. Böylelikle işgücüne

katılmayan ya da işsiz kesimin müze ve açık hava müzesi ziyareti tercih etmediği yada bu tür kültürel aktivitelerin önceliklerinde olmadığı yorumu yapılabilir.

Anket katılımcılarının medeni durumları arasında Şekil 3.33'te görüleceği üzere bir denge gözlenmektedir. Ancak anket uygulanan çiftlerde evli cevabı alınan kişinin eşine ayrıca anket uygulanmamıştır. Böylece gerçekte Miniaturk ziyaretçilerinin çoğunun evli olduğundan bahsedilebilir.

Evli olan kesim içinde (60) 75%'inin çocuğunun olması (45) dikkat çekmektedir. Bu veriler ışığında açık hava müzelerinin çocuklu ailelerin kaliteli vakit geçirebilecekleri ve eğlenerek öğrenebilecekleri ortamlar sağlayacağı tezi birkez daha ortaya koyulabilmektedir.

Şekil 3.33 : Medeni durumu.

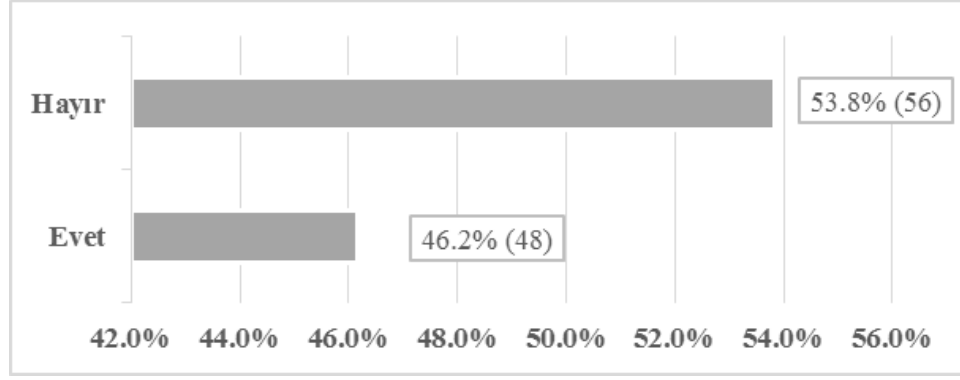
Miniaturk'e gelen ziyaretçilerin ortalama 76,9%'u (80 kişi) İstanbul ilinde ikamet etmektedir. İstanbul'da ikamet eden kişilerin arasında Anadou yakası ve Avrupa yakası olarak bir denge bulunduğu gözlenmiştir.

Bunun yanında Ankara, İzmir, Bursa, Adana vs gibi büyük illerin yanısıra Erzurum, Nevşehir gibi daha uzak illerden de gelen ziyaretçiler Minaturk'ü ziyaret etmektedir.

Açık hava müzelerinin turizm potansiyelinden böylelikle söz etmek mümkündür. Katılımcıların yalnızca 2,0%'lik kesiminin (2 kişi) yurtdışından geldiği gözlenmiştir. Böylece yabancı turistlerin toplam ziyaretçiler içerisindeki payının artırılması için daha fazla tur uygulaması ve bilgilendirme/ yönlendirme yapılması çözüm olabilir.

Ziyaretçi anketinde katılımcıların demografik özelliklerinde yöneltlen son soru ise konut sahipliğidir. Miniaturk'ü ziyaret eden anket katılımcılarının 46%'sı (48 kişi) kendi konutlarında ikamet etmektedir.

Şekil 3.34'te gösterildiği üzere yaklaşık 54%'lük ziyaretçinin (56 kişi) ise konut sahipliği bulunmadığı görülmüştür.

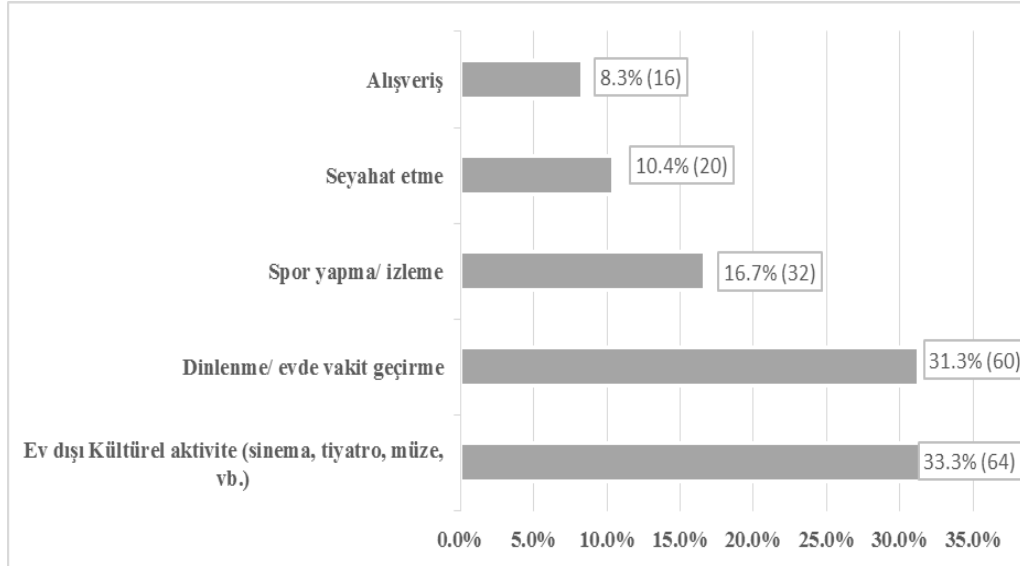

Şekil 3.34 : Konut sahipliği.

Ziyaretçilere iletilen boş zamanlarını değerlendirme şekli sorusunu 2 seçenek seçebilecekleri belirtilerek yöneltildiğinde, katılımcıların 33%’lük kısmı (64 kişi) sinema, tiyatro, müze gibi ev dışı kültürel aktiviteler olarak yanıtlamıştır.

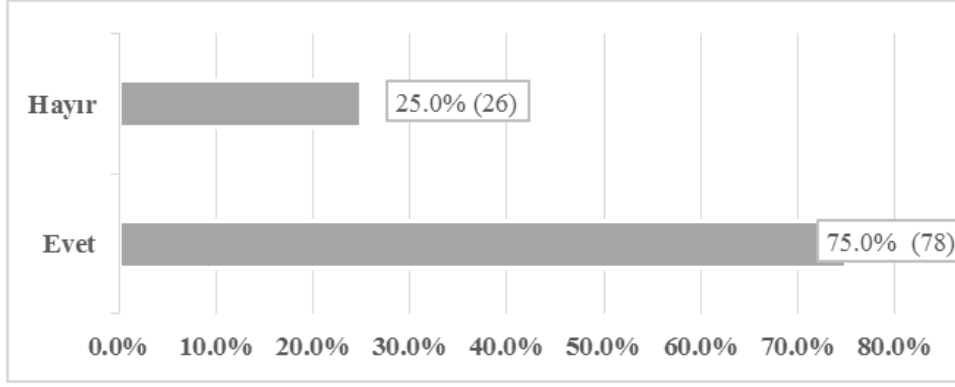
31%’lik kısım dinlenme ve evde vakit geçirme cevabını vermiş olup anket çalışmasının yapıldığı Ocak- Şubat 2019 döneminin bu cevapta etkisinin olabileceği unutulmamalıdır. Şekil 3.35’te görülebileceği gibi en düşük yanıtlar seyahat ve alışverişe ayrılmıştır.

Yine dönemin ekonomik ve siyasi durumu neticesinde katılımcıların zamanlarını alışveriş ve seyahate daha az ayırıyor olmaları olasıdır.

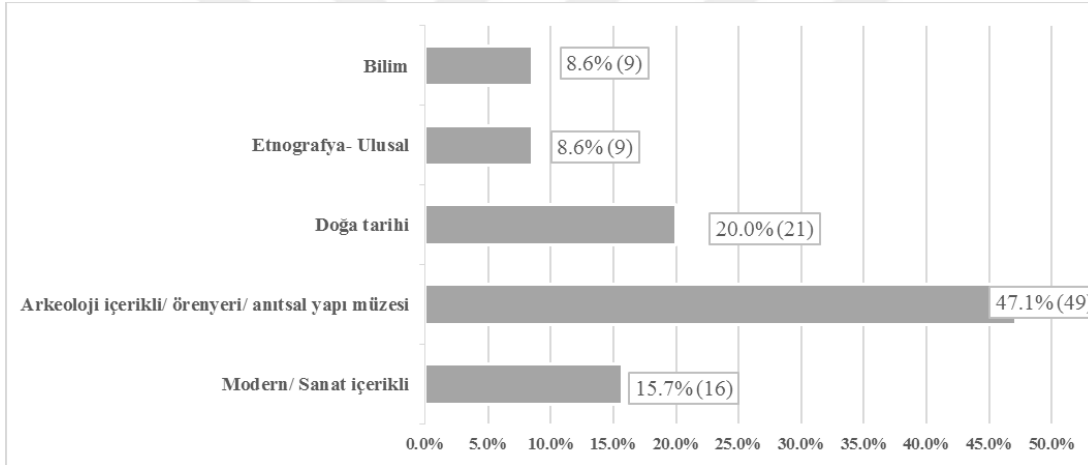
Şekil 3.35 : Boş zamanlarını değerlendirme yolu dağılımı.

Miniatürk ziyaretçilerinin 75%’i (78 kişi) son 12 ay içinde müze ziyareti yaptığını iletmıştır. 25%’lik kesim ise son 12 ay içinde hiç müze ziyareti gerçekleştirmemiştir (Şekil 3.36).

Şekil 3.36 : Son 12 ayda müze ziyareti yapıp yapılmadığı.

Anket çalışmasında ziyaretçilere genel müze tercihleri sorulmuştur. Şekil 3.37’de gösterildiği gibi en fazla tercih edilen müzeler (49 kişi) arkeoloji içerikli, örenyeri ve anıtsal yapılara ait müzelerdir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre en az tercih edilen müzeler ise etnografya ve bilim müzeleri (%8.6) olmuştur.

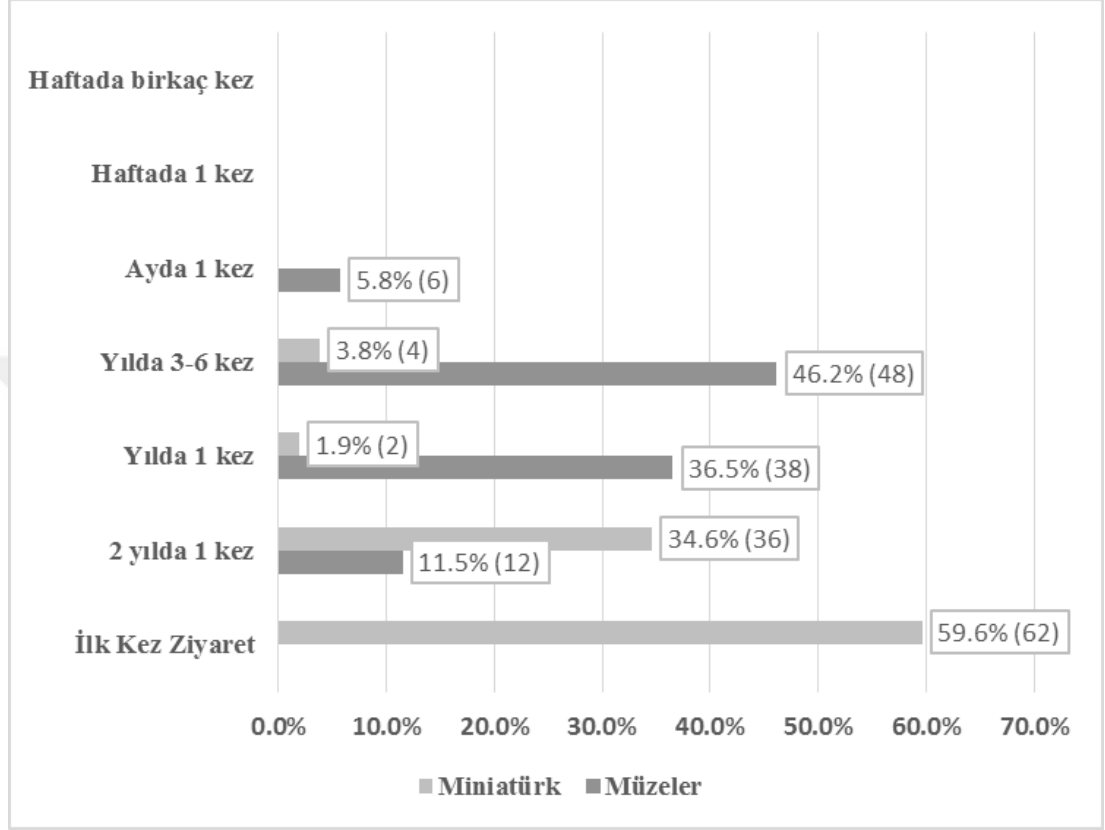

Şekil 3.37 : Ziyaretçilerin müze tercihleri.

Katılımcılara müzeleri ve Miniaturk’ü ne sıklıkta ziyaret ettikleri sorusu iletilmiştir. Genel olarak ankete katılan ziyaretçilerin 90%’ına yakın bir kısmı yılda en az 1 kez müze ziyareti yaptığını iletmıştır.

Bu soruya verilen en yaygın cevap katılımcıların yılda 3-6 kez müze ziyareti yaptıkları yönünde olmuştur. Şekil 3.38’de görüleceği üzere Miniaturk ziyaretinde ise müzelere kıyasla ziyaret sıklığında farklılıklar göze çarpmaktadır. Ziyaretçilerin yarısından fazlası Miniaturk’ü ilk kez ziyaret ettiklerini belirtmişlerdir. Daha önce Miniaturk’ü ziyaret edenlerin ise büyük çoğunluğu ancak 2 yılda bir kez müzeyi ziyaret etmektedir.

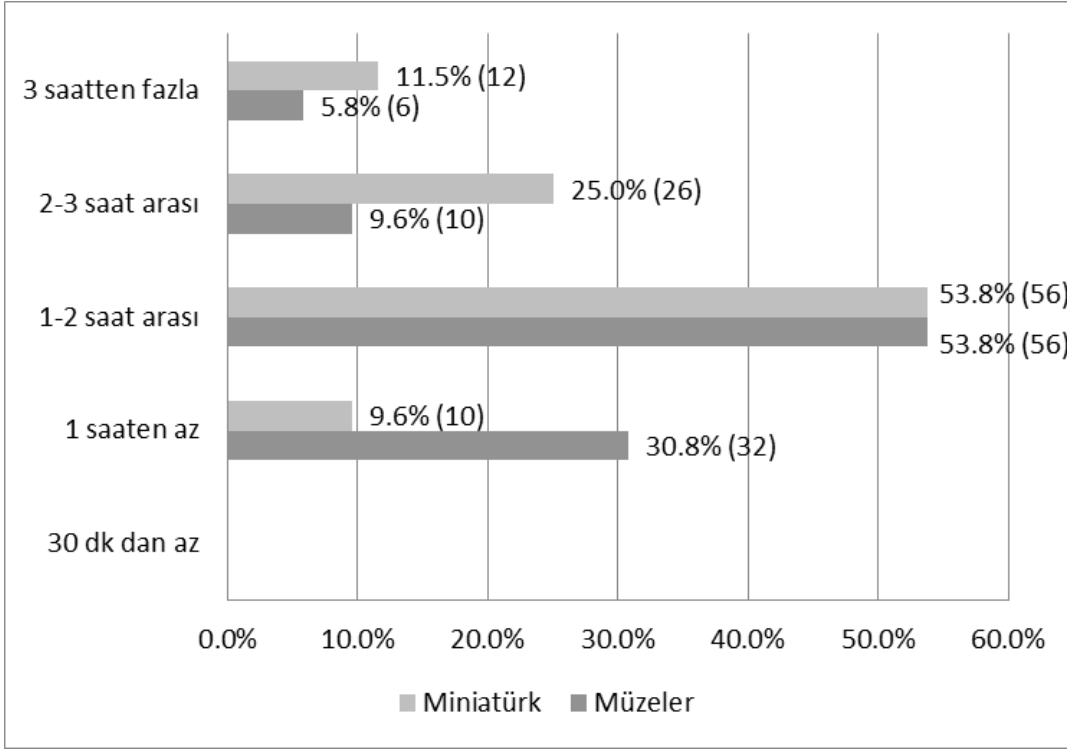
Anketin devamında ziyaretçilere Miniaturk'u 12 ay içinde tekrar ziyaret etmeyi düşünüp düşünmeyecekleri de sorulmuş ve yalnızca 16%'lık kesim tekrar ziyaret etmeyi düşünebileceğini iletmiştir. Buradan yola çıkarak Miniaturk'un ziyaretçileri tekrar gezme isteği uyandırmaktan uzak bir görüntü çizdiği söylenebilmektedir.

Şekil 3.38 : Müzeler ve Miniaturk ziyaret sıklığı.

Ankete katılanların genel olarak müze ziyaretlerinde ortalama 1 saat civarında vakit harcadıkları gözlenmektedir. Yapılan anket çalışmasında da katılımcıların yaklaşık 80%'i müzelerde 1 saatten az yada 1-2 saat arasında vakit geçirdiklerini iletmişlerdir.

Ancak açık hava müzeleri açık alanda daha büyük mekanlar olması sebebiyle diğer müzelere oranla daha fazla vakit geçirilen müzeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ankete katılan ziyaretçilerin iletmediği gibi Miniaturk'e gelen kişilerin çoğunun 1 saatten fazla müzede kaldıkları gözlenmiştir. 2-3 saat ve fazla müzede kalan ziyaretçilerin oranının diğer müzelere oranla daha fazla olduğu görülmüştür (Şekil 3.39).

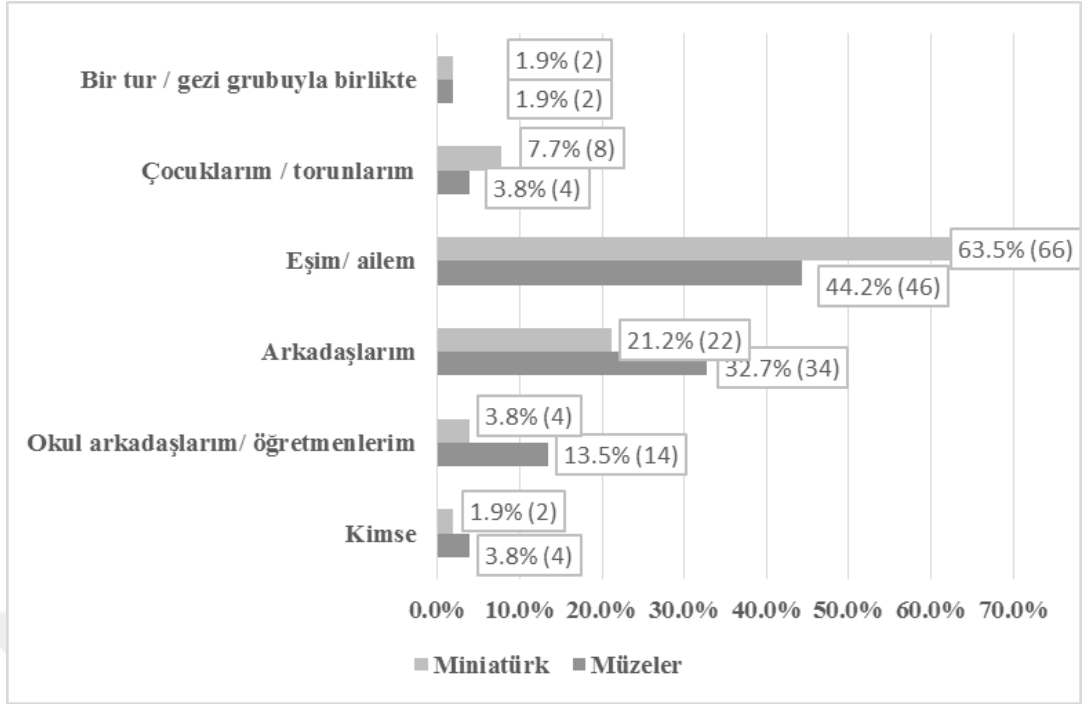

Şekil 3.39 : Müzelerde ve Miniaturk'te geçirilen vakit karşılaştırması.

Açık hava müzelerinin büyük olması sebebiyle gelen ziyaretçiler daha uzun vakit geçirmekte ve genellikle açık hava müzelerinden sonra ziyaretçiler o gün başkaca bir kültürel aktivite yapamamaktadırlar. Anket çalışmasında ziyaretçilere o gün başka bir kültürel aktivitelerinin olup olmadığı sorusu iletilmiş ve 11,5%'luk kesim (12 kişi) Rahmi Koç Müzesi, Türk İslam Eserleri Müzesi ve Sultanahmet Camii gibi aktiviteler yapacağını iletmıştır. Kalan büyük çoğunluk başka bir aktivite yapmayacağı şeklinde cevap vermiştir.

Miniaturk gibi açık hava müzelerinin genel olarak aileler tarafından tercih edildiği ziyaretçilere yöneltilen anket sorularında ortaya çıkmaktadır. Ankete katılan ziyaretçilerin 71,2%'si Miniaturk'ü eşim/ ailem ve çocuklarım/ torunlarım olarak cevaplamıştır (Şekil 3.40).

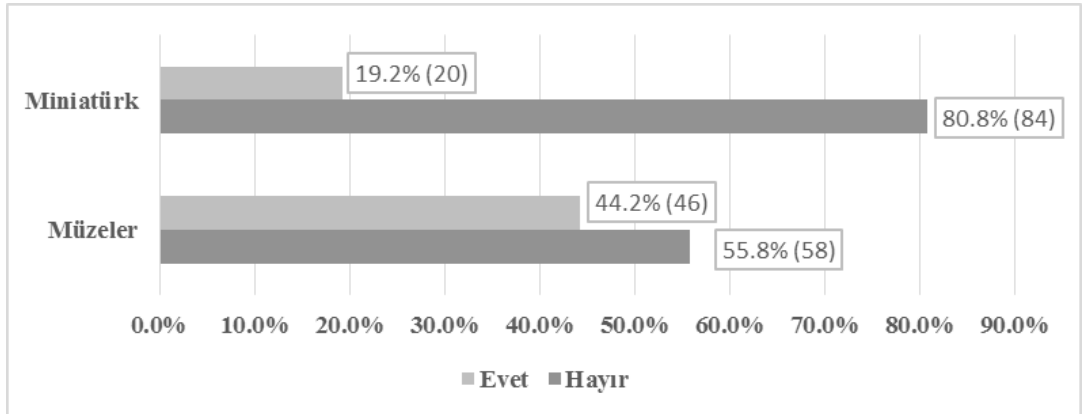
Genel müze ziyaretçilerinde ise bu oran 48,1% seviyesindedir. Genel müze ziyaretlerinde okul arkadaşlarım/ öğretmenlerim ve arkadaşlarım cevabı ise Miniaturk'e oranla daha yüksektir. Böylelikle Miniaturk'e gelen ziyaretçi artırmak için okul gezileri daha etkin organize edilebileceği söylenebilir.

Şekil 3.40 : Müzelerin ve Miniaturk'ün kiminle ziyaret edildiği.

Şekil 3.41'de gösterildiği üzere genel olarak katılımcılar (%80.8) müze ziyaretleri esnasında rehberlik (Audioguide) hizmetinden yararlanmamaktadır. Miniaturk ziyaretinde ise rehberlik hizmetinden yararlanmama oranı diğer müzelere kıyasla daha keskin şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Miniaturk uygulamasının uygulaması sesli rehberliğin ücretsiz sağlanmasına karşın kullanılmamasının, Miniaturk'te kullanıcıların genelde aşına oldukları eserlerin sergilenmesi veya gezi sırasında aileleri ve çocuklarıyla iletişim halinde olması veya sesli rehber hizmetinin ücretsiz olduğu bilgisinin yaygın olmaması sebep olarak gösterilebilir.

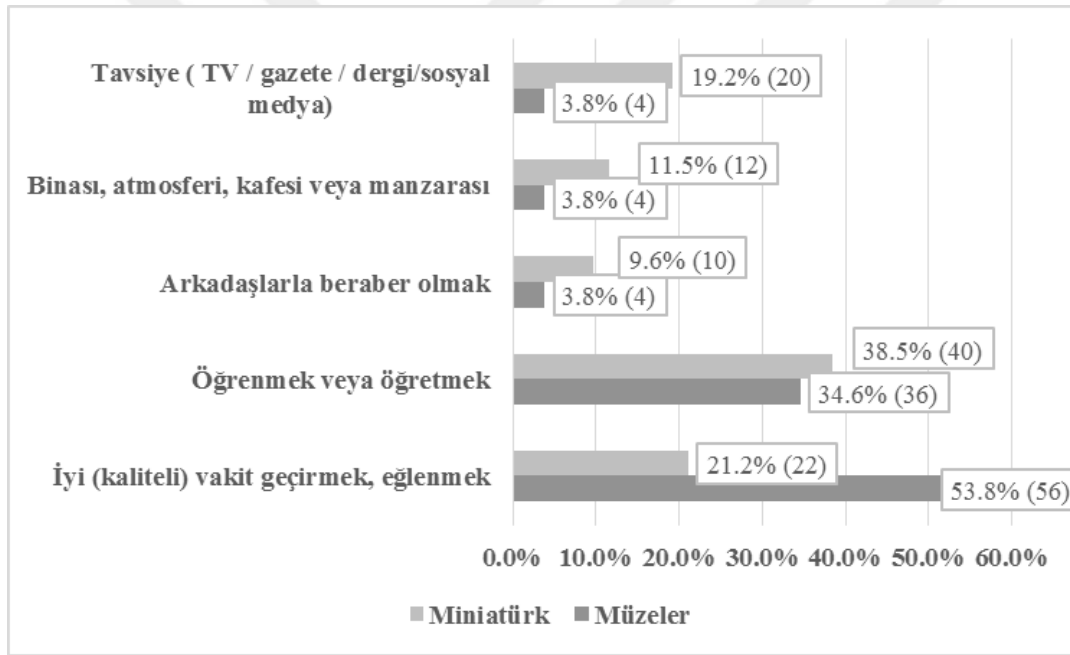
Şekil 3.41 : Ziyaret esnasında rehberlik hizmetinden yararlanma.

3.3.1.2 Miniaturk'ün tercih edilme nedenleri

Alan araştırma anketinin ikinci bölümünde ziyaretçilere Miniaturk açık hava müzesi gezilerinin nedeni ile ilgili birtakım sorular yöneltilmiştir. Ziyaretçilerin bu sayede müzeden beklentileri ile ilgili bazı gözlemler yapmış olmak hedeflenmiştir.

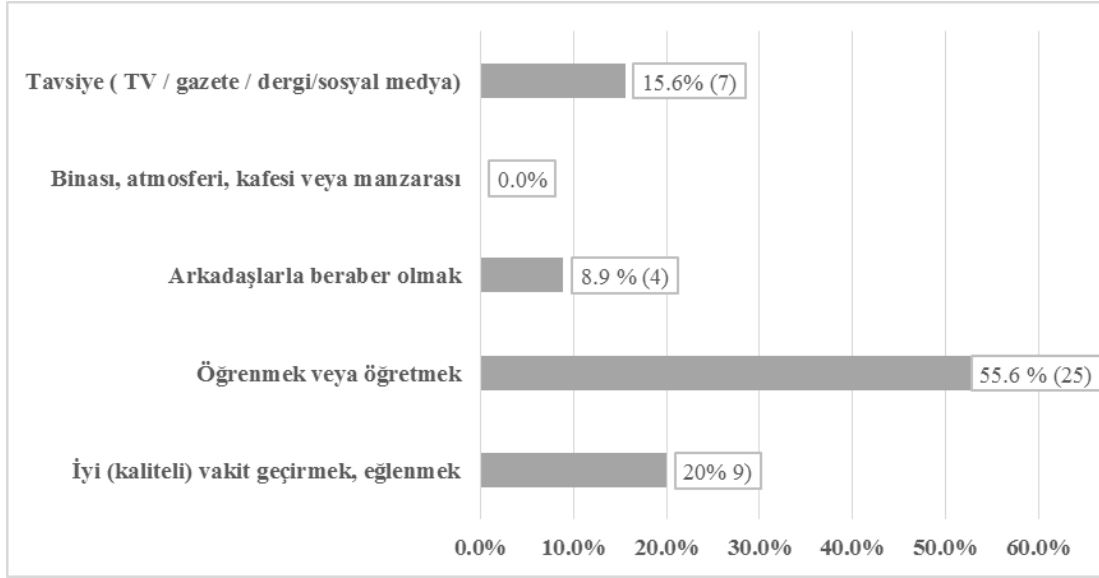
Diğer müzelerin ziyaret sebepleri ile Miniaturk'e gelen ziyaretçilerin müzeyi tercih etme sebepleri farklılık gösterebilmektedir. Genel müze ziyaretçilerinin yaklaşık 88,5%'i müzeleri iyi vakit geçirmek ve öğrenmek amacıyla ziyaret ederken Miniaturk'te bu sebep 59,6% olarak karşımıza çıkmaktadır.

Miniaturk ziyaretleri incelendiğinde, mekanın atmosferi ve tavsiye genel müze ziyaretlerine oranla daha önem verilmiş sebepler arasında gösterilebilir (Şekil 3.42).

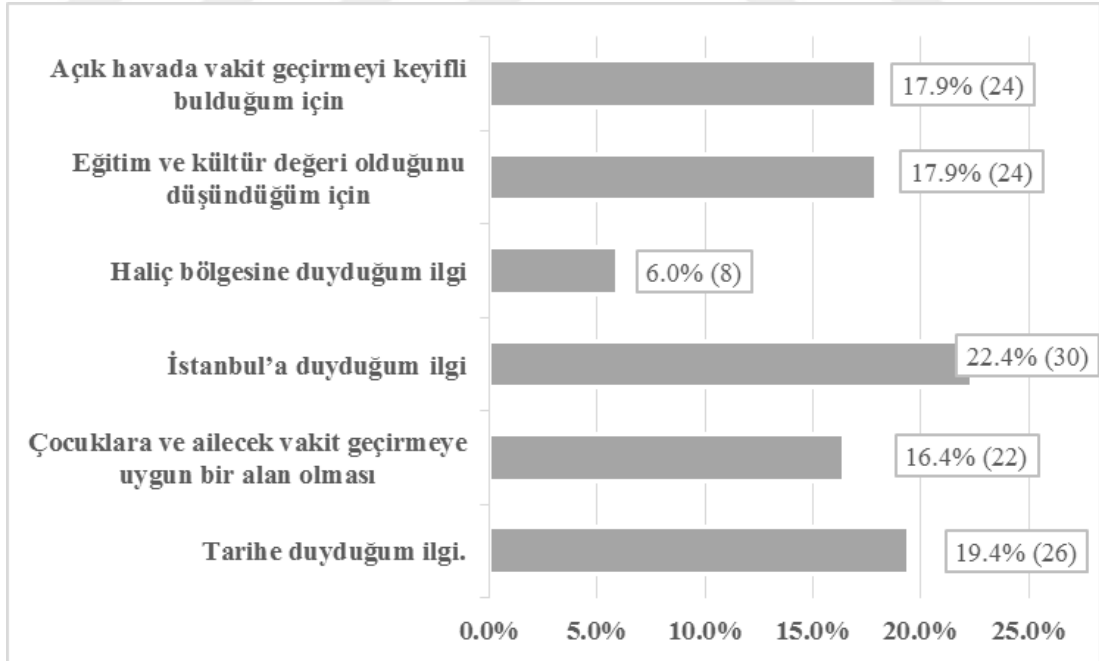
Şekil 3.42 : Müzeleri ve Miniaturk'ü ziyaret etme sebepleri.

Çocuklu ailelere (45) Miniaturk'ü ziyaret etme sebepleri sorulduğunda ise çocuklarının gelişimi ve eğitimleri için genel olarak Miniaturk ziyaretini yaptıkları gözlenmiştir. Miniaturk'e gelen ziyaretçilere sorulan geliş sebepleri nelerdir sorusunda çocuklu ailelerin verdiği cevaplarla eşleştirildiğinde öğrenmek ve öğretmek cevabı yaklaşık 55,6 % ile en çok tercih edilen sebep olmuştur (Şekil 3.43)

Şekil 3.43 : Çocuklu ailelerin Miniaturk'ü ziyaret etme sebepleri.

Katılımcılara Miniaturk ziyaretinin genel müze ziyaretlerinden bağımsız olarak asıl sebebinin ne olabileceği sorulmuştur. Buna göre Şekil 3.44'te sonuçları gösterildiği gibi Haliç bölgesine duyulan ilginin dışında gösterilen diğer sebepler arasında dengeli bir dağılımdan söz edilebilir. Verilen cevaplar arasında 22% ile İstanbul'a duyulan ilgi bu soruya verilen en yüksek yanıt olmuştur.

Şekil 3.44 : Miniaturk ziyaret sebepleri.

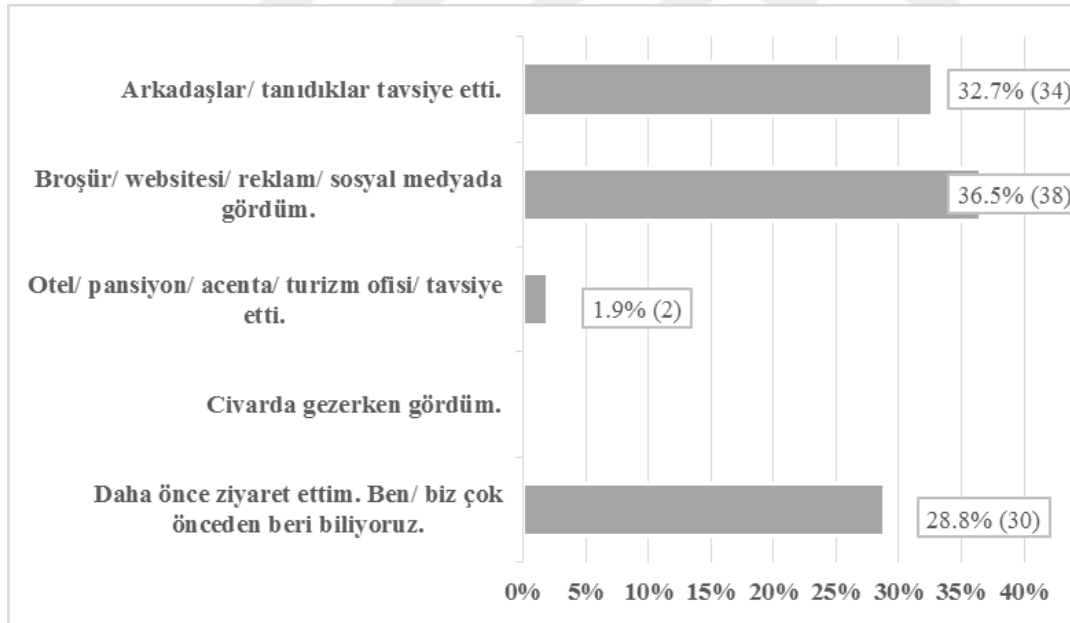
Miniaturk ziyaretçilerine deneyimleri esnasında kendilerini en çok etkileyen eserin ne olduğu da sorulmuştur. Gelen cevaplar arasında ilk beş eser Boğaziçi Köprüsü (15 Temmuz Şehitler Köprüsü), Selimiye Camii, Mardin Taş Evleri, Topkapı Sarayı ve

Nemrut Dağı Kalıntıları olmuştur. Ziyaretçilerin ikamet ettiği il, eğitim seviyeleri gibi demografik özellikleri ile en çok etkilendikleri eserler arasında herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır.

3.3.1.3 Miniatürk'ün etki alanı

Miniatürk ziyaretinde bulunan katılımcılara yöneltilen sorular ile doldurulan anket çalışmasının üçüncü bölümünde açık hava müzesinin etki alanının ölçülmesi hedeflenmiştir. Bu bölümde ziyaretçilere Miniatürk'ü nasıl duydukları, nasıl ve ne kadar bir yolculuğun ardından müzeye ulaştıkları ve ne kadar uzaktan geldikleri gibi sorular yöneltilmiş ve etki alanı gözlenmeye çalışılmıştır.

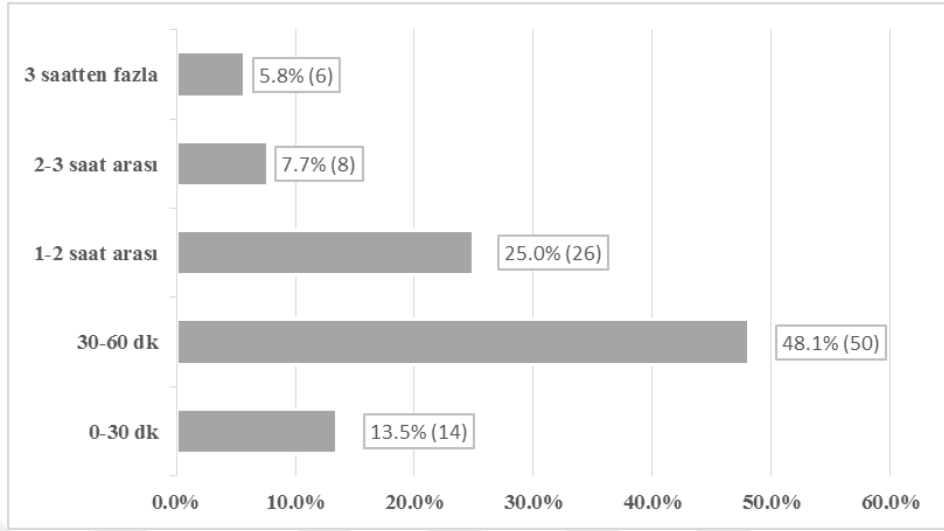
Bu bölümde ilk olarak ziyaretçilere Miniatürk açık hava müzesini nasıl duydukları sorulmuştur. Şekil 3.45'te detaylarının da gösterildiği üzere broşür, reklam, sosyal medya ziyaretçilerin Miniatürk'ü duymasında en etkili rolü oynamıştır. Otel, acenta gibi turizm merkezlerinin daha etkin bir tanıtım ve tur organizasyonları yaparak Miniatürk bilinirliğini ve ziyaret sıklığını artıracaklarını söyleyebiliriz.

Şekil 3.45 : Ziyaretçilerin Miniatürk'ü nasıl duydukları.

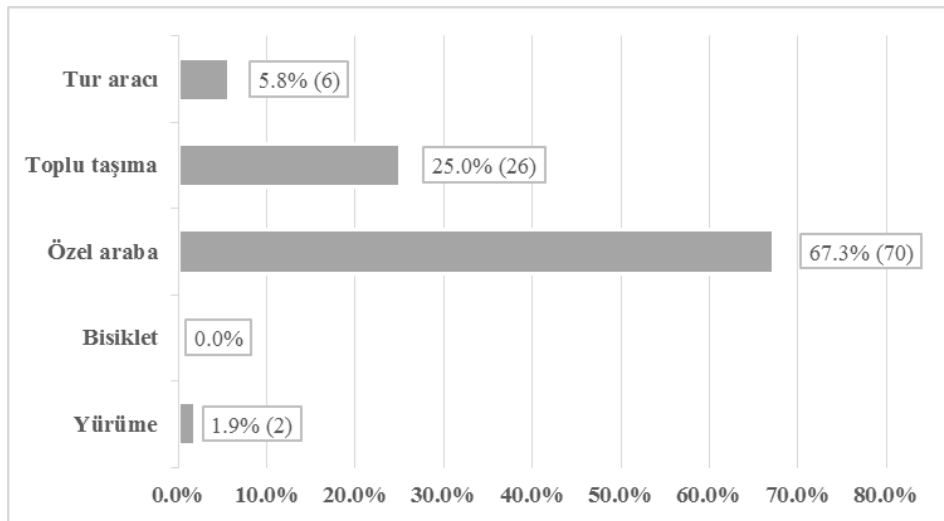
Ziyaretçiler çoğunlukla İstanbul ilinde ikamet ettiklerini önceki sorularda belirtmişlerdir. Miniatürk'e gelen ziyaretçilerin yarıya yakını ortalama bir saat süren bir yolculuğun ardından müzeye geldiklerini belirtmektedirler (Şekil 3.46). Yolculuk süresi trafiğin durumuna göre farklılık gösterebilmektedir. 2-3 saat yada 3 saatten

fazla süren yolculuklarla Miniaturk'e ulaştığını söyleyen kesimin oranı ise 14% seviyesindedir.

Şekil 3.46 : Miniaturk'e ne kadar süren yolculukla ulaşıldığı.

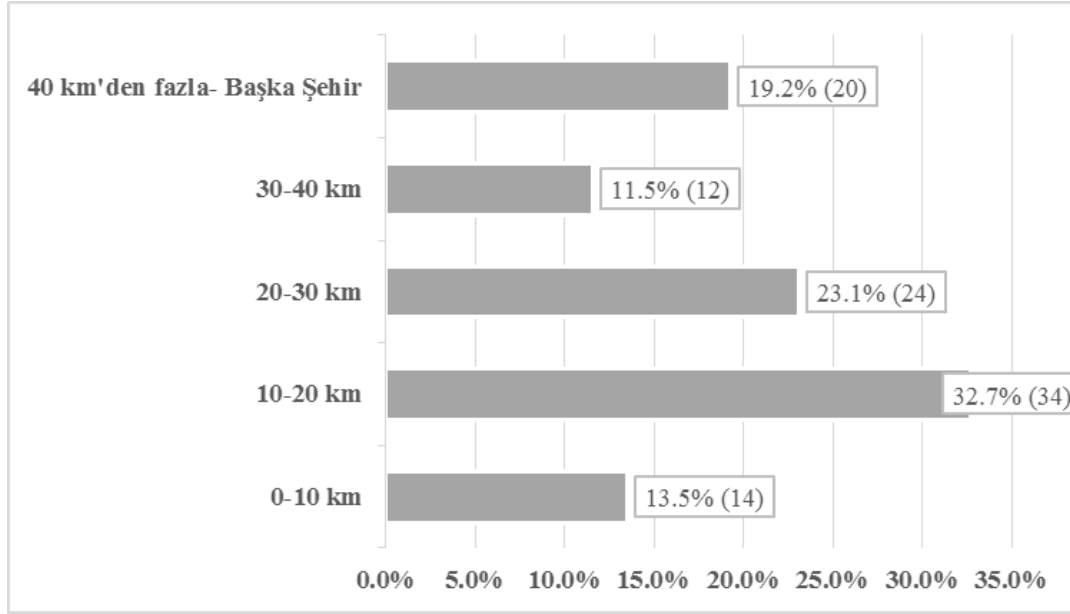
Miniaturk'e gelen ziyaretçilerin büyük çoğunluğu özel araçları ile müzeye gelmektedir. Müzeye gelen toplu taşıma hatlarının çoğaltılmasının müzeye ziyaret sıklığını artırabileceğinden bahsedilebilir. Toplam ziyaretçilerin yaklaşık 25%'i müzeye toplu taşıma hatları ile geldiklerini belirtmişlerdir. Miniaturk'e gelen bir raylı system hattı bulunmamakta olup toplu taşıma otobüs ve minibus hatları ile sağlanabilmektedir. Bu arada etkin tur organizasyonlarının düzenlenmemesi bu soruda da karşımıza çıkmaktadır. Anketin uygulandığı ziyaretçilerden hiçbirinin Miniaturk'e bisiklet ile ulaşmamış olması da dikkat çeken sonuçlardan olmuştur (Şekil 3.47).

Şekil 3.47 : Miniaturk'e ulaşım şekli.

Miniatürk’e gelen ziyaretçilerin 33%’ü 10-20 km mesafeden geldiklerini belirtmişlerdir. Miniatürk’e 10 km’den yakın olan bölgeden ise gelenler 13% ile en düşük kesimi oluşturmaktadır.

Böylece Miniatürk’ün tüm İstanbul’a hatta kent dışından gelen ziyaretçilere hitap edebildiği söylenebilir. Kent dışından Miniatürk’ü ziyarete gelen kesimin oranı ise 19% olarak gözlenmiştir (Şekil 3.48).

Şekil 3.48 : Ziyaretçilerin Miniatürk’e ne kadar mesafeden geldikleri.

3.3.1.4 Miniatürk’ün eğitim ve kültür değeri

Açık hava müzelerini Miniatürk örneği üzerinden anlama amacıyla yapılmış olan alan araştırması anketinin dördüncü bölümünde Miniatürk deneyiminin ziyaretçilerde bıraktığı eğitim ve kültür değerini anlamaya yönelik birtakım sorular sorulmuştur.

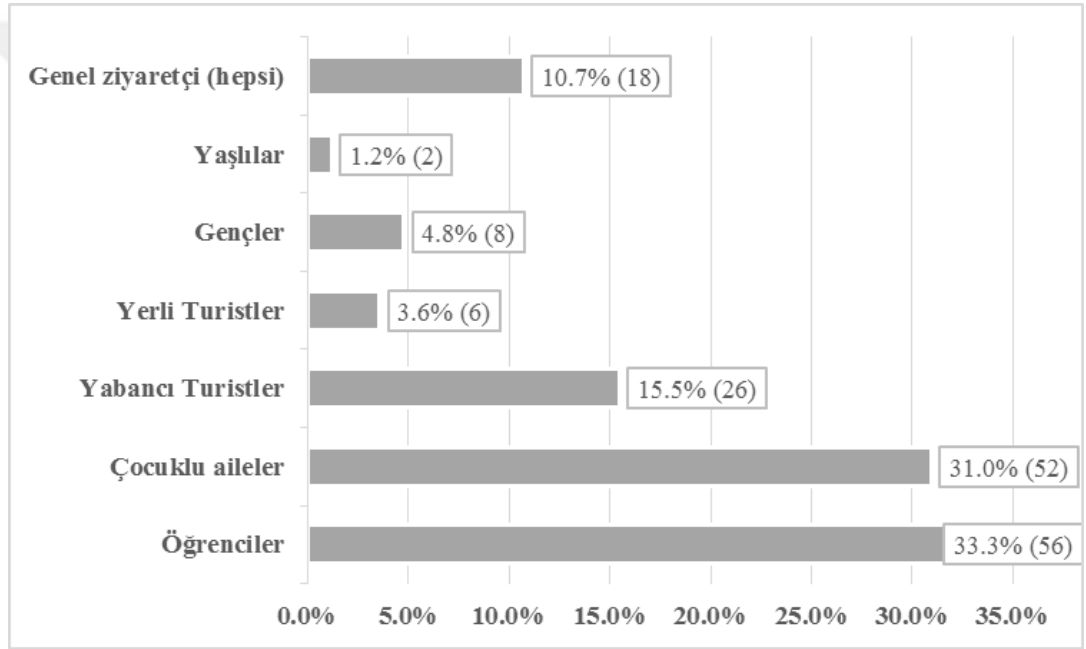
Miniatürk’ü ziyaret eden anket katılımcılarına ziyaretleri öncesinde sergilenen eserlerle ilgili bilgi sahibi olup olmadıkları ve daha önce bilmemiş oldukları halde burada öğrendikleri bilgiler olup olmadığı sorulmuştur.

Yaklaşık 40%’lık bir kesim sergilenen yapılar ile ilgili daha önceden bilgilerinin olduğunu iletmiştir. Açık uçlu sorulardan elde edilen yanıtlarla, gezi sonrasında ziyaretçilerde özellikle Mimar Sinan eserlerinin ziyaretçilerde önemli bir ilgi oluşturduğu görülmüştür. Selimiye, Süleymaniye, Ecyat Kalesi gibi eserler ile ilgili ziyaretçiler sergide daha fazla bilgi alarak çıktılarını iletmişlerdir.

Serginin hangi ziyaretçi kitlesi için uygun olduğu da ziyaretçilere sorulmuştur. Burada amaç açık hava müzesinin ziyaretçiler gözünde iyi vakit geçirilecek bir mekan olmasının yanısıra eğitim ve öğretim için de ziyaret edilebilecek bir mekan olarak yer alıp almadığı sorusuna cevap bulmaktır.

Şekil 3.49’da görülebileceği üzere anket katılımcılarına göre Miniatürk’ün en uygun olduğu kitle 33% ile öğrenciler olmuştur. 31% ile çocuklu aileler ikinci sırada yer almıştır.

Miniatürk’ün ziyaretçilerin gözünde eğitim ve öğretim açısından da öneminden böylelikle söz edilebilmektedir.

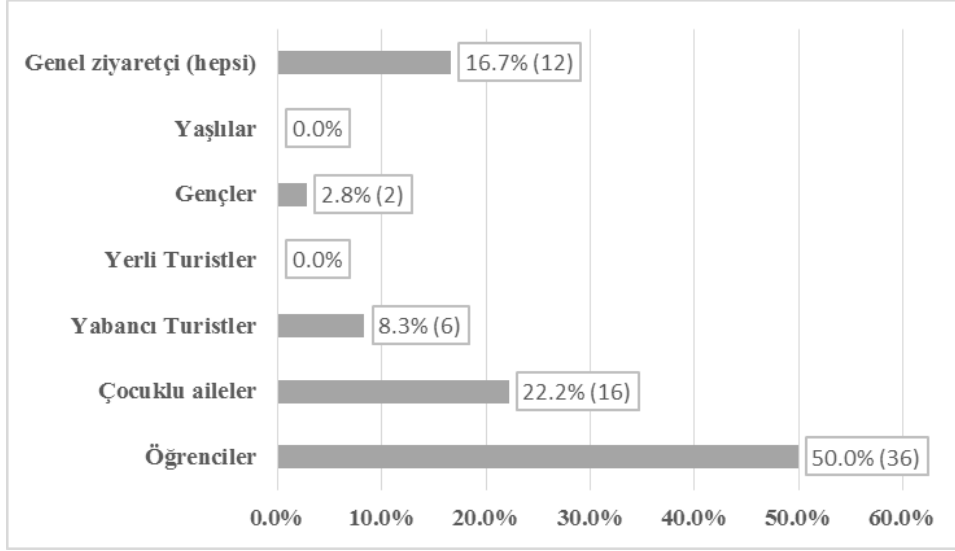

Şekil 3.49 : Açık hava müzesinin kimler için uygun olduğu.

Miniatürk’e gelen ziyaretçiler içinde eğitim seviyesi en yüksek olan grubun (72 kişi) genel olarak müzenin toplumun hangi kesimi için daha uygun olacağına verdiği cevaplar ayrıca araştırılmıştır.

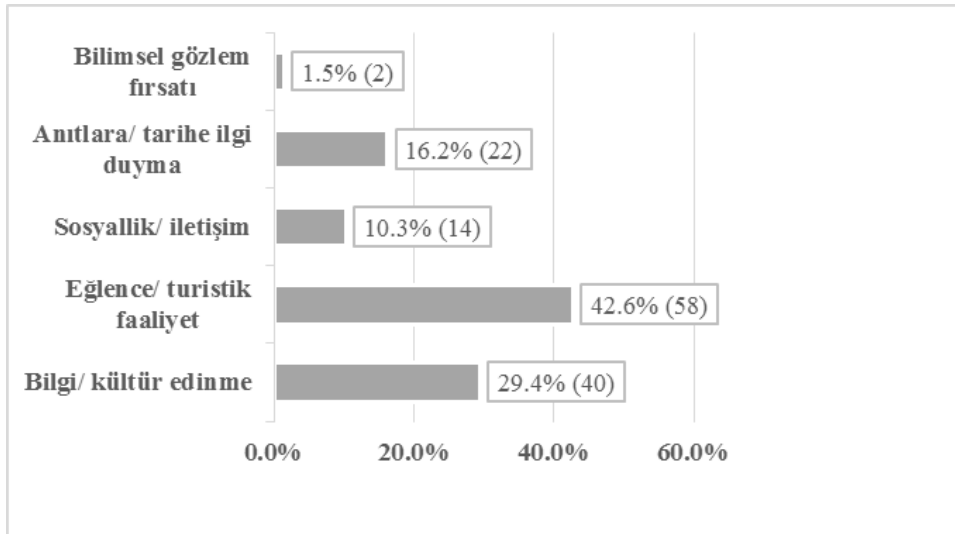
Buna göre lisansüstü ve üniversite mezunu olan kişiler arasında Miniatürk açık hava müzesinin kimler için daha uygun olacağına verilen cevaplar içinde en fazla verilen cevap 50,0 % ile öğrenciler olmuştur.

Şekil 3.50’de gösterildiği gibi eğitim seviyesinin yükseldiği gruplar açık hava müzesinin eğitim/öğretim yönüne daha fazla önem vermektedir.

Şekil 3.50 : Lisansüstü ve üniversite mezunu grup için miniatürk'ün en çok kimler için uygun olduğu.

Katılımcılara Miniaturk deneyiminin kendilerine ne kattığını düşündükleri sorulmuş ve birden fazla seçenek seçebilecekleri ifade edilerek, açık hava müzesi ziyaretinden edinimleri içinde öğrenme ve kültür edinmenin önemine ulaşmak hedeflenmiştir. Ziyaretçilerin 43%'lük bölümü için Miniaturk ziyaretinin en büyük katkısının açık havada keyifli vakit geçirirken turistik faaliyette bulunmak olduğu görülmüştür. Bunun yanında Şekil 3.51'de görüleceği üzere turistik faaliyeti takiben katılımcılar ikinci sırayı bilgi/ kültür edinmeye vermişlerdir. Açık hava müzesinin en az önem verilen katkısı olarak bilimsel gözlem fırsatı olarak gösterilmiştir. Buradan yola çıkarak ziyaretçilerin Miniaturk'teki eserlerin yapısal, tasarımsal özelliklerinden ziyade folklorik anlamı ile ilgilendikleri söylenebilir.

Şekil 3.51 : Miniaturk ziyaretinin katkısı.

Miniatürk'te sergilenen eserlerde ziyaretçilere bu yapıların tarihi de aktarılmaktadır. Böylece ziyaretçiler yapıların birer replikalarını canlı olarak görürken bu yapıların tarihi ve mimari özelliklerini öğrenmektedirler. Anket çalışmasına katılan ziyaretçilere deneyimlerinin gördükleri eserlerin orjinallerine karşı bir merak uyandırıp uyandırmadığına ilişkin soru sorulmuştur. Miniatürk deneyiminin turizm ve eğitim öğretim aktivitelerinin devamlılığına dair faydasının bu sayede araştırılabileceği üzerinde durulmuş olup alınan cevaplar genel olarak ilgi çekicidir. Katılımcıların 80%'den fazlası Miniatürk'te gördükleri eserlerin orjinallerini de ziyaret etmek isteyebileceklerini belirtmiştir.

Bu sorunun devamında ise spesifik olarak hangi eserleri görmeyi isteyecekleri katılımcılara sorulmuştur. Mardin tarihi kent merkezi, Nemrut Dağı kalıntıları, Anıtkabir, Kapadokya, Safranbolu, Sümela Manastırı ve Selimiye Camii ziyaretçilerin en çok merak ettikleri yapılar olarak sıralanmıştır. Ziyaretçilerde orjinallerini görmek için en çok merak uyandıran yapıların İstanbul'da yer alanlar arasında ise Boğaziçi Köprüsü (15 Temmuz Şehitler Köprüsü, Şekil 3.52), Atatürk Havalimanı, Kız Kulesi, Ayasofya Müzesi ve Süleymaniye Camii gibi eserleri görmek istediklerini iletmişlerdir.

Şekil 3.52 : Miniatürk'den görünüm.

3.3.1.5 Miniatürk'ün gelişimine ilişkin kullanıcı görüşleri

Alan araştırması anketinin son bölümünde ziyaretçilere genel olarak Miniatürk deneyimlerini puanlamalarına ve genel olarak açık hava müzesini iyileştirmek adına yapılabilecek uygulamaları değerlendirmelerine yönelik birtakım sorular iletilmiştir.

Böylece genel olarak Miniaturk'un ziyaretçilere nasıl bir deneyim sağladığını ölçmenin yanı sıra ziyaretçilerin deneyimlerini iyileştirmek ve sıklaştırmak için birtakım öneriler geliştirilmesi hedeflenmiştir. Miniaturk'e ziyarete gelip alan araştırma anketini dolduran katılımcılara anketin son bölümünde iletilen sorulardan ilki açık hava müzesinde kendilerine sunulmuş olan olanaklara verecekleri puan olmuştur. Sorular doldurulurken sağlanan olanaklara en yüksek 5, en düşük 1 puan olmak üzere puanlamaları istenmiştir.

Çizelge 3.1'de detayları gösterildiği gibi anket katılımcılarının müzede en çok beğendiği olanak eserler ve maketler olmuştur. Katılımcıların 75%'den fazlası sergilenen eserlere 4 ve üzeri puan vermiştir. Bununla birlikte katılımcılar müzede yer alan aktiviteleri, görevli personelin tutumunu, rehberlik hizmetini ve kafe/restoran, hediyelik eşya mağazalarının genel halini beğenmediklerini iletmışlerdir.

Çizelge 3.1 : Miniaturk'te sunulan olanakların genel puanlaması.

	1	2	3	4	5	Ortalama Puan
Sergiler, maketler	0,0%	5,8%	17,3%	50,0%	26,9%	3,98
		(6)	(18)	(52)	(28)	
Aktiviteler	17,3%	40,4%	32,7%	3,8%	5,8%	2,40
	(18)	(42)	(34)	(4)	(6)	
Görevli personel/ rehberlik hizmetleri	23,1%	36,5%	23,1%	11,5%	5,8%	2,40
	(24)	(38)	(24)	(12)	(6)	
Yönlendirme/ bilgilendirme tabelaları	11,5%	25,0%	32,7%	25,0%	5,8%	2,88
	(12)	(26)	(34)	(26)	(6)	
Kafe/ restoran/ hediyelik eşya dükkânı	19,2%	34,6%	30,8%	15,4%	0,0%	2,42
	(20)	(36)	(32)	(16)		
Peyzaj düzenlemesi, gölgelikler, oturma alanları	7,7%	30,8%	42,3%	13,5%	5,8%	2,79
	(8)	(32)	(44)	(14)	(6)	
Genel Ortalama						2,81

Miniaturk ziyaretçilerine açık hava müzesi deneyimlerini genel olarak nasıl değerlendirdikleri sorusuna genel olarak orta ve orta üstü olarak cevap vermişlerdir. Anket katılımcılarının ortalama 94%'ü genel olarak deneyimlerini 5 üzerinden 3-4 puan aralığında olduğunu iletmıştır. Katılımcıların hiçbirinin genel değerlendirme sorusuna 1-2 puan vermemiş olması genel değerlendirmenin olumlu olduğu anlamına

gelse de neredeyse hiçbir ziyaretçinin bu soruya tam puan vermediği de gözden kaçmamalıdır (Çizelge 3.2).

Çizelge 3.2 : Miniaturk ziyaret deneyiminin genel değerlendirmesi.

	1	2	3	4	5	Ortalama Puan
Genel Deneyim Puanı	0,0%	0,0%	40,4% (42)	53,8% (56)	5,8% (6)	3,65

Ziyaretçilerin Miniaturk'ü daha sık ziyaret etmesi yada genel değerlendirmelerinin daha iyi olması için nelerin yapılması gerektiği sorusunda dikkat çeken sonuçlar ortaya çıkmıştır. Anket sorularının iletildiği grubun 61,5%'i Miniaturk'te eğlenceli ve öğretici 3D uygulamaların yapılmasının müzeyi daha çekici hale getireceğini hatta müzenin daha fazla ziyaret edilmesi için en önemli çözümün bu olacağını düşünmektedir. İkinci olarak çocuklar ve yetişkinler için müze içi aktivitelerin artırılması ve sergilenen eserlerle ilgili daha fazla bilgi verilmesi ile müze içi rehberlik/yönlendirmelerin artırılması müze ziyaretçilerinin daha fazla ilgi göstermesini sağlayacaktır. Geçtiğimiz bölümlerde açık hava müzesinin çocuklu aileler ve gençlerin eğitim öğretimi için öneminden bahsedilmiştir. Bu bölümde ortaya çıkan sonuçların da geçtiğimiz bölümleri desteklediğinden söz edilebilir (Çizelge 3.3). Bununla birlikte ziyaretçilerin genelinin müze giriş ücretlerinin uygun olduğunu düşündüğünden bahsedilebilir. Bu soruda katılımcılardan yapılabilecek olanaklardan kendilerine en yakın gördüklerine 5 puan ve en düşük gördüklerine 1 puan verecek şekilde bir değerlendirme yapmaları istenmiştir.

Çizelge 3.3 : Miniaturk'ün daha fazla ziyaret edilebilmesi için yapılabilecekler.

	1	2	3	4	5	Ortalama Puan
Daha eğlenceli 3d sergiler yapılması	1,9% (2)	0,0%	17,3% (18)	19,2% (20)	61,5% (64)	4,38
Sergilenen eserlerle ilgili daha çok bilgi verilmesi	1,9% (2)	9,6% (10)	25,0% (26)	21,2% (22)	42,3% (44)	3,92
Giriş ücretleri kaldırılması/azaltılması	17,3% (18)	26,9% (28)	25,0% (26)	3,8% (4)	26,9% (28)	2,96
Restoranların / kafelerin/ hediyelik eşya dükkanlarının sayısı/ kalitesinin artırılması	7,7% (8)	3,8% (4)	17,3% (18)	30,8% (32)	40,4% (42)	3,92
Çocuklara veya yetişkinlere yönelik aktivitelerin artması	7,7% (8)	9,6% (10)	11,5% (12)	23,1% (24)	48,1% (50)	3,94

Anketin son sorusunda ziyaretçilerin Miniaturk Açık Hava Müzesini daha sık ziyaret etmelerinin önündeki engeller katılımcılara sorulmuştur. Bu bölümde ziyaretçilere verilen sebeplerden kendilerine en yakın gördüklerine 5 puan ve en uzak gördüklerine 1 puan verecek şekilde sorulara cevap vermeleri istenmiştir. Çizelge 3.4'te detaylarının gösterildiği gibi katılımcıların Miniaturk açık hava müzesini daha sık ziyaret etmemelerinin önündeki asıl engel sergilenen eserlerin ilgilerini çekmemesi, giriş ücretlerinin fazla olması ya da müzeyi ziyaret edecekleri kimseyi bulamamaları değildir. Bununla birlikte bu soruya verilen en önemli cevap müzeye erişim imkânlarının hatta bir önceki bölümde karşımıza çıkan toplu taşıma olanaklarının yetersizliğinden dolayı ziyaretçiler müzeye ulaşamamaktadır. Ayrıca zaman darlığı da müze ziyaretini engelleyecek en önemli ikinci sebep olmuştur.

Çizelge 3.4 : Miniaturk'un daha fazla ziyaret edilmemesinin sebepleri.

	1	2	3	4	5	Ortalama Puan
Zaman darlığı	21,2% (22)	15,4% (16)	7,7% (8)	19,2% (20)	36,5% (38)	3,35
İlgimi çekmiyorlar	46,2% (48)	21,2% (22)	17,3% (18)	9,6% (10)	5,8% (6)	2,08
Beraber gidecek kimseyi bulamıyorum	51,9% (54)	17,3% (18)	19,2% (20)	7,7% (8)	3,8% (4)	1,94
Giriş ücretlerinin yüksek olmasından	51,9% (54)	23,1% (24)	13,5% (14)	9,6% (10)	1,9% (2)	1,87
Çok fazla çocuk ve okul grubu olduğu için	17,3% (18)	5,8% (6)	30,8% (32)	26,9% (28)	19,2% (20)	3,25
Ulaşım imkanlarının azlığı/ uzaklık	5,8% (6)	9,6% (10)	13,5% (14)	28,8% (30)	42,3% (44)	3,92
Genel Ortalama						2,73

3.3.2. Miniaturk yönetici görüşmesi

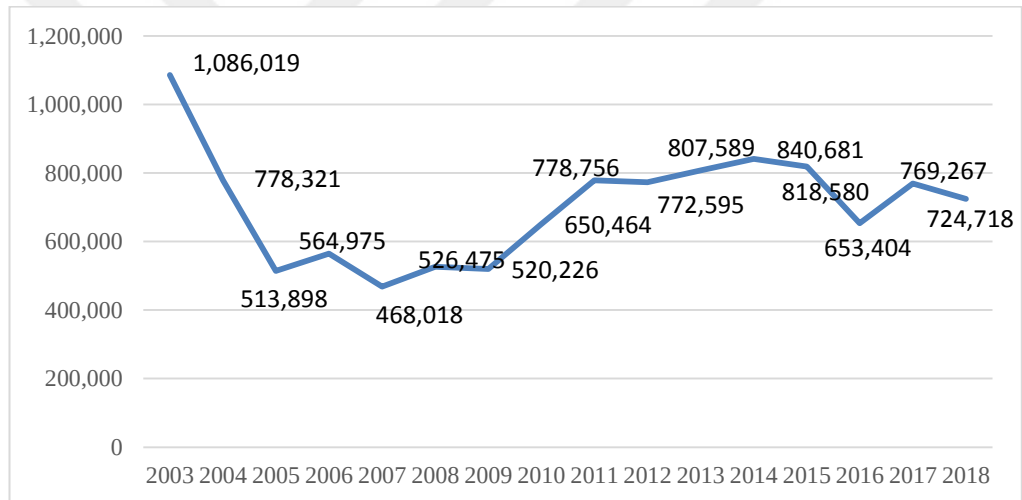
Açık hava müzelerinin kullanımına ilişkin olan alan araştırmasının ikinci bölümünde Miniaturk açık Hava Müzesi yönetiminden Rukiye Bahar ile yüz yüze bir görüşme gerçekleştirilmiştir.

Edinilen bilgilere göre, müzeye en fazla ziyaret Nisan- Mayıs aylarında gerçekleşmektedir. Kış aylarında soğuk ve yağışlı havada ise ziyaretçi sayıları düştüğü ve öğrenci gruplarının genelde hafta içi ziyaret gerçekleştirdiği ifade edilmektedir.

Miniatürk'ün 2003 yılında açılışından bugüne ziyaretçi sayıları yıllık olarak tutulmaktadır. Buna göre 2018 yılı itibariyle Miniatürk'ü açıldığından buyana toplam 11.273.000 kişi ziyaret etmiştir.

Şekil 3.53'te gösterildiği gibi Miniatürk açık hava müzesi yaklaşık 15 yıllık süre boyunca en fazla ziyaretçiyi ilk açıldığı yıl almıştır. Bu tarihten itibaren müze ziyaretçi sayılarında düşüş gözlenmiş ve en düşük ziyaretçi sayısına 2007 yılında (468.000 ziyaretçi) ulaşılmıştır.

2007 yılından itibaren ziyaretçi sayılarında genel olarak bir artış trendi yakalanmış olsa da 2016 yılında özellikle terör eylemlerinden kaynaklı olarak giriş sayılarında tekrar bir düşüş yaşanmıştır. 2018 yılı sonu itibariyle müze giriş sayısı 724.718 olarak gerçekleşmiştir.

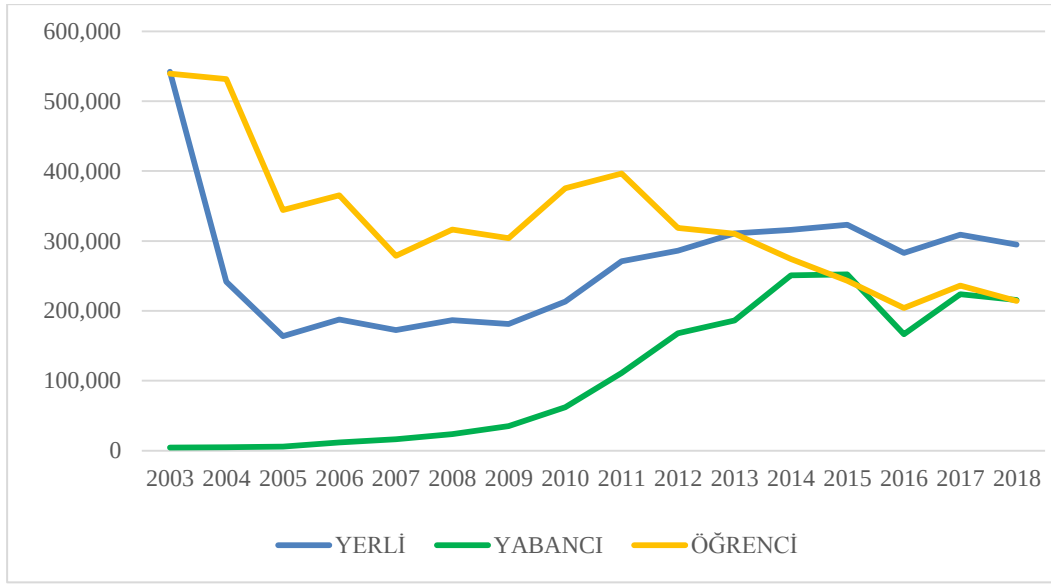

YIL	TOPLAM ZİYARETÇİ	YIL	TOPLAM ZİYARETÇİ
2003	1,086.019	2011	778.756
2004	778.321	2012	772.595
2005	513.898	2013	807.589
2006	564.975	2014	840.681
2007	468.018	2015	818.580
2008	526.475	2016	653.404
2009	520.226	2017	769.267
2010	650.464	2018	724.718

Şekil 3.53 : Miniatürk yıllık ziyaretçi sayıları.

Ziyaretçi gruplarının yıllar içinde dağılımı Şekil 3.54'te gösterilmiştir. Yabancı ziyaretçi sayısı 2003 itibariyle bir artış eğiliminde olsa da 2016 yılında ciddi bir düşüş görülmektedir.

2015 yılında 252.311 ziyaretçi ile 15 yıllık dönemde en yüksek yabancı ziyaretçi sayısına ulaşılmıştır.

Şekil 3.54 : Miniaturk yıllık ziyaretçi sayılarının dağılımı.

Bu veriler incelendiğinde, ziyaretçilerle ilgili tutulan istatistiklerin yıl bazında kesilen bilet türüne göre (yerli tam- öğrenci- yabancı ziyaretçi) yapıldığı anlaşılmaktadır.

3.4 Bölüm Sonucu

Çalışmanın bu bölümünde, Miniaturk açık hava müzesinin eğitim ve kültür değerinin incelenmesi için, Miniaturk'un kültür ve eğitim işlevi irdelenmiş, alanda ziyaretçi anketi, çalışanlarla görüşme ve gözlem yapma yöntemleriyle araştırmalar yapılmış ve bu kapsamda elde edilen bulgular yorumlanarak sunulmuştur.

Bölümde ilk olarak Miniaturk'un yürüttüğü kültürel işlevleri hakkında araştırma yapılmıştır. Yapılan çalışmalarda, Miniaturk açık hava müzesinin, Türkiye'nin ilk minyatür park projesi İstanbul'un önemli kentsel alanlarından birinde oluşturulan kültür koridorunun bir parçası olduğu görülmüştür. Bu da dünya miras alanı olarak görülen tarihi yarımadanın önemli bir kısmını oluşturan Haliç bölgesinde tasarlanan kültür koridorunun bir parçası olmasının önemini altı çizilmiştir. Bunun yanı sıra yapılan değerlendirmeler sonucunda yerel yönetimin Miniaturk açık hava müzesi

yatırımını kültür ve sosyal sorumluluk projesi olarak ele alması ve kar amacı yürütmeden işletmesi mekanın kamusalılığına ve kültürel işlevine katkı sağladığı belirtilmiştir.

Ayrıca müzede modelleri sergilenecek eserlerin akademisyenlerden oluşan bir heyet tarafından seçilerek, bilimsel temele dayandırılması ve mevcutta olmayan ancak antik dönemin en önemli anıtları arasında gösterilen Artemis Tapınağı ve Halikarnas Mozolesi gibi modellere yer verilmesi hususlarının kültürel açıdan değerli oldukları çıkarımı yapılmıştır.

Diğer yandan sergilenen modellerin sadece bilgisayar programı çıktıları olmadığı, modellerin üzerinde ince ayrıntılarda insan emeğinin söz konusu olduğu, parkın tasarımıyla birlikte değerlendirildiğinde parça ve bütün açısından kültürel değerler taşıyarak, bunların ziyaretçilere sunulduğu görülmüştür.

Miniatürk'ün içerdiği model anıtların tarihsel ve bölgesel seçimiyle, Anadolu uygarlıklarının kültürel bir mozağının tek bir alanda sunulduğu, İstanbul'un mirasının modern öğeleriyle beraber temsil edildiği ve yurtdışında yer alan eserlere ayrı bir bölge ayrılarak, mirasın evrenselliği hakkında fikirleri yansıttığı açılardan Miniatürk'ün kültürel işlevleri ortaya konulmuştur.

Bölümde ikinci olarak, Miniatürk'ün yürüttüğü eğitim işlevleri hakkında araştırmalar yapılmıştır. Miniatürk'te farklı yaş gruplarının ilgisini çekebilecek alanların tasarlanması ve iki farklı müzeye daha yer verilmesi, websitelerine belirttikleri eğlenerek öğretme amaçlarına uygun gerçekleştiği görülmüştür. Çocukların ve yetişkinlerin geleneksel müze alanlarından farklı olarak, alanda daha rahat davranışlar sergilediği alan çalışmalarında gözlemlenmiştir. Bu durumdan da eğlenerek öğretme iddiasının tutarlı olduğu anlaşılmıştır.

Eğitim işlevinin diğer yönü olan müze broşürlerinin kapsamı ve kalıcılığı irdelenerek, tekrar tekrar kullanılabilir bir eğitim meteryali olduğu sonucuna varılmıştır. Bilgilerin öz ve net oluşu da kolay anlaşılmasında etkili olduğu belirtilmiştir. Özellikle Miniatürk için ücretsiz bir uygulama geliştirilerek, kullanımının teşvik edilmesi, uygulamada modeli yapılan anıt hakkında çok yönlü bilgilere yer verilmesiyle, Miniatürk'ün önemli bir eğitim işlevi üstlendiği anlaşılmıştır.

Bölümün üçüncü kısmında, Miniaturk açık hava müzesi alan araştırması yapılarak, ziyaretçiler ile yapılan anket çalışması ve müze yönetimi ile yüzyüze yapılan söyleşi olmak üzere iki aşamada tamamlanmıştır. Açık hava müzesinin hangi ziyaretçi gruplarına hitap ettiği, ziyaretçilerin Miniaturk'ü niçin tercih ettikleri, müzenin etki alanı, müzenin eğitim değeri ve genel olarak ziyaretçilere yaşatmış olduğu deneyim değerlendirmeleri çalışmanın ikinci bölümünde ziyaretçi anketi ile ortaya konulmuştur.

Öncelikle “Açık hava müzelerinin kullanıcıları kimlerdir?” sorusuna yönelik cevap olarak, anket sonuçlarıyla Miniaturk genel ziyaretçi profilinin orta yaş grubu, çocuklu ve orta- yüksek eğitim seviyesinde, beyaz yakalı çalışanlar olduğu çıkarımı yapılmıştır. Yapılan gözlemlerde, çocuklu ailelerin yaygın olduğu görüldüğünden ankete katılanların, uygun bir profil çıkardığı düşünülmektedir.

Ayrıca, boş zamanlarını sinema, tiyatro, müze gibi ev dışı kültürel aktivitelerle değerlendirmeyi tercih eden; yılda en az 1 kez müze ziyareti yapan, arkeoloji içerikli, örenyeri ve anıtsal yapılara ilgi duyan katılımcılar, genelde düzenli olarak müze ziyareti yapmalarının yanında, çoğunun Miniaturk'ü ilk defa ziyaret ettiği ortaya çıkmıştır. Miniaturk ziyaretçilerinin çoğu müzeye özel araçları ile geldiği ve bisikleti kullanılmadığı anlaşılmıştır. Ziyaretçiler özel araçlarını ile müze otoparkına ücretsiz olarak park edebilmelerinin de özel araç tercihinde bir etken olduğu düşünülmüştür. Bunun yanında toplu taşıma hatlarının ve turların müzeye ulaşım konusunda geliştirilmesinin müze ziyaretlerini de artıracakı düşünülmektedir.

Anket çalışmaları sonuçlarında, katılımcıların Miniaturk'te diğer müze ziyaretlerine göre daha uzun vakit geçirdiği ve aynı gün başka kültürel aktivite planlamadıkları ortaya çıkmıştır. Miniaturk'e gelirken eşleri, aileleri ve çocuklarıyla geldikleri, ziyaret sırasında ücretsiz olan sesli rehberi kullanmadıkları saptanmış, özellikle çocuklu ailelerin çocuklarına yapı hakkında bilgileri kendileri tarafından aktarmayı tercih ettikleri gözlemlenmiştir. Geleneksel müzelerde audioguide'ın yaygın olarak kullanıldığı cevaplarına ulaşıldığı halde, Miniaturk'te kullanılmamasının diğer bir sebebinin de, geleneksel müzelerin daha sessiz ortamlar olması ve Miniaturk'te beraber geldikleri insanlarla rahatça istişare edebilmeleri olduğu düşünülmektedir. Ziyaretçiler genel olarak İstanbul'da ikamet etmekte olduğu sonucu alınarak,

İstanbul dışından gelen yerli turistler için tur sayısının artırılması ziyaretçi sayısını artıracakları düşünülmektedir.

Ardından, “Açık hava müzelerinin ziyaret amacı nedir?” sorusuna cevap vermek üzere, anket çalışmasında Miniaturk’e geliş sebebini araştırmak için 2 tip soru yöneltilmiştir. Birincisi, müzelere geliş sebebiyle beraber Miniaturk’e geliş sebebini kıyaslayabilmek için aynı seçenekli iki yönlü soru biçimidir. Bu soruya verilen en popüler iki cevabın, öğrenmek ve öğretmek ile iyi kaliteli vakit geçirmek olarak ifade edildiği görülmüştür. Bu açıdan Miniaturk’ün eğlenerek öğrenmek ve öğretmek için uygun bir mekan olmasının yanı sıra, geleneksel müzelere göre açık alanda vakit geçirmenin daha cazip bulunduğu anlaşılmaktadır. İkinci soruda Miniaturk’e geliş sebebinin bağımsız cevaplanması istenmiştir. İstanbul’a duyulan ilgi en popüler cevap olsa da, tarihe duyulan ilgi, eğitim ve kültür değeri olduğunu düşündüğü ve açık havada vakit geçirmenin keyifli olması ziyaret edilmesi seçenekleri yakın sonuçlar almıştır.

Bu açıdan, ziyaretçilerin Miniaturk’e gelişlerinin çok yönlü gerekçeleri olduğu, sadece geleneksel müzeler gibi eğitim ve kültür değerinden değil, mekansal açıdan da ihtiyaçlarına cevap bulabildikleri için tercih ettikleri anlaşılmaktadır.

Bölümün üçüncü kısmının devamında yer alan, “Açık hava müzelerinin etki alanı nedir?” sorusuna cevap vermek üzere yapılan araştırmada, ziyaretçilerin Miniaturk’ü duymasında broşür, reklam ve sosyal medyanın etkili rolü oynadığı, özel araçları ile ortalama bir saat süren bir yolculuğun ardından müzeye yaklaşık 10-20 km mesafeden geldikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Bu durum Miniaturk’ün raylı sistem bağlantısı olmaması veya ücretsiz otopark hizmetinin bulunmasına bağlanabilir. Bunun yanı sıra, katılımcılar arasında Türkiye’nin farklı illerinden ziyaretçiler olmakla beraber çoğunluk sağlanan bir il olmadığı sonucuna varılmıştır. Bunun sebebinin, şehir dışından gelen ziyaretçilerin genellikle tur gruplarıyla, hafta içi rehber eşliğinde ziyaret yaptıklarından ileri geldiği düşünülmektedir.

Ardından, “Açık hava müzelerinin eğitim ve kültür değeri nedir?” sorusuna ilişkin yapılan araştırmalarda, katılımcıların çoğunluğunun sergilenen yapılar ile ilgili daha önceden bilgilerinin olduğunu, açık uçlu sorulardan elde edilen yanıtlarla, özellikle

Mimar Sinan eserlerinin ziyaretçilerde önemli bir ilgi oluşturduğu ve bu yapılarla ilgili ziyaret sonunda daha fazla bilgi kazanımı olduğu gözlemlenmiştir.

Açık hava müzesinin ziyaretçiler gözünde iyi vakit geçirilecek bir mekan olmasının yanısıra eğitim ve öğretim için de ziyaret edilmesine ilişkin fikirleri ölçmek için yöneltilen sorulara, müzenin hedef kitlesinin öğrenciler ve çocuklu aileler olarak gösterildiği ortaya çıkmıştır.

Böylelikle Miniaturk'ün ziyaretçilerin gözünde eğitim ve öğretim açısından da öneminden söz edilebilmektedir. Bu bölümde ayrıca, katılımcılara Miniaturk deneyiminin kendilerine ne kattığını düşündükleri sorulmuş, ilk olarak en büyük katkısının açık havada keyifli vakit geçirirken turistik faaliyette bulunmak olduğu ifade edilmiş, bilgi/ kültür edinme seçeneği ise ikinci sırada yanıtlanmıştır.

Miniaturk'te gördükleri eserlerin orjinallerini de ziyaret etmek isteyebileceklerini, Anadolu eserlerinden dünya miras alanlarının olduğu, İstanbul'dan ise Galata Kulesi, Kız Kulesi, Süleymaniye, gibi ikonik yapıların ziyaret edilmek istendiği anlaşılmaktadır. Bu yönüyle, Miniaturk'ün kültürel miras konusunda bir sahiplenme bilincinin gelişmesine hizmet ettiği söylenebilir.

Bölümün üçüncü kısmının devamında, “Miniaturk ziyaret deneyimi nasıl değerlendirmektedir?” sorusuna ilişkin yapılan araştırmalarda, katılımcıların müzede maketleri beğendikleri, aktiviteleri, görevli personelin tutumunu, rehberlik hizmetini ve kafe/ restoran, hediyelik eşya mağazalarının genel halini beğenmediklerini ortaya çıkmıştır. Genel değerlendirmeyi ise, orta- iyi olarak puanladığı görülmüştür. Bu açıdan Miniaturk'te rehber hizmetleri, yönlendirme tabelaları ve ziyaretçi ihtiyaçlarını karşılama fonksiyonlarında iyileştirilmeye gidilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Devamında, “Miniaturk'ün daha etkin kullanımı için neler yapılabilir?” sorusuna ilişkin edinilen bulgulara göre, Miniaturk'te eğlenceli ve öğretici 3D uygulamaların yapılmasının müzeyi daha çekici hale getireceğini hatta müzenin daha fazla ziyaret edilmesi için en önemli çözümün bu olacağını düşünmektedir.

Çocuklar ve yetişkinler için müze içi aktivitelerin artırılması ve sergilenen eserlerle ilgili daha fazla bilgi verilmesi ile müze içi rehberlik/yönlendirmelerin artırılması müze ziyaretçilerinin daha fazla ilgi göstermesini sağlayacaktır.

Bununla birlikte bilet fiyatlarıyla ilgili şikayet olmadığı, ancak daha fazla ziyaret edilmesindeki en büyük engelin, erişim imkanlarında özellikle toplu taşıma olanaklarının yetersizliğinden dolayı ziyaretçiler müzeye ulaşamadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca zaman darlığı da müze ziyaretini engelleyecek en önemli ikinci sebep olmuştur.

Bölümün üçüncü kısmında yer alan yönetici görüşmeleri sonucu edinilen bilgiler ışığında, Miniaturk'ün ziyaretçi istatistikleri yönetimini geliştirmesi gerektiği anlaşılmaktadır. göre, ziyaretçilerle ilgili tutulan istatistiklerin yıl bazında kesilen bilet türüne göre (yerli tam- öğrenci- yabancı ziyaretçi) yapıldığı, Nisan mayıs aylarının en yoğun dönemler olduğu anlaşılmaktadır.

Edinilen veriler yorumlandığında açılış yılının en çok ziyaret aldığı, 2007 yılından itibaren ziyaretçi sayılarında genel olarak bir artış trendi yakalanmış olsa da 2016 yılında özellikle terör eylemlerinden kaynaklı olarak giriş sayılarında tekrar bir düşüş yaşandığı anlaşılmaktadır.

Özetle, tezin bu bölümünde “Açık hava müzelerinin eğitim ve kültür değeri nedir, ziyaretçilerinin koruma bilinci kazanmasına ne ölçüde hizmet ediyor?” araştırma sorusuna alan araştırması, anket çalışması, yönetici görüşlerinin alınması ve gözlemlene sonucunda elde edilen bulgularla alt araştırma sorularına yanıtlar aranmıştır.

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kültürel mirasın korunması için teknolojik gelişmelerden, uluslararası iş birliklerinden ve koruma mevzuatını detaylandırmaktan daha etkili olan politikanın koruma ve sahiplenme bilincinin toplumun tümüne yayılmasını sağlamak olduğu bilinmekte olup, bu bilincin oluşturulması için akademisyenler tarafından çeşitli teoriler geliştirilmektedir.

Kökeni M.Ö. 5.yüzyıla dayanan, kültür, eğitim, araştırma, koruma, iletişim ve turizm gibi çeşitli işlevlerle çağdaş toplumların gelişimine ve koruma bilincinin sürdürülmesine hizmet veren müze kurumlarının 21. yüzyılda çok çeşitli örnekleri mevcuttur. Sivil mimarlık örneklerine yönelik çeşitli koruma tekniklerinin uygulandığı, tarihten sahnelerinin canlandırıldığı, bir ülkenin veya bir bölgenin sahip olduğu kültürel miras çeşitliliğini tek bir mekânda sergileyerek, kültürel miras sahiplenme bilincinin topluma aktarılmasına yardımcı olan açık hava müzeleri, mekânsal kullanımları ve sergileri bakımından özel bir müze örneğidir. Açık hava müzelerinin eğitim ve kültür değerinin koruma planlaması açısından önemli bir araştırma konusu olduğu düşünüldüğünden tez çalışmasında ele alınmıştır.

Bu tezde, açık hava müzelerinin sergilerinin ve mekânlarının kültürel değerleri irdelenmiş, tarihsel gelişiminin müze ve koruma pratikleriyle uyumlu geliştiği görülmüş, yapım tekniklerine ve temalarına göre sınıflandırmaları yapılmış, yurt dışı ve yurt içi örnekleri incelenmiştir. İstanbul'un önemli kültürel miras ögesi olan Haliç bölgesindeki kültür koridorunda yer alan Miniaturk, tezin çalışma alanı olarak seçilerek, açık hava müzelerinin eğitim ve kültür değerine ilişkin alan araştırması bu örnek üzerinden yapılmıştır. Alan araştırmasında elde edilen bulgularla, açık hava müzelerinin eğitim ve kültür değeri taşıyarak kültürel mirasın korunmasına yönelik bilincin gelişimine katkı sağladığı hipotezinin doğruluğu saptanmıştır.

Yapılan araştırmalarda, açık hava müzelerinin yerinde sergileme, taşınarak sergileme ve modelleyerek sergileme olmak üzere 3 ana temel teknikle kurulduğu anlaşılmıştır. Ören yeri ve kültürel miras alanları olarak, yerinde sergilenen açık hava müzelerinin

mutlak korunması gereken alanlar olarak ele alınması ve turizm ve eğitim işlevlerinin yürütülmesinin hassasiyetle planlanması gerektiği düşünülmektedir. Taşınarak sergilenen açık hava müzelerinde, taşınan eserlerin yok olmaktan kurtarıldığı ve taşıma, söküm ve montaj tekniklerinin gelişime imkân sağladığı görülmüştür. Aynı zamanda farklı kültürel alanlardan getirilen öğelerin bir arada sergilenmesinin de ziyaretçilere öğeler arasındaki farkı izleme fırsatı sunduğu düşünülmektedir. Modelleme yapılarak sergilenen açık hava müzelerinde de dekorların bilimsel araştırma ve eğitim alanında kolaylıkla kullanılabilirdiği, ziyaretçileri eserlerin özgünlerini görmeye ve hakkında araştırma yapmaya modellerin mevcutta olmayan eserlerin anlaşılmasına olanak sağladığı anlaşılmıştır.

Açık hava müzelerinin temalarına ilişkin yapılan incelemelerde ise, turizm ve rekreasyonel, yorumlama ve yaşayan tarih, deneysel arkeoloji ve eğitim olmak üzere 3 ana başlık altında incelenmiştir. Turizm ve rekreasyonel temalı açık hava müzelerinin tarihi çiftlikte agroturizm yapma, konaklama imkânlarıyla yerel ekonomiye yarattığı katkıları incelenmiştir. Yorumlama ve yaşan tarih temalı müzelerde birinci ve üçüncü anlatımları ile gerçekleştiği, folklorik kostümlü teatral performansların ziyaretçinin katılımını teşvik ettiği ve festival ile milli bayramların bu mekânlarda kutlanıldığı görülmüştür. Deneysel arkeoloji ve eğitim temalı açık hava müzelerinde ise bilimsel çalışmalar yürütüldüğü ve özellikle okul çocuklarına yönelik uygulamalar geliştirildiği, okullarla ve üniversitelerle iş birliği yapıldığı görülerek, bu yönüyle açık hava müzelerinin önemli eğitim mekânlarına dönüştüğü sonucuna varılmıştır.

4.1 Araştırma Sorularının Yanıtları

Tezin hipotezi açık hava müzelerinin eğitim ve kültür değeri taşıyarak kültürel mirasın gelişimine sağladığıdır. Bu kapsamda tezin araştırma sorusu mekânsal kullanımları ve sergileri bakımından açık hava müzelerinin eğitim ve kültür değeri taşıyor mu? Açık hava müze ziyareti sonrasında ziyaretçiler koruma bilinci ve bilgi birikimi ediniyor mu? olarak belirlenmiştir.

Söz konusu araştırma sorusunu yanıtlayabilmek için alt araştırma soruları oluşturulmuş ve tezin 2. bölümünde yanıtlanmıştır. Tezin 3. bölümünde örnek alan incelemesi yapılmış, anket sonuçları detaylı değerlendirilmiştir.

Öncelikle tezin 2. bölümü oluşturan alt araştırma soruları olan;

- Müzelerin toplumun gelişimine ne tür işlevlerle katkı sağlamaktadır?
- Açık hava müzelerinin mekânsal kullanımlarının ve sergilerinin kültürel değeri var mıdır?
- Açık hava müzelerinin tarihsel gelişimi ve türlerinin oluşumunun koruma pratiklerinin gelişimine uyumlu gerçekleşmiş midir?
- Açık hava müzelerinin eğitim fonksiyonlarının nasıl çalışmaktadır?

konularına cevap aranmıştır. Bu amaçla derinlemesine literatür taraması, kavram tartışmalarının irdelenmesi ve özgün bir sınıflandırma yorumunun yapılması ve yurt dışı ve yurt içi örneklerin incelenmesi yapılmıştır.

Müzelerin toplumun gelişimine ne tür işlevlerle katkı sağlamaktadır? sorusuna yönelik yapılan çalışmalar sonucunda, ilk olarak; toplumların gelişiminde önemli rol oynayan kültür kurumları olarak müzelerin antik çağlardan beri süregelen bir özelliği olan eğitim verme, tarihsel ve etnografi araştırmalar yapma, sahip olduğu eserleri uygun şartlarda yöneterek muhafaza etme veya başka ülkelerin sınırlarındaki kültür varlıklarını koruma faaliyetlerini akademik açıdan destekleme, topluma verilmek istenen mesajı iletme, bulunduğu bölgeye turist çekerek ekonomik değer yaratma ve global turizm pazarından pay sağlama işlevlerini taşıdığı görülmüştür. Bu açıdan müzelerin toplumun gelişimine kültür, eğitim, araştırma, koruma, iletişim ve turizm işlevleriyle katkıda bulunduğu sonucu çıkarılmıştır.

Açık hava müzelerinin mekânsal kullanımlarının ve sergilerinin kültürel değeri var mıdır? sorusuna yönelik yapılan araştırmalarda; açık hava müzelerinin sergilerindeki objelerinin özgün veya sıradan öge olması fark etmeksizin müze ortamı içinde sergilenmesiyle artık bir müze objesi oldukları, tarihi sahnelerin canlandırıldığı mekânlarının da özel tasarımlarla oluşturularak, miras alanlarına dönüştürüldükleri görülmüştür. Bu yönüyle açık hava müzelerinin mekânsal kullanımlarının ve sergilerinin kültür değeri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Üçüncü olarak, “açık hava müzelerinin tarihsel gelişimi ve türlerinin oluşumu koruma pratikleriyle uyumlu gerçekleşmiş midir?” alt araştırma sorusuna cevap aramak üzere, açık hava müzelerinin tarihsel gelişim süreci koruma pratiklerinin gelişimine paralel olarak 4 tarihsel aralık içinde incelenmiştir. Bu inceleme

yapılırken dünya gündemini ve koruma anlayışını etkileyen olaylar referans kabul edilmiştir. Koruma pratiklerinin ilk gelişimlerinin olduğu 17. yüzyıldan başlayarak, Fransız İhtilali'nin etkilerinin hissedildiği 18. yüzyıl sonları, 1. Dünya savaşının etkilerinin olduğu 20. yüzyıl başı, uluslararası toplulukların olduğu 20. yüzyıl ortaları ve son olarak bilgi çağının yaşandığı 21. yüzyıl başı üzerinden dönemleme çalışması yapılmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda, açık hava müzelerinin tarihsel gelişimi ve türlerinin oluşumunun koruma pratikleriyle uyumlu gerçekleştiği sonucuna varılmıştır.

Son olarak, “açık hava müzelerinin eğitim fonksiyonları nasıl çalışmaktadır?” alt araştırma sorusu için açık hava müzelerinin sınıflandırılması yapılmış, yurtdışı ve Türkiye örnekleri incelenmiştir. Açık hava müzelerinin yapım şekilleri ve kuruluş amaçlarına göre sınıflandırılabileceği çıkarımı yapılarak, yapım şekillerini yerinde sergileme, özgün örneğin taşınması ve özgün örneğin modellenmesi biçiminde ile, kuruluş amaçlarını; turizm ve rekreasyonel, yorumlama ve yaşayan tarih, deneysel arkeoloji ve eğitim temalarını üzerinden sınıflandırılabileceği düşünülmüştür. Deneysel arkeoloji ve eğitim temasıyla kurulan örnekler incelendiğinde, arkeolojinin birtakım sorularını cevaplamak üzere deneysel alanların kurulması ve üzerinden araştırmaların yapılmasının bilime önemli katkıların olduğu, dokunarak öğrenme, yaparak öğrenme, eğlenerek öğrenme, yaşam boyu öğrenme metotlarının uygulandığı alanlarda eğitimin de deneylenmesinin yanı sıra, kültürel miras bilincine katkıların olduğu sonuçlarına varılmıştır.

Yurtdışı örneklerinin incelenmesi sonucunda, açık hava müzelerinin ülkelerdeki politik, ekonomik ve kentsel gelişme trendlerine göre farklı gelişimler gösterdiği, zamanlamalarının farklı olduğu, en başarılı ve takip edilen örneklerinin bile eleştiriler alabildiği, yapı stoğunun ihtiyacı ve toplumsal taleplerin kuruluş amaçlarını ve temalarını etkilediği görülmüştür. Açık hava müzelerinin eğitim temasıyla kurulmasa dahi, ziyaretçilerin gözlemlerinin bilgi birikimlerine katkı verdiği örneklerin incelemesi sırasında yapılan araştırmalarda dikkat çekmektedir.

Özellikle Türkiye’de nispeten yeni gelişen bir kavram olmasıyla, açık hava müzelerinin eğitim ve turizm potansiyellerinin çok yüksek olduğu ve kuruluşlarının bu amaçlarının yerel yönetimler tarafından desteklendiği görülmüştür. Bu açıdan açık hava müzelerinin eğitim fonksiyonlarının folk tarihi, deneysel araştırma, birinci ve üçüncü kişi anlatılmalarını içeren yaşayan tarih metodu, bilgi panosu ve

broşürlerle rekonstrüksiyon parklarının anlatımı ve modellenmesiyle dokunarak öğrenme metotlarıyla çalıştığı sonucuna varılmıştır.

Özetle; tezin 2. bölümünü oluşturan araştırma sorularına yönelik yapılan araştırmalar ışığında, müzelerin toplumun gelişimine kültür ve eğitim, araştırma, koruma, iletişim ve turizm işlevlerle katkı sağladığı, açık hava müzelerinin mekânsal kullanımlarının ve sergilerinin kültürel değer taşıdığı, açık hava müzelerinin tarihsel gelişimi ve türlerinin oluşumunun koruma pratikleriyle uyumlu gelişim gerçekleştiği ve açık hava müzelerinde dokunarak öğrenme, yaparak öğrenme, eğlenerek öğrenme, yaşam boyu öğrenme metotları uygulanarak eğitim fonksiyonları içerdiği sonuçlarına varılmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde, Miniaturk açık hava müzesinin eğitim ve kültür değerinin incelenmesi için, Miniaturk'ün kültür ve eğitim işlevi irdelenmiş, alanda ziyaretçi anketi, çalışanlarla görüşme ve gözlem yapma yöntemleriyle araştırmalar yapılmış ve bu kapsamda elde edilen bulgular yorumlanarak sunulmuştur.

Üçüncü bölümde ilk olarak Miniaturk'ün yürüttüğü kültürel işlevleri hakkında araştırma yapılmıştır. Yapılan çalışmalarda, Türkiye'nin ilk minyatür park projesi olan Miniaturk açık hava müzesinin, İstanbul'un önemli kentsel alanlarından birinde oluşturulan kültür koridorunun bir parçası olduğu, yerel yönetimin Miniaturk açık hava müzesi yatırımını kültür ve sosyal sorumluluk projesi olarak ele alması ve kar amacı yürütmeden işletmesi mekanın kamusalılığına ve kültürel işlevine katkı sağladığı, müzede modelleri sergilenecek eserlerin akademisyenlerden oluşan bir heyet tarafından seçilerek, bilimsel temele dayandırılması ve mevcutta olmayan ancak antik dönemin en önemli anıtları arasında gösterilen Artemis Tapınağı ve Halikarnas Mozolesi gibi modellere yer verilmesi hususlarının kültürel açıdan değerli oldukları, modellerin üzerinde ince ayrıntılarda insan emeğinin söz konusu olduğu, parkın tasarımıyla birlikte değerlendirildiğinde parça ve bütün açısından kültürel değerler taşıyarak, bunların ziyaretçilere sunulduğu, model anıtların tarihsel ve bölgesel seçimiyle, Anadolu uygarlıklarının kültürel bir mozağının tek bir alanda sunulduğu, İstanbul'un mirasının modern öğeleriyle beraber temsil edildiği ve yurtdışında yer alan eserlere ayrı bir bölge ayrılarak, mirasın evrenselliği hakkında fikirleri yansıttığı açılardan kültürel işlevleri ortaya konulmuştur.

Üçüncü bölümde ikinci olarak, Miniaturk'ün yürüttüğü eğitim işlevleri hakkında araştırmalar yapılmıştır. Yapılan araştırmalarda, Miniaturk'te farklı yaş gruplarının ilgisini çekebilmek için tasarlanan Masal ağacı gibi alanların, müzenin websitesinde belirtildiği gibi eğlenerek öğretme amaçlarına uygun çalıştığının anlaşıldığı ve geleneksel müze alanlarından farklı olarak çocuklar ile yetişkinlerin alanda daha rahat davranışlar sergilediğinin gözlemlendiği, müze broşürlerinin kapsamının ve kalıcılığının eğitim metaryali olarak kullanılmasına uygun olduğu, Miniaturk için geliştirilen ücretsiz bir uygulamanın kullanımının anonslarla ve bilgi panolarıyla teşvik edildiği, uygulamada modeli yapılan anıt hakkında çok yönlü bilgilere yer verilmesiyle Miniaturk'ün önemli bir eğitim işlevi üstlendiği belirtilmiştir.

Üçüncü bölümün üçüncü kısmında, Miniaturk açık hava müzesi alan araştırması, ziyaretçiler ile yapılan anket çalışması ve müze personeli ile yüzyüze yapılan söyleşi olmak üzere iki aşamada tamamlanmıştır. Açık hava müzesinin hangi ziyaretçi gruplarına hitap ettiği, ziyaretçilerin Miniaturk'ü niçin tercih ettikleri, müzenin etki alanı, müzenin eğitim değeri ve genel olarak ziyaretçilere yaşatmış olduğu deneyim değerlendirmeleri anket çalışmasında irdelenmiştir. Bu kapsamda anket hazırlanırken;

- Açık hava müzelerinin kullanıcıları kimlerdir?
- Açık hava müzelerinin ziyaret amacı nedir?
- Açık hava müzelerinin etki alanı nedir?
- Açık hava müzelerinin eğitim ve kültür değeri nedir?
- Miniaturk ziyaret deneyimini nasıl değerlendirmektedir?
- Miniaturk'ün daha etkin kullanımı için neler yapılabilir?

sorularına cevap aranmıştır.

Öncelikle “Açık hava müzelerinin kullanıcıları kimlerdir?” sorusuna cevap olarak, anket sonuçlarıyla Miniaturk genel ziyaretçi profilinin orta yaş grubu, çocuklu ve orta- yüksek eğitim seviyesinde, beyaz yakalı çalışanlar olduğu çıkarımı yapılmıştır. Yapılan gözlemlerde, çocuklu ailelerin yaygın olduğu görüldüğünden ankete katılanların, uygun bir profil çıkardığı düşünülmektedir. Ayrıca, boş zamanlarını sinema, tiyatro, müze gibi ev dışı kültürel aktivitelerle değerlendirmeyi tercih eden;

yılda en az 1 kez müze ziyareti yapan, arkeoloji içerikli, örenyeri ve anıtsal yapılara ilgi duyan katılımcılar, genelde düzenli olarak müze ziyareti yapmalarının yanında, çoğunun Miniaturk'ü ilk defa ziyaret ettiği ortaya çıkmıştır.

Anket çalışmaları sonuçlarında, katılımcıların Miniaturk'te diğer müze ziyaretlerine göre daha uzun vakit geçirdiği ve aynı gün başka kültürel aktivite planlamadıkları ortaya çıkmıştır. Miniaturk'e gelirken eşleri, aileleri ve çocuklarıyla geldikleri, ziyaret sırasında ücretsiz olan sesli rehberi kullanmadıkları saptanmış, özellikle çocuklu ailelerin çocuklarına yapı hakkında bilgileri kendileri tarafından aktarmayı tercih ettikleri gözlemlenmiştir. Geleneksel müzelerde audioguide'ın yaygın olarak kullanıldığı cevaplarına ulaşıldığı halde, Miniaturk'te kullanılmamasının diğer bir sebebinin de, geleneksel müzelerin daha sessiz ortamlar olması ve Miniaturk'te beraber geldikleri insanlarla rahatça istişare edebilmeleri olduğu sonucuna varılmıştır.

Ardından, "Açık hava müzelerinin ziyaret amacı nedir?" sorusuna cevap vermek üzere, anket çalışmasında Miniaturk'e geliş sebebini araştırmak için hazırlanan sorulara yanıt olarak, alınan en popüler iki cevabın, öğrenmek ve öğretmek ile iyi kaliteli vakit geçirmek olarak ifade edildiği görülmüştür. Bu açıdan Miniaturk'ün eğlenerek öğrenmek ve öğretmek için uygun bir mekan olmasının yanı sıra, geleneksel müzelere göre açık alanda vakit geçirmenin daha cazip bulunduğu anlaşılmaktadır.

Üçüncü bölümün üçüncü kısmının devamında yer alan, "Açık hava müzelerinin etki alanı nedir?" sorusuna cevap vermek üzere yapılan araştırmada, ziyaretçilerin Miniaturk'ü duymasında broşür, reklam ve sosyal medyanın etkili rolü oynadığı, özel araçları ile ortalama bir saat süren bir yolculuğun ardından müzeye yaklaşık 10-20 km mesafeden geldikleri sonucuna varılmış olmakla birlikte, Miniaturk'e İstanbul dışı gezi gruplarının da geldiği gözlemlenmiştir. Bu açıdan Miniaturk'ün bir etki haritasının çıkarılmasının uygulanabilir olmadığı anlaşılmaktadır.

Anketin dördüncü kısmında, "Açık hava müzelerinin eğitim ve kültür değeri nedir?" sorusuna ilişkin yapılan araştırmalarda, ilk olarak katılımcıların çoğunluğunun sergilenen yapılar ile ilgili daha önceden bilgilerinin olduğunu, açık uçlu sorulardan elde edilen yanıtlarla, özellikle Mimar Sinan eserlerinin ziyaretçilerde önemli bir ilgi

oluşturduğu ve bu yapılarla ilgili ziyaret sonunda daha fazla bilgi kazanımı olduğu ve modelini gördükleri anıtı ziyaret etmek istedikleri sonuçlarına varılmıştır.

Ardından, açık hava müzesinin ziyaretçiler gözünde iyi vakit geçirilecek bir mekan olmasının yanısıra eğitim ve öğretim için de ziyaret edilmesine ilişkin fikirleri ölçmek için yöneltilen sorulara, müzenin hedef kitlesinin öğrenciler ve çocuklu aileler olarak gösterildiği ortaya çıkmıştır. Böylelikle Miniaturk'ün ziyaretçilerin gözünde eğitim ve öğretim açısından da öneminden söz edilebilmektedir. Bu bölümde ayrıca, katılımcılara Miniaturk deneyiminin kendilerine ne kattığını düşündükleri sorulmuş, ilk olarak en büyük katkısının açık havada keyifli vakit geçirirken turistik faaliyette bulunmak olduğu ifade edilmiş, bilgi/ kültür edinme seçeneği ise ikinci sırada yanıtlanmıştır.

Bunun yanı sıra, açık hava müzelerinin eğitim ve kültür değerini derinlemesine irdelemek için çocuklu ailelerin ve eğitim seviyesi yüksek grubun cevapları dikkat çekmektedir. Ankete katılanların önemli bir kısmını oluşturan çocuklu ailelerin Miniaturk'ü ziyaret etme sebeplerine ilişkin cevapları ve davranışları incelendiğinde, çocuklarının gelişimi ve eğitimleri için Miniaturk ziyaretini yaptıkları anlaşılmaktadır. Benzer bir biçimde, ziyaretçiler içinde eğitim seviyesi en yüksek olan gruba göre de, Miniaturk açık hava müzesinin en çok öğrenciler için uygun olduğu belirtilmektedir. Bu açıdan eğitim seviyesinin yükseldiği gruplarda açık hava müzesinin eğitim/öğretim yönüne daha fazla önem verdiği sonucunu çıkarmak mümkündür.

Ayrıca, Miniaturk'te gördükleri eserlerin orjinallerini de ziyaret etmek isteyebileceklerini, Anadolu eserlerinden dünya miras alanlarının olduğu, İstanbul'dan ise Galata Kulesi, Kız Kulesi, Süleymaniye, gibi ikonik yapıların ziyaret edilmek istendiği anlaşılmaktadır. Bu yönüyle, Miniaturk'ün kültürel miras konusunda bir sahiplenme bilincinin gelişmesine hizmet ettiği söylenebilir.

“Miniaturk ziyaret deneyimi nasıl değerlendirmektedir?” sorusuna ilişkin yapılan araştırmalarda ise, katılımcıların müzede maketleri beğendikleri, aktiviteleri, görevli personelin tutumunu, rehberlik hizmetini ve kafe/ restoran, hediyelik eşya mağazalarının genel halini beğenmediklerini ortaya çıkmıştır. Genel değerlendirmeyi ise, orta- iyi olarak puanladığı görülmüştür.

Alan çalışmasının sonunda yer alan, “Miniatürk’ün daha etkin kullanımı için neler yapılabilir?” sorusuna ilişkin edinilen bulgulara göre, Miniatürk’te eğlenceli ve öğretici 3D uygulamaların yapılmasının müzeyi daha çekici hale getireceğini hatta müzenin daha fazla ziyaret edilmesi için en önemli çözümün bu olacağını sonucuna varılmıştır.

Çocuklar ve yetişkinler için müze içi aktivitelerin artırılması ve sergilenen eserlerle ilgili daha fazla bilgi verilmesi ile müze içi rehberlik/yönlendirmelerin artırılması müze ziyaretçilerinin daha fazla ilgi göstermesini sağlayacaktır.

Bununla birlikte bilet fiyatlarıyla ilgili şikayet olmadığı, ancak daha fazla ziyaret edilmesindeki en büyük engelin, erişim imkanlarında özellikle toplu taşıma olanaklarının yetersizliğinden dolayı ziyaretçiler müzeye ulaşamadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca zaman darlığı da müze ziyaretini engelleyecek en önemli ikinci sebep olmuştur.

Bölümün üçüncü kısmında yer alan yönetici görüşmeleri sonucu edinilen bilgiler ışığında, Miniatürk’ün ziyaretçi istatistikleri yönetimini ve ziyaretçiler ile iletişim tekniklerini geliştirmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Ziyaretçilerle ilgili tutulan istatistiklerin yıl bazında kesilen bilet türüne göre (yerli tam- öğrenci- yabancı ziyaretçi) yapıldığı, Nisan mayıs aylarının en yoğun dönemler olduğu anlaşılmaktadır.

Özetle, tezin üçüncü bölümünde “Açık hava müzelerinin eğitim ve kültür değeri nedir, ziyaretçilerinin koruma bilinci kazanmasına ne ölçüde hizmet ediyor?” araştırma sorularına ilişkin yapılan araştırmalarda; “Açık hava müzelerinin eğitim ve kültür değeri taşıyarak kültürel mirasın gelişimine sağlamaktadır.” sonucuna varılmıştır.

4.2 Dünya Örneklerinden Politika Önerileri

Açık hava müzelerinin İsveç, Danimarka, İngiltere, Amerika ve Japonya örnekleri üzerinden inceleme yapılarak, bu bölümde politika önerileri geliştirilmesi hedeflenmiştir.

İlk olarak, İsveç Skansen, dünyanın ilk açık hava müzesi olarak birçok açık hava müzesi tarafından örnek alınmış olsa da, ülkenin birçok farklı bölgesinden sivil

mimarlık örneklerinin taşınarak, aynı alanda sergilenmek üzere getirilmesi yönüyle eleştiriler almıştır. Eleştirilere karşın yapılan işlemlerin bilimsel yöntemlerle gerçekleştirildiği ortaya koyan Skansen'in kuruluş yıllarında, folklorik festivallerin düzenlenmesi ve milli bayramların kutlanması açısından halkın ilgilisi toplaması ve müzeye gelir elde etmesi örnek alınması gereken uygulamalardır.

İkinci olarak, Danimarka Lejre 'de dünyanın ilk deneysel arkeoloji ve eğitim temasıyla kurulan açık hava müzesi olarak, demir çağı yerleşimlerinin yorumlanmasında arkeoloji bilimine katkılarının yanı sıra, araştırma merkezinin kurulması önemli olduğu değerlendirilmektedir. Deneyin yapıldığı alanlar ile müze ziyareti alanlarının ayrı tutulduğu müzede içinde antik çağ temalarıyla kamp alanları oluşturulması, atölye alanlarının kurulması, atölye alanlarının müzenin değişik konumlarına dağıtılarak çocukların müzede dolaşımının sağlanması, okullarla iş birliği sağlanarak bir eğitim programının ulusal müfredata uygun gerçekleştirilmesi yönlerinin Türkiye'deki uygulamalarda benimsenebileceği düşünülmektedir.

Üçüncü olarak, Demir çağı ve erken Roma döneminde tarım gelişimi üzerine araştırma programları oluşturmak amacıyla kurulan İngiltere Butser tarihi çiftlik örneği incelemesinde, açık hava müzesindeki araştırmaların devamlılığı açısından, müzelerin kamu arazisine kurulmasının gerektiği anlaşılmıştır. Özel konusu olan müzelerde disiplinler arası uzmanlıklara ihtiyaç olabileceği, ulusal müfredata uygun bir biçimde okul dışı eğitimde açık hava müzesinin kullanılmasının faydaları gözlemlenmiştir.

Müzede gerçekleştirilen okul dışı eğitimde okul ile beraber organize edilen gezi programı öncesi hazırlık yapılması, eğitim materyallerinin hazırlanması, gezi sırasında yürütülen çalışmalar hakkında bilgi verilerek “nasıl buluyoruz” ve “kanıt nedir” konularına vurgu yapılması, çocuklara en az 2 veya 3 dokunarak öğrenme aktivitelerine teşvik edilmesi, antik bir teknolojinin uygulanmasında gözlem fırsatı sunulması ve gezi sonrası okula sonuçları izleme amaçlı ziyaret yapılması gerektiği görülmüştür.

Dördüncü olarak, ABD, Old World Wisconsin açık hava müzesi örneği incelemesinde, yerel toplulukların girişimlerinin ve finansmanının önemli olduğu, farklı etnik grupların sivil mimarlık örneklerinin tek bir mekânda sergilenmesinin toplumun bütünleşmesine fayda sağlayabileceği görülmektedir.

Beşinci olarak, Japonya Naniwa Sarayı arkeoparkı açık hava müzesi örneği incelemesinde, yapının tümünün rekonstrüksiyonu için mevcut verilerin yeterli olmaması ve aynı alanda iki ayrı dönemin kültürel mirası çakışması durumunda yapı izlerinin farklılaştırılarak sunulması, yerel yönetim tarafından yapıyla ilgili bilgilerin panolarda aktarılması ve görüntüleme odası, halka açık tarih günleri gibi organizasyonların düzenlenmesinin faydalı olduğu anlaşılmaktadır.

Son olarak, Türkiye’deki uygulamaların yerel yönetimler veya bireysel girişimlerle gerçekleştiği, müzede sergilenen yapıların hibe yoluyla elde edildiği veya modelleme tekniği kullanılarak yapıldığı, okulların açık hava müzelerine geziler düzenlediği ancak belirli bir eğitim programının takip edilmediği gezi sonrası izleme çalışmalarının yapılmadığı anlaşılmaktadır.

Özetle, Türkiye’de yeni oluşturulacak açık hava müzelerinde,

- Müzelerdeki çalışmaların devamlılığı açısından kamu arazilerine kurulmalarına imkân sağlanması,
- Sahipsiz, yok olmaya yüz tutmuş sivil mimarlık örneklerinin kamulaştırılarak, bilimsel yöntemlerle taşınması ve açık hava müzelerinde bu korunmalarının sağlanması,
- Müzelerin özellikle kuruluş aşamalarında yerel yönetimlerin ve toplulukların desteğinin alınması, alanlarda folklorik festivallerin düzenlenmesi ve milli bayramların kutlanmasıyla gelirin arttırılması,
- Açık hava müzelerinde araştırma merkezleri kurularak, müzeyle beraber çalışmasının sağlanması,
- Açık hava müzelerinde gençler ve çocuklar için tarihsel temalarla kamp alanları oluşturulması, aktivitelerle tarih eğitiminin verilmesinin sağlanması,
- Atölye alanlarının kurulması, atölye alanlarının müzenin değişik konumlarına dağıtılarak müzede dolaşımının sağlanması,
- Okullarla iş birliği sağlanarak bir eğitim programının hazırlanması ve müfredata uygun gerçekleştirilmesi,

- Okullar ile beraber organize edilen gezi programı öncesi hazırlık yapılması, eğitim materyalleri hazırlanması, gez sırasında yürütülen çalışmalar hakkında bilgi verilirken bilimsel açıklamalara vurgu yapılması,
- Dokunarak öğrenme aktivitelerinin hazırlanması, antik veya eski dönem teknolojilerden gösteriler düzenlenmesi,
- Gezi sonrası okula sonuçları izleme amaçlı ziyaret yapılması,
- Toplumun bütünleşmesine katkı sağlamak için farklı etnik grupların sivil mimarlık örneklerinin tek bir mekânda sergilenmesi,
- Yapının tümünün rekonstrüksiyonu için mevcut verilerin yeterli olmaması veya aynı alanda iki ayrı dönemin kültürel mirasının çakışması durumunda yapı izlerinin farklılaştırılarak sunulması, yerel yönetim tarafından yapıyla ilgili bilgilerin panolarda aktarılması ve görüntüleme odası, halka açık tarih günleri gibi organizasyonların düzenlenmesi

politikalarının benimsenmesi önerilmektedir.

Sonuç olarak, 19. yüzyılın sonundan beri, farklı amaç ve motivasyonlarla kurulmakta olan açık hava müzelerinin, Türkiye’de kurulmasına ilişkin 1960lı yıllarda çokça girişimler olduğu, 1980li yıllarda kamu ve üniversite iş birliğiyle adımlar atıldığı görülmüş olmakla birlikte, 2000li yıllardan öncesi kadar yerinde segileme yöntemiyle kurulan ören yerleri dışında açık hava müzelerinin herhangi bir örneğine rastlanılamamaktadır.

21. yüzyılda müze endüstrisinin talep odaklı gelişimine rağmen, Türkiye’de henüz az sayıda örneği olan açık hava müzelerinin potansiyellerinin, kültür politikalarında ve koruma tekniklerinin geliştirilmesinde gereken önemle ele alınamadığı anlaşılmaktadır.

Bu kapsamda, açık hava müzelerinin eğitim ve kültür değerini incelemek ve koruma bilincine olan katkılarını irdelemek üzere tez çalışması hazırlanmıştır. Açık hava müzelerinin başarılarının, kentsel sosyal mekân yaratma yönlerinin, eğitim ve kültürel içerikleri ile miras bilincine katkı sağlamaları hususlarının yerel yönetimlerin uygulamalarında ve merkezi yönetimin kültür politikalarında yer alması gerektiği sonucuna varılmıştır.

KAYNAKLAR

- AAM.**, (2018), Museum Facts & Data. Erişim: 08 Mayıs 2019, https://www.aam-us.org/programs/about-museums/museum-facts-data/#_edn7
- Adams, R.** (2010) The V&A: empire to multiculturalism?. *Museum and Society* 8.2, 63-79.
- AEOM.**, (2017). Rules of the Association of European Open Air Museums. Erişim: 08 Mayıs 2019, <http://theaeom.eu/wp-content/uploads/2018/09/Statutes-of-the-AEOM.pdf>
- Ahmad, S., Abbas, M. Y., Taib, M. Z. M., & Masri, M.** (2014). Museum Exhibition Design Communication of meaning and the shaping of knowledge. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 153, 254-265.
- Aho, E., Pitkanen, K., & Sahlberg, P.** (2006). *Policy Development and Reform Principles of Basic and Secondary Education in Finland Since 1968. Education Working Paper Series. Number 2.* Washington, D.C.: The World Bank, Human Development Network Education.
- AMAGA** (2018), About Us. Erişim: 08 Kasım 2018, <https://www.amaga.org.au/who-we-are>
- Angotti, T.** (1982). Planning the open air museum and teaching urban history: the United States in the world context. *Museum International*, 34(3), 179-188.
- Arinze, E. N.** (1999). The role of the museum in society, *Public lecture at the National Museum, Georgetown, Guyana.* Erişim: 08 Mayıs 2019, http://www.maltwood.uvic.ca/cam/activities/past_conferences/1999conf/CAM'99-EmmanuelArinze.GuyanaFinal.pdf
- Arnold, B.** (1990). *The Past as Propaganda: Totalitarian Archaeology in Nazi Germany, Antiquity.* Cambridge: Cambridge University Press.
- Arrhenius, T.** (2013). The Fragile Monument: On Alois Riegl's Modern Cult of Monuments. *NA*, 16(4), 51-55.
- Assunção dos Santos, P.** (2010). To understand New Museology in the 21st Century. *Cadernos de Sociomuseologia*, (37), 5-12.
- Avramidou, A., & Demetriou, D.** (2014). *Approaching the Ancient Artifact. Representation, Narrative, and Function.* Berlin: Walter de Gruyter GmbH & Co KG.
- Ayán Vila, J.M.** (2001). Tourism potential of castreja culture from the northwestern Iberian Peninsula. *Turystyka Kulturowa*, 1, 123-141.
- Bäckström, M.** (2014). *Loading guns with patriotic love: Artur Hazelius's attempts at Skansen to remake Swedish society. In National Museums.* London: Routledge.

- Barton, H. A.** (2009). *Essays on Scandinavian history*. Carbondale: Southern Illinois University Press.
- Bather, F. A.** (1913). 'Discussion'. *Museums Journal*, 13 November, 178.
- Bennett, T.** (1995) *The Birth of the Museum*, London: Routledge.
- Bennett, J.** (2009). *Sailing into the Past. Learning from Replica Ships*. Barnsley: Seaforth Publishing.
- Birinci, A.** (2015). *Kapadokya Bölgesi Kiliselerindeki Fresklerin Seramik Yüzeylerde Yorumu* (Yüksek Lisans Sanat Çalışması Raporu). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Blockley, M.** (2003). Archaeological reconstructions and the community in the UK. In Planel, P., & Stone, P. G. (Eds.), *The Constructed Past Experimental Archaeology, Education and the Public* (1st edition, pp. 35-54). London: Routledge.
- Burke, P.** (1977). *Popular culture in Norway and Sweden*. In Editorial Collective Ruskin College, *History Workshop* (pp. 143-147). Oxford University Press: Oxford.
- Cai, Q., & Yao, T.** (2012). From Open-Air Buildings Museum to Ecomuseum: On the Progress of Protective Idea and Method of Vernacular Historical Settlement Heritage Sites. *Applied Mechanics and Materials*, Vol. 174, 2416-2419.
- Campaniello, N. & Richiardi, M.** (2017). The role of museums in bilateral tourist flows: evidence from Italy. *Oxford Economic Papers*, 70(3), 658-679.
- Chadwick, O.** (1980). *The popes and European revolution*. Oxford: Clarendon Press.
- Chappell, E. A.** (1999). Open-air museums architectural history for the masses. *Journal of the Society of Architectural Historians*, 58(3), 334-341.
- Claudon, F.** (1980). *The Concise Encyclopaedia of Romanticism*, New Jersey: Chartwell Books Inc.
- Corbin, C.** (2002). Representations of an Imagined Past: fairground heritage villages. *International Journal of Heritage Studies*, 8(3), 225-245.
- Cross, G., & Walton, J. K.** (2005). *The playful crowd: Pleasure places in the twentieth century*. New York: Columbia University Press.
- Curtis, J. O.** (1979). *Moving historic buildings*. New England: U.S. Department of the Interior Heritage Conservation and Recreation Trust.
- Curtis, N. G.** (2006). Universal museums, museum objects and repatriation: The tangled stories of things. *Museum Management and Curatorship*, 21(2), 117-127.
- Çakır, N.** (2016) *Türkiye’de Müzecilik Belleğinde Somut Olmayan Kültürel Mirasın Araştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Davis, P.** (2011). *Ecomuseums: a sense of place*. London: Continuum International Publishing Group.

- De Jong, A., & Skougaard, M.** (1992). Early open-air museums: traditions of museums about traditions 1. *Museum International*, 44(3), 151-157.
- De Oliveira, M. F. P., & De Mello, C. S.** (2010). Men change, and museums change. *Cadernos de Sociomuseologia*, 37(37), 87-97.
- Dean, D. & Rider, E.** (2005) Museums, nation and political history in the Australian National Museum and the Canadian Museum of Civilization. *Museum And Society* 3.1: 35-50.
- Demir, Z. S.** (2013). Türkiye’de açık hava müzeleri açıldı açılıyor: açık hava müzelerine yeni bir bakış. *Milli Folklor*, 25(99), 145-158.
- Economist.** (2018, August 14). China, mad about museum. Retrieved from <https://www.economist.com/special-report/2014/01/06/mad-about-museums>
- Ertuğ, Z.** (1998), Osmanlı Devlet teşrifatında hırka-i şerif ziyareti. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi*, 1998, 16-38.
- EU Committee of Ministers.** (2017). *Recommendation of the Committee of Ministers to member States on the European Cultural Heritage Strategy for the 21st century*, Council of Europe, Limassol, Cyprus. Retrieved from <https://rm.coe.int/16806f6a03>
- Falk, J. H., & Dierking, L. D.** (1997). School field trips: Assessing their long-term impact. *Curator: The Museum Journal*, 40(3), 211-218.
- Fawcett, C.** 1990. *A study of the socio-political context of Japanese archaeology* (Unpublished PhD dissertation). McGill University, Department of Anthropology, Montreal.
- Floré, F.** (2010). The Open-Air Museum of Bokrijk Staging Pre-Modern Architecture in the Margins of the 1958 World Fair. *Architectural History*, 53, 295-315.
- Frédéric, L.** (2002). *Japan encyclopedia*. London: Belknap Press of Harvard University Press.
- FreshMinds.** (2007). *Culture on Demand: Ways to engage a broader audience*. London: Department for Culture, Media And Sport.
- Fromm, A. B., Rekdal, P. B., & Golding, V.** (2014). *Museums and Truth*. London: Cambridge Scholars Publishing.
- Furst, L.R.** (1969). *Romanticism in Perspective*. Basingstoke: Macmillan.
- Ginsburch, V., & Mairesse, F.** (1997). Defining a museum: Suggestions for an alternative approach. *Museum Management and Curatorship*, 16(1), 15-33.
- Goblet, N.** (2006). *Moving Historic Buildings: One Means of Preservation*. Oxford: Altamira Press.
- Goethe, J. V.** (1799). The Collector and His Circle. In Gage, J (eds), *Essays on Art and Literature*, (2nd ed., pp.121-59). University of California Press: Los Angeles.

- Govekar-Okoliš, M.** (2018). Effectiveness of school lessons from the past as living forms of museum education for university students. *Museum Management and Curatorship*, 33(4), 382-397.
- Gray, D., & Chadwick, A.** (2001). Museums: Using keyworkers to deliver lifelong learning. *International Review of Education*, 47(5), 427-441.
- Gregory, D.** (2017). Preserving Archaeological Remains in Situ: Proceedings of the 4th International Conference. *Conservation and Management of Historic Sites Volume 14*, 1-4.
- Grincheva, N.** (2013). Cultural diplomacy 2.0: challenges and opportunities in Museum International Practices. *Museum and society*, 11(1), 39-49.
- Grossman, A., & Piotrowski, P.** (2011). Archaeology by experiment and education—the case of Archaeological Museum in Biskupin, Poland. *Experimentelle Archäologie in Europa, Bilanz*, 62-73.
- Gülersoy, N. Z.** (2018). Kişisel görüşme, 10 Aralık, İstanbul.
- Hansen, K., & Vignoles, A.** (2005). The United Kingdom education system in a comparative context. In Machin S, & Vignoles A. (Eds.), *What's the Good of Education, The Economics of Education in the UK* (1st edition, pp 13-35). New Jersey: Princeton University Press.
- Harrison.** (2005). Ideas of museums in the 1990s. In Corsane G. (Eds.), *Heritage, Museums and Galleries, An Introductory Reader* (1st edition, pp 38-54). New York: Reader Routledge.
- Heath, T., Oc, T., & Tiesdell, S.** (2013). *Revitalising historic urban quarters*. New York: Routledge.
- Heijnen, W.** (2010). The new professional: Underdog or Expert? New Museology in the 21th century. *Cadernos de sociomuseologia*, 37(37), 13-24.
- Hobsbawm, E.** (1987). Introduction: inventing traditions. In E. Hobsbawm and T.Ranger (Eds.), *Invention of Tradition*, (pp. 1–14). Cambridge: Cambridge University Press
- Holtorf, C.** (2010). On the possibility of time travel. *Lund Archaeological Review*, 15, 31-41.
- Hudson, K.** (1977). *Museums for the 1980s: A survey of world trends*. Paris: UNESCO.
- ICOM.** (2004). Declaration on the Importance and Value of Universal Museums. *ICOM News*, 1, 5.
- ICOM** (2006). ICOM code of ethics for museums. Erişim Tarihi: 24.09.2018 <https://icom.museum/wp-content/uploads/2018/07/ICOM-code-En-web.pdf>
- ICOM,** (2009). Development of the Museum Definition according to ICOM Statutes (2007-1946). Erişim Tarihi: 24.09.2018 http://archives.icom.museum/hist_def_eng.html
- ICOM** (2010). *Key concepts of Museology*. Paris: Armand Colin.

- ICOM Conservation Committee** (1984). The Conservator-Restorer: A Definition of the Profession. Erişim Tarihi: 24.09.2018 <http://www.icom-cc.org/47/about-icom-cc/definition-of-profession/#.XA4rZtszbIW>
- Johnson, J. & Florence, Z. A.** (2012). *The museumification of China, Technical Report*, Hong Kong: MpMatter.
- Johnson, J., & Thomas, B.** (1992). *Tourism, museums & the local economy: the economic impact of the North of England Open Air Museum at Beamish*. Durham: Edward Elgar Publishing.
- Jokilehto, J.** (2005). Definition of cultural heritage: References to documents in history. ICCROM Working Group *Heritage and Society*, 4-8.
- Jong, A. ve Skougaard, M.** (1992) Early open-air museums, *Traditions Of Museums About Traditions*, Vol. XLIV, No.3, P.P: 151-153.
- Kadluczka, A.** (2018). Musealization of public space as a form of the presence of cultural heritage in contemporary world. *Budownictwo Architektura*, 17(1), 29-40.
- Karadeniz, C.** (2018). *Müze, Kültür, Toplum*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Karaduman, H.** (2016) *Ulus- Devlet Bağlamında Belgelerle Ankara Etnografya Müzesinin Kuruluşu ve Milli Müze*, Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Kamar, G.** (2014). *The development of Luxor Open air museum and its social impacts: An assessment using Geographic information systems* (Doctoral dissertation). Department of Geography, University of Leicester: Leicester.
- Kavanagh, G.** (1993). History in museums in Britain: a brief survey of trends and ideas. In Rhodes J. (Eds.) *Social History in Museums: A Handbook for Professionals*, (1st edition: pp.13-26) London: H.M. Stationery Office.
- Keene, R., Wanless, A.** (2002). Transformation: lifting the veil: session 8: museology and the implementation of museum policy and practice. *South African Museums Association Bulletin*, 28(1), 43-45.
- Khalaf, R. W.** (2017). A viewpoint on the reconstruction of destroyed UNESCO Cultural World Heritage Sites. *International Journal of Heritage Studies*, 23(3), 261-274.
- Kindleysides, M., & Biglands, E.** (2015). Thinking outside the box, and making it too: Piloting an Occupational Therapy Group at an Open-Air Museum. *Arts & Health*, 7(3), 271-278.
- Krieck, E.** (1922). *Philosophie der Erziehung*. Jena: Eugen Diedrichs Verlag.
- Krugler, J. D.** (2013). *Creating Old World Wisconsin: The Struggle to Build an Outdoor History Museum of Ethnic Architecture*. Wisconsin: University of Wisconsin Pres.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı** (2018). Türkiye’de Müzecilik Erişim: 24.09.2018 <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR-69904/turkiyede-muzecilik.html>
- Lamas, M.** (2010). Lost in the Supermarket–The Traditional Museums Challenges. *Cadernos de Sociomuseologia*, 37(37), 43-57.

- Larsen, K. E.** (1994). *Architectural preservation in Japan*. Paris: ICOMOS International Wood Committee.
- Lehman, K. F.** (2008). *Museums and marketing in an electronic age* (Doctoral dissertation). University of Tasmania, Faculty of Business, Tasmania.
- Lehmann, L.T.** (1982). A Trireme's Tragedy. *International Journal of Nautical Archaeology* 11:2, 145-151.
- Litwak, J. M.** (1992). Enhancing museum learning by facilitating the visitor social agenda. *Visitor Studies*, 5(1), 111-115.
- Lundgaard, I. B. & Jensen, J. T.** (2014). *Heritage, Democracy and the Public, Nordic Approaches*, New York: Routledge.
- MA,** (1998). What is museum. Erişim: 24.09.2018, <https://www.museumsassociation.org/about/frequently-askedquestions>
- MA,** (2018). Annual Report and business plan. Erişim: 24.09.2018, <https://www.museumsassociation.org/about/annual-report>
- MacGregor, N.** (2004, 24 Temmuz), The whole world in our hands. *The Guardian* Erişim: 24.9.2018 <http://www.theguardian.com/artanddesign/2004/jul/24/heritage.art>
- MacLean, T.** (1998). The Making of Public History A Comparative Study of Skansen Open Air Museum, Sweden; Colonial Williamsburg, Virginia; and the Fortress of Louisbourg National Historic Site, Nova Scotia. *Material Culture* 47(1), 12-24.
- Madran, E.** (2002). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kültür Varlıklarının Korunmasına İlişkin Tutumlar ve Düzenlemeler: 1800-1950*, Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi.
- Mahmoud, S.** (2012). *The development of archaeological and historical museums in Egypt during the nineteenth and twentieth centuries: Imperialism, nationalism, UNESCO patronage and Egyptian museology today* (Doctoral dissertation). Texas Technical University, Graduate Faculty, Texas.
- Marshall, H. W.** (1977). Folklife and the rise of American folk museums. *The Journal of American Folklore*, 90(358), 391-413.
- Mathieu, J.R.,** (2002). *Experimental archaeology, replicating past objects, behaviors and processes*. Oxford: BAR International Series.
- McLean, F.** (1994). Services marketing: The case of museums. *The Services Industries Journal*, 14 (2), 190–203.
- McShane, I.** (1998). Building a National Museum of Australia: A history. *Public History Review*, 7, 75–88.
- Mirghadr, L., Torabi Farsani, N., Shafiei, Z., & Hekmat, M.** (2018). Identification of key components of visitor education in a museum. *Museum Management and Curatorship*, 33(3), 223-234.
- Morris, R. V.** (2008). Extra-Curricular Social Studies in an Open Air History Museum. *International Journal of Social Education*, 23(2), 131-148.

- Moutinho, M. C.** (2007). The construction of the museological object. *Cadernos de Sociomuseologia*, 27(27), 61-77.
- Munro, T.** (1947). The place of aesthetics in the art museum. *College Art Journal*, 6(3), 173-188.
- Murray, D.** (1904). *Museums: Their history and their use*. London: Routledge/Thoemmes Press.
- Myerscough, J.** (1988). *The economic importance of the arts in Britain*. London: Policy Studies Institute.
- Nahya, Z.** (2003). Türkiye Açık hava Halk Kültürü Müzesi ve Bir Deneyim, In Oğuz M. & Özkan T. (Eds) *Türkiye’de Halk Bilimleri Müzeciliği ve Sorunları Sempozyum Bildirileri*, (pp. 20-35). Ankara: Gazi Üniversitesi THBMER Yayını.
- Nakao, Y.** 1986. *Naniwa kyo. [Naniwa Palace-Capital]*. Tokyo: New science sha.
- Nielsen, J. K.** (2014). *Museum communication: learning, interaction and experience* (Doctoral dissertation). School of Art History, University of St Andrews, St Andrews.
- Nordenson, E.** (1992). In the beginning. *Skansen. Museum International*, 44(3), 149-150.
- Noussia, A.** (1998). Transition from space to place: the heritage process in open-air museums in England. *Traditional Dwellings and Settlements Review*, 10(1), 75.
- Okamura, K., & Condon, R.** (1999). Reconstruction sites and education in Japan: a case study from the Kansai region. In Planel, P., & Stone, P. G. (Eds.), *The Constructed Past Experimental Archaeology, Education and the Public* (pp. 63-75), London: Routledge.
- Oliver, P.** (2001). Re-presenting and representing the vernacular: The open air museum. In Alsayyad, N. (Eds) *Consuming tradition, manufacturing heritage: Global norms and urban forms in the age of tourism*, (pp.191-210), London: Routledge.
- O’Neill, Mark,** (2004), ‘Enlightenment museums: universal or merely global? *Museum and Society*, 2(3) 190-202.
- Osborne, H.** (1985). Museums and their functions. *Journal of aesthetic education*, 19(2), 41-51.
- Osmanoğlu, E.** (2005). *An Arthitectural study on miniature parks and miniature models: Miniatürk*. (Yüksek Lisans Tezi), ODTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Önder, M. N.** (1985). *Folklor Açık Hava Müzelerinin Türkiye’de Kurulma İmkânları Sempozyum Bildirileri*. Ankara: AÜB.
- Önge, M.** (2018) Kültür Mirasını Tanımlamak için Türkiye’de Kullanılan İlk Özgün Terim: Âsâr-I Atîka. *Avrasya Terim Dergisi*, 6(1), 8-14.
- Paardekooper, R.** (2011). Archaeological open air museums in Europe Visitors' expectations versus visitors' experience. *Archaeologisches Nachrichtenblatt*, 16(3), 226-232.

- Paardekooper, R.** (2012). Archaeological Open-Air Museums in the Netherlands, a bit of history. *EXARC Journal Digest* 2012, 8- 11.
- Page, M.** (2011). Butser Ancient Farm. *EXARC Journal Digest*, 2011, 23-25.
- Paliadeli, C., & Kopellou, M.** (2013). The Role of National Museums in the European Integration. In *Entering the Minefields: The Creation of New History Museums in Europe: Conference Proceedings from EuNaMus; European National Museums: Identity Politics; the Uses of the Past; and the European Citizen*; (No. 083, pp. 33-36). Brussels: Linköping University Electronic Press.
- Petersson, B.** (2010). Travels to identity: Viking rune carvers of today, A. Ödman (ed.), *Lund Archaeological review 2009-2010* (1-86) Lund: Department of Archeology and Ancient History, University of Lund.
- Planel, P., & Stone, P. G. (Eds.).** (2003). *The constructed past: experimental archaeology, education and the public*. London: Routledge.
- Puga, R. M.** (2012). The First Museum in China: The British Museum of Macao (1829–1834) and its Contribution to Nineteenth-Century British Natural Science. *Journal of the Royal Asiatic Society*, 22(3-4), 575-586.
- Rasmussen, C.** (2001). *A museum for the people: A history of Museum Victoria and its predecessors, 1854–2000*. Melbourne: Scribe Publications.
- Rasmussen, M. & Grønnow, B.** (1999). The Historical-Archaeological Experimental Centre at Lejre, Denmark: 30 years of Experimenting with the Past, In Planel, P., & Stone, P. G. (Eds.), *The Constructed Past Experimental Archaeology, Education and the Public* (2nd edition pp. 136-144). London: Routledge,
- Reid, D. A.** (2012). Tangible Agricultural History: An Artifact's-Eye View of the Field. *Agricultural History*, 86(3), 57-76.
- Rentzhog, S.** (2007). *Open Air Museums. The History and Future of a Visionary Idea*, Kristianstad: Jamtli Förlag & Carlssons Bokförlag.
- Reynolds, P. J.** (1998). The educational world of butser ancient farm. *Treballs d'Arqueologia*, (5), 045-64.
- Reynolds, P. J.** (1999). Butser Ancient Farm, Hampshire, UK, In Planel, P., & Stone, P. G. (Eds.), *The Constructed Past Experimental Archaeology, Education and the Public* (2nd edition pp. 124-135) London: Routledge.
- Riasanovsky, N.V.** (1992). *The Emergence of Romanticism*. New York: Oxford University Press.
- Ripley, D.** (1970). *The sacred grove: Essays on museums*. London: Victor Gollanz Ltd.
- Rocco, F.** (2018, 14 Ağustos). Temples of delight. *The Economist*. Erişim: <https://www.economist.com/special-report/2013/12/21/temples-of-delight>
- Rossman, A., & Piotrowski, P.** (2011). Archaeology by experiment and education – the case of Archaeological Museum in Biskupin, Poland, in F. Both

- (Ed), *Experimentelle Archäologie in Europa, Bilanz 2011* (pp. 62-73) Oldenburg: Isensee Verlag.
- Salmi, H.** (1993). *Science Centre Education. Motivation and Learning in Informal Education*. Research Report 119. Department of Teacher Education, University of Helsinki, Helsinki.
- Sandos, J. A.** (2014). *Early California Reconsidered: Mexicans, Anglos, and Indians at Mission San José*. *Pacific Historical Review*, 83(4), 592-625.
- Schadla-Hall, R. T., Stone, P. G., & Planel, P. G.** (1999). Shakespeare's Globe—'as faithful a copy as scholarship... could get...'; '... a bit of a bastard...'. In Planel, P., & Stone, P. G. (Eds.), *The Constructed Past Experimental Archaeology, Education and the Public* (2nd edition pp. 216-226), London: Routledge.
- Schmidt, G. M.** (2003). Reconstruction as ideology: the open air museum at Oerlinghausen, Germany. In Planel, P., & Stone, P. G. (Eds.), *The Constructed Past Experimental Archaeology, Education and the Public* (2nd edition pp. 166-176). London: Routledge.
- Schmidt, H.** (2000). *Archäologische Denkmäler in Deutschland. Rekonstruiert und wieder aufgebaut*, Stuttgart: Theiss Verlag.
- Schöbel, G.** (2001). Die Pfahlbauten von Unteruhldingen, Die Pfahlbauten von Unteruhldingen, Museumsgeschichte. Unteruhldingen: Pfahlbaumuseum.
- Schubert, K.** (2000). *The Curator's Egg: The evolution of the museum concept from the French Revolution to the present day*. London: One-Office Press.
- Sevan, O.** (2008). *Open air museums as ways of preserving and transmitting the spirit of place*, 16th ICOMOS General Assembly and International Symposium: 'Finding the spirit of place – between the tangible and the intangible', 29 sept – 4 oct 2008, Quebec, Canada.
- Sommer, U.** (2003). 10 Slavonic archaeology: Groß Raden, an open air museum in a unified Germany. In Planel, P., & Stone, P. G. (Eds.), *The Constructed Past Experimental Archaeology, Education and the Public* (2nd edition pp. 157-164) London: Routledge.
- Srinivasi, H.** (2006). *Cities as brands: Osaka City in Japan reinvents itself*. In 42nd ISoCaRP Congress. Erişim: http://www.isocarp.net/Data/case_studies/731.pdf
- Stazyk, E. C., Moldavanova, A., & Frederickson, H. G.** (2016). Sustainability, intergenerational social equity, and the socially responsible organization. *Administration & Society*, 48(6), 655-682.
- Suarez, A. V., & Tsutsui, N. D.** (2004). The value of museum collections for research and society. *AIBS Bulletin*, 54(1), 66-74.
- Sullivan, A. M.** (2015). *Cultural Heritage & New Media: A Future for the Past*. J. Marshall Rev. London: Intell. Prop.
- Surowiecki, James** (2005). *The Wisdom of Crowds*. New York: Anchor Books.

- Şimşek, (2017)** *Halk Bilimi Müzeciliğine Bir Örnek “Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi* (Yüksek Lisans Tezi) Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Tankard, P.** (2014). *Facts and Inventions: Selections from the Journalism of James Boswell*. Connecticut: Yale University Press.
- TDK,** (2005) *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Teather, J. L.** (1990). The museum keepers: The museums association and the growth of museum professionalism. *Museum Management and Curatorship*, 9(1), 25-41.
- Tilden, F.** (1957). *Interpreting our Heritage*. Chapel Hill: The University of North Carolina.
- Toygar, K.** (1985). “*FAHM Nereelerde Kurulabilir?*”. Folklor Açık Hava Müzelerinin Türkiye’de Kurulma İmkânları Sempozyum Bildirileri, Ankara: AÜB.
- Tsude, H.** (1995). Archaeological theory in Japan. In P.J.Ucko (ed.), *Theory in Archaeology: a world perspective*, (1st edition pp. 298–311) London: Routledge.
- Tuffy, J.** (2011). *The Learning Trip: Using the Museum Field Trip Experience as a Teaching Resource to Enhance Curriculum and Student Engagement*. (Yüksek Lisans Tezi) School of Education and Counseling Psychology, Dominican University of California, California.
- Türel, İ.** (2006). Modeling citizenship in Turkey's miniature park. *Traditional Dwellings and Settlements Review*, 55-69.
- Uluskan, S. B. Atatürk** (2007) Döneminde İstanbul'un İmarı ve Henri Prost Planının Basındaki Yankıları (1936-1939). *Erdem*, 16(48), 109-156.
- UNWTO** (2019), Compendium of Tourism Statistics, Data 2013 – 2017, 2019 Edition. Erişim: <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284420421>
- Van Schalkwyk, L. O., Greenfield, H., & Jongsma, T.** (1997). The early Iron Age site of Ndondondwane, Kwazulu-Natal, South Africa: preliminary report on the 1995 excavations. *Southern African Field Archaeology*, 6(2), 61-77.
- Weil, S.** (1983). *Beauty and the beasts: on museums, art, the law, and the market*. New York: Smithsonian Institution Press.
- Weil, S.** (1990). *The Proper Business of the Museums: Ideas or Things, in Rethinking the Museum and Other Meditations*. Washington: Smithsonian Institution Press.
- Wilkins, A.** (2012). The story behind the world's oldest museum, built by a Babylonian princess 2,500 years ago. *The European Museum Network*, Erişim adresi: <http://museums.eu/highlight/details/105317/the-worlds-oldest-museums>
- Williams, J.** (2009). 'Now Our History is Your History': The Challenge of Relevance for Open-Air Museums. *Folk Life*, 47(1), 115-123.

Wilson, T. H., & Parezo, N. J. (1992). The role of museums in preserving the anthropological record. In Silverman S. & Parezo N. (Eds.), *Preserving the anthropological record*, (Vol. 34, No:1 pp. 61-72.) Chicago: University of Chicago Press.

Yardımcı, S. (2005) *Küreselleşen İstanbul'da bienal*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Yasuhara, K. (1987). Kankyo seibi jigyo keikaku no gaiyo. [Outline of Seibi project]. In M.Nagayama (ed.), *Shiseki Naniwa no miya kankyoseibi hokoku*, (pp. 5–8). Osaka: Osaka City Board of Education.

Yerliyurt, B., & Hamamcioglu, C. (2005). *Entertainment and culture based marketing of cities in the unifying world; Golden Horn culture valley project, Istanbul*. In Association of European Schools of Planning Conference, Vienna.

Yokoyama, K. (1994). Nihon kokogaku kenkyu no doko: Sosei. [Trends in the study of Japanese archaeology: an introduction]. *Archaeological Japonica* 45, 1–3.

Young, L. (2006). Villages that never were: The museum village as a heritage genre. *International journal of heritage studies*, 12(4), 321-338.

Zeuner, C. (1999). Interpretation of Agriculture in Open-Air Museums. *Tagungsberichte*: 84- 91.

URL_1<http://www.museicapitolini.org/en/il_museo/storia_del_museo>erişim tarihi: 19.11.2018

URL_2<<http://museums.eu/highlight/details/105317/the-worlds-oldest-museums>> erişim tarihi: 19.11.2018

URL_3<<https://www.ashmolean.org/history-ashmolean>> erişim tarihi: 19.11.2018

URL_4<<http://www.helsinginkaupunginmuseo.fi/en/exhibitions/childrens-town/>> erişim tarihi: 19.11.2018

URL_5<<http://online.ibc.regione.emiliaromagna.it/I/libri/pdf/LifelongLearninginMuseums.pdf>> erişim tarihi: 20.11.2018

URL_6<<http://online.ibc.regione.emiliaromagna.it/I/libri/pdf/LifelongLearninginMuseums.pdf>> erişim tarihi: 20.11.2018

URL_7<<https://ny.curbed.com/2017/1/11/14239112/american-museum-of-natural-history-gilder-center-studio-gang-interiors>> erişim tarihi 25.11.2018

URL_8<<https://www.mirror.co.uk/incoming/gallery/stonehenge-new-visitor-centre--2935589>> erişim tarihi 25.11.2018

URL_9<<http://www.museums-sheffield.org.uk/learning/schools-and-colleges/workshops/weather>> erişim tarihi 25.11.2018

URL_10<<https://www.museumsassociation.org/museums-journal/news/05052017-v-and-a-unveils-education-programme-for-schools>> erişim tarihi 01.12.2018

URL_11<<http://www.etnografyamuzesi.gov.tr/>> erişim tarihi 01.12.2018

URL_12<<https://natmus.dk/museer-og-slott/frilandsmuseet-det-gamle-danmark/>> erişim tarihi 01.12.2018

URL_13<<https://www.kennedyspacecenter.com/>> erişim tarihi 01.12.2018

URL_14<<http://www.grandmuseeduparfum.fr/en/the-museum/the-tour>> erişim tarihi 01.12.2018

URL_15<<https://www.scotchwhiskyexperience.co.uk/tour-experiences/educational-tours>> erişim tarihi 01.12.2018

URL_16<<https://www.thisisdurham.com/things-to-do/beamish-the-living-museum-of-the-north-p25731S>> erişim tarihi 01.12.2018

URL_17<<http://www.skansen.se/en/welcome-to-skansen>> erişim tarihi 01.12.2018

URL_18<<https://www.visitcopenhagen.com/copenhagen/open-air-museum-gdk476683>> erişim tarihi 01.12.2018

URL_19<<http://www.skansen.se/en/omstrukturering-industrialisering-1870-1913>> erişim tarihi 01.12.2018

URL_20<<https://www.ironbridge.org.uk/our-story/timeline/>> erişim tarihi 01.12.2018

URL_21<<https://www.vam.ac.uk/info/opening-the-cabinet-of-curiosities>> erişim tarihi: 19.11.2018> erişim tarihi 01.12.2018

URL_22<<https://www.visitfrederikssund.dk/ln-int/north-sealand/prehistoric-monuments/gallery-graves-forest>> erişim tarihi 05.12.2018

URL_23<<https://www.visitportugal.com/en/NR/exeres/477DF92D-646C-40D3-8361-DF987AEFB8AF>> erişim tarihi 05.12.2018

URL_24<<https://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/istanbul-arkeoloji-muzesi>> erişim tarihi 05.12.2018

URL_25<<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR-69904/turkiyede-muzecilik.html>> erişim tarihi 05.12.2018

URL_26<<https://www.bie-paris.org/site/en/1873-vienna>> erişim tarihi 05.12.2018

URL_27<<https://travelnotesandbeyond.com/skansen-five-centuries-of-swedish-rural-life/>> erişim tarihi 05.12.2018

URL_28<<http://etc.ancient.eu/travel/visiting-ancient-city-babylon/>> erişim tarihi 05.12.2018

URL_29<<http://www.roundaboutmags.co.uk/local-attractions/ancient-technology-centre-cranborne/>> erişim tarihi 05.12.2018

URL_30<<https://www.yorkarchaeology.co.uk/about-us/history/>> erişim tarihi 05.12.2018

URL_31<https://www.flasgazetesi.com.tr/haberbeypazarinda_acik_hava_muzesi_aciliyor-8884.html> erişim tarihi 05.12.2018

URL_32<<https://www.amsterdamcitytours.com/tours/madurodam/>> erişim tarihi 05.12.2018

URL_33<<https://www.aia-aerospace.org/event/summer-cost-principles-committee-meeting/new-orleans-summer-2017/>> erişim tarihi 05.12.2018

URL_34<<http://www.holloko.hu/en/info/about-holloko/holloko-the-living-village.html>> erişim tarihi 05.12.2018

URL_35<http://www.getty.edu/conservation/publications_resources/newsletters/33_1/feature.html> erişim tarihi 07.12.2018

URL_36<<https://www.thehenryford.org/visit/greenfield-village/>> erişim tarihi 07.12.2018

URL_37<<https://www.osv.org/visit/>> erişim tarihi 07.12.2018

URL_38<<https://www.ntv.com.tr/galeri/sanat/tarihi-zeynel-bey-turbesitasindi,b0b56QPw9U-2A4yZIXArwQ>> erişim tarihi 07.12.2018

URL_39<<http://www.lincolnsnewsale.com/>> erişim tarihi 07.12.2018

URL_40<<https://www.shakespearesglobe.com>> erişim tarihi 07.12.2018

URL_41<<https://www.poble-espanyol.com/en/>> erişim tarihi 07.12.2018

URL_42<<https://www.bbc.co.uk/cbbc/attractions/bekonscot-model-village>> erişim tarihi 07.12.2018

URL_43<<https://www.bekonscot.co.uk/>> erişim tarihi 07.12.2018

URL_44<<https://www.minimundus.at/>> erişim tarihi 07.12.2018

URL_45<<https://www.minieurope.com/en/>> erişim tarihi 07.12.2018

URL_46<<http://www.klein-erzgebirge.de/home.html>> erişim tarihi 07.12.2018

URL_47<www.madurodam.com.nl> erişim tarihi 07.12.2018

URL_48<<https://franceminiature.fr/fr>> erişim tarihi 07.12.2018

URL_49<<https://www.tobuws.co.jp/en/>> erişim tarihi 07.12.2018

URL_50<<https://miniatureworld.com>> erişim tarihi 07.12.2018

URL_51<https://www.thestage.co.uk/opinion/2016/editors-view-next-shakespeares-globe/?login_to=https%3A%2F%2Fwww.thestage.co.uk%2Faccounts%2Fusers%2Fsign_up.popup> erişim tarihi 07.12.2018

URL_52<<http://michiganhistory.leadr.msu.edu/greenfield-village/>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_53<<https://exarc.net/issue-2015-4>> erişim tarihi 07.12.2018

URL_54<<https://exarc.net/venues/le-lac-de-chalain-fr>> erişim tarihi 07.12.2018

URL_55<<http://www.friendsofhp.org/site/index.php?id=13>> erişim tarihi 07.12.2018

URL_56<<http://www.visittorun.pl/259,l2.html>> erişim tarihi 07.12.2018

URL_57<<https://www.routesnorth.com/event/national-day-celebrations-skansen-stockholm/>> erişim tarihi 07.12.2018

URL_58<<http://www.skansen.se/sv/this-is-sweden-and-what-is-skansen-1>
<<http://www.skansen.se/sv/this-is-sweden-and-what-is-skansen-1>> erişim tarihi 07.12.2018

URL_59<<http://www.skansen.se/>> erişim tarihi 07.12.2018

URL_60<www.exarc.net> erişim tarihi 07.12.2018

URL_61<<http://www.skansen.se/en/this-is-skansen>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_62<<https://www.visitlejre.info/ln-int/lejre/explore-lejre>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_63<<https://www.visitlejre.info/ln-int/lejre/set-sail-viking-ship-maritime-research-centre>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_64<<https://www.wealddown.co.uk/>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_65<<https://www.ironbridge.org.uk/media/1112/blists-hill-map.pdf>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_66<<http://www.butserancientfarm.co.uk/about/>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_67<<http://www.butserancientfarm.co.uk/schools/>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_68<<https://www.colonialwilliamsburg.com/>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_69<<http://www.oldsalem.org/>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_70<<https://www.miniaturk.com.tr/>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_71<<https://knowledgestew.com/2016/04/japanese-shrine-rebuilt-every-20-years.html>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_72<<http://www.travel-around-japan.com/k61-06-naniwa-palace.html>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_73<https://www.tripadvisor.com.tr/ShowUserReviews-g298566-d1407226-r266734960-Naniwagu_Site_Osaka_Osaka_Prefecture_Kinki.html#photos;aggregationId=101&albumid=101&filter=7&f=346800235> erişim tarihi 10.12.2018

URL_74<<https://whc.unesco.org/en/culturallandscape/>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_75<<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR-43336/muze-istatistikleri.html>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_76<http://www.nevsehir.kulturturizm.gov.tr/?_Dil=1> erişim tarihi 10.12.2018

URL_77<<https://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/nevsehir-goreme-oren-yeri>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_78<<https://www.haberler.com/samsun-daki-ambar-koy-yeni-konuklarini-bekliyor-10130016-haberi/>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_79<<https://www.ensonhaber.com/galeri/dunyada-esi-benzeri-olmayan-koy#5>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_80<<https://www.cnnturk.com/yasam/ambarkoy-acik-hava-muzesi-karlar-altinda-kaldi?page=1>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_81<<http://www.altinkoy.tc/?p=19478>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_82<<http://www.hurriyet.com.tr/altinkoyde-ziyaretci-rekoru-37307365>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_83<<http://www.yasayankoy.com/kulturel-miraslarimiz/>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_84<<http://www.yasayankoy.com/biz-kimiz/>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_85<<http://www.yasayankoy.com/kulturel-miraslarimiz/>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_86<<https://www.miniaturk.com.tr/>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_87<<http://icom.museum/the-governance/general-assembly/resolutions-adopted-by-icom-general-assemblies-1946-to-date/stockholm-1959/>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_88<<http://icom.museum/the-vision/museum-definition/>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_89<http://archives.icom.museum/hist_def_eng.html> erişim tarihi 10.12.2018

URL_90<<https://www.museumsassociation.org/about/frequently-asked-questions>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_91<<http://www.museumalliance.org/about-museums/museum-facts>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_92<<https://www.museumsassociation.org/download?id=165106>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_93<<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR-69904/turkiyede-muzecilik.html>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_94<<http://www.britishmuseum.org/research/projects.aspx>> erişim tarihi 10.12.2018

URL_95<<http://www.kultur.gov.tr/TR-96354/ankara---etnografya-muzesi.html>> erişim tarihi 10.12.2018

EKLER

EK-A: Anket

Aşağıdaki sorular, İTÜ Şehir ve Bölge Planlama Yüksek Lisans Programı kapsamında yapılan Açık Hava Müzelerinin Değeri ve önemini ölçmeye yönelik bir araştırmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda soruları cevaplandırırken; Miniatürk Açık Hava Müzesinin değerlendirilmesi beklenmektedir. Vereceğiniz cevaplar, yüksek lisans tezini için önem taşımaktadır. Kare kutucuklar işaretleme, boş bırakılan alanlar ucu açık soruların cevaplanması için bırakılmıştır. Anketin sonunda Miniatürk'teki faaliyetlerin 1'den 5'e kadar puanlanması beklenmektedir.

Sizden herhangi bir kişisel bilgi talep edilmemekle birlikte, lütfen anket kâğıtlarının üzerine adınızı yazmayınız. Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Tuğçe TÜRK

Görüşme Tarihi	.../.../...	Görüşme Saati:	/.....	Ziyaret Zamanı:	Sabah	
					Öğlen	
					Akşam	

Bölüm - I Miniatürk açık hava müzesi toplumun hangi kesimine hitap etmektedir?

DEMOGRAFİK BİLGİLER	1. Cinsiyetiniz	Kadın	Erkek			
	2. Yaşınız	0-13	13-23	23-30	30-65	65+
	3. Eğitiminiz	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Lisansüstü
	4. Herhangi bir fiziksel engeliniz var mı?				Evet	Hayır
	5. Mesleğiniz					
	6. Çalışıyor musunuz?			Evet	Hayır	
	7. Medeni Durumunuz?			Evlü	Bekar	
	8. Çocuğunuz var mı?			Evet	Hayır	
	9. İkamet İliniz:					
	10. İstanbul içi ise hangi semt?					
	11. Oturduğunuz konut size mi ait?			Evet	Hayır	

MÜZE ALIŞKANLIKLARI VE MİNİATÜRK DENEYİMİ

12. Boş zamanlarınızı genellikle nasıl değerlendirilmeyi tercih edersiniz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz).		Ev dışı Kültürel aktivite (sinema, tiyatro, müze, vb.)	
		Dinlenme/ evde vakit geçirme	
		Spor yapma/ izleme	
		Seyahat etme	
		Alışveriş	
		Diğer.....	
13.Son 12 ay içerisinde müze ziyareti yaptınız mı?		Evet Hayır	
14. Hangi müzeleri ziyaret etmeyi tercih edersiniz; örneğin geçtiğimiz 12 ay içinde, hangi müzeleri ziyaret ettiniz?		Modern/ Sanat içerikli	
		Arkeoloji içerikli/ örenyeri/ anıtsal yapı müzesi	
		Doğa tarihi	
		Etnoğrafya- Ulusal	
		Bilim	
Açıklama: 15'ten 22. soruya kadar olan soruların Miniaturk'te ve diğer müzeler yönünden karşılaştırma yapılabilmesi amacıyla ortak şıklar kullanılmıştır. Sorulara her iki yönden de cevap verilmesi beklenmektedir.			
15.Müzeleri hangi sıklıkta ziyaret ediyorsunuz?		16.Miniaturk'ü hangi sıklıkta ziyaret ediyorsunuz? (İlk kez ise bu alanı boş bırakın.)	
	2 yılda 1 kez		
	Yılda 1 kez		
	Yılda 3-6 kez		
	Ayda 1 kez		
	Haftada 1 kez		
	Haftada birkaç kez		
17.Genellikle Müze ziyaretlerinizde ne kadar süre geçirirsiniz?		18.Miniaturk'te ne kadar süre geçirdiniz	
	30 dk dan az		
	1 saatten az		
	1-2 saat arası		
	2-3 saat arası		
	3 saatten fazla		
19. Bugün başka kültürel mekân ziyaretiniz oldu mu/ olacak mı, Evet ise neresi?			
.....			
20.Genellikle müzeleri ziyaret ederken yanınızda kim olur:		21.Miniaturkü ziyaret ederken yanınızda kim vardı:	
		Kimse	
		Okul arkadaşlarım/ öğretmenlerim	

EK-A (devam): Anket

		Arkadaşlarım		
		Eşim/ ailem		
		Çocuklarım / torunlarım		
		Bir tur / gezi grubuyla birlikte		
20. Müzeleri ziyaretiniz sırasında, varsa rehberlik (audioguide da dahil) hizmetlerinden yararlandınız mı?		21. Miniaturk ziyaretiniz sırasında rehberlik hizmetinden yararlandınız mı?		
		Evet		
		Hayır		

Bölüm-2 (Ziyaretçileri, Miniaturk açık hava müzesini neden tercih ediyor?)

GELİŞ SEBEBİ	22.Genellikle, müzeleri hangi sebeplerle ziyaret edersiniz?		23.Miniaturk'ü aşağıdaki hangi faktörlerden dolayı ziyaret etmeyi tercih ettiniz?	
	İyi (kaliteli) vakit geçirmek, eğlenmek			
	Öğrenmek veya öğretmek			
	Arkadaşlarla beraber olmak			
	Binası, atmosferi, kafesi veya manzarası			
	Tavsiye (TV / gazete / dergi/sosyal medya)			
	24. Miniaturk'e gelişinizin diğer sebebi sizce ne olabilir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz).		Tarihe duyduğum ilgi.	
			Çocuklara ve ailecek vakit geçirmeye uygun bir alan olması	
			İstanbul'a duyduğum ilgi	
		Haliç bölgesine duyduğum ilgi		
		Eğitim ve kültür değeri olduğunu düşündüğüm için		
		Açık havada vakit geçirmeyi keyifli bulduğum için		
25. Miniaturk'ü daha önce ziyaret ettiniz mi?		Evet	Hayır	
26. En çok ilginizi çeken maket hangisi oldu? Nedeni var mı?.....				

Bölüm-3 Miniaturk açık hava müzesi nasıl bir etki alanına hizmet etmektedir?

MINIATURK'ÜN ETKİ ALANI	27.Miniaturk'ü nasıl duyduunuz?	Daha önce ziyaret ettim. Ben/ biz çok önceden beri biliyoruz.	
		Civarda gezerken gördüm.	
		Otel/ pansiyon/ acenta/ turizm ofisi/ tavsiye etti.	
		Broşür/ websitesi/ reklam/ sosyal medyada gördüm.	
		Arkadaşlar/ tanıdıklar tavsiye etti.	
	28.Miniaturk'e ne kadar süren yolculuk sonrası ulaştınız?	0-30 dk	
		30-60 dk	
		1-2 saat arası	
		2-3 saat arası	
		3 saatten fazla	
29.Miniaturk'e nasıl ulaştınız?	Yürüme		
	Bisiklet		
	Özel araba		
	Toplu taşıma		
	Tur aracı		
30.Miniaturk'te ne kadar mesafe uzaktan geldiniz? İstanbul dışı ise lütfen geldiğiniz yerin adını verin.	0-10 km		
	10-20 km		
	20-30 km		
	30-40 km		
	40 km fazlası	ise neresi/ hangi şehir.....	

Bölüm-4 Miniaturk açık hava müzesi eğitim ve kültür değeri taşıyor mu?

EĞİTİM VE KÜLTÜR DEĞERİ	31.Buradaki ziyaretiniz öncesinde, sergideki maketi olan yapılar hakkında bilginiz var mıydı? Daha önce bilmediğiniz, geziniz sayesinde öğrendiğiniz bir bilgi oldu mu? Aklınızda kalan bilgiyi paylaşabilir misiniz?	
	32.Sizce bu müze kimler için en uygundur?	Öğrenciler Çocuklu aileler

EK-A (devam): Anket

		Yabancı Turistler	
		Yerli Turistler	
		Gençler	
		Yaşlılar	
		Genel ziyaretçi (hepsi)	
	33. Bugünkü ziyaretinizin size ne kattığını düşünüyorsunuz?	Bilgi/ kültür edinme	
		Eğlence/ turistik faaliyet	
		Sosyallik/ iletişim	
		Anıtlara/ tarihe ilgi duyma	
		Bilimsel gözlem fırsatı	
	34. Burada gördüğünüz bir anıtın kendisini ziyaret etmek ister misiniz? Evet ise en çok hangisi?	Hayır	
		Evet.....	
			
	35. 12 ay içinde, bu müzeyi tekrar ziyaret etmeyi ister misiniz? Neden?	Hayır	
		Evet, çünkü.....	
			
			
			

Bölüm-5 Miniaturk açık hava müzesinin etkin kullanımı için neler yapılabilir?

ZİYARETÇİLERİN GÖRÜŞLERİ	36. Miniaturk'te sunulan olanakları nasıl puanlarsınız?	(1 hiç memnun kalmadım, 5 çok memnun kaldım)	1	2	3	4	5
	Sergiler, maketler						
	Aktiviteler						
	Görevli personel/ rehberlik hizmetleri						
	Yönlendirme/ bilgilendirme tabelaları						
	Kafe/ restoran/ hediyelik eşya dükkânı						
	Peyzaj düzenlemesi, gölgelikler, oturma alanları						
	37. Genel deneyimi nasıl değerlendirirsiniz?						
	38. Miniaturk'ü daha sık ziyaret etmeniz için,yapılırsa ne kadar memnun olursunuz?						
	39. Miniaturk'ü daha sık ziyaret etmenizi engelleyen ... sebebi ... ne kadar etkilidir?						
	Daha eğlenceli 3d sergiler yapılması						
	Sergilenen eserlerle ilgili daha çok bilgi verilmesi						
	Giriş ücretleri kaldırılması/azaltılması						
	Restoranların / kafelerin/ hediyelik eşya dükkanlarının sayısı/ kalitesinin artırılması						
	Çocuklara veya yetişkinlere yönelik aktivitelerin artması						
	Zaman darlığı						
	İlgimi çekmiyorlar						
	Beraber gidecek kimseyi bulamıyorum						
	Giriş ücretlerinin yüksek olmasından						
	Çok fazla çocuk ve okul grubu olduğu için.						
	Ulaşım imkanlarının azlığı/ uzaklık						

ÖZGEÇMİŞ

Ad- Soyad : Tuğce (Büyükoksal) Türk
Doğum Yeri ve Tarihi : Eskişehir, 03.06.1985
E-posta : tugcebuyukoksal@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Diploma Programı:** 2016, Bournemouth Business School of International, Management and Planning of Historic Urban Sites
- **Lisans:** 2008, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama
- **Yandal:** 2008, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, Koruma Yandal Programı

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

- **Ekim 2016-** Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstanbul V Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü- Kültür ve Turizm Uzmanı- Koruma Bölge Kuruluna sit alanlarındaki planlama ve proje konularının raportörlüğünü yapma görevi.
- **Ocak 2019- Ekim 2016:** Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Kültür ve Turizm Uzmanı- Bakanlığın yatırım programında olan koruma amaçlı imar planlarının kontrolörlüğü görevleri.
- **Uzmanlık Tezi:** Kentsel Korumanın Sürdürülebilirliği, Eskişehir Odunpazarı Örneği (Nisan-2012)
- Cambridge University İleri seviye İngilizce Sertifikası
- ODTÜ Onur Listesi- 2007- 2008 Bahar Dönemi
- ODTÜ Onur Listesi- 2005- 2006 Bahar Dönemi
- ODTÜ Onur Listesi- 2005- 2006 Güz Dönemi.